

Nr 138

Kungl. Maj:ts proposition med förslag till konsumentköplag, m. m.;
given Stockholms slott den 5 juni 1973.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

GUSTAF ADOLF

CARL LIDBOM

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen innehåller förslag till lag om konsumentköp. Den föreslagna lagen slår fast vissa grundläggande rättigheter som en konsument alltid skall ha när han från näringsidkare köper varor som är avsedda huvudsakligen för enskilt bruk. Lagen rör i första hand köparens rättigheter mot säljaren. Den behandlar emellertid också hans ställning i förhållande till varans tillverkare, särskild kreditgivare och annan med vilken han kan komma i rättslig förbindelse på grund av köp. Lagen innefattar inte någon fullständig reglering av alla frågor rörande konsumentköp. I de köprättsliga frågor som lämnas utanför regleringen skall den allmänna köplagen gälla på samma sätt som hittills.

Lagen är tvingande, dvs. den skall inte kunna sättas ur spel genom avtal som berövar köparen hans rättigheter enligt lagen. Köparen ges härigenom ett grundskydd mot friskrivningsklausuler och oskäligen villkor i standardiserade köpekontrakt, garantibevis o. d.

I lagen preciseras till en början köparens minimirättigheter när säljaren underlåter att leverera varan i rätt tid. Köparen får alltid häva köpet om dröjsmålet inte är av ringa betydelse för honom och säljaren inte levererar varan inom skälig tid efter det att köparen har uppmanat honom därtill.

Lagen reglerar vidare köparens rättigheter vid fel i varan. Om säljaren eller annan för hans räkning t. ex. i form av en garanti har åtagit sig att avhjälpa felet och detta inte sker inom skälig tid efter det att köparen har framställt anspråk på grund av felet, skall köparen alltid kunna göra avdrag på köpeskillingen, kräva skälig ersättning för avhjälpande

av felet eller, om felet inte är av ringa betydelse för honom, häva köpet. Skall felet inte avhjälpas på grund av särskilt åtagande, skall köparen kunna göra avdrag på köpeskillingen eller vid fel som inte är av ringa betydelse häva köpet.

Vid såväl dröjsmål som fel i varan ges köparen rätt att med viss begränsning hålla betalningen inne tills leverans resp. rättelse sker. Köparen ges dessutom rätt att under vissa förhållanden få skälig ersättning för utgifter som han ådragit sig till följd av dröjsmål eller fel.

I två hänseenden föreslås bestämmelser om vilka minimikrav köparen alltid skall ha rätt att ställa på varan vid konsumentköp. Säljs vara i strid mot förbud, meddelat för att varan skall vara tillförlitlig från hälso- eller säkerhetssynpunkt, skall varan anses behäftad med fel. Detsamma gäller om varan är så bristfällig att dess användning medför uppenbar fara för köparens eller annans liv eller hälsa. En särskild regel föreslås vidare för att hindra att en säljare enbart genom ett förbehåll att varan säljs i "befintligt skick" skall undgå allt ansvar för varans beskaffenhet.

Lagen behandlar också frågan om säljarens ansvar för vilseledande uppgifter om varans beskaffenhet eller användning. Säljaren föreslås svara inte bara för uppgifter som lämnas vid köptillfället utan också för uppgifter i reklamen beträffande varan, t. ex. i annons. Kan den vilseledande uppgiften antas ha inverkat på köpet skall varan anses behäftad med fel. Ansvaret kan under vissa omständigheter gälla även uppgifter från andra personer, t. ex. tillverkaren.

Köparens förhållande till varans tillverkare m. fl. behandlas också i lagen. Köparen tillförsäkras ett minimiskydd mot friskrivningsklausuler, varigenom varans tillverkare eller annan som för säljarens räkning har åtagit sig att avhjälpa fel i varan begränsat sitt skadeståndsansvar för den händelse åtagandet inte fullgörs. Lagen innehåller vidare en tvingande regel om köparens skadeståndsrätt mot t. ex. tillverkare som i reklam eller på annat sätt av vårdslöshet lämnat vilseledande uppgift om varans beskaffenhet eller användning.

Slutligen föreslås vissa särskilda bestämmelser om kreditköp, vilka avser att skydda köparen mot att behöva betala till särskild kreditgivare, även om säljaren inte skulle ha fullgjort sin prestation enligt köpavtalet. Det föreslås att en klausul, varigenom köparen avsäger sig rätt att framställa invändningar på grund av köpet mot den som förvärvat säljarens fordran på köpeskillingen, skall vara ogiltig. Vidare förordas en motsvarande regel för det fall att köpeskillingen betalats med belopp som köparen genom säljarens förmedling erhållit som lån av bank eller annan, med vilken säljaren samarbetar för sådan förmedling av lån. Slutligen föreslås ett straffsanktionerat förbud för säljare att av köpare ta emot växelförbindelse eller annan löpande fordringshandling beträffande det som inte erlagts av köpeskillingen i samband med köpet.

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1974.

1 Förslag till

Konsumentköplag

Inledande bestämmelser

1 § Denna lag äger tillämpning när konsument av näringsidkare köper vara, som är avsedd huvudsakligen för enskilt bruk och som säljes i näringsidkarens yrkesmässiga verksamhet.

Lagen gäller under motsvarande förutsättningar även i fråga om köp från annan än näringsidkare, om köpet förmedlas av näringsidkare som ombud för säljaren.

2 § Vid köp som omfattas av denna lag skall köparen alltid ha de befogenheter som tillerkännes köpare i lagen. Förbehåll som inskränker sådan befogenhet är ogiltigt.

Första stycket utgör ej hinder mot att i stället för bestämmelse i lagen tillämpa vad som på grund av avtal eller enligt lagen (1905: 38 s. 1) om köp och byte av lös egendom eller eljest gäller beträffande köparens förhållande till säljaren eller annan mot vilken han får utöva befogenhet enligt denna lag, under förutsättning att därigenom längre gående befogenhet än enligt lagen tillerkännes köparen.

Köparens förhållande till säljaren

3 § Har säljaren ej avlämnat varan i rätt tid och beror det ej av köparen eller händelse för vilken denne står faran, får köparen häva köpet, om ej säljaren efter uppmaning av köparen avlämnar varan inom skälig tid. Detta gäller dock ej om dröjsmålet är av ringa betydelse för köparen. Även utan att sådan uppmaning lämnats har köparen rätt att häva köpet, om det av annan anledning måste ha stått klart för säljaren att dröjsmålet är av ej ringa betydelse för köparen. Villkor som inskränker köparens rätt att häva köpet skall dock gälla vid köp av vara, som tillverkats särskilt efter köparens anvisningar eller önskemål eller som säljaren eljest måste antagas sakna möjlighet att på rimliga villkor avyttra till annan än köparen, om det ej är uppenbart att genom dröjsmålet köparens syfte med avtalet skulle väsentligen förfelas.

Dröjer säljaren att avlämna vara, som skall betalas vid eller efter den tid som bestämts för avlämnandet, får köparen innehålla köpeskillingen till dess varan hålles honom till handa.

4 § Är varan behäftad med fel, som säljaren åtagit sig att avhjälpa, och avhjälpes ej felet inom skälig tid efter det att köparen framställt anspråk på grund av felet eller avlämnas ej inom samma tid felfri vara i den felaktigas ställe, får köparen göra avdrag på köpeskillingen, kräva skälig ersättning för avhjälpande av felet eller, om felet är av ej ringa betydelse för honom, häva köpet. Villkor som inskränker köparens rätt att häva köpet skall dock gälla, om betydande skada skulle åsamkas säljaren genom att köpet häves och han erbjuder köparen skälig ersättning för felet samt det ej är uppenbart att varan icke kan användas för sitt ändamål.

Avser felet vara, som skall betalas vid eller efter den tid som bestämts för avlämnandet, får köparen innehålla köpeskillingen till dess felet avhjälpes eller felfri vara hålles honom till handa. Är det uppenbart att

felet är av endast ringa betydelse för köparen, får han dock ej innehålla mer än vad som kan antagas motsvara dubbla kostnaden för felets avhjälpande.

Första och andra styckena gäller även om åtagandet att avhjälpas felet gjorts för säljarens räkning av varans tillverkare eller annan.

5 § Är varan behäftad med fel och skall ej detta avhjälpas på grund av åtagande som avses i 4 §, får köparen göra avdrag på köpeskillingen eller, om felet är av ej ringa betydelse för honom, häva köpet. I fråga om giltigheten av villkor som inskränker köparens rätt att häva köpet äger 4 § första stycket andra punkten motsvarande tillämpning.

Har köparen framställt anspråk på grund av felet och erbjuder sig säljaren därvid att avhjälpas detta eller att avlämna felfri vara i den felaktigas ställe, får köparen ej göra gällande befogethet enligt första stycket, om rättelsen sker genast och utan kostnad eller väsentlig olägenhet för honom. I fråga om rätt för köparen att innehålla köpeskillingen äger 4 § andra stycket motsvarande tillämpning.

6 § I fall som avses i 3 §, 4 § första och tredje styckena samt 5 § första stycket har köparen rätt till skälig ersättning för utgift som han ådragit sig till följd av dröjsmål eller fel, om ej säljaren visar att försummelse icke ligger honom till last. Rätt till ersättning för avhjälpande av fel tillkommer dock ej köparen i annat fall eller i vidare mån än som föreskrives i 4 §.

7 § Har säljaren vid köpet eller på varans förpackning eller i annons eller annat meddelande avsett att komma till allmänhetens eller köparens kännedom lämnat vilseledande uppgift om varans beskaffenhet eller användning och kan uppgiften antagas ha inverkat på köpet, skall varan anses behäftad med fel. Detta gäller dock ej, om säljaren tydligt rättat uppgiften.

Har varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, för egen eller säljarens räkning lämnat sådan vilseledande uppgift som avses i första stycket och kan den antagas ha inverkat på köpet, skall varan anses behäftad med fel, om säljaren åberopat uppgiften eller, fastän han insett eller uppenbarligen bort inse att uppgiften var vilseledande, underlåtit att tydligt rätta den.

8 § Säljes varan i strid mot förbud att saluhålla vara, vilket meddelats i författning eller av myndighet väsentligen i syfte att förebygga att den som använder varan ådrager sig ohälsa eller drabbas av olycksfall eller för att eljest hindra användning av vara som ej är tillförlitlig från säkerhetssynpunkt, skall varan anses behäftad med fel. Detsamma gäller, om varan är så bristfällig att dess användning medför uppenbar fara för köparens eller annans liv eller hälsa.

9 § Har varan sålts i befunnit skick eller med liknande förbehåll, skall den även i annat fall än som avses i 7 eller 8 § anses behäftad med fel, om den ej är sådan som köparen haft anledning räkna med samt säljaren måste ha insett detta men underlåtit att upplysa köparen om rätta förhållandet. Detsamma gäller, om varan är i väsentligt sämre skick än köparen med hänsyn till varans pris och omständigheterna i övrigt haft skäl att förutsätta.

10 § Har säljaren eller annan för hans räkning genom garanti eller liknande utfästelse åtagit sig att svara för varan under viss angiven tid, skall varan anses behäftad med fel, om den avviker från vad som följer av utfästelsen och det ej göres sannolikt att avvikelsen beror av olyckshändelse eller eljest av omständighet som är att hänföra till köparen.

11 § Vill köparen göra gällande befogenhet på grund av fel i varan, skall han underrätta säljaren om felet inom skälig tid efter det att han märkt eller bort märka detta, dock ej senare än ett år från det han mottog varan. Har annan än säljaren för dennes räkning åtagit sig att avhjälpa fel i varan, får underrättelsen i stället lämnas till den som gjort åtagandet.

Försummar köparen att lämna underrättelse såsom anges i första stycket, förlorar han rätten att göra gällande befogenhet på grund av felet.

Köparens förhållande till varans tillverkare m. fl.

12 § Har varans tillverkare eller annan för säljarens räkning åtagit sig att avhjälpa fel i varan och visar han försummelse vid fullgörande av åtagandet, skall han ersätta köparen dennes skada, om den ej är ringa.

13 § Köparen har rätt att kräva fullgörande av åtagande som avses i 12 §, om han lämnat underrättelse såsom anges i 11 §.

14 § Har varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, för egen eller säljarens räkning på varans förpackning eller i annons eller annat meddelande avsett att komma till allmänhetens eller köparens kännedom uppsåtligen eller av vårdslöshet lämnat vilseledande uppgift om varans beskaffenhet eller användning och kan uppgiften antagas ha inverkat på köpet, skall han ersätta skada som därigenom tillfogas köparen.

Särskilda bestämmelser om kreditköp

15 § Har säljaren lämnat anstånd med erläggande av köpeskillingen eller del därav och överlåter eller pantsätter han sin fordran, är köparen ej bunden av köpevillkor, varigenom han helt eller delvis har avstått från rätten att framställa invändningar på grund av köpet mot ny borgenärs krav på betalning.

16 § Erlägges köpeskillingen eller del därav med belopp, som köparen i samband med köpet genom säljarens förmedling erhållit som lån av bank eller annan, med vilken säljaren samarbetar för sådan förmedling av lån, får köparen mot långivarens krav på betalning framställa samma invändningar på grund av köpet som han äger göra mot säljaren.

17 § Lämnar säljaren anstånd med erläggande av köpeskillingen eller del därav, får han ej mottaga av köparen ingången växelförbindelse beträffande det som ej erlagts. Han får ej heller till bevis för sin fordran mottaga av köparen utfärdad löpande skuldebrev eller annan av denne ingången skuldförbindelse, vars överlåtelse eller pantsättning inskränker köparens rätt att framställa invändningar på grund av köpet, om ny borgenär i god tro förvärvar fordringshandlingen.

Första stycket första punkten äger ej tillämpning på egen växel, som är utställd av bankaktiebolag, sparbank, postbanken eller kreditkassa inom jordbrukskasserörelsen.

Den som uppsåtligt bryter mot första stycket dömes till böter.

Avslutande bestämmelser

18 § Har meddelande, som köparen vill lämna säljaren eller annan enligt 3, 4, 11 eller 13 §, inlämnats för befordran med post eller telegraf och försenas det eller kommer det ej fram, skall denna omständighet icke föranleda att köparen förlorar rätten att göra gällande befogenhet enligt denna lag.

19 § Lagen äger ej tillämpning på ersättning för förlust som köparen lider genom personskada eller skada på annan egendom än den sålda varan.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1971: 112) om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor

Härigenom förordnas, att rubriken till lagen (1971: 112) om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor samt 1 och 6 §§ lagen skall ha nedan angivna lydelse.

Lag om förbud mot oskäligen avtalsvillkor

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Är villkor, som näringsidkare använder vid erbjudande av vara eller tjänst till konsument för enskilt bruk, med hänsyn till vederlaget och övriga omständigheter att anse som *otillbörligt* mot konsumenten, kan marknadsdomstolen, om det är påkallat från allmän synpunkt, meddela näringsidkaren förbud att framdeles i liknande fall använda samma eller väsentligen samma villkor. Förbud skall förenas med vite, om ej detta av särskilda skäl är obehövligt.

Är villkor, som näringsidkare använder vid erbjudande av vara eller tjänst till konsument för enskilt bruk, med hänsyn till vederlaget och övriga omständigheter att anse som *oskäligen* mot konsumenten, kan marknadsdomstolen, om det är påkallat från allmän synpunkt, meddela näringsidkaren förbud att framdeles i liknande fall använda samma eller väsentligen samma villkor. Förbud skall förenas med vite, om ej detta av särskilda skäl är obehövligt.

Första stycket äger motsvarande tillämpning, om näringsidkare erbjuder konsument att mot vederlag förvärva nyttjanderätt till lösöre för enskilt bruk.

Förbud kan meddelas även anställd hos näringsidkare och annan som handlar på näringsidkarens vägnar.

¹ Senaste lydelse 1972: 730.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*6 §²

Fråga om förbud får i fall som ej är av större vikt prövas av konsumentombudsmannen genom att den som antages ha använt *otillbörligt* avtalsvillkor förelägges förbud till godkännande omedelbart eller inom viss tid (förbudsföreläggande).

Fråga om förbud får i fall som ej är av större vikt prövas av konsumentombudsmannen genom att den som antages ha använt *oskäligt* avtalsvillkor förelägges förbud till godkännande omedelbart eller inom viss tid (förbudsföreläggande).

Har förbudsföreläggande godkänts, gäller det som förbud av marknadsdomstolen. Godkännande som sker sedan den i föreläggandet utsatta tiden har gått till ända är dock utan verkan.

Närmare bestämmelser om förbudsföreläggande meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1970: 417) om marknadsdomstol m. m.

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1970: 417) om marknadsdomstol m. m.¹

dels att i 1, 13, 15 och 20 §§ orden "lagen (1971: 112) om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor" skall bytas ut mot "lagen (1971: 112) om förbud mot oskäligen avtalsvillkor",

dels att i 3, 4, 9 och 11 §§ samt rubriken närmast före 13 § orden "otillbörliga avtalsvillkor" skall bytas ut mot "oskäligen avtalsvillkor".

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974.

² Senaste lydelse 1972: 730.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1972: 732

1 § 1972: 732

3 § 1972: 732

4 § 1971: 113

9 § 1972: 732

11 § 1971: 113

13 § 1971: 113

15 § 1971: 113

20 § 1972: 732

rubriken närmast före 13 § 1971: 113.

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 23 mars 1973.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MÖBERG, BENGTSSON, LÖFBERG, LIDBOM, FELDT.

Statsrådet Lidbom anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *lagstiftning angående konsumentköp* och anför.

1 Inledning

Som ett led i strävandena att stärka konsumenternas ställning uppdrogs år 1967 åt köplagsutredningen (Ju 1963: 51) att överväga behovet av särskilda köprättsliga regler till konsumenternas skydd. Utredningen¹ avgav i april 1972 delbetänkandet (SOU 1972: 28) Konsumentköplag. I betänkandet läggs fram förslag till tvingande regler om konsumentens befogenheter mot säljaren och annan med vilken han kan komma i rättslig förbindelse vid konsumentköp. Det vid betänkandet fogade förslaget till lag om konsumentköp torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Över betänkandet har efter remiss yttranden avgetts av hovrätten för Västra Sverige, kommerskollegium, marknadsdomstolen, konsumentombudsmannen (KO), statens pris- och kartellnämnd (SPK), statens institut för konsumentfrågor, statens konsumentråd, kreditköpkommittén, Handelskamrarnas nämnd, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Finansieringsföretagens förening, Svenska arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Statstjänstemännens riksförbund (SR), Föreningen Sveriges tingsrättsdomare, Sveriges advokatsamfund, Sveriges industriförbund, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges grossistförbund, Kooperativa förbundet (KF), Sveriges hantverks- och industriorganisation, Svensk industriförening, Svenska företagares riksförbund, Motorbranschens riksförbund (MRF),

¹ Professor Jan Hellner.

Sveriges bilindustri- och bilgrossistförening, Kungl. Automobilklubben (KAK), Motormännens riksförbund (M), Motorförarnas helnykterhetsförbund (MHF), Elektriska hushållsapparatleverantörer, Husmodersförbundet Hem och Samhälle, Svenska annonsörers förening, Svenska reklambyråförbundet och reklamutredningen.

LO har bifogat yttrande från Handelsanställdas förbund.

Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges industriförbund, Sveriges bilindustri- och bilgrossistförening, Sveriges grossistförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation, Sveriges köpmannaförbund, Svenska annonsörers förening och Svenska reklambyråförbundet har avgett gemensamt yttrande i ärendet (i det följande kallat näringslivets yttrande). Till detta har Elektriska hushållsapparatleverantörer anslutit sig.

Vid beredningen av ärendet i justitiedepartementet har överläggningar ägt rum med företrädare för justitieministerierna i Danmark, Finland och Norge.

2 Nuvarande ordning

2.1 Inledning

De grundläggande bestämmelserna om köp av lös egendom är meddelade i lagen (1905: 38 s. 1) om köp och byte av lös egendom (köplagen). Denna lag gäller i princip alla slag av köp och omfattar således både köp som sluts mellan köpmän i och för deras rörelse (handelsköp) och andra köp (s. k. civila köp). Den innehåller inte några regler som tar sikte direkt på konsumentköp. Sådana köpavtal hänförs enligt lagens systematik under den mera vidsträckt kategori civila köp.

Bortsett från de speciella bestämmelserna i lagen (1915: 219) om avbetalningsköp har civilrättsliga särregler om konsumentköp endast meddelats i lagen (1971: 238) om hemförsäljning m. m. Självfallet är konsumentköp liksom andra avtal på förmögenhetsrättens område underkastade reglerna i lagen (1915: 218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (avtalslagen) och sådana allmänna rättsgrundsatser som inte skrivits in i lag utan utbildats i rättstillämpningen.

Vid sidan av den civilrättsliga lagstiftningen regleras konsumentens ställning vid köp även genom vissa nyare lagar av näringsrättslig karaktär. Jag syftar på lagen (1970: 412) om otillbörlig marknadsföring och lagen (1971: 112) om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor. Tillämpningen av dessa lagar är anförtrödd två särskilda institutioner, KO och marknadsdomstolen.

Rättsbildningen i fråga om konsumentköp sker inte bara genom den praxis som utbildats i de allmänna domstolarna samt KO:s och marknadsdomstolens verksamhet. Också allmänna reklamationsnämndens verksamhet och den s. k. formulärrätten har betydelse i detta hänseende.

2.2 Gällande bestämmelser¹

2.2.1 Köplagens regelsystem

Köplagen syftar inte till att ge en uttömmande reglering av alla spörsmål rörande köp av lös egendom. Utanför lagen faller t. ex. frågor om ingående av köp och om verkan av vissa kontraktsbrott. Lagen reglerar vidare endast köparens förhållande till säljaren. Frågor om köparens förhållande till tillverkaren av den sålda varan — om denne är annan än säljaren — och till sådan särskild kreditgivare som i sista hand finansierat köpet är att bedöma enligt andra regler (se 2.2.2 och 2.2.3).

Någon definition av begreppet "köp" ges inte i lagen. Av 2 § framgår emellertid att även beställningsavtal är att räkna som köp. För att ett beställningsavtal i lagens mening skall föreligga förutsätts, att någon av annan betingat sig att han skall mot vederlag i pengar förfärdiga något och bestå ämnet därtill själv. Undantag görs dock beträffande uppförande av byggnad. Vad som innefattas i begreppet "lös egendom" preciseras inte heller i lagen. Allmänt kan sägas att begreppet täcker allt slags egendom som inte är att räkna som fast egendom (jfr 1 kap. 1 § och 2 kap. jordabalken). Lagen är således tillämplig på både köp av lösöre och överlåtelse av värdepapper, rättigheter m. m. Det kan tilläggas att lagen utöver köp även avser byte av lös egendom.

Köplagen skiljer mellan köp av bestämt gods (speciesköp) och leveransavtal (genusköp eller generiskt köp). Till den senare kategorin räknas enligt 3 § första stycket köp som inte avser bestämt gods utan endast viss myckenhet av angivet slag. För speciesköp och leveransavtal meddelas i viss utsträckning skilda regler i lagen, t. ex. i fråga om farans övergång (17 §) och säljarens skadeståndsskyldighet vid dröjsmål (23 och 24 §§) eller fel i godset (42 och 43 §§). I köplagen görs även andra distinktioner mellan olika typer av köp. Som tidigare påpekats skiljs bl. a. mellan handelsköp och s. k. civila köp. Konsumentköp hör till den senare kategorin. Begreppet "konsumentköp" förekommer dock inte i köplagen. Lagen gäller såväl kontantköp som kreditköp. Vad gäller de särskilda regler som finns beträffande avbetalningsköp hänvisas till 2.2.3.

Utöver det inledande avsnittet om lagens tillämpningsområde m. m. (1—4 §§) består köplagen grovt sett av tre huvuddelar. I en första del ges utfyllande regler om förhållandet mellan parterna i följande hänseenden, nämligen i fråga om köpeskillingens bestämmande i vissa fall (5—8 §§), platsen för godsets avlämnande (9—11 §§), tiden för köpets fullgörande (12—13 §§), rätten att innehålla godset eller köpeskillingen (14—16 §§), faran för godset (17 §) och godsets avkastning (18—20 §§). I den andra huvuddelen meddelas främst regler om påföljder av kon-

¹ En redovisning av rättspraxis beträffande viktigare frågor som behandlas konsumentköplagen finns i bilaga 1 till utredningens betänkande.

traktsbrott från endera partens sida. Här regleras sålunda frågor om dröjsmål på säljarens (21—27 §§) eller köparens sida (28—37 §§), ränta på köpeskillingen (38 §), verkan av köparens obestånd (39—41 §§), fel eller brist i godset (42—54 §§), avvisande av gods och hävande av köp (55—58 §§) samt säljarens skadeståndsskyldighet mot köparen när godset vid köpet tillhörde annan än säljaren (59 §). Efter ett par bestämmelser om öppet köp (60 §) och om ansvaret för vissa meddelanden som befordras med post eller telegraf (61 §) innehåller lagen i en avslutande del föreskrifter om betydelsen av vissa vid köp brukliga uttryck (62—71 §§), bl. a. transportklausuler.

Åtskilliga av köplagens bestämmelser saknar aktualitet vid konsumentköp. Med hänsyn till att den konsumentköplag som nu föreslås väsentligen är avsedd att — såvitt gäller förhållandet mellan köpare och säljare — reglera köparens befogenheter mot säljaren vid dröjsmål på dennes sida eller fel i varan bör en översiktlig redogörelse för köplagen inriktas i första hand på lagens regler i dessa hänseenden (21—27 och 42—54 §§).

Köplagen utgår från principen att avtalsfrihet skall råda vid köp. Enligt 1 § första stycket skall lagens regler om säljares och köpares rättigheter och skyldigheter lända till efterrättelse, om annat inte är uttryckligen överenskommet eller eljest kan anses avtalat eller följer av handelsbruk eller annan sedvänja. Köplagens regler kan alltså sättas ur spel dels — och framför allt — genom avtal mellan parterna, dels genom sådan praxis som utbildats inom handeln. Det bör tilläggas att avtalsfriheten vid köp inte är fullständig utan begränsas av vad som följer av allmänna rättsgrundsatser och tvingande lagbestämmelser på området, t. ex. lagen om avbetalningsköp.

Köplagen innehåller endast ett fåtal regler angående kraven på säljarens prestation. Om tills vidare bortses från frågan om det sålda godsets kvalitet — en fråga som har nära samband med säljarens ansvar för fel i godset — regleras i köplagen väsentligen frågor om platsen för godsets avlämnande och om tiden för köpets fullgörande. I det förra hänseendet ges grundläggande regler i 9—11 §§. Dessa har betydelse inte bara för bestämningen av frågan om platsen för leveransen utan också för förståelsen av begreppet "avlämnande". Till detta begrepp anknyter en rad andra bestämmelser i lagen, t. ex. reglerna om farans övergång (17 §) och om dröjsmål på säljarens sida (21 §). Som huvudregel gäller att varan skall avlämnas där säljaren vid köpet hade sitt hemvist (9 §). Om annat inte avtalats, skall alltså köparen i regel hämta varan hos säljaren. Till denna princip ansluter vissa bestämmelser om fall då säljaren är skyldig att sända varan till köparen. Lagen skiljer här mellan platsköp (11 §) och distansköp (10 §). I det förra fallet anses varan inte avlämnad förrän den kommit i köparens besittning. I det senare fallet skall den anses avlämnad, när den tagits om hand av någon som åtagit sig att frakta

den från den ort varifrån den skall sändas (fraktföraren) eller, om varan skall avsändas med fartyg, när den bragts innanför dess sida. Avlämnandet sammanfaller således vid distansköp inte med köparens mottagande av varan. Utöver de nu nämnda reglerna innehåller köplagen också bestämmelser om innebörden av olika transportklausuler (62—65 §§), t. ex. att godset sålts fraktfritt med angivande av viss bestämmelskort. Vad angår tiden för köpets fullgörande uppställs i 12 § den allmänna regeln att fullgörande skall ske vid anfordran, om inte viss tid är utsatt eller det framgår av omständigheterna att leverans skall ske utan uppskov. Är viss tidrymd utsatt, inom vilken varan bör avlämnas, har säljaren i princip rätt att närmare bestämma tiden för avlämnandet (13 §).

Köparens och säljarens prestationer är avhängiga av varandra. Principen härom uttalas i 14 §. Säljaren har enligt paragrafen rätt att innehålla godset, tills köpeskillingen erläggs, och köparen att innehålla köpeskillingen, tills godset hålls honom till handa. Regeln har betydelse inte bara för kontantköp utan också för exempelvis kreditköp.

I 17 § behandlas frågan om faran för godset, dvs. spörsmålet om vem som skall vidkännas följderna av att godset efter köpet skadas genom olyckshändelse eller skadegörelse av utomstående. Enligt huvudregeln står säljaren faran för godset fram till dess avlämnande, medan köparen står faran efter avlämnandet. Från denna regel gäller visst undantag för köp av bestämt gods som skall avhämtas av köparen. Skadas godset efter det att faran övergått på köparen, är denne ändå skyldig att erlagga köpeskillingen. Läget då köparen utövar sin hävningsrätt vid kontraktsbrott på säljarens sida behandlas i anslutning till 58 §.

I 21—27 §§ ges grundläggande regler om köparens befogenheter vid dröjsmål på säljarens sida. Med dröjsmål avses inte bara försenad leverans av varan utan också helt utebliven leverans. Däremot nämns t. ex. inte sådana situationer som att säljaren före den tidpunkt då avlämnande skall ske förklarar sig inte komma att leverera i tid eller inte leverera alls (s. k. anteciperat dröjsmål). Fall av dessa slag får bedömas med hänsyn till vad parterna avtalat eller, om avtal saknas, enligt allmänna köprättsliga grundsatser.

Vid dröjsmål på säljarens sida kan köparen i första hand välja mellan att kräva varans avlämnande eller häva köpet (21 § första stycket). En förutsättning härför är, att det inte beror av köparen eller av händelse, för vilken han står faran, att varan inte avlämnats i rätt tid. För att köparen skall få häva köpet krävs vidare att kontraktsbrottet är väsentligt. Var dröjsmålet bara av ringa betydelse för köparen eller hade säljaren grundad anledning att anta det, får köparen vid civilt köp häva köpet endast om han betingat sig ett noggrant iakttagande av leveranstiden (21 § andra stycket). Något krav på att köparen innan han utnyttjar sin hävningsrätt skall ha särskilt uppmanat säljaren att leverera uppställs inte i lagen. I 22 § meddelas specialregler om successiv leverans. Skall

godset avlämnas efter hand i särskilda poster och fördröjs någon av dem, har köparen inte på grund av 21 § rätt att häva köpet i vidare mån än såvitt rör denna post. Kan upprepande av dröjsmålet skäligen befaras, får köparen dock avvisa även poster som skolat avlämnas senare. Köparen får också häva köpet i dess helhet, om posterna står i sådant sammanhang att det skulle lända honom till förfång att delvis vidbli köpet. Från den nu berörda frågan bör skiljas spörsmålet om köparens ställning vid s. k. partiellt dröjsmål på säljarens sida, dvs. det fallet att säljaren vid leveranstidens utgång endast levererat en del av godset. Det senare spörsmålet är inte närmare reglerat i köplagen.

Utöver rätten att kräva avlämnande av varan eller att häva köpet ger köplagen köparen befogenhet att fordra ersättning av säljaren för skada som köparen lider genom dröjsmålet. Förutsättningarna för säljarens skadeståndsskyldighet är angivna i 23 och 24 §§. Säljarens ansvar är strängare vid leveransavtal än vid speciesköp. I det förra fallet är skadeståndsansvaret i princip strikt (undantag görs bl. a. för fall av force majeure, dvs. omständigheter utanför säljarens kontroll), medan det i det senare fallet förutsätter att dröjsmålet kan tillräknas säljaren som försummelse. Bevisbördan härvidlag åvilar dock säljaren.

För att köparen skall äga utöva de befogenheter han enligt det sagda har vid dröjsmål krävs att han reklamerat i viss ordning. Köplagen skiljer här mellan situationer då leverans uteblivit och då varan levererats för sent. I den förra situationen kan köparen genom underlåtenhet att fullgöra sin i lagen angivna reklamationsplikt gå miste om rätten att kräva varans avlämnande (26 §). Han kan däremot inte förlora rätten att häva köpet eller kräva skadestånd. I den senare situationen riskerar köparen vid civilt köp att förlora dessa rättigheter, om han inte utan oskäligt uppehåll meddelar säljaren att han vill "tala å dröjsmålet" (27 §). För att köparen skall vara berättigad till hävning fordras utöver nämnda s. k. neutrala reklamation att han utan oskäligt uppehåll förklarar sig vilja häva köpet.

Som tidigare nämnts är köparens skyldighet att betala köpeskillingen enligt 14 § knuten till säljarens åtgärd att hålla honom godset till handa. Dröjer säljaren härmed, uppskjuts i princip köparens skyldighet att betala i samma mån.

I 42—54 §§ ges grundläggande regler om påföljderna av att en såld vara är behäftad med fel. Enligt 50 § gäller reglerna i tillämpliga delar också i fråga om brist i godset, dvs. när detta inte uppgår till full myckenhet men enligt vad köparen måste anta är av säljaren avlämnat "såsom fullt". Lagen innehåller inte någon närmare bestämning av vad som skall förstås med "fel". Denna fråga får i första hand bedömas med utgångspunkt från vad parterna avtalat om varans egenskaper. Har intet avtalats härom får frågan besvaras efter en friare bedömning, med hänsyn särskilt till vad som enligt allmän uppfattning är att räkna som fel

hos en vara av ifrågavarande slag. De kontraktsbrott som är att hänföra till kategorin "fel" avser huvudsakligen faktiska fel, dvs. säljarens ansvar för varans beskaffenhet i fysiskt avseende. Säljaren bär visst ansvar också för rådighetsfel, dvs. för inskränkning i varans brukbarhet på grund av föreskrift i författning eller beslut av myndighet. Beträffande säljarens skadeståndsskyldighet mot köparen när godset vid köpet tillhörde annan än säljaren ges en särskild regel i 59 §.

Vid bedömningen av huruvida en vara är behäftad med fel spelar bl. a. säljarens uppgifter om varan en viktig roll. Uppgifter av allmänt lovprisande natur ådrar inte säljaren något juridiskt ansvar. Detta är däremot i stor utsträckning fallet beträffande uppgifter av mer bestämd eller konkret natur. Det är dock tveksamt hur långt ansvaret sträcker sig. Rättsläget är också till stor del ovisst beträffande säljarens ansvar för uppgifter i annonser, reklambroschyrer o. d. liksom i fråga om hans ansvar för meddelanden som lämnats av annan, t. ex. varans tillverkare.

Nära samband med frågan om säljarens ansvar för positiva uppgifter om varan har spörsmålet om verkan av underlåtenhet av säljaren att upplysa köparen om förhållande som är av väsentlig betydelse för denne. Spörsmålet regleras inte i köplagen. I första hand är det att bedöma enligt de allmänna reglerna om rättshandlings ogiltighet på grund av svek eller handlande i strid mot tro och heder i 30 och 33 §§ avtalslagen. I andra hand får bedömningen ske enligt allmänna köp- och avtalsrättsliga grundsatser.

Regleringen av köparens befogenheter vid fel är delvis olika för köp av bestämt gods (42 §) och leveransavtal (43 §). I båda fallen äger köparen vid väsentligt kontraktsbrott häva köpet. Vid leveransavtal kan köparen i stället kräva att säljaren levererar felfritt gods. Från kravet på felets väsentlighet som förutsättning för rätt till hävning eller ersättningsleverans gäller undantag, dels om säljaren förfarit svikligt, dels — vid leveransavtal — om säljaren känt till felet i sådan tid att han utan oskäligen kostnad eller svårighet kunnat skaffa felfri vara till köpets fullgörande. Vid såväl köp av bestämt gods som leveransavtal kan köparen i stället för att avvisa varan kräva sådant avdrag på köpeskillingen som svarar mot felet.

Utöver de nu angivna befogenheterna ger köplagen också köparen rätt till skadestånd av säljaren. Även på denna punkt görs viss skillnad mellan köp av bestämt gods och leveransavtal. I det förra fallet har köparen rätt till ersättning, om godset vid köpet saknade egenskap som kan anses tillförsäkrad eller om felet uppkommit efter köpet till följd av säljarens vanvård eller försummelse eller om säljaren förfarit svikligt (42 § andra stycket). I det senare fallet är säljarens skadeståndsansvar i princip strikt (43 § andra stycket). Undantag härifrån gäller i samma mån som i fråga om säljarens skadeståndsskyldighet vid dröjsmål.

Liksom vid dröjsmål innehåller lagen beträffande fel särskilda regler

om successiv leverans (46 §). Skall godset avlämnas efter hand i särskilda poster och är någon av dem behäftad med fel, är köparen inte på grund av de förutnämnda reglerna berättigad att häva köpet i vidare mån än såvitt rör denna post. Kan även senare poster befaras vara felaktiga, får dock också dessa avvisas. Står posterna i sådant sammanhang att det skulle lända köparen till förfång att delvis vidbli köpet, får han häva det i dess helhet. Från den nu berörda frågan är att skilja spörsmålet om köparens ställning vid s. k. partiellt fel, dvs. det fallet att endast en del av godset är behäftad med fel. Denna fråga är inte särskilt reglerad i köplagen. Köparen anses i sådant fall inte ha rätt att häva hela köpet, om felet är att betrakta som ringa i förhållande till godset i dess helhet.

Bedömningen av om en vara är felaktig skall enligt 44 § köplagen ske med hänsyn till varans beskaffenhet vid den tid då faran för dess förstörelse övergick på köparen, såvida inte felet uppkommit genom säljarens vållande. Enligt rådande uppfattning anses bevisbördan i fråga om varans eventuella felaktighet som huvudregel böra ankomma på den av parterna som har varan i sin besittning. Har köparen mottagit varan, åligger det följaktligen i allmänhet honom att styrka ett påstående att varan är behäftad med fel. Om annat inte avtalats, har han härvid att visa att varan var felaktig redan vid den tidpunkt då faran för dess förstörelse övergick på honom. Det räcker sålunda inte att han kan styrka att varan vid en senare tidpunkt är behäftad med fel, utan han måste styrka att åtminstone orsaken till detta kan hänföras till den tidigare tidpunkten (felet skall ha funnits "in nuce" vid farans övergång).

Frågorna om vilken tidpunkt som skall vara avgörande för felbedömningen och vem som skall ha bevisbördan för att felet fanns vid den tidpunkten har särskild betydelse i sådana fall då säljaren genom garanti eller liknande utfästelse vid köpet åtagit sig att svara för varans beskaffenhet under viss tid. Enligt härskande mening innebär en sådan utfästelse oftast inte något avsteg från regeln i 44 § köplagen om att den relevanta tidpunkten är tiden för farans övergång. Däremot anses garantin medföra presumtion för att ett fel som visar sig under garantitiden fanns "in nuce" vid denna tidpunkt. Bevisbördan för att felet beror på köparens försumlighet eller på olyckshändelse åvilar alltså säljaren. Det bör i sammanhanget anmärkas att många moderna garantier anses innefatta även ett mer vittgående ansvar för varan. Huruvida garantin har denna innebörd är att bedöma med hänsyn till innehållet i varje särskild utfästelse.

Enligt köplagen har säljaren inte någon skyldighet att avhjälpa fel i varan. Däremot har säljaren enligt 49 § under vissa förutsättningar rätt att förebygga mer långtgående anspråk från köparen genom att erbjuda denne rättelse av felet, dvs. antingen avhjälpan av detta eller — vid leveransavtal — avlämnande av giltigt gods i stället för det felaktiga. För-

utsättningar härför är att rättelsen kan ske innan köparen enligt 21 § (dvs. på grund av dröjsmål) skulle varit berättigad att häva köpet och att det är uppenbart att köparen inte skulle ådra sig någon kostnad eller olägenhet av att låta rättelsen ske.

Moderna garantier som lämnas av säljaren vid köpet innefattar ofta en utfästelse av säljaren att avhjälpa fel som visar sig under garantitiden. Köparen ges därigenom en rätt att kräva reparation av varan — en befogenhet som inte tillkommer honom enligt köplagen. En garanti av nu åsyftat slag anses i regel också innefatta en rätt för säljaren att med uteslutande av andra påföljder avhjälpa felet. Underlåter säljaren att fullgöra sitt åtagande inom rimlig tid, torde köparen dock ha rätt att utöva de befogenheter som står honom till buds enligt köplagen.

Köparens möjligheter att utöva sina befogenheter vid fel i varan inskränks i viss mån genom föreskriften i 47 § köplagen. Har köparen före köpet undersökt godset eller utan giltig anledning undandragit sig att efterkomma anmodan att undersöka det, får han enligt denna föreskrift inte åberopa fel som han bort märka vid undersökningen, om inte säljaren förfarit svikligt. Detsamma gäller om köparen satts i tillfälle att före köpet undersöka prov på godset. Föreskriften i 47 § har i vissa hänseenden modifierats i rättspraxis. Vid bedömningen av om köparen försummat sin undersökningsplikt anses sålunda hänsyn böra tas till att köparen på grund av säljarens uppgifter eller andra särskilda omständigheter kan ha haft skäl att inskränka undersökningen av varan. Uttrycket ”giltig anledning” som grund för underlåtenhet att följa uppmaning att undersöka varan har getts en rätt vidsträckt tolkning. Köparens skyldighet att beakta fel i varuprov som han fått tillfälle att undersöka anses vidare begränsad till fel som hänför sig till egenskap för vars bedömning provet skulle tjäna till ledning.

Enligt 48 § köplagen äger köparen, om gods sålts på auktion, inte göra gällande anspråk på grund av fel i godset, såvida inte säljaren förfarit svikligt eller godset inte motsvarar den beteckning under vilken det bjudits ut. Föreskriften anses vara uttryck för en allmän regel om att säljaren vid försäljning av gods ”i befintligt skick” eller med liknande förbehåll normalt är fri från ansvar för godsets beskaffenhet. Regeln är emellertid inte utan undantag. Har säljaren förfarit svikligt (jfr 48 §) eller i strid mot tro och heder (jfr 33 § avtalslagen) blir säljaren ansvarig, även om varan sålts i befintligt skick. Detsamma anses i viss utsträckning gälla om säljaren haft vetskap om varans egenskaper. Ett annat undantag hänför sig till det fallet att säljaren lämnat positivt oriktiga uppgifter om varan. Köparen anses även i vissa andra situationer kunna göra säljaren ansvarig för fel, trots att varan sålts i befintligt skick.

För att köparen skall äga utöva sina befogenheter vid fel i varan krävs att han iakttagit honom åvilande reklamationsplikt. Vid civilt köp åligger det enligt 52 § köpare som vill ”tala å fel eller brist i godset” att

utan oskäligt uppehåll ge säljaren meddelande därom. Reklamationstiden löper från det att köparen märkt eller bort märka felet. Meddelandet till säljaren behöver endast ha formen av s. k. neutral reklamation, dvs. köparen behöver inte precisera vilka anspråk han vill göra gällande mot säljaren. Vill han häva köpet, krävs dock att han meddelat säljaren detta utan oskäligt uppehåll (s. k. hävningsförklaring). Försummar köparen sin reklimationsplikt, går han miste om rätten att göra påföljder gällande. Undantag gäller endast om säljaren förfarit svikligt eller grovt vårdslöst och felet i det senare fallet länder köparen till märklig skada (53 §). Utöver den reklimationsplikt som sålunda åvilar köparen gäller enligt 54 § en preskriptionstid om ett år beträffande hans rätt att påtala fel i varan. Tiden räknas från varans mottagande. Undantag gäller dock om säljaren åtagit sig att svara för varan under längre tid, t. ex. genom ett garantiåtagande, eller om han förfarit svikligt. Även om säljaren förklarat sig svara för varans beskaffenhet endast under kortare tid än ett år, anses köplagens preskriptionsregel in dubio gälla och köparen således vara berättigad att inom ettårsfristen framställa anspråk på grund av felet.

I 55—58 §§ köplagen ges regler om avvisande av gods och hävande av köp. I 57 och 58 §§ regleras frågan om återgång av parternas prestationer när köpet hävs. Vardera parten är skyldig att återbära vad han mottagit. I likhet med vad som är fallet beträffande köpets fullgörande enligt 14 § råder enligt 57 § ett avhängighetsförhållande mellan återgångsprestationerna. Hävs köpet äger säljaren inte återfå godset, om han inte återbär vad han uppburit av köpeskillingen, men är inte heller skyldig att betala tillbaka denna, om han inte återfår godset väsentligen oförändrat och oförminskat. Om köparen är berättigad till ersättning av säljaren, har han viss rätt att hålla godset inne till säkerhet för ersättningsanspråket. Det i 57 § uppställda kravet på att varan skall återställas i väsentligen oförändrat och oförminskat skick modifieras i avsevärd grad genom 58 §. Enligt denna paragraf gäller undantag från detta krav inte bara om godset skadats genom olyckshändelse utan också om det undergått förändring endast genom sin egen beskaffenhet eller till följd av åtgärd som köparen vidtagit innan han märkt eller bort märka fel på grund varav han vill häva köpet.

Enligt 61 § köplagen skall vissa i paragrafen angivna meddelanden — i huvudsak reklamationer (t. ex. enligt 52 §) — gå på mottagarens risk. Har meddelandet lämnats in för befordran med post eller telegraf eller eljest avsänts på ändamålsenligt sätt och försenas det eller kommer det inte fram, skall denna omständighet inte medföra att avsändaren förlorar talan eller rättighet. Sådana meddelanden som inte nämns i 61 § går på avsändarens risk.

2.2.2 Köparens förhållande till varans tillverkare m. fl.

Köplagen reglerar inte köparens förhållande till annan än säljaren. Lagbestämmelser saknas också i övrigt beträffande köparens relationer till sådan tredje man som i något avseende tagit befattning med en vara innan den slutligen av återförsäljaren (detaljisten) säljs till konsumenten. De kategorier tredje män som här åsyftas är främst varans tillverkare samt importör av eller generalagent för varan (grossist). I den mån konsumenten kommer i rättsförhållande till någon som hör till dessa kategorier, blir detta därför att bedöma enligt allmänna civilrättsliga regler.

Har varans tillverkare (eller annan som hör till nyss nämnda kategorier av tredje män) genom garanti eller liknande utfästelse åtagit sig att avhjälpa sådant fel i varan som visar sig inom viss angiven tid, svarar han för utfästelsen i enlighet med dess innehåll. Har garantin t. ex. begränsats till att gälla vissa typer av fel i varan, sträcker sig garantigivarens ansvar inte längre än till dessa. Vid försummelse att fullgöra utfästelsen ådrar han sig skadeståndsskyldighet enligt den allmänna culparegeln. Har han friskrivit sig i skadeståndshänseende, torde friskrivningen inte kunna åberopas, om han själv uppsåtligt vållat skadan. Sannolikt torde detsamma gälla, om han låtit grov vårdslöshet komma sig till last i fråga om fullgörande av åtagandet.

Förekomsten av ett avhjälpningsåtagande från tredje man i samband med köp innebär inte utan vidare att köparen blir bunden av att begagna sig av åtagandet. Denna fråga får besvaras med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet. Främst är härvid att beakta, om garantin ingår som ett led i köpavtalet och om köparen accepterat eller åberopat den. Rättsläget på denna punkt är oklart.

Har varans tillverkare lämnat oriktig uppgift om en vara och lider köpare av varan skada till följd därav, blir tillverkarens skadeståndsansvar att bedöma enligt allmänna rättsgrundsatser. Motsvarande gäller, om annan som hör till förut nämnda kategorier av tredje män lämnat en sådan uppgift. I den mån skada i fall av nu berörda slag omfattar ren förmögenhetsskada och någon brottslig handling inte föreligger, är det osäkert om något skadeståndsansvar kan åläggas uppgiftslämnaren (jfr 2 kap. 4 § skadeståndslagen [1972: 207]).

2.2.3 Köparens förhållande till särskild kreditgivare

Köplagen gäller såväl kontantköp som kreditköp. För sådana kreditköp som enligt avbetalningsköplagen räknas som avbetalningsköp har i denna lag meddelats särskilda regler om bl. a. hävning på grund av köparens dröjsmål. Reglerna är tvingande och sätter till stor del köplagens motsvarande bestämmelser ur spel. Avbetalningsköplagen rör emellertid förhållandet mellan säljaren och köparen. Den rör inte köparens förhållande till den som förvärvat säljarens fordran på köpeskillingen eller an-

nan som i sista hand finansierat köpet. Beträffande sådana situationer är rättsläget i huvudsak följande.

I fråga om överlåtelse av fordran gäller som huvudregel att den till vilken fordringen överlåtit inte gentemot gäldenären har bättre rätt än överlåtare hade. Alla invändningar som gäldenären kunnat rikta mot överlåtare kan han göra gällande även mot den nye borgenären. Beträffande överlåtelse av enkelt skuldebrev uttalas denna princip i 27 § lagen (1936: 81) om skuldebrev. Detsamma gäller enligt 10 § samma lag beträffande pantsättning av enkelt skuldebrev. Samma grundsats anses analogt böra tillämpas även i fråga om överlåtelse av fordran i ett ömsesidigt fordringsförhållande, t. ex. om säljare överlåter sin rätt till köpeskillingen enligt ett avbetalningskontrakt. Vad angår kreditköp innebär det sagda att köparen, om säljaren överlåtit sin fordran till finansieringsföretag eller annan, är bibehållen vid sin rätt att häva köpet m. m., om säljaren gör sig skyldig till väsentligt kontraktsbrott (varan är t. ex. behäftad med fel). Köparens befogenheter härvidlag kan dock på grund av bestämmelse i köpavtalet vara inskränkta. Det förekommer sålunda att köparen genom klausul i avtalet fransäger sig befogenheten att göra gällande invändningar på grund av köpet i förhållande till den som av säljaren förvärvat dennes rätt enligt avtalet (s. k. "cut-off"-klausul). Klausuler av detta slag torde i allmänhet vara bindande för köparen.

Även bruket av löpande fordringshandlingar jämsides med köpekontrakt medför begränsningar i köparens möjlighet att vid krav på betalning av den som innehar handlingen framställa invändningar som hänför sig till rättsförhållandet mellan köparen och säljaren. Enligt 17 § växellagen (1932: 130) äger den mot vilken talan på grund av växel görs gällande inte mot innehavaren framställa invändningar, som grundas på den förres särskilda förhållande till utställaren eller till föregående växelnehavare, om inte innehavaren vid växelns förvärvande uppsåtligt handlat till gäldenärens förfång. Motsvarande skydd för växelnehavare i god tro gäller enligt 19 § andra stycket, när någon innehar växeln med panträtt på grund av pantindossament. De inskränkningar i gäldenärens invändningsrätt som följer av 17 och 19 §§ växellagen upprätthålls inte beträffande s. k. rektaväxlar. Har utställare i växeln insatt orden "icke till order" eller motsvarande uttryck, får växeln enligt 11 § andra stycket inte överlåtas i annan form eller med annan verkan än som i allmänhet gäller i fråga om överlåtelse av fordran.

Beträffande löpande skuldebrev ges i 15—18 §§ skuldebrevslagen en utförlig reglering av vilka invändningar som kan göras gällande även mot ny borgenär som — efter överlåtelse — i god tro kommit i besittning av skuldebrevet. Gäldenären får t. ex. enligt 15 § första stycket inte mot sådan borgenär göra gällande att betingat vederlag inte kommit gäldenären till godo eller att i övrigt det rättsförhållande som föranlett skuldebrevets utfärdande medför rätt till jäv. För att innehavaren av

skuldebrevet skall vara skyddad mot invändning av gäldenären krävs enligt 15 § andra stycket att han inte kände till omständighet, på vilken invändningen grundas, eller hade skälig anledning till misstanke därom. Vad som sagts nu gäller enligt 10 § också för det fallet att skuldebrevet pantsatts.

Trepartsförhållandet köpare-säljare-kreditgivare tar sig i det moderna samhället även flera andra rättsliga uttryck än dem som nu har berörts. Här kan främst erinras om det s. k. låneköpssystemet och de former av kontokredit där konsument med ett finansieringsföretag träffar avtal om viss kredit för köp av varor hos en eller flera detaljhandlare mot uppvisande av ett särskilt kreditbevis. Köparen ingår i fall av nu åsyftade slag två transaktioner, ett köp och ett försträkningsavtal. Det lånade beloppet betalas vanligen av kreditgivaren direkt till säljaren, som således får kontant likvid. Lånetransaktionen innebär att köparen i förhållande till kreditgivaren ikläder sig amorteringsskyldighet för belopp som åtgått till erläggande av köpeskillingen (låneköp) eller eljest motsvarar köp inom avtalad gräns för krediten (kontokredit). Eftersom lånet formellt sett är ett särskilt avtal mellan köparen och långivaren, torde den förre enligt nuvarande ordning sakna möjlighet att mot krav på betalning från den senares sida göra invändningar om fel i varan eller utebliven leverans av denna.

2.2.4 Hemförsäljningslagen

Lagen om hemförsäljning ger konsument möjlighet att frånträda vissa köp- och s. k. abonnemangsavtal, som har ingåtts i hans bostad eller under andra likartade förhållanden, genom att inom en vecka skriftligen meddela säljaren att han frånträder avtalet (s. k. ångervecka). Lagen syftar till att skydda konsumenten mot påtryckning och överrumpling vid hemförsäljning och jämförbara försäljningsformer. Enligt 1 § äger lagen tillämpning vid yrkesmässig försäljning av lös egendom, som är avsedd huvudsakligen för enskilt bruk, i fall då köparen avger anbud eller svar på anbud vid sammanträffande med säljaren eller ombud för denne i köparens bostad eller eljest på annan plats än säljarens eller ombudets fasta försäljningsställe. Lagen gäller under motsvarande förutsättningar även i fråga om vissa avtal varigenom en näringsidkare åtar sig att fortlöpande tillhandagå en konsument med tjänster. Om ett köpavtal ingås och fullgörs på ömse sidor vid sammanträffandet, är lagen inte tillämplig. För att köparen skall få kännedom om sin rätt att frånträda avtalet, skall säljaren vid sammanträffandet lämna honom särskild underrättelse om hans rättigheter enligt hemförsäljningslagen (2 §). Iakttagas inte detta blir konsumenten över huvud taget inte bunden av sin beställning. Har köparen frånträtt avtalet skall i princip vardera parten lämna tillbaka vad han mottagit (4 och 5 §§). Lagen innehåller också en bestämmelse om verkan av utfästelse av säljarens ombud om köpevillkor

som är gynnsammare för köparen än de som är upptagna på den ordersedel eller i det kontrakt som använts vid försäljningen (3 §). Bestämmelsen syftar till att ge köparen ett bättre skydd i de fall då en sådan s. k. sidolöpare förekommit. Lagen är av tvingande natur. Villkor, varigenom köparens rättigheter enligt lagen inskränks, är sålunda ogiltigt (6 §).

2.2.5 Marknadsföringslagen och avtalsvillkorslagen

Som tidigare nämnts har konsumentens ställning på senare tid stärkts också genom olika lagstiftningsåtgärder på det näringsrättsliga området. Först bör erinras om lagen om otillbörlig marknadsföring. Syftet med denna lag är att, framför allt i konsumenternas intresse, skapa effektiva garantier för att reklam och marknadsföring inte bedrivs med otillbörliga metoder. Lagens centrala bestämmelse (1 §) är en generalklausul, vilken gör det möjligt att meddela vitessanktionerat förbud mot reklamåtgärd eller annan av näringsidkare vid marknadsföring av vara eller tjänst företagen handling, som genom att strida mot god affärssed eller på annat sätt är otillbörlig mot konsumenter eller näringsidkare. Vid sidan av generalklausulen ingår i lagen bl. a. straffbestämmelser rörande vissa speciella marknadsföringsåtgärder, såsom vilseledande reklam. Lagen föreskriver skadeståndsskyldighet för den som bryter mot förbud eller gör sig skyldig till brott mot lagen (12 §). Bestämmelsen avser dock endast skada som uppkommer för konkurrerande näringsidkare. Lagen är som nämnts till sin karaktär näringsrättslig och hänför sig således inte till näringsidkarens förhållande till enskilda konsumenter (eller näringsidkare) på grund av köp eller annat avtal utan till hans verksamhet i stort. Tillämpningen av lagen är i första hand anförordad KO och marknadsdomstolen. KO övervakar marknaden och för det allmännas talan inför marknadsdomstolen, som är enda instans i ärenden om förbud enligt generalklausulen.

Till marknadsföringslagen ansluter sig avtalsvillkorslagen. Det väsentliga syftet med avtalsvillkorslagen är att ge underlag för en bättre avvägning än hittills mellan konsument- och företagarintressen vid utformningen av kontraktsformulär som används på konsumtionsmarknaden i olika branscher. Också denna lags centrala bestämmelse (1 §) utgörs av en generalklausul, som ger möjlighet att vid vite förbjuda näringsidkare att — vid erbjudande av vara eller tjänst till konsument för enskilt bruk — använda villkor som med hänsyn till vederlaget och övriga omständigheter måste anses otillbörligt mot konsumenten. En grundläggande tanke bakom lagen är att KO skall övervaka marknaden och ta upp förhandlingar med företrädare för näringsidkarna i syfte att få till stånd ändring i sådana villkor som anses vara otillbörliga. Han skall härvid i första hand söka uppnå rättelse på frivillig väg. Lagen ger honom emellertid möjlighet att om förhandlingarna blir resultatlösa föra talan inför

marknadsdomstolen om förbud enligt generalklausulen. Domstolens uppgift är i sådant fall att göra en bedömning av om ett villkor typiskt sett är otillbörligt gentemot konsumenterna sedda som ett kollektiv. Domstolen skall alltså inte gå in på en granskning av individuella avtal och ett förbud från domstolens sida mot visst villkor gäller endast i fråga om villkorets framtida användning. Det kan dock antas att ett sådant förbud får verkningar också för de enskilda rättsförhållandena, om den mot vilken förbudet riktas tillämpar villkoret i strid mot förbudet.

2.3 Allmänna reklamationsnämndens praxis

Hos allmänna reklamationsnämnden, för vars verksamhet numera konsumentverket svarar (se SFS 1972: 739), har i flera hänseenden utbildats viss praxis vid prövningen av klagomål som av konsumenter framställs mot beskaffenheten av inköpta varor. I detta sammanhang finns anledning erinra om följande.¹

I fråga om det särskilt vid försäljning av begagnade bilar ofta förekommande avtalsvillkoret "i befintligt skick" har nämnden utbildat en fast praxis. Denna innebär att säljaren trots förbehållet har att stå risken för att bilen vid köpet är behäftad med sådana trafiksäkerhetsfel, som hade föranlett anmärkning om bilen i samband med köpet skulle ha varit föremål för obligatorisk besiktning hos AB Svensk bilprovning. Avtalsvillkoret torde däremot respekteras beträffande fel av annat slag än som hänför sig till trafiksäkerheten, med undantag för sådana allvarliga fel som legat utanför ramen för vad parterna kan antas ha åsyftat med klausulens innehåll, t. ex. att bilen inte varit körduglig eller att några av motorns cylindrar helt saknat kompression.

Beträffande frågan om köparens rätt att på egen hand låta avhjälpa fel i en vara har nämnden i plenum antagit den praxis, att köparen i princip har att bereda säljaren tillfälle att avhjälpa felet innan han får utföra reparation hos utomstående på säljarens bekostnad. Underlåter köparen att efter reklamation bereda säljaren tillfälle därtill, lämnas hans talan normalt utan bifall. Principen tillämpas, oavsett om säljaren vid köpet särskilt åtagit sig att avhjälpa fel eller inte. Undantag görs dock i särskilda situationer, såsom då köparen befinner sig på avlägsen ort eller då han från början saknat anledning räkna med att det fel, för vars skull varan underkastades reparation, förelegat redan vid köpet.

Nämnden anser sig böra vara restriktiv när det gäller att pröva frågor om skadestånd vid följdskador, däri inbegripet skador till följd av en varas skadebringande egenskaper. Nämnden har i plenum uttalat, att ersättning med beaktande av omständigheterna dock torde kunna rekommenderas i följande två typer av fall: 1) När fråga är om lätt verifier-

¹ Angående nämndens verksamhet, se vidare SOU 1972: 28 s. 42 och prop. 1973: 87 s. 23.

bara direkta utgifter, som anmälaren ådragit sig genom säljarens kontraktsbrott. Exempel härpå är kostnader för taxi och andra färdmedel, telefon- och hotellkostnader. Ombudskostnader räknas emellertid inte hit. 2) När fråga är om sakskador, som till sin natur har ett omedelbart eller närliggande samband med felet och uppgår till ett i förhållande till köpeskillingen måttligt belopp. Som hithörande fall kan exempelvis räknas, att en inköpt vara vid tvättning färgar av sig på andra varor eller att fel i ett tyg föranleder att kostnaden för sylön och sytillbehör blivit onyttig. Yrkande om ersättning för personskada, för allmän förmögenhetsskada och för idell skada (typen "förstörd semester") anser sig nämnden inte böra ta upp till prövning.

Beträffande fel som består i att t. ex. ett klädesplagg vid tvätt färgar av sig på eller förstör andra kläder har nämnden tagit den ståndpunkten, att det åligger säljaren att lämna köparen tydliga anvisningar om hur klädesplagget skall tvättas. Sker det inte eller har säljaren lämnat oriktiga uppgifter om plaggets färgbeständighet, anses säljaren böra stå risken för att köparen i detta avseende misstagit sig beträffande varans användningssätt, förutsatt att köparen visat skälig försiktighet. Nämndens praxis torde ha medverkat till att klädesplagg numera i mycket stor utsträckning är försedda med s. k. tvättråd.

2.4 Standardformulär vid konsumentköp

2.4.1 Inledande anmärkningar

Vid alla typer av köp, däribland konsumentköp, förekommer en formulärrätt, som till stor del har ersatt köplagens regler. I prop. 1971: 15 med förslag till lag om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor redovisades resultatet av en genomgång av standardkontrakt m. m. som samlats in av köplagsutredningen under slutet av 1960-talet. I fråga om innehållet i vanligen förekommande klausuler vid konsumentköp kan till en början hänvisas till den framställningen. I utredningens betänkande presenteras ytterligare material från början av 1970-talet som belyser förekomsten av och innehållet i formulärrättsliga bestämmelser (SOU 1972: 28 s. 44 och 169). Utredningens förnyade genomgång har främst inriktats på formulär som används vid köp av typiska konsumentkapitalvaror, såsom bilar, båtar, el- och hushållsmaskiner, klockor, möbler, radio- och TV-apparater samt sportartiklar. I det följande redovisas till en början de sammanfattande synpunkter på standardformulärens utformning som utredningen framför (2.4.2).

De formulär som används inom konsumtionsvarubranschen är föremål för fortlöpande revision. Inom näringslivet är en arbetsgrupp verksam med översyn av sådana formulär. Detta arbete har under år 1972 resulterat i att ett standardiserat avbetalningskontrakt (K 72) utgetts av Finansieringsföretagens förening, Sveriges hantverks- och industriorga-

nisation, Sveriges grossistförbund, Sveriges industriförbund, Sveriges köpmannaförbund och Svenska mekanförbundet. Efter tillkomsten av avtalsvillkorslagen har förhandlingar tagits upp mellan KO och åtskilliga organisationer inom näringslivet om innehållet i såväl nu förekommande som nya standardvillkor. Till komplettering av utredningens synpunkter lämnas en kort redogörelse för den praktiska tillämpningen av avtalsvillkorslagen (2.4.3).

2.4.2 Utredningen

Utredningen erinrar först om att formulären är av skiftande beskaffenhet. Allmänna leveransbestämmelser innehåller vanligen ganska fullständiga villkor för de köp på vilka de är tillämpliga. Ordersedlar, ordererkännanden, slutsedlar, avbetalningskontrakt, särskilda garantisedlar samt fakturor upptar ofta bestämmelser om begränsade ämnen. Ibland ges i kataloger och folders eller på förpackningar inte bara uppgifter om varorna och deras användning utan också bestämmelser om köparens befogenheter, t. ex. om rätt att byta varor. Bestämmelser av nu nämnda slag härrör vanligen från säljaren men kan också ingå i t. ex. en av tillverkaren utfärdad garanti som genom säljarens förmedling överlämnas till köparen.

Den juridiska giltigheten av innehållet i formulären är inte alltid oomtvistlig, framhåller utredningen vidare. Det kan ibland vara diskutabelt om köpare är bundna av exempelvis klausuler i ordersedlar (jfr 3 § hemförsäljningslagen). Giltigheten av fakturaklausuler begränsas av att de ofta saknar motsvarighet i vad som överenskommits vid avtalets ingående och därför blir gällande endast om köparen inte reklamerar mot dem (jfr 6 § köplagen). När köparen inte uttryckligen godtagit innehållet i en garantiförbindelse som del av avtalet kan det vara osäkert om det är bindande för honom. Särskilt är detta fallet om garantin inte härrör från säljaren utan från tillverkaren. Vilken juridisk relevans som kan tillerkännas innehållet i folders o. d. är ofta mycket tvivelaktigt. Dessa frågor är emellertid närmast avtalsrättsliga.

Utredningen betonar att den formulärrättsliga regleringens omfattning vid varje särskilt köpavtal blir beroende av vilka formulär som har begagnats. Många olika kombinationer kan härvid förekomma. Det kan också råda osäkerhet om hur långt formulären avses ersätta de dispositiva lagreglerna. Om exempelvis en garanti innehåller bestämmelser om avhjälpande av material- och tillverkningsfel och fritar säljaren från ansvar i övrigt för fel, kan det vara tveksamt i vilken utsträckning köplagen skall anses tillämplig på fel som inte berörs av garantin, t. ex. att viss del av varans standardutrustning saknas vid leveransen.

Allmänna leveransvillkor är ofta tillkomna genom medverkan av en eller flera branschorganisationer. Detsamma gäller numera även garantiåtagandena. Finansieringsföretagen har också, eftersom det vid köp av

kapitalvaror ofta blir fråga om avbetalningsköp, fått ett inflytande på kontraktens utformning.

Dessa förhållanden har lett till att formulären visar en tendens att bli mer enhetliga. Det inträffar dock fortfarande i inte obetydlig utsträckning att enskilda säljare själva utformar de formulär som de använder i sin verksamhet. Utredningen pekar vidare på att KO:s vidsträckta möjligheter att ingripa mot olämpliga bestämmelser i formulär också lett till ökad enhetlighet.

De beståndsdelar av formulärrätten som har störst intresse vid lagstiftning om konsumentköp är enligt utredningen de som rör leverans av varan samt, framför allt, de garantier som blir tillämpliga vid fel i varan. Ett för formulärrätten typiskt drag är att köparen enligt detta regelsystem saknar de befogenheter som köplagens dispositiva regler tillerkänner honom vid försenat avlämnande eller vid fel i varan. I viss utsträckning erhåller köparen i stället andra befogenheter enligt formulären.

Vad beträffar reglering av dröjsmål är den sista tillåtna dagen för avlämnande ofta inte alls eller blott obestämt angiven i avtalet. Är bestämd leveransdag antecknad i kontraktet är det inte ovanligt att villkoren i övrigt innehåller klausuler, varigenom säljaren ges en vidsträckt rätt att uppskjuta leveransen eller t. o. m., om han så önskar, annullera avtalet. Köparens möjligheter att häva är ofta starkt beskurna. Den inskränkning som sker i de befogenheter köparen skulle ha haft enligt köplagens regler är, när det gäller dröjsmålssituationen, vanligen inte kompenserad genom några utökade rättigheter i annat avseende.

I fråga om kraven på den levererade varan innehåller formulären ofta inga bestämda uppgifter, vilket hänger samman med att dessa krav framgår på andra sätt, t. ex. genom särskilda beskrivningar och individuella överenskommelser.

Påföljderna av fel är enligt formulärrättens system ofta helt andra än enligt köplagen. Om en vara är behäftad med material- eller tillverkningsfel är säljaren skyldig att avhjälpa felet under viss i utfästelsen angiven garantitid. Köparens rätt att få felet avhjälpd träder i stället för de påföljder som lagen anvisar. Garantierna brukar innehålla uttryckliga friskrivningar från påföljder i övrigt.

I garantierna kan man som särskilda delar utskilja vad som rör dels förutsättningarna för att köparen skall kunna åberopa garantin och kräva avhjälpande, dels det sätt på vilket avhjälpande skall ske, dels köparens befogenheter om avhjälpande inte kommer till stånd. En förutsättning för att köparen skall kunna kräva avhjälpande brukar vanligen vara att varan är behäftad med material- eller fabrikationsfel. Från garantier undantas ofta uttryckligen vad som beror på förslitning, vanvård, olyckshändelser etc. Bestämmelserna om det sätt på vilket avhjälpandet skall ske rör bl. a. vem av säljare och köpare som har skyldighet att stå för transportkostnader i samband med avhjälpande. I prin-

cip åvilar dessa kostnader säljaren, men garantiklausulerna innehåller åtskilliga modifikationer häri, vilka hänger samman med varans beskaffenhet. Köparen kan ha viss skyldighet att transportera varan till säljaren eller till affär eller verkstad. Han kan också vara skyldig att stå för del av transportkostnaderna. Påföljderna av att avhjälpande inte kommer till stånd regleras ibland inte alls i garantierna. Nyare garantier upptar dock ofta en rätt för köparen att i sådant fall häva köpet, om det kvarstående felet är väsentligt. Det kan likväl vara oklart, hur många försök att avhjälpa felet som säljaren äger göra innan köparen kan häva, vilken påföljden blir om felet inte är väsentligt eller om köparen inte vill begagna sig av hävningsrätten osv.

Bland övriga bestämmelser som förekommer i formulären nämner utredningen dem som rör köparens förhållande till en person till vilken säljaren överlåter sin rätt enligt köpekontraktet. Dessa får aktualitet när vid avbetalningsköp och liknande transaktioner säljaren finansierar köpet genom att överlåta sin fordran mot köparen till särskilt finansieringsföretag eller till bank. Dessa bestämmelser behandlas vidare i andra sammanhang (4.2.9 och specialmotiveringen till 15—18 §§).

2.4.3 KO:s verksamhet

Sedan avtalsvillkorslagen trädde i kraft den 1 juli 1971 har mer än 500 ärenden enligt denna lag registrerats hos KO. Av dessa har hittills omkring 300 ärenden slutförts. Huvuddelen av dessa ärenden har tagits upp på initiativ av KO. De allra flesta ärendena slutförs förhandlingsvägen. I ett 30-tal fall har KO funnit anledning utfärda förbudsföreläggande med stöd av avtalsvillkorslagen. Fem ärenden har förts till marknadsdomstolen för prövning. I två av dessa föreligger marknadsdomstolens beslut (nr 11/1972 ang. bl. a. reklamationsklausul och nr 12/1972). Det övervägande motivet för att ärenden underställts marknadsdomstolen har varit att uttalanden av domstolen i principfrågor ansetts erforderliga. Under medverkan av statens pris- och kartellnämnd har KO haft möjlighet till systematisk insamling av kontrakt från olika branscher. Sådana insamlingar har avsett bl. a. bilföretags och hemförsäljningsföretags kontraktsformulär. F. n. pågår en undersökning av vilka garantiformulär som förekommer på marknaden inom vissa branscher.

KO har inlett och i flera fall slutfört överläggningar med branschorganisationer inom områden som är viktiga för konsumenterna. Branschöverläggningarna har i åtskilliga fall resulterat i uppgörelser. Bl. a. har nåtts överenskommelser med Sveriges möbelhandlares riksförbund angående utformningen av de köpekontraktsformulär som används av förbundets medlemmar och med Sveriges trähusfabrikers riksförbund angående förbundets allmänna leveransbestämmelser. Uppgörelser som medfört att konsumentens ställning i förhållande till säljaren/leverantören förbättrats har också träffats med Radiobranschens samarbetsråd och

Elektriska hushållsapparatleverantörer angående organisationernas garantiformulär. Överläggningar med MRF har resulterat bl. a. i nya regler för bilreparationer. Uppgörelser har också nåtts beträffande andra branscher, vilkas verksamhet huvudsakligen tar sikte på att tillhandahålla tjänster.

Hittills har efter förhandlingar omkring 200 bilföretag runt om i landet, vilka inte använt branschens standardformulär, övergått till mera konsumentvänliga kontraktsformulär. Sanering motsvarande den som skett bland företag inom den oorganiserade bilhandeln har företagits bl. a. beträffande företag som säljer hushållsapparater, symaskiner och skrivmaskiner.

I sitt granskningsarbete har KO särskilt inriktat sig på hemförsäljningsföretagens kontraktsformulär. Bl. a. har en i det närmaste fullständig genomgång gjorts av de kontraktsformulär som tillämpas av företag som säljer persienner genom hemförsäljning. Drygt ett 50-tal företag har i samband med denna genomgång förbundit sig att genom ändringar och uteslutande av avtalsvillkor i sina kontraktsformulär anpassa dessa till hemförsäljningslagen. På motsvarande sätt har ett 20-tal bokföretag utfäst sig att ändra sina kontraktsformulär.

Den granskning som skett i samband med tillämpningen av avtalsvillkorslagen har medfört att ur kontraktsformulär effektivt kunnat rensas ut avtalsvillkor som strider mot tvingande lagstiftning.

Genomgången av avtalsformulären har vidare lett till att bestämmelser, mot vars materiella innehåll ingen invändning funnits, formulerats om så att bestämmelsernas innehåll framgått tydligare för köparen. KO har också haft möjlighet att påverka den redaktionella utformningen av kontraktsformulären.

Bland mera omfattande överläggningar som pågår f. n. kan nämnas de med bilindustrins företag angående garantier för nya bilar.

3 Utländsk rätt

Utredningen lämnar i betänkandet s. 47—50 vissa upplysningar om gällande och föreslagen köprättslig konsumentskyddslagstiftning i USA, Storbritannien, Kanada, Västtyskland och Österrike.¹ Beträffande förhållandena i övriga nordiska länder kan följande nämnas. I Norge har förslag till lagregler om konsumentköp i slutet av år 1972 lagts fram av den kommitté som har i uppdrag att se över den norska köplagen. Förslaget har sänts ut på remiss jämte ett inom det norska justisdepartementet utarbetat alternativt lagförslag. Båda de norska lagförslagen innefattar ändringar i den gällande köplagen och innebär alltså inte att frågor om konsumentköp skall regleras i särskild lag. I sak överensstämmer försla-

¹ Se även bilaga 4 till SOU 1972: 28.

gen i stora delar med det svenska utredningsförslaget. I Danmark övervägs olika konsumentskyddsfrågor inom en av handelsministeriet tillsatt forbrugerkommission. Inom det finska justitieministeriet övervägs f. n. olika åtgärder på konsumentskyddsområdet, däribland frågor om särskild köprättslig lagstiftning till konsumenternas skydd.

4 Utredningen

4.1 Allmänna synpunkter¹

I fråga om behovet av lagstiftning i syfte att stärka konsumenternas ställning vid köp framhåller utredningen att den nu gällande köplagen från år 1905 inte är särskilt inriktad på att tillgodose konsumenternas intressen och behov av skydd. Vid lagens tillkomst syftade man till att framställa regler som kunde vara lämpliga för köp av lös egendom i allmänhet, däribland den kommersiella handeln med råvaror. Köplagens bestämmelser ger delvis uttryck åt allmänna rättsgrundsatser men är också delvis att betrakta som handelsrättsliga regler. Behovet av differentiering mellan olika slag av köp tillgodoses i lagen — utom genom särskilda regler för handelsköp och civila köp — främst genom att lagen har dispositiv karaktär, dvs. genom att dess regler kan frångås genom avtal mellan säljare och köpare. Refererad rättspraxis avser till övervägande del handelsrättsliga frågor. Endast få fall, vilka direkt rör för konsumenterna viktiga ämnen, har kommit till bedömning i högsta instans.

Köplagens regler kan emellertid enligt utredningen i stort sett anses tillfredsställande även för konsumentköp. Avvägningen mellan rättigheter och skyldigheter för köpare och säljare avser att ge vardera parten tillräckliga befogenheter i händelse av kontraktsbrott från den andra partens sida. En konsument som köpare har enligt lagen goda rättigheter, om säljaren gör sig skyldig till kontraktsbrott. Orsakerna till att det nuvarande rättsläget likväl medför påtagliga olägenheter för konsumenten är främst att söka i andra förhållanden. De viktigaste bristerna i konsumenternas rättsskydd på det köprättsliga området är enligt utredningen följande.

Genom att formulärrätten i stor utsträckning har trätt i stället för köplagens regler har balansen i fråga om parternas rättigheter och skyldigheter förskjutits. Säljarna tillgodoser genom standardavtal sina intressen. Särskilt skyddar de sig mot påföljder av fel i godset med hjälp av garantiklausuler, som vid sidan av t. ex. ett åtagande att avhjälpa fel inskränker köparnas rättigheter enligt köplagen. Olägenheterna för köparna består emellertid inte bara i att klausulerna är förenade med vitt-

¹ Detta avsnitt motsvarar 5.1, 5.2 och 5.3.1 i utredningens betänkande.

gående friskrivningar. I många fall är villkoren ofullständiga eller otydligt formulerade. Rättsläget blir härigenom lätt oklart, vilket i första hand länder köparen till nackdel. I det underläge han förhandlingsmässigt befinner sig, kan han vara ur stånd att göra gällande rättigheter som inte framgår av villkor eller lag utan endast med svårighet kan härledas ur en mycket ofullständig rättspraxis och allmänna överväganden.

Utredningen framhåller vidare att vissa för konsumenterna viktiga frågor över huvud inte regleras i köplagen. Särskilt gäller detta köparens förhållande till tredje man. Köplagen rör uteslutande förhållandet mellan säljare och köpare. Karakteristiskt för nutida försäljningsverksamhet är bl. a. att utfästelser av andra än säljaren, t. ex. varans tillverkare, spelar en betydande roll. Köparen kommer vidare i rättsförhållande till tredje man när säljaren vid kreditköp anlitar en finansiär som i den ena eller andra formen övertar hans fordran mot köparen. Även i sådana fall kan för köparna betungande bestämmelser vara införda i köpavtalen eller oklarhet om köparens rättigheter uppstå.

Också i ett annat avseende medför nuvarande rättsläge olägenheter för konsumenterna, påpekar utredningen. Köparen måste ofta förlita sig på uppgifter som han erhåller från säljaren genom reklam, påskrifter på varuförpackningar osv. Upplysningarna härrör ofta från annan än säljaren, t. ex. varans tillverkare. Om uppgifterna är oriktiga och köparen vilseleds, är han uppenbarligen i behov av rättsligt skydd. Frågan är inte närmare reglerad i köplagen och rättsläget är i flera hänseenden oklart.

De påtalade bristerna motiverar enligt utredningens mening att särskild köprättslig lagstiftning tillskapas till konsumenternas skydd.

I fråga om lagstiftningens allmänna inriktning och karaktär framhåller utredningen att ett tillfredsställande skydd för konsumenterna i nyss berörda hänseenden inte kan uppnås genom ändring av nuvarande köplag. Den allmänna översyn av köplagen som ankommer på utredningen bör visserligen bl. a. syfta till att göra lagens regler bättre lämpade för konsumentköp. Det ligger emellertid i sakens natur att man inte kan låta köplagen, vilken även i fortsättningen skall reglera rent kommersiella köp och vilken också skall utöva inflytande på kontraktsrätten i allmänhet, helt präglas av konsumentskyddets krav. Men också andra — och enligt utredningens mening avgörande — skäl talar för att en revision av köplagen är ett otillräckligt medel för att tillgodose det lagstiftningsbehov, varom nu är fråga. Utredningen betonar att olägenheterna av nuvarande rättsläge mindre beror på att köplagens regler är olämpliga för konsumentköp än på att reglerna i stor utsträckning sätts ur spel genom formulärrättsliga klausuler. Eftersom köplagens bestämmelser är dispositiva, kan en översyn av dessa inte antas medföra någon avgörande ändring i rådande tillstånd. En förstärkning av konsumentskyddet torde i stället kräva att tvingande regler införs på området.

Införande av sådana regler i köplagen framstår emellertid som olämpligt redan av den anledningen att man härigenom skulle nödgas bryta lagens ram i fråga om både ämneskrets och systematik. Utredningen avser här särskilt spörsmålen om köparens förhållande till tredje man, vilka inte regleras i köplagen. Från lagteknisk synpunkt skulle det även vara till nackdel att i samma lag behöva särskilja dels handelsköp och civila köp, dels — som en undertyp av de senare — konsumentköp. Utredningen förordar därför att behövliga regler till konsumenternas skydd tas in i en fristående lag.

Den sålunda föreslagna lösningen föregriper enligt utredningens mening inte i störande grad den översyn av köplagen som utredningen har att företa. Arbetet på denna översyn har hunnit så långt, att utredningen anser sig kunna överblicka att det förslag som nu läggs fram står i samklang med de ändringar i köplagen som senare skall föreslås.

En lösning med en från köplagen fristående lag är enligt utredningen även att föredra med tanke på det nordiska lagsamarbetet. Utredningen erinrar om att förutsättningarna för ett sådant samarbete beträffande konsumentskyddslagstiftningen inte är alldeles desamma som i fråga om revisionen av köplagen, eftersom arbetet på konsumentskyddslagstiftning inte hunnit lika långt i de olika nordiska länderna.

Utredningen uppehåller sig i detta sammanhang ytterligare vid frågan om en lag om konsumentköp bör ha tvingande karaktär. Ett viktigt syfte med lagen bör vara att motverka förekomsten av ensidigt utformade standardvillkor, genom vilka säljarna till nackdel för köparna begränsar sina skyldigheter enligt köplagens dispositiva regelsystem. Motsvarande gäller sådana formulärrättsliga klausuler varigenom annan än säljaren, t. ex. varans tillverkare, friskriver sig i olika hänseenden från ansvar för fullgörande av garantiåtaganden m. m. beträffande varan. Utredningen säger sig vara medveten om att de flesta säljare och tillverkare strävar efter att behandla köparna på bästa sätt. Många konsumenter är självfallet också i stånd att vid ingående av köpavtal ta till vara sina intressen och att — om den köpta varan skulle visa sig vara behäftad med fel — skaffa sig rättelse, även om säljaren skulle vara obenägen att medverka härtill. I sammanhanget erinras också om de förbättringar av konsumenternas situation som under senare år kommit till stånd genom ökade insatser av samhällseliga och enskilda organ.

De nu berörda omständigheterna kan dock enligt utredningens mening inte åberopas som argument mot införande av tvingande regler till konsumenternas skydd. Nackdelarna av nuvarande rättsläge visar sig främst i sådana fall då en mindre vederhäftig säljare söker undandra sig att uppfylla avtalet på det sätt som köparen bort kunna räkna med. I fall av detta slag är det uppenbarligen av stor vikt att köparen för att hävda sina intressen kan stödja sig på tvingande rättsregler som tydligt

anger hans befogenheter mot säljaren. Behov av skydd föreligger också i fall då en säljare, som eljest är noga med att iaktta en generös attityd till sina kunder, i en särskild situation vill falla tillbaka på begränsningen i sina juridiska skyldigheter. Åtskilliga konsumenter kan vidare på grund av okunnighet eller av oföretagsamhet eller annan anledning ha svårigheter att hävda sina rättigheter mot yrkesmässiga säljare. Dessa kategorier av köpare bör naturligtvis kunna påräkna lagstiftarens skydd mot att de missgynnas i jämförelse med köpare som är bättre lottade.

Vid diskussionen av frågan om lämpligheten av tvingande regler på det köprättsliga området tar utredningen också upp en ofta framförd synpunkt, nämligen att ett ökat ansvar för säljare medför ökade kostnader och att dessa övervältras på köparna i form av höjda priser på varorna. Argumentet kan dock enligt utredningens mening inte tillmätas någon avgörande betydelse i förevarande sammanhang. En tvingande reglering beträffande konsumentköp bör främst avse att stärka köparens ställning vid kontraktsbrott på säljarens sida. De befogenheter som enligt utredningens mening härvid bör tilläggas köparen innebär i huvudsak att köparen inte skall behöva bära den ekonomiska risken av att säljaren inte fullgör sina förpliktelser. Utredningen finner det förvånande om ett sådant handlande från säljarens sida skulle förekomma så ofta att den avsedda förbättringen av köparens ställning skulle medföra ökade kostnader för säljarna. Någon anledning att ta speciell hänsyn till ovederhäftiga eller bedrägliga säljare finns givetvis inte. Om antalet obehöriga krav från köparna ökar, kan det visserligen befaras att en icke önskvärd stegring av kostnaderna för säljarna inträder. Risken synes dock inte vara så stor, att på grund därav den lojale köparen inte bör tillerkännas tillfredsställande rättigheter visavi säljarna. I den mån ett skärpt juridiskt ansvar för säljarna faktiskt medför ökade priser — något som inte kan antas utan vidare — utgör emellertid detta inte något bärande skäl mot att ålägga ett sådant ansvar. Följden blir nämligen att köparna får gemensamt bära kostnaden för fel i varan e. d., medan eljest det jämförelsevis ringa antal köpare som råkar få en felaktig vara etc. får vidkännas hela förlusten härav.

Även andra förhållanden än de som har diskuterats nu talar enligt utredningens mening för att en särskild lag om konsumentköp bör ha tvingande karaktär. De vägar som f. n. står till buds för att komma till rätta med de förut påtalade olägenheterna av nuvarande rättsläge kan inte anses tillräckliga. Utredningen åsyftar här främst möjligheten att enligt avtalsvillkorlagen ingripa mot kontraktsvillkor, som på ett ensidigt sätt gynnar yrkesmässiga säljare, och allmän domstols rätt att med stöd av 8 § skuldebrevslagen eller motsvarande bestämmelser åsidosätta eller jämka betungande avtalsvillkor. Ett förbud enligt avtalsvillkorlagen tar sikte på en typiserad bedömning av om ett visst avtalsvillkor kan anses vara otillbörligt mot konsumenterna sedda som ett kollektiv. Le-

der prövningen till att ett villkor stämpas som otillbörligt mot konsumenterna, får detta inte någon omedelbar effekt beträffande giltigheten av redan ingångna köpavtal. Det syftar i stället till att för framtiden hindra att villkoret kommer till användning. En prövning av tillbörlighetsfrågan enligt avtalsvillkorslagen kan således inte ersätta en tvingande köprättslig lagstiftning som i vissa bestämda och grundläggande hänseenden anger samhällets syn på var gränsen bör gå för avtalsfriheten på området. En lag av detta slag ger också parterna bättre möjlighet att på längre sikt anpassa sitt handlande efter de värderingar som uppstår lagen. Denna kan vidare ge viss ledning för bedömningen av tillbörlighetsfrågan enligt avtalsvillkorslagen. Genom en kombination av de två metoderna uppnås i själva verket en betydligt mer effektiv och flexibel lösning än med endera metoden ensam. Några konsekventa principer rörande konsumenternas ställning på det köprättsliga området torde inte heller kunna utbildas domstolsvägen med stöd av 8 § skuldebrevslagen eller en generalklausul i eventuell ny lagstiftning under annan förutsättning än att tämligen många tvister kommer under domstols prövning. Detta synes varken vara sannolikt eller ens önskvärt. Metoden får i stället ses som ett komplement till en tvingande lag om konsumentköp.

Enligt utredningens mening kan det således inte råda något tvivel om att en särskild lag om konsumentköp med det innehåll som förut antytts bör ha tvingande karaktär. I fråga om det allmänna syftet med lagen tillägger utredningen att lagen så klart som möjligt bör ange de grundläggande befogenheter som köparen under alla förhållanden bör ha mot säljaren eller annan med vilken han träder i rättslig förbindelse på grund av köpet. Någon fullständig reglering bör dock inte eftersträvas. Inte heller finns skäl att låta reglerna bilda hinder mot att på konsumentköp tillämpa vad som avtalats mellan parterna eller vad som eljest gäller beträffande sådana köp, i den mån detta skulle leda till ett för köparen förmånligare resultat eller röra fråga som lämnas utanför den tvingande regleringen. Denna bör med andra ord kunna sägas representera en minimistandard i fråga om köparens rättigheter.

Av en tvingande lag om konsumentköp bör naturligen kunna krävas att den utformas så, att den inte leder till onödiga tvister mellan köpare och säljare. Genom urvalet av ämnen bör enligt utredningens mening tillses att konsumenterna får juridiskt skydd på de punkter där detta framstår som mest betydelsefullt för dem. Reglerna bör i första hand syfta till att stärka köparens förhandlingsposition visavi säljarsidan i fall då säljaren inte fullgjort sina förpliktelser. Skyddet bör normalt fungera utan att köparen skall behöva påkalla domstols prövning av hans mellanhavande med säljaren. Skulle detta likväl bli nödvändigt, bör lagen underlätta bedömningen av tvisten. Detta innebär givetvis inte att lagen skall ge stöd åt köpare som framställer oberättigade krav. Vid lagens ut-

formning bör hänsyn tas till behovet av att förekomma missbruk av de tvingande reglerna. En viktig effekt av den tvingande lagen bör enligt utredningen bli att nuvarande formulärrättsliga villkor ses över och bringas i samklang med lagens ändamål. En sådan översyn har f. ö. redan påbörjats i anslutning till ikraftträdandet av avtalsvillkorlagen. Utredningen anser sig kunna utgå från att näringslivet — såväl dess organisationer som enskilda företagare — kommer att respektera det ytterligare krav på sanering av formulärrätten som en lag om konsumentköp ställer. De fall då köpevillkor enligt den tvingande lagen blir ogiltiga med därav följande konsekvenser kan med hänsyn härtill antas bli sällsynta.

I anslutning till diskussionen om lagstiftningens tvingande karaktär berör utredningen också ett från säljar- och tillverkarhåll tidigare uttalat önskemål om precisering av gränsen för avtalsfriheten på området (se bl. a. prop. 1971: 15 s. 36, 42 och 70). Detta gäller särskilt möjligheten till ingripande mot otillbörliga avtalsvillkor enligt avtalsvillkorlagen. Den lag som utredningen föreslår tillgodoser i viss utsträckning detta önskemål. Lagen bygger på uppfattningen att vissa befogenheter är så viktiga för köparen att de inte får berövas honom genom avtal. Villkor som strider mot lagen blir med hänsyn härtill att anse som otillbörliga. Lagen kan naturligen tjäna till vägledning också beträffande en del situationer som formellt inte täcks av den. Utredningen syftar här på exempelvis sådant avtal om köparens ställning vid försenad leverans som inte träffas av de tvingande reglerna. Eftersom den föreslagna lagen inte är avsedd att innehålla någon fullständig reglering av parternas rättigheter och skyldigheter vid konsumentköp och då vissa frågor som i och för sig kan få aktualitet vid tillämpningen av de regler som föreslås lämnats utanför den tvingande regleringen, får i sådana fall bedömningen av om ett avtalsvillkor är otillbörligt eller ej liksom hittills ske med utgångspunkt från de överväganden som ligger bakom avtalsvillkorlagen.

Vid urvalet av ämnen för lagstiftningen bör enligt utredningen två allmänna synpunkter vara vägledande: lagen bör å ena sidan ange de grundläggande befogenheter som skall tillkomma köparen i förhållande till säljaren eller annan med vilken han träder i rättslig förbindelse på grund av köpet, men den bör å andra sidan inte syfta till någon fullständig reglering av alla spörsmål som kan uppkomma vid konsumentköp. Vad gäller sistnämnda synpunkt understryks att en lag, som för konsumentköpens del skulle både täcka samma område som nuvarande köplag och innehålla de ytterligare regler som behövs, skulle bli vidlyftig och följaktligen kunna motverka sitt eget syfte. Utredningen har inte funnit belägg för att behovet av tvingande regler till konsumenternas förmån på köprättens område skulle vara väsentligt större än nu antagits.

Enligt utredningens mening bör konsumentköplagen i första hand reg-

lera frågor om verkan av kontraktsbrott på säljarens sida, dvs. de spörsmål som i den allmänna köplagen behandlas i 21—27 §§ (dröjsmål) och 42—54 §§ (fel i godset). Regleringen bör främst precisera påföljderna av kontraktsbrott eller med andra ord köparens befogenheter när en vara inte levererats i rätt tid eller är behäftad med fel. Härvid bör också köparens ställning i förhållande till varans tillverkare m. fl. övervägas. Att konsumentköplagen i främsta rummet bör ta upp dessa spörsmål beror naturligen på att de formulärrättsliga klausuler som från konsumentskyddssynpunkt framstår som mest otillfredsställande till alldeles övervägande del rör frågor av sådant slag. Vad särskilt angår frågan om köparens ställning vid fel i varan — det ojämförligt viktigaste spörsmålet — bör erinras om den rikliga förekomsten av sådana klausuler i garantier och liknande utfästelser som inskränker köparens rätt att göra gällande påföljder vilka annars skulle stått honom till buds enligt köplagens dispositiva regelsystem. Även erfarenheterna från allmänna reklamationsnämndens verksamhet ger stöd för att konsumentköplagen i första hand bör innehålla regler i nyss angivna ämnen. De klagomål som konsumenter anför hos nämnden rör till allra största delen frågor om köparens möjlighet att få rättelse med anledning av fel i varan.

En reglering av köparens befogenheter vid dröjsmål på säljarens sida och vid fel i varan har naturligen nära samband med frågan om vilka krav som i materiellt hänseende skall ställas på säljarens prestation. Särskilt intresse har enligt utredningen frågan om konsumentköplagen vid sidan av regler om köparens befogenheter vid fel i varan också bör närmare precisera vilka krav köparen äger göra gällande i fråga om den sålda varans kvalitet och användbarhet eller med andra ord vad som skall räknas som "fel" i en vara. Utredningen har här intagit den principiella ståndpunkten att konsumentköplagen inte bör söka lösa denna fråga genom regler med generell räckvidd och avfattning. Utredningen förordar emellertid att tvingande bestämmelser i ämnet införas i vissa bestämda och för konsumenterna särskilt viktiga avseenden (4.2.3 och 4.2.4).

Utöver de nu berörda frågorna bör konsumentköplagen också i ett betydelsefullt hänseende reglera de särskilda problem som uppkommer vid kreditköp. Utredningen syftar här på köparens behov av skydd mot förlust av sin rätt att framställa invändningar på grund av köpet, t. ex. om fel i varan, mot den som förvärvat säljarens fordran på köpeskillingen eller eljest i sista hand finansierat köpet. Denna fråga har uppenbarligen mycket nära samband med spörsmålet om köparens rätt att framställa sådana invändningar i allmänhet. I övrigt faller emellertid frågor om konsumentkredit utanför utredningens uppdrag. Frågorna undersöks f.n. av kreditköpkommittén.

Utredningen anför att den även har övervägt införande av bestämmelser i en del andra ämnen rörande konsumentköp, t. ex. om köparens

rätt till avbeställning av vara efter avtalets ingående och om verkan av force-majeure-klausuler i köpekontrakt. I intetdera fallet torde emellertid enligt utredningens mening tvingande bestämmelser till konsumenternas skydd vara nödvändiga. Ämnena hör närmast till den grupp där man vid ändring av den allmänna köplagen också bör ta hänsyn till konsumentintresset. Det påpekas emellertid att de regler utredningen föreslår beträffande verkan av dröjsmål på säljarens sida bl. a. begränsar räckvidden av force-majeure-klausuler i ett för konsumenter viktigt hänseende.

Utredningen diskuterar också vissa frågor med anknytning till konsumentköp som rör från konsumentskyddssynpunkt i och för sig viktiga ämnen men som faller utanför utredningens uppdrag. Dit hör bl. a. vad som rör den allmänna avtalsrätten. Som exempel nämns frågan om att bereda köpare möjlighet att frånträda köp i större utsträckning än som följer av hemförsäljningslagen. Utredningen framhåller att även om ämnet berörs i den i köplagen ingående bestämmelsen om öppet köp (60 §), är det väsentligen avtalsrättsligt och kan knappast behandlas utan att man går in på reglerna om slutande av avtal i allmänhet. Till spörsmål med sådan nära anknytning till konsumentköp får enligt utredningen också hänföras frågan om ökat skydd för konsument som ingår avtal om tjänst, t. ex. avtal om reparation av en bil, tvättning av ett klädesplagg o. d. Bortsett från att avtal av sådant slag faller utanför utredningens uppdrag, talar även praktiska skäl mot att i konsumentköplagen införa regler om sådana avtal. De regler som utredningen föreslår hänför sig nämligen till köp av fysiska föremål och de kan inte utan vidare tillämpas på avtal om tjänster. Om emellertid ett åtagande att avhjälpa fel i en vara gjorts av tillverkaren eller säljaren i samband med försäljning av varan, kan det ofta uppfattas som en del av köpavtalet. Frågan om åtagandets rättsliga konsekvenser faller då under konsumentköplagen (4.2.5).

En särskild fråga är om konsumentköplagen bör reglera spörsmålet om skyldighet för säljare, tillverkare eller annan att till köpare utge skadestånd med anledning av att en såld vara har skadebringande egenskaper eller med andra ord är så beskaffad att den medför personskada eller skada på annan egendom än den sålda varan. Utredningen framhåller att detta ämne givetvis har stort intresse från konsumentens synpunkt. Det ligger på gränsen mellan köprätten och den allmänna skadeståndsrätten och det är redan därför något tvivelaktigt om det hör under utredningens uppdrag. Sakligt sett har ämnet nära samband med frågor om försäkring av säljares eller tillverkares skadeståndsansvar, vilka frågor skiljer sig från utredningens övriga arbete. Utredningen har med hänsyn till det anförda inte ansett sig böra i konsumentköplagen lägga fram förslag till regler om ansvaret för skadebringande egenskaper hos såld vara.

4.2 Huvudgrunderna för lagförslaget

4.2.1 Tillämpningsområdet

Det skyddsbehov som motiverar införandet av tvingande regler om köparens minimibefogenheter mot säljaren m. fl. gör sig enligt utredningens mening främst gällande i fall då konsument för enskilt bruk köper vara av näringsidkare. Lagens tillämpningsområde bör därför i princip begränsas till fall av detta slag. För en sådan gränsdragning talar också vikten av att lagen på denna punkt nära anknyter till de lagar som nyligen tillkommit i liknande syfte, t. ex. avtalsvillkorlagen och hemförsäljningslagen. Det skulle bereda både osäkerhet och praktiska svårigheter, om författningar med så likartade ändamål gavs helt olika tillämpningsområden.

Ett behov av skydd för köpare i de avseenden som konsumentköplagen avser att reglera kan i och för sig också framträda i andra fall än när konsument köper vara för enskilt bruk. Utredningen åsyftar här främst sådana situationer då yrkesutövare som driver sin verksamhet i icke affärsmässiga former, t. ex. lantbrukare, fiskare, hantverkare, läkare och tandläkare, gör inköp i och för sin yrkesverksamhet. Det är emellertid ovisst vilket behov av skydd genom tvingande regler som kan finnas beträffande köp av sådana yrkesutövare. Den möjlighet som kan föreligga för yrkesutövare att genom organisation som han tillhör få råd och rekommendationer för sina inköp bör bl. a. beaktas. Man kan inte heller bortse från att en utvidgning av konsumentköplagens tillämpningsområde till fall av nu berört slag skulle erbjuda avsevärda gränsdragningsproblem i förhållande till köp av yrkesutövare i övrigt eller näringsidkare i allmänhet. Utredningen förordar därför inte någon sådan utvidgning av lagens giltighetsområde.

Utredningen diskuterar härfter om en tvingande reglering av förevarande slag bör avse köp av både fabriksnya varor och varor som säljs som begagnade eller eljest inte fullgoda. Mot att inskränka lagens giltighet till köp av fabriksnya varor talar enligt utredningens mening bestämt, att köp av begagnade bilar — i viss mån även köp av begagnade båtar — hör till den kategori för vilken tvingande skyddsregler bäst behövs. Begagnade varor säljs inte sällan av näringsidkare, vilka undersökt och reparerat dem, på villkor som inte mycket skiljer sig från vad som tillämpas vid försäljning av nyttillverkade varor. Flera av de regler utredningen föreslår, t. ex. bestämmelserna om säljarens ansvar för oriktiga uppgifter om varan, har i lika mån aktualitet vid köp av en begagnad vara som vid köp av en ny sådan. I betänkandet pekas vidare på den regel om verkan av klausulen ”i befintligt skick” som avses ingå i lagen och som har särskild betydelse vid köp av begagnade varor. Utredningen föreslår därför inte något undantag i fråga om köp av varor som säljs som begagnade eller eljest inte fullgoda.

Enligt utredningens mening bör inte heller från annan synpunkt göras

någon skillnad i lagen mellan olika typer av varor, t. ex. i den formen att vissa regler föreslås gälla enbart för särskilt angivna varor (hushållsapparater, livsmedel, bilar etc.). De allmänna köprättsliga regler som skall ingå i lagen lämpar sig inte för en differentiering efter varutyp. Behövliga föreskrifter om exempelvis kraven på viss varas beskaffenhet torde liksom hittills få meddelas i specialförfattning för området i fråga eller av administrativ myndighet med stöd av sådan författning. En annan sak är att det föreliggande förslaget i ett speciellt avscende, nämligen såvitt avser köparens befogenheter när en såld vara inte överensstämmer med föreskrift som meddelats i syfte att tillse att varan är tillförlitlig från säkerhetssynpunkt, anknyter till föreskrifter av nu ifrågavarande slag.

Konsumentköplagens tillämpningsområde bör enligt utredningen inskränkas till köp som sker från näringsidkare. Utredningen har övervägt om inte även köp från annan än näringsidkare, dvs. från privatperson, bör omfattas av lagen. Med en sådan lösning skulle bl. a. en större sektor av handeln med begagnade bilar falla under lagen. Utredningen har dock inte ansett det vara lämpligt att ålägga privatpersoner som säljare de särskilda skyldigheter som en lagstiftning av förevarande art medför. Man kan inte räkna med att privatpersoner skall ägna den uppmärksamhet åt tvingande lagstiftning vid köpavtalets ingående som lagen kräver av säljarsidan. Härtill kommer att en principiell skillnad på denna punkt i förhållande till den övriga konsumentskyddslagstiftning som nyligen tillskapats är ägnad att bereda osäkerhet och praktiska svårigheter.

Utredningen anser emellertid att den nu berörda avgränsningen av lagens tillämpningsområde inte bör genomföras helt undantagslöst. Utredningen syftar på sådana fall då formellt säljaren är en privatperson men köpet förmedlas av näringsidkare som ombud för den förre. Skulle köp av detta slag falla utanför lagen, skulle denna uppenbarligen lätt kunna kringgåas genom att den som säljer t. ex. begagnade bilar uppträder som ombud för privatperson som säljare. Enligt utredningens mening bör konsumentköplagen omfatta också köp som förmedlas av näringsidkare som ombud för privatperson.

4.2.2 Lagstiftningstekniken

Eftersom konsumentköplagen syftar till att åstadkomma ett *minimiskydd* mot att vissa grundläggande befogenheter fränkänns köparen genom standardavtal, måste enligt utredningen åtskilliga ämnen rörande konsumentköp lämnas utanför den tvingande regleringen, t. ex. frågan om platsen och tiden för avlämnande av varan. I alla sådana avscenden blir liksom hittills den allmänna köplagen i princip tillämplig. Men också inom det område som regleras av konsumentköplagen behåller den allmänna köplagen i sin principiella giltighet i två viktiga hänscenden. Detta gäller för det första sådana frågor som visserligen har

samband med den tvingande regleringen men som inte ansetts behöva uttryckligen behandlas i denna, t. ex. verkan av att köparen före köpet undersökt varan (47 §). För det andra kommer köplagen att få betydelse också beträffande frågor som direkt regleras av den tvingande lagen. Eftersom denna representerar en minimistandard i fråga om köparens rättigheter, bör den givetvis inte få hindra att köparen på annat sätt kommer i åtnjutande av längre gående befogenheter. Detta kan exempelvis bli fallet då från köplagen avvikande avtal inte träffats och köplagen i visst hänseende medger köparen bättre rättigheter än konsumentköplagen.

Vad först gäller ämnen som över huvud inte berörs av den tvingande regleringen framhåller utredningen att det redan av konsumentköplagens karaktär av speciallag i förhållande till den allmänna köplagen torde följa, att den förra lagen inte innebär någon ändring av nuvarande rättsläge beträffande sådana ämnen. Köplagen äger således i princip giltighet härvidlag. Detsamma gäller allmänna köprättsliga grundsatser som utbildats i rättstillämpningen och inte skrivits in i lag. Enligt utredningens mening föreligger det beträffande ämnen som ligger helt utanför den tvingande regleringen knappast något behov av att närmare ange konsumentköplagens förhållande till det dispositiva regelsystemet.

Beträffande frågor som faller inom det område som direkt regleras av konsumentköplagen ligger saken enligt utredningen annorlunda till. Ett väsentligt motiv för införandet av en tvingande reglering beträffande konsumentköp är förekomsten av sådana formulärrättsliga klausuler vid köpavtal som inskränker köparens rättigheter eller medför oklarhet beträffande hans juridiska ställning. Konsumentköplagen bör skapa ett minimiskydd för köparen. Lagen skall således begränsa avtalsfriheten. Längre än vad lagen utsäger får en säljare inte gå i syfte att ta till vara sina intressen. I lagen bör därför tas in en uttrycklig regel om att köparen vid konsumentköp alltid skall åtnjuta de befogenheter som tillerkännes honom i lagen (2 § första stycket utredningens lagförslag).

Innehåller ett köpavtal villkor som ger konsumenten längre gående befogenheter än den tvingande lagen, bör denna enligt utredningen inte lägga hinder i vägen för tillämpning av avtalsvillkoren. Denna princip överensstämmer med vad som i allmänhet gäller vid tvingande lagstiftning på det civilrättsliga området (jfr prop. 1970: 20 B 2 s. 935). I tydlighetens intresse bör principen komma till direkt uttryck i konsumentköplagen (2 § andra stycket).

Utredningen finner att köparens minimiskydd enligt konsumentköplagen av flera skäl inte kan sammanfalla med vad som skall gälla när intet avtalats mellan parterna. Läget beträffande denna lag är så till vida särpräglat som den allmänna köplagen till stor del reglerar samma frågor som den tvingande lagen och väsentligen ger köparen tillfredsställande

befogenheter visavi säljaren. Med hänsyn till de mångskiftande förhållanden under vilka konsumentköplagen skall tillämpas, kan minimiskyddet enligt denna lag inte på alla punkter sträcka sig lika långt till köparens förmån som den allmänna köplagen. Situationen kan nämligen vara sådan att säljaren har ett berättigat intresse att begränsa köparens befogenheter. Det tvingande skyddet för konsumenterna bör inte heller utsträckas så långt att köp av varor försvåras. Vid utformningen av konsumentköplagen måste tas hänsyn härtill. Detta leder till att reglerna i denna lag i en del avseenden blir mindre förmånliga än köplagens dispositiva bestämmelser. Har intet avtalats rörande en fråga som regleras i konsumentköplagen, är det därför ofta mer förmånligt för köparen att kunna åberopa den allmänna köplagens normalregler än konsumentköplagens minimiregler. Enligt utredningens mening är det av vikt att köparen har denna möjlighet. Därigenom förhindras att konsumenter, i fall då avtal inte träffats, kommer i sämre ställning än sådana köpare på vilkas köp den tvingande lagen över huvud inte är tillämplig. Den princip, åt vilken det nu anförda ger uttryck, bör framgå även av lagtexten.

Det anförda avser sådana frågor som i avsaknad av avtal mellan parterna bedöms enligt den allmänna köplagen eller enligt allmänna grundsatser som ansluter sig till denna lag. Utredningen föreslår också vissa regler beträffande förhållandet mellan köparen och säljaren när det gäller frågor som inte har denna karaktär. Hit hör bl. a. reglerna om säljarens ansvar för åtagande att avhjälpa fel och för oriktiga uppgifter om varan. Uttryckliga bestämmelser härom saknas *f. n.* i köplagen. Utredningen erinrar också om de bestämmelser som föreslås i fråga om köparens förhållande till tredje man (varans tillverkare, kreditgivare m. fl.). Beträffande de nu åsyftade kategorierna av regler kan man inte på samma sätt som i fråga om de förut behandlade bestämmelserna i konsumentköplagen anknyta till den allmänna köplagen och till köprättsliga grundsatser. Samma princip bör dock gälla också här. Om avtalet ger köparen bättre befogenheter än dem som han har enligt den tvingande lagen, skall avtalet gälla. Vidare bör allmänna rättsgrundsatser tillämpas beträffande t. ex. verkan av oriktig uppgift om en vara, om dessa leder till ett för köparen förmånligare resultat än som följer av konsumentköplagen. Konsumenten som köpare skall således inte komma i sämre ställning än andra köpare. Eftersom man här rör sig på ett rättsområde som inte är föremål för annan lagstiftning och där stor osäkerhet råder om vad som skall anses gälla i allmänhet, kan man anta att det i större utsträckning än inom det område, för vilket uttryckliga lagbestämmelser gäller, är till köparens fördel att åberopa konsumentköplagen.

Utredningen berör i sammanhanget problemet om *k r i n g g å e n d e* a v l a g. För konsumentköplagens del behöver enligt utredningen inte råda någon tvekan när det gäller bedömningen av ett avtal, vars reella

innebörd är en annan än den beteckning som parterna åsatt det (jfr 1 § andra stycket avbetalningsköplagen). Ett till "hyresavtal" maskerat köp faller således under konsumentköplagens regler. Något annorlunda förhåller det sig med sådana i ett köpavtal ingående villkor som syftar till att helt eller delvis sätta konsumentköplagens regler ur spel. Utredningen syftar här framför allt på avtalsvillkor rörande frågor som lämnats utanför den tvingande regleringen, t. ex. spörsmål om verkan av att köparen undersökt varan före köpet (47 § köplagen) och om parternas återgångsprestationer vid hävning (57 och 58 §§ köplagen), och där alltså i princip avtalsfrihet skall råda. Bortsett från den möjlighet att stävja missbruk av avtalsfriheten som föreligger enligt avtalsvillkorslagen bör enligt utredningens mening ett ingripande mot otillbörligt villkor också kunna komma i fråga vid domstolsprövning av tvist rörande konsumentköp, nämligen om villkoret på ett sådant sätt neutraliserar en tvingande regel att det utgör ett direkt kringgående av denna. Med hänsyn till det skyddssyfte som uppbär konsumentköplagen bör domstol vara oförhindrad att med stöd av den allmänna rättsgrundsats som kommit till uttryck i bl. a. 8 § skuldebrevslagen jämka eller lämna utan avseende ett otillbörligt villkor i ett köpavtal. Som exempel på villkor som i det enskilda fallet kan framstå som otillbörligt nämns förbehåll som berövar köparen hans hävningsrätt för den händelse han inte återställer varan i oförändrat skick, t. ex. utan att förpackningen brutits.

I fråga om den tekniska utformningen av konsumentköplagen anför utredningen avslutningsvis vissa allmänna synpunkter på terminologin i lagen. Denna har på viktiga punkter nära samband med den allmänna köplagen. Enligt utredningens mening bör därför eftersträvas att terminologin i konsumentköplagen i möjligaste mån ansluter sig till den i köplagen. Sådana termer som "avlämnande", "dröjsmål", "fel" och "hävning" bör således begagnas på samma sätt som enligt köplagen. Det kan visserligen invändas att många av de personer som har anledning att sätta sig in i konsumentköplagen inte känner till den exakta betydelsen av dessa termer, vilka enligt köplagen inte betyder alldeles det samma som enligt allmänt språkbruk. Men det skulle säkerligen uppstå stor förvirring om en särskild, ny terminologi skulle skapas för konsumentköplagen.

4.2.3 *Kraven på säljarens prestation*

Vad gäller frågan om konsumentköplagen bör innehålla några regler om vilka krav som skall ställas på säljarens prestation erinrar utredningen om att den allmänna köplagen endast i mycket begränsad omfattning reglerar kraven på säljarens prestation genom uttryckliga bestämmelser. Regler finns beträffande tiden för fullgörande av säljarens åliggande och platsen för godsets avlämnande (12, 9—11 och 62—65 §§). Frågan

om vilka krav som kan ställas på säljarens prestation beträffande det sålda godsets kvalitet är att bedöma enligt reglerna om fel i godset. Bortsett från vad som följer av t. ex. bestämmelsen om köp på auktion (48 §) innehåller emellertid dessa regler i stort sett ingen bestämning av vilka krav som kan ställas på en varas beskaffenhet. På denna viktiga punkt råder alltså inte bara full avtalsfrihet utan det saknas även dispositiva regler om när en vara skall anses behäftad med fel.

Att i konsumentköplagen införa tvingande regler om skyldighet för säljaren att precisera tiden eller platsen för avlämnande av varan låter sig enligt utredningens mening knappast göra. Stora svårigheter skulle uppkomma redan med tanke på den mångfald av varor och situationer som täcks av konsumentköplagens tillämpningsområde. Den praktiskt mest viktiga frågan torde i stället vara om lagen bör innehålla regler avseende varans kvalitet, dvs. juridiskt sett bedömningen av vad som skall räknas som fel i godset.

Utredningen framhåller att delade meningar i och för sig inte råder om det önskvärda i att konsumenter får rättsliga garantier för att de varor som de köper motsvarar skäligen anspråk på kvalitet och användbarhet för sitt ändamål. Därmed är dock inte sagt att det är lämpligt att införa tvingande civilrättsliga regler för att säkerställa att varorna motsvarar sådana anspråk. Åtskilliga omständigheter bör här tas i betraktande.

Utredningen erinrar först om att motsvarande reglering i USA och Storbritannien väsentligen är dispositiv men att vissa förslag att göra lagstiftningen tvingande har lagts fram. Vad beträffar svenska förhållanden kan enligt utredningen jämföras bl. a. med vad som gäller inom hyresrätten, vilken i bruket av tvingande regler har vissa beröringspunkter med det aktuella förslaget. Den allmänna principen om lägenhetens skick i 12 kap. 9 och 15 §§ jordabalken är i huvudsak dispositiv. Blott för det fallet att bostadslägenhet är så beskaffad att det är förenat med uppenbar våda för inneboendes hälsa att använda lägenheten åtnjuter hyresgäst ett tvingande skydd, vilket emellertid är begränsat till en rätt att uppsäga avtalet, om avhjälpande ej sker genast efter tillsägelse (19 §).

Inte heller inom köprättens område är det enligt utredningens mening möjligt att med tvingande regler av generell natur slå fast vilka krav som köparen skall äga ställa på varan vid konsumentköp. Eftersom en civilrättslig lag om köp skall avse många olika slag av varor med olika användningssätt, olika krav på kvalitet och olika priser, är det knappast möjligt att ens i allmänna drag fixera kraven på varan. Det är tvärtom ett starkt intresse att det finns möjligheter till stor variation beträffande kraven. Den som vill köpa en vara av lägre kvalitet till lågt pris bör inte av en konsumentköplag tvingas att köpa en bättre men också dyrare vara. Att bestämma en minimistandard, vilken alla varor minst skall motsvara, torde generellt sett vara lika vanskligt. Utredningen finner

det knappast lättare att meddela en tydlig och användbar föreskrift om när ett särskilt exemplar av en vara, vilket i kvalitet understiger varor av ifrågavarande tillverkning och märke i allmänhet, skall anses vara så mycket sämre än övriga exemplar att det därför bör anses behäftat med fel. Även denna bedömning måste bero bl. a. av varans allmänna egenskaper, dess avsedda användning, pris m. m.

Enligt utredningen kommer till de anförda skälen den omständigheten att det inte synes föreligga något på hitillsvarande erfarenheter styrkt behov av tvingande regler på detta område. Generella friskrivningar från ansvar för varas allmänna kvalitet och användbarhet för sitt ändamål, vilka synes förekomma i USA och Storbritannien, torde inte vara vanliga i Sverige, om man bortser från den slentrianmässiga användning av klausulen ”i befintligt skick” som förekommer i viss utsträckning, t. ex. inom handeln med begagnade varor. Det finns inte heller anledning anta att generella friskrivningar i fortsättningen skall bli mer vanliga än nu. Skulle så bli fallet, finns andra vägar att komma till rätta med klausulerna, t. ex. möjligheten att meddela förbud enligt avtalsvillkorslagen.

Utredningen föreslår därför inte någon allmän föreskrift om kraven på varans kvalitet och användbarhet. De dispositiva principer som nu tillämpas i fråga om bedömningen av vad som skall räknas som fel i sålt gods är enligt utredningens mening tillräckliga för ändamålet.

Meddelas inte någon allmän bestämmelse om de krav på varan som köparen kan ställa vinner man också från rätts teknisk synpunkt den fördelen att de fall där — enligt den bedömning som nu förutsätts — varan över huvud inte är behäftad med fel kommer att ligga helt utanför tillämpningsområdet för reglerna om påföljder av fel. Köparen kan då inte göra gällande vare sig de befogenheter på grund av fel som konsumentköplagen tillerkänner honom eller andra rättigheter som skulle föreligga enligt den allmänna köplagen. Situationen enligt den tvingande lagen blir alltså densamma som enligt köplagen. Det blir onödigt att i konsumentköplagen införa särskilda undantag för varor som säljs såsom defekta eller eljest inte fullgoda eller för annat bruk än det normala, eftersom felbedömningen kan anpassa sig efter att varorna sålts på dessa villkor.

Utredningen förser detta resonemang med förbehåll i två viktiga hänseenden. Är situationen sådan att den sålda varan är farlig för köparens eller annans liv eller hälsa, saknar resonemanget enligt utredningens mening uppenbarligen bärkraft. Det måste anses ligga i samhällets intresse att köp av utpräglad farliga varor inte blir bestående. Oavsett vad som må vara avtalat och oavsett priset bör exempelvis den som köpt en begagnad bil, vilken är klart trafikfarlig, kunna kräva antingen att bilen försätts i trafikdugligt skick (om säljaren är skyldig att avhjälpa felet) eller att köpet återgår. Vad som sagts nu äger också tillämpning i fall då

en såld vara inte överensstämmer med föreskrift som meddelats i författning eller av myndighet beträffande de krav som varan skall fylla i säkerhetshänseende. Enligt utredningens mening bör dessa fall uttryckligen regleras i konsumentköplagen. Också i ett annat avseende bör det föregående resonemanget enligt utredningens mening föras med en reservation. Utredningen syftar på den särskilt vid konsumentköp viktiga frågan om vilken verkan som skall tillmätas ett förbehåll att varan säljs "i befintligt skick". Denna fråga, vilken f. n. är oreglerad i köplagen, bör lämpligen tas upp i förevarande sammanhang. Huvudsyftet härmed bör vara att genom en tvingande regel hindra att en säljare blott genom att införa nämnda förbehåll i avtalet skall undgå allt ansvar för varans beskaffenhet.

4.2.4 Säljarens ansvar för uppgifter om varan¹

Starka skäl talar enligt utredningens mening för att konsumentköplagen bör innehålla regler om säljarens ansvar för de uppgifter han lämnar om varan. Det är självfallet av stor vikt att köparen kan lita på dessa. Enligt allmänna civilrättsliga regler svarar säljaren för riktigheten av sådana uppgifter om varan som ingår i avtalet, även om han inte uttryckligen har garanterat dem. Enligt utredningens mening bör emellertid i konsumentköplagen klargöras att vid konsumentköp detta säljarens ansvar skall omfatta inte bara vad som direkt upptagits t. ex. i ett skriftligt kontrakt utan även uppgifter som förekommer i annonser, reklamfolders, tryckta bruksanvisningar till vara m. m. Utvecklingen har medfört att köpare i väsentlig utsträckning blir beroende och påverkade av uppgifter som de erhåller genom reklam eller på annat liknande sätt. Nutida säljmetoder medför att köparen ofta inte träder i personlig kontakt med säljaren för erhållande av uppgifter om varan utan i väsentlig mån är hänvisad till sådan information som han får genom reklam eller på annat liknande sätt. Rättsreglerna måste enligt utredningens mening ansluta sig härtill. Köparen bör därför åtnjuta skydd när han förlitar sig på sådana uppgifter av nämnda slag som visar sig vara oriktiga. Det samma gäller även andra fall då säljaren lämnat felaktig information om en vara till köparen. Eftersom det primära ändamålet är att hindra att köparen blir vilseledd, behöver man dock inte gå längre än till att göra säljaren ansvarig för oriktiga uppgifter som inte sedermera rättas. Säljaren bör därutöver ha möjlighet att frita sig från ansvar för uppgifter genom att för köparen klargöra att han inte känner till huruvida viss uppgift är riktig eller ej. Det är av särskild vikt att det för köparen tydligt framgår när han inte äger lita på uppgifter som säljaren en gång lämnat.

Uppgifter från annan än säljaren spelar numera en betydande roll för köparen. Reklam innehållande uppgifter om vara förekommer i stor ut-

¹ Avsnittet motsvarar delar av 5.3.5 och 5.3.9 i betänkandet.

sträckning i form av annonser publicerade i tillverkarnas namn eller med begagnande av tillverkarnas varumärken. Föreskrifter och råd om varas användning kan förekomma på förpackningar eller i folders, vilka åtföljer varan från tillverkarna. Ibland är det oklart vem som lämnat en uppgift eller, när det framgår att det är tillverkaren, om även säljaren avses bära ansvar för uppgiften. Utredningen anser det viktigt att det meddelas bestämmelser som tar sikte på sådana situationer. För en konsument måste detaljerna i fördelningen av förpliktelser mellan tillverkare och säljare ofta framstå som en juridisk fråga som inte kommer honom vid. I förhållande till honom framstår tillverkare och säljare som en enhet.

Enligt utredningens mening bör köparen i största möjliga utsträckning ha samma befogenheter mot säljaren när uppgifter härrör från tillverkare eller annan med denne jämförbar som när de härrör från säljaren själv. Delvis beror detta på att de befogenheter som bör tillkomma köparen vid fel till sin natur är sådana att de inte gärna kan göras gällande mot annan än säljaren. Hävning av köp, i viss mån också avdrag på köpeskillingen och ersättning för särskild kostnad, måste göras gällande mot säljaren, vilken är den som enligt avtalet är berättigad till köpeskillingen resp. den som uppburit denna. Redan detta talar enligt utredningens mening för att köparen bör kunna göra påföljderna gällande mot säljaren även när uppgiften eller utfästelsen härrör från tillverkaren. Köparen bör vidare inte behöva ingå på någon bedömning huruvida säljaren eller tillverkaren i första hand är ansvarig för att en uppgift som avgetts i samband med köpet och som påverkat köparens handlande är oriktig. Köparen skall inte riskera att till följd av oklarhet i det rättsliga läget bli hänvisad från den ena parten till den andra på säljarsidan eller att i realiteten stå rättslös därför att det inte utan process kan fastställas vem som ansvarar och vilket dennes ansvar är.

Förutsättningarna för att köparen skall äga göra befogenheter gällande mot säljaren bör enligt utredningens mening i princip vara desamma som föreslås i fråga om påföljder vid kontraktsbrott på säljarens sida. Vissa särskilda förutsättningar av hänsyn till säljarpartens berättigade intressen bör emellertid vara uppfyllda. Hänsyn måste tas till att säljaren kan vara okunnig eller sakna möjlighet att bedöma om lämnad uppgift är riktig. En säljare bör därför bli ansvarig för oriktigheten av uppgift som lämnats av tillverkare eller annan endast om han måste ha känt till oriktigheten eller om han åberopat uppgiften.

4.2.5 Säljarens ansvar för garanti rörande varan¹

Utredningen framhåller att frågan om säljarens ansvar för uppgifter om varan har nära samband med spørsmålet om säljarens ansvar för sådan garanti beträffande varan som ofta ingår i köpavtalet. Denna fråga

¹ Avsnittet motsvarar 5.3.5, 5.3.6 och 5.3.9 (delvis) i betänkandet.

behandlas av utredningen i tre olika hänseenden. Först behandlas säljarens ansvar för en garanti, sedd som en allmän utfästelse om varans kvalitet. Därefter diskuteras hans ansvar för garanti som innefattar åtagande att avhjälpa fel. Slutligen tar utredningen upp frågan om säljarens ansvar när garanti har avgetts av tredje man.

Utredningen konstaterar till en början att garantier för det mesta innefattar åtaganden att avhjälpa fel men ofta utgör utfästelser om varans kvalitet, hållbarhet o. d. En sådan utfästelse kan ha mycket allmän karaktär, t. ex. när säljaren enbart förklarar, att han garanterar varan. En dylik "blank" garanti kan uppfattas som liktydig med en allmän försäkran att varan är av god kvalitet och den får som sådan inverka vid bedömningen av om fel föreligger. Garantierna kan också mer preciserat hänföra sig till varans egenskaper. Dessa garantier kan ofta inte skiljas från uppgifter om varan och får tillerkännas motsvarande rättsverkan. Vanligt är att garantin är förenad med en tidsbestämning av något slag. En sådan garanti uppfattas gärna av en köpare som ett åtagande att varan skall vara fullt brukbar under den angivna tiden vid normal användning. En närmare granskning av garantins formulering ger emellertid ofta vid handen, att säljaren inte åtagit sig något sådant. Tidsbestämningen har snarare till uppgift att inverka på den tid under vilken köparen kan framställa anspråk på grund av fel i varan och att underlätta beviskravet. Garantierna är ofta förenade med vittgående friskrivningar från påföljder, om varan inte skulle överensstämma med garantin, särskilt från skadeståndspåföljder.

Utredningen har övervägt vilka möjligheter det finns att rättsligt normera garantierna i skilda hänseenden och har funnit anledning att skilja mellan olika frågor. Det sägs ibland att ordet "garanti" i ett köpavtal ger köparen intrycket att säljaren har åtagit sig något mer än som följer av allmänna regler om bedömning av fel, och att rättsreglerna bör ge rättslig sanktion åt detta intryck. Slutsatsen blir då, att närhelst säljaren använt ordet "garanti" hans ansvar för fel skulle vara strängare än eljest. En regel med denna innebörd skulle i realiteten innebära att en säljare måste iaktta särskild försiktighet vid användande av ordet "garanti" när han säljer en vara, medan han inte skulle ådra sig samma ansvar om han begagnat ett ord som enligt allmänna språkbruket till sin betydelse inte mycket skiljer sig från detta, t. ex. "tillförsäkran". Det kan befaras att en sådan regel skulle bereda fällor för mindre sakkunniga säljare utan att skapa tillräcklig säkerhet för köparna. Utredningen anser därför att det inte finns tillräckliga skäl att genom en tvingande regel ålägga säljaren något särskilt ansvar när han använt ordet "garanti".

Vid garantier som är förenade med tidsangivelser ligger det enligt utredningen nära till hands att köparen uppfattar garantin som en tillförsäkran om att varan skall behålla sin allmänna användbarhet under den angivna tiden, såvitt beror av dess allmänna kvalitet och inte av inträff-

fade olyckshändelser, abnormt bruk o. d. En sådan uppfattning har emellertid inte stöd i härskande mening om innebörden av en garanti enligt svensk rätt. Enligt denna mening modifierar garantin inte den allmänna principen, att vid avgörande av om vara är behäftad med fel, den relevanta tidpunkten är tiden för farans övergång (44 § köplagen). Garantin anses emellertid skapa en presumtion för att ett fel, som påvisas under garantitiden, fanns "in nuce" när faran övergick. Om sådant fel visas, anses det därför ankomma på säljaren att styrka att fel inte förelåg när faran övergick. Utredningen anser att man i konsumentköplagen inte bör förbigå de tidsbestämda garantierna. Ett viktigt skäl härför är att man bör klargöra, att avvikelse från garantin medför de påföljder av fel varom konsumentköplagen stadgar trots den förändring som garantins varaktighet medför. Vad beträffar innebörden i övrigt av de åtaganden som garantin innefattar, kan större tvekan råda. Det synes utredningen uppenbart att man måste respektera bruket av sådana begränsade garantier som motsvarar den härskande uppfattningen om garantiers innebörd. Utredningen anser det därför inte lämpligt att föreslå en tvingande regel — eller ens en tolkningsregel — med innehåll att vid en tidsbestämd garanti säljarens ansvar skall sträcka sig längre än som svarar mot denna uppfattning. Presumtionsverkan får emellertid anses vara ett minimum för vad som bör gälla till köparens förmån när säljaren avgett garanti för viss tid. Utredningen menar också, att lagstiftningen inte bör motverka möjligheten att en garanti för viss tid innefattar en utfästelse att varan skall vara användbar under denna tid. Detta kan befaras bli fallet, om en garanti alltid in dubio skulle tolkas som avseende blott fel som fanns vid farans övergång. Utredningen anser det dock mindre lämpligt att införa regler i konsumentköplagen rörande frågan huruvida garantin skulle ha den mer vidsträckta innebörden. Även vid de mer omfattande garantierna bör dock som minimikrav gälla, att köparen inte genom att en betungande bevisbörda åläggs honom skall gå miste om det skydd som garantin enligt sin materiella innebörd avser att bereda honom.

Utredningen diskuterar härafter garantier som innebär utfästelse att avhjälpa fel i varan.

För utredningen framstår det som angeläget att konsumentköplagen ger regler om säljarens ansvar för fullgörande av utfästelse att avhjälpa fel i varan. Härvid bör utgångspunkten vara, att sådana utfästelser är av stort värde för köparen, eftersom det för det mesta är mer förenligt med hans intressen att felet avhjälpas på säljarens bekostnad än att han erhåller en felaktig vara mot avdrag på köpeskillingen. Det måste emellertid tillses att utfästelserna utformas på ett sätt som tillgodoser konsumenternas berättigade anspråk. Utredningen påpekar att här till en början uppstår en fråga som berörts beträffande kraven på säljarens prestation i fråga om varans kvalitet, nämligen spörsmålet om konsumentköplagen

bör innehålla bestämmelser om vilka krav som skall ställas på säljarens subsidiära prestation att i händelse av fel fullgöra ett åtagande att avhjälpa felet. De utfästelser som förekommer på konsumtionsvarumarknaden är mycket olika till sitt innehåll. Särskilt gäller detta beträffande säljarens ansvar för kostnad, som vid reparation uppkommer för transport av varan till och från det ställe där reparationen skall ske m. m. Som huvudregel måste ett åtagande att avhjälpa fel anses innebära att det är säljaren som skall bära nu åsyftad kostnad. Eljest blir följden att köparen får stå för en del av den direkta kostnad som uppkommer för att varan skall bli felfri. Eftersom det är fråga om påföljden av ett fel, kan det hävdas att säljarens frihet att bestämma sättet för avhjälpande och placeringen av kostnaderna inte bör respekteras på samma sätt som när det gäller utfästelser om varans beskaffenhet, garantitidens längd o. d. Mot införande av tvingande regler om säljarens ansvar för transportkostnad m. m. talar emellertid främst praktiska skäl. Med hänsyn till de växlande förhållandena är det knappast möjligt att utforma generella bestämmelser. Tvingande regler på denna punkt måste vidare befaras leda till olämpliga konsekvenser för köparna, t. ex. att säljarna vägrar att lämna garantier för vissa varor antingen till köpare i allmänhet eller till köpare bosatta i vissa områden, eller att säljarna begränsar garantierna till att gälla endast vissa delar av landet. Utredningen anser därför att i konsumentköplagen endast bör meddelas bestämmelser om påföljderna av att utfästelse att avhjälpa fel inte fullgörs.

Med anledning bl. a. av förslag som framställt inom riksdagen (se 1LU 1970: 6) har utredningen också övervägt om möjlighet bör införas för säljare att lämna något som kunde kallas "full garanti" beträffande en vara under viss angiven tidrymd. En sådan "full garanti" skulle innefatta bl. a. att säljaren åtog sig skyldighet att bestrida hela transportkostnaden och all kostnad i övrigt för avhjälpande av fel i varan. Efter diskussion av olika problem i samband med en sådan konstruktion kommer utredningen till resultatet att bestämmelser om "full garanti" inte bör införas i konsumentköplagen.

Samma skäl som utredningen angett för sin bedömning av frågan om säljarens ansvar för tredje mans uppgifter anser utredningen föreligga beträffande frågan om säljarens ansvar för utfästelse från tredje mans sida att avhjälpa fel. Förutsättningarna för att köparen i enlighet med det anförda skall äga göra befogenheter gällande mot säljaren bör i princip vara desamma som föreslås i fråga om påföljder vid kontraktsbrott på säljarens sida. Vid utfästelser att avhjälpa fel bör säljaren regelbundet ha ett ansvar för att avhjälpandet fullgörs av tillverkaren eller den som eljest utpekats i åtagandet, under förutsättning att utfästelsen avgetts för säljarens räkning. Detta kan inte anses innebära någon obillighet mot säljaren. En sådan utfästelse att avhjälpa fel avges regelbundet genom medverkan av säljaren vid köpet. Om säljaren inte vill bära något

ansvar för tillverkarens handlande, ankommer det på honom att tillse att någon utfästelse från den senare inte ingår i köpet.

Utredningen anser sig inte böra föreslå någon regel om innehållet i tillverkares åtagande att avhjälpa fel. Situationen är likartad med den som redan diskuterats beträffande innebörden i åtaganden av säljaren att avhjälpa fel.

4.2.6 Köparens befogenheter mot säljaren¹

Enligt utredningens mening bör ett huvudsyfte med lagstiftningen vara att ge köparen rättsligt stöd för att framtvinga riktig prestation från säljarens sida eller, om detta inte lyckas, att frigöra sig från avtalet genom hävning så att han kan från annat håll skaffa motsvarande prestation. Detta gäller till en början om en säljare oskäligt länge dröjer med att leverera varan eller om det finns risk att varan helt och hållet uteblir. Saknar köparen då hävningsrätt, är han bunden vid avtalet och kan inte skaffa varan från annat håll. Det gäller vidare när varan är behäftad med fel och säljaren enligt avtalet skall avhjälpa felet. Köparen måste då ha möjlighet att framtvinga avhjälpande eller, om detta inte sker, skaffa fullgod vara från annat håll. Det gäller även när felet är av beskaffenhet att inte kunna avhjälpas. Är felet väsentligt, bör köparen i denna situation ha möjlighet att häva köpet omedelbart, om inte säljaren i stället levererar vara som är fri från fel.

Rätten att vid väsentligt kontraktsbrott häva köpet bör säljaren inte kunna beta köparen genom avtalsbestämmelser. Hävningsmöjligheten har således ett dubbelt syfte. Dels tjänar den som påtryckningmedel för att förmå säljaren att avlämna utan oskäligt dröjsmål resp. avhjälpa fel, dels möjliggör den för köparen att, om detta inte lyckas, skaffa sig den vara som han behöver från annat håll. I stället för att avhjälpa fel bör säljaren givetvis ha möjlighet att avlämna annan vara som inte är behäftad med fel. I de fall då felet inte är av den karaktären att hävning bör komma i fråga eller då köparen inte kan eller inte vill göra hävningspåföljden gällande måste köparen ha något annat medel till skydd, om rättelse ej sker.

Utredningen föreslår att de grundläggande regler om verkan av säljarens kontraktsbrott som skall ingå i konsumentköplagen utformas med utgångspunkt från det anförda. Huruvida dröjsmål eller fel föreligger får avgöras med ledning av avtalet och den allmänna köplagens bestämmelser, med de tvingande element vid bedömningen av fel som tillkommer enligt 6—9 §§ i förslaget.

Rätten att häva köpet bör — liksom enligt den allmänna köplagen — vara knuten till förutsättningen att kontraktsbrottet är väsentligt. Visserligen kan skäl anföras för att, när säljaren åtagit sig att avhjälpa fel men underlåtit detta, köparen skall ha rätt att häva, även om kon-

¹ Avsnittet motsvarar 5.3.7 och 5.3.8 i betänkandet.

traktsbrottet inte är väsentligt. Detta gäller särskilt om säljaren tredskas med att avhjälpa eller gör upprepade misslyckade försök. Utredningen har emellertid inte ansett sig böra föreslå en mot säljarna så sträng, tvingande regel, eftersom denna skulle kunna missbrukas av en köpare som ångrat köpet eller som vill utnyttja ett oväsentligt kontraktsbrott av säljaren till att betinga sig obefogade fördelar.

För de fall då köparen inte äger eller inte vill häva köpet bör han vid fel i varan i första hand kunna kräva avdrag på köpeskillingen. Denna påföljd hör till köprättens allmänna system och bör givetvis stå köparen till förfogande även vid konsumentköp. Det bör således inte finnas möjlighet för säljaren att genom avtalsbestämmelse beröva köparen denna rätt. När ett avdrag på köpeskillingen inte är tillräckligt, har utredningen övervägt olika möjligheter som kan motsvara de syften som nyss nämnts. Utredningen har funnit den bästa utvägen vara att köparen tillerkännes en med hänsyn till kostnaden skälig ersättning för avhjälpan.

Utredningen påpekar att den principiella ståndpunkt som utredningen redovisat ger upphov till vissa problem av både praktisk och lagteknisk natur. I själva verket har en köpare redan enligt köplagen det allmänna skydd som utredningen anser lämpligt (bortsett från att påföljderna av att en säljare inte fullgör ett åtagande att avhjälpa fel inte är behandlade i köplagen). Så till vida skulle det vara möjligt att genomföra ett skydd för köparen blott genom att göra ett antal regler i köplagen tvingande. Frågan blir emellertid, å ena sidan, om det tvingande skyddet enligt konsumentköplagen bör sträcka sig lika långt som det dispositiva skyddet enligt köplagen gör och, å andra sidan, hur det tvingande skyddet bör ordnas lagtekniskt. Utredningen diskuterar den förra frågan först.

När säljaren underlåtit att avlämna godset, trots att tiden för avlämnande är förbi, kan enligt köplagen köparen häva utan att han dessförinnan uppmanat säljaren att avlämna godset. Utredningen anser emellertid att det är olämpligt att för det syfte som nyss angetts införa en tvingande regel som går så långt. Särskilt om anledningen till att säljaren inte avlämnar varan är ett ursäktligt misstag från hans sida, synes det onödigt strängt att köparen omedelbart skall kunna häva köpet. Man kan förmoda att, helt bortsett från vad konsumentköplagen må innehålla, en köpare som är angelägen om att säljaren skall avlämna godset inte förhåller sig helt passiv ända till dess han vill häva, utan att han uppmanar säljaren att leverera. Ett krav på uppmaning avser dessutom att förekomma tvister om huruvida säljaren verkligen förstått att dröjsmålet redan var eller inom en nära framtid skulle komma att bli väsentligt för köparen. Det tjänar därför bl. a. också till att ge köparen en befogenhet som han normalt kan begagna utan att behöva gå till domstol.

Även i ett annat avseende bör det tvingande skyddet vid dröjsmål en-

ligt utredningens åsikt inte sträckas ut lika långt som köparens befogenheter enligt köplagens dispositiva regler. Som exempel nämner utredningen att man måste ta hänsyn till de olägenheter som skulle uppstå om en beställare skulle kunna vid övergående, om också för honom väsentligt, dröjsmål häva köp av en specialtillverkad dyrbar båt, vilken tillverkaren inte kan avsätta till annan än beställaren. Utredningen anser därför att det bör finnas möjlighet att avtala om att hävning utesluts i sådana fall.

Reglerna är avsedda att vid fel i godset fungera på liknande sätt som vid dröjsmål. I de talrika fall då säljaren åtagit sig att avhjälpa fel kommer han enligt förslaget att ha möjlighet att genom avhjälpande i enlighet med åtagandet avvärja hävning från köparens sida. Även om säljaren inte åtagit sig att avhjälpa fel, bör han ha viss — om också mera begränsad — möjlighet att förekomma längre gående påföljder genom avhjälpande.

Vad gäller den rättstekniska frågan om hur förutsättningarna för påföljder skall anges i lagen framhåller utredningen, att syftet med lagen främst är att köparen skall kunna framtvunga riktig prestation. Köplagens regler om dröjsmål och fel innefattar emellertid åtskilliga detaljregler, t. ex. om köparens undersökning av godset före köpet i 47 §, vilka inte direkt berörs av detta syfte. Det är synnerligen tvivelaktigt, om avtalsfrihet bör uteslutas beträffande samtliga dessa regler. Delvis är det också osäkert hur mycket som skulle omfattas av en hänvisning till köplagens regler. Detta gäller bl. a. sådana principer som visserligen inte uttryckligen framgår av köplagen men som likväl anses höra till dess system, t. ex. regler om partiellt dröjsmål och partiellt fel. Vissa situationer, särskilt att säljaren underlåtit att uppfylla åtagande att avhjälpa, är vidare inte reglerade i köplagen och metoden att hänvisa till köplagen kan inte begagnas för dem. I olika avseenden synes det därför leda till större klarhet att ange förutsättningarna för påföljderna enligt de tvingande reglerna direkt, utan att ta omvägen över en hänvisning till köplagen. En sådan lösning medför också en riktigare avgränsning av den tvingande regleringens omfattning. Den är även ägnad att skapa bättre förutsättningar för en praxis som tar särskild hänsyn till konsumenternas situation än en lösning som innebär större bundenhet vid köplagens nuvarande regelsystem.

Utredningen föreslår därför, att konsumentköplagen skall utan hänvisning till köplagen ange var gränsen går för avtalsfriheten beträffande hävning och övriga i lagen reglerade påföljder. Detta överensstämmer med lagens allmänna syfte att ge minimiregler, vilka en köpare alltid skall kunna åberopa, oavsett omständigheterna, men vilka likväl inte utesluter att köparen åberopar andra, för honom förmånligare regler där detta kan ske enligt avtalet eller köplagen.

I detta sammanhang framhåller utredningen att frågor som

inte direkt regleras i konsumentköplagen får bedömas enligt avtal, köplagens regler samt allmänna rättsgrundsatser. Konsumentköplagens regler om verkan av säljarens dröjsmål inverkar exempelvis inte på vad som skall gälla om anticiperat dröjsmål, eftersom de endast avser det fallet att varan inte avlämnats i rätt tid. Vid anticiperat dröjsmål får således avtalet eller, om avtal saknas, allmänna köprättsliga grundsatser tillämpas. På samma sätt inverkar konsumentköplagens regler inte på tillämpningen av avtal eller köplagsregler om successiv leverans (22 och 46 §§ köplagen) eller om köparens undersökning av godset före köpet (47 §).

Till detta fogas två reservationer. Den ena är att förbud kan komma att utfärdas enligt avtalsvillkorslagen, även om ett villkor inte direkt strider mot konsumentköplagen. Möjligheten att införa förbud enligt avtalsvillkorslagen utgör ett förutsatt komplement till förslaget. Den andra reservationen är att, även bortsett från möjligheten att meddela ett sådant förbud, ett avtalsvillkor som visserligen formellt inte strider mot en tvingande bestämmelse likväl kan böra drabbas av ogiltighet, om det på ett sådant sätt neutraliserar den tvingande regeln att det utgör ett kringgående av denna.

Utredningen har övervägt om konsumentköplagen bör innehålla sådana regler om verkan av hävning som svarar mot 57 och 58 §§ köplagen. I betänkandet erinras om att det inte är ovanligt att formulär för konsumentköp innehåller bestämmelser om att köparen går miste om rätten att häva köpet, om han inte återställer varan i väsentligen oförändrat skick. Strikt tolkade efter bokstaven skulle sådana bestämmelser kunna förstås som självständiga föreskrifter, vilka medför att köparens hävningsbefogenhet kan gå förlorad utan hänsyn till sådana omständigheter som anges i 58 § köplagen. Utredningen anser det emellertid vara mer naturligt att tolka bestämmelserna som allmänna hänvisningar till 57 och 58 §§ köplagen. Någon fråga om bestämmelserna skulle träda i stället för dessa regler uppstår då inte. För utredningen är inte heller känt att konsumenter f. n. skulle berövas sin hävningsrätt till följd av att säljarna hävdar förstnämnda tolkning av formulärrättsliga bestämmelser. Utredningen finner därför inte tillräckliga skäl att föreslå tvingande regler om verkningarna av hävning.

Utredningen berör också frågan om köparens rätt att innehålla köpeskillingen, när säljaren är i dröjsmål eller varan är behäftad med fel (jfr 14 § köplagen). Formulärrättens bestämmelser om detta ämne synes ibland beröva köparen rätten att innehålla köpeskillingen vid säljarens kontraktsbrott. Utredningen anser det vara av vikt att köparen vid säljarens kontraktsbrott har rätt att innehålla köpeskillingen som ännu inte är betald. För att rätten att häva köpet skall vara effektiv som påtryckningsmedel fordras att den förenas med en rätt att innehålla köpeskillingen eller obetald del därav. Likaså kan en rätt att kräva avhjälp-

de bli i det närmaste värdelös om köparen inte har möjlighet att innehålla minst så stor del av köpeskillingen som svarar mot kostnaden för avhjälpande. Att återkräva ett redan erlagt belopp från en säljare som tredskas antingen med leverans eller med avhjälpande av fel kan vara vanskligt för köparen. Härtill kommer att det torde vara en vanlig reaktion hos en köpare, som finner den inköpta varan behäftad med fel, att innehålla betalning som eljest skolat ske till dess felet avhjälpits eller saken eljest klarats upp.

De påföljder av kontraktsbrott som inte betingas av de syften som ligger till grund för redan berörda påföljder bör enligt utredningens mening endast i mindre omfattning bli föremål för tvingande regler. Utredningen syftar främst på frågan om köparens rätt att erhålla skadestånd. Enligt köplagen har köparen vid speciesköp i särskilda fall och vid leveransavtal i stor utsträckning rätt till skadestånd vid såväl dröjsmål på säljarens sida som fel i godset. I formulärrätten begränsas å andra sidan regelbundet rätten till skadestånd starkt, särskilt i vad avser s. k. indirekt förlust (följdförlust). Såvitt framgår av de upplysningar som utredningen erhållit tillämpas principen, att säljaren inte utger skadestånd, ofta med viss stränghet. Även säljare som är beredda att utan att strikt hålla på avtalets bokstav avhjälpa fel eller återta gods behäftat med fel, motsätter sig ofta bestämt att utge ersättning för köparens följd förlust.

Utredningen har övervägt huruvida det finns skäl att genom tvingande regler söka åstadkomma en ändring i denna praxis men kommit till resultatet att detta inte är lämpligt. Till grund härför ligger inte bara antagandet, att skadestånd för följdskador ibland kan uppgå till betydande belopp och därför för säljarna medföra en avsevärd belastning. Utlagsgivande har varit att beräkningen av skadestånd regelbundet förutsätter utredning om köparens särskilda förhållanden och att bevisningssvårigheterna kan bli betydande. Även om köparen kan styrka sina utgifter, kan säljaren invända att dessa inte varit nödvändiga eller skäliga, och svårbedömda tvister måste därvid uppstå. Utredningen kan inte heller finna, att en skadeståndsrätt regelbundet erfordras för att tillgodose köparnas viktigaste intressen. Vid dröjsmål kan köparen ofta begränsa sin förlust genom att begagna den rätt att kräva fullgörande och — vid underlåtenhet av säljaren att likväl fullgöra sin prestation — den rätt att häva köpet, som han skall ha enligt förslaget. När säljaren åtagit sig att avhjälpa fel kan köparen på samma sätt genom att begagna de befogenheter lagen tillerkänner honom hålla sin förlust så låg som möjligt. Otvivelaktigt kan fall inträffa då en köpare till följd av säljarens kontraktsbrott råkar ut för förlust, vilken inte kan förekommas ens genom att köparen med största energi utövar de rättigheter som de tvingande reglerna ger honom enligt utredningens förslag. Detta kan dock enligt utredningens mening inte motivera, att man genom tvingande rätt lämnar fältet öppet för tvister av det slag som nu antytts och minskar köparens

allmänna intresse av att så snart som möjligt förmå säljaren att avlämna gods resp. avhjälpa fel.

I vissa bestämda avseenden föreslår emellertid utredningen tvingande bestämmelser beträffande köparens rätt till ersättning. Detta gäller bl. a. när rätten till hävning på grund av särskilda omständigheter inte kan komma till användning. Om säljaren inte vill finna sig i att köparen häver köpet på grund av säljarens underlåtenhet att avhjälpa fel, bör köparen vara berättigad till skälig ersättning från säljaren. I det motsatta fallet, nämligen att köparen inte kan eller inte vill begagna rätten att häva köpet, när säljaren underlåter att avhjälpa fel, skall enligt förslaget köparen likaledes ha rätt att erhålla skälig ersättning. Vad utredningen här föreslår är en begränsad ersättningsskyldighet som bl.a. inte omfattar följdförlust i dess helhet.

Full skyldighet att ersätta köparens förlust, omfattande bl. a. följdskador, bör enligt utredningens mening genom tvingande regel endast åläggas i begränsad utsträckning. När säljaren gjort sig skyldig till grov försumlighet vid fullgörande av avtalet, kan sådan skadeståndsskyldighet anses motiverad. Också enligt formulärrätten görs f. ö. ofta i allmänna ansvarsfriskrivningar undantag för sådana fall då uppsåt eller grov vårdslöshet ligger säljaren till last. För att ålägga säljaren skadeståndsskyldighet vid sådan grov försummelse talar även, att tillverkare enligt utredningens uppfattning (4.2.7) inte bör kunna undandra sig skadeståndsskyldighet vid grov vårdslöshet. Säljarens ansvar bör inte vara mer begränsat än tillverkarens i de fall då dessa inte är samma person.

4.2.7 Tredje mans ansvar mot köparen

I anslutning till diskussionen av frågan om köparens befogenheter mot säljaren, när tillverkaren eller annan tredje man lämnat oriktiga uppgifter om varan eller underlåtit att i enlighet med av honom gjort åtagande avhjälpa fel, tar utredningen också upp frågan i vilken utsträckning tredje man skall ansvara själv mot köparen.

Utredningen framhåller att den civilrättsliga påföljd som här kommer i fråga är skadeståndsskyldighet. Eftersom tredje man inte står i direkt kontraktsförhållande till köparen, är skadeståndsansvaret närmast att beteckna som utomobligatoriskt. Tredje man intar emellertid i detta fall, särskilt genom att han lämnar uppgifter och avger utfästelser som är direkt avsedda för köparna, en helt annan ställning i förhållande till dem än som förekommer vid utomobligatoriska relationer i allmänhet. Rättsläget är därför ganska ovisst. Det kan uppenbarligen ha praktisk betydelse för köparna att kunna rikta skadeståndstalan mot tillverkare och andra tredje män. Visserligen kan hävdas, att en tvingande regel om befogenhet för köparen gentemot säljaren att häva köp och kräva avdrag på köpeskillingen gör det mindre betydelsefullt för köparen att dessutom ha några rättigheter mot tredje man. Men särskilt när säljaren är svår-

anträffbar eller insolvent eller eljest oåtkomlig för krav, aktualiseras köparens möjlighet att vända sig mot tredje man.

Utredningen behandlar till en början frågan om tredje mans ansvar för oriktiga uppgifter. När tillverkare och andra i reklam, bruksanvisningar o. d. lämnar uppgifter om varan, åtföljs dessa uppgifter sällan av friskrivningar från ansvar. Det kan emellertid inte uteslutas att i framtiden sådana friskrivningar anknyts till uppgifter, t. ex. på förpackningar. Av större vikt är dock att fastslå, att tredje man verkligen har ett ansvar för oriktiga uppgifter, även i avsaknad av förbehåll därom i samband med uppgifterna. Den i 2 kap. 4 § skadeståndslagen angivna principen, att skadeståndsskyldigheten i fall av förmögenhetsskada i utomobligatoriska förhållanden förutsätter brottslig handling (se prop. 1972: 5 s. 568 och 654) är uppenbarligen inte ägnad att tillämpas här. Det rör sig här om ett kontraktliknande förhållande och från köparens synpunkt är utmärkande, att han vanligen förlitar sig på uppgiften på samma sätt som om denna härrört direkt från säljaren. Tredje man måste inse detta. Hans avsikt är just att påverka konsumenter att inköpa varor hos säljare som saluför dem. Situationen kan jämföras med den som avses i 12 § marknadsföringslagen. Enligt denna föreskrift skall den som bryter mot förbud eller gör sig skyldig till brott mot lagen, t. ex. mot dess regel om straff för vilseledande framställning vid marknadsföring av vara (2 §), ersätta skada som därigenom uppkommer för konkurrerande näringsidkare. Föreskriften rör således inte skada som i sådan situation uppstår för konsument. Den omständigheten att skadeståndsskyldigheten visavi konsument inte är reglerad i marknadsföringslagen är ett ytterligare skäl att ta upp ämnet i konsumentköplagen.

Utredningen anser att tredje man i nu åsyftade fall bör bli skadeståndsskyldig i första hand när han handlat uppsåtligt. Men även om tredje man gjort sig skyldig till grov vårdslöshet vid lämnande av uppgiften, bör han enligt utredningens mening ansvara. Detta är motiverat bl. a. med hänsyn till de fall då det är svårt för köparen att styrka uppsåt och omständigheterna är sådana att tredje man lämnat uppgiften trots att han måste ha känt till dess oriktighet. Härigenom uppnås också nära överensstämmelse med säljarens skadeståndsskyldighet enligt utredningens förslag när han är den som lämnat den oriktiga uppgiften. Utredningen anser det däremot inte nödvändigt att genom tvingande regel ålägga tillverkare och andra tredje män skadeståndsansvar även vid vårdslöshet som inte är grov. Detta skulle innebära att tillverkarna blev ansvariga i större utsträckning än säljare blir när dessa i den utsträckning som sedvanligen godtas friskriver sig från skadeståndsskyldighet. Ett ansvar för tredje man även vid ringa vårdslöshet skulle kunna bli mycket betungande i särskilda fall. Utredningen erinrar också om att 12 § marknadsföringslagen inte medför skadeståndsskyldighet vid oakt- samt vilseledande. Beträffande förutsättningarna för skadeståndsskyldig-

het i övrigt anser utredningen att regeln bör ansluta sig till den om säljarens skadeståndsskyldighet. Utredningen betonar att den i betänkandet föreslagna regeln även här är att beteckna som en minimiregel, vilken betecknar gränsen för en eventuell friskrivning. Det utesluts därför inte att enligt allmänna rättsgrundsatser, möjligen även särskilt åtagande, tillverkaren eller annan tredje man kan komma att ansvara i större utsträckning än konsumentköplagen anger.

Utredningen tar härafter upp frågan om tillverkares och annan tredje mans ansvar för underlåtenhet att fullgöra utfästelse att avhjälpa fel. I frånvaro av särskild bestämmelse i utfästelsen torde underlåtenhet att fullgöra denna föranleda skadeståndsskyldighet för den som avgett den åtminstone när underlåtenheten kan betecknas såsom försummelse. Utfästelse att avhjälpa fel åtföljs emellertid regelbundet av friskrivningar från ansvar i övrigt. Friskrivningarna gör ofta inte undantag ens för grova försummelser. Tillverkarens utfästelse mot köparen öppnar således för honom en möjlighet till friskrivning från skadeståndsskyldighet, vilken normalt saknas i förhållandet mellan parter som inte står i direkt avtalsrelation till varandra. Visserligen kan det ibland finnas skäl till tvivel, om anvarsfriskrivningen är giltig mot en köpare som aldrig särskilt godkänt den. Men om köparen vill åberopa det åtagande av tillverkare som är förbundet med friskrivningen, kan det vara svårt för honom att göra gällande, att friskrivningen inte alls är giltig därför att han inte godkänt tillverkarens erbjudande.

Utredningen finner det vara av vikt för konsumenterna att det genom lagregel fastställs, hur långt en friskrivning av tillverkaren skall vara giltig. Möjligheten för köparen att häva köpet, resp. kräva avdrag på köpeskillingen eller erhålla skälig ersättning för reparationskostnaden, medför å andra sidan att tillverkarens skadeståndsskyldighet inte har den primära betydelse som skulle vara fallet vid ett helt självständigt åtagande, t. ex. vid ett fristående avtal om reparation. I enlighet med den uppfattning som utredningen redovisat i annat sammanhang bör skadeståndsskyldighet genom tvingande regel endast åläggas med försiktighet, främst på grund av de bevissvårigheter som beräkningen av skadeståndet kan väntas medföra. Denna principinställning påverkas inte av att i nu avsett fall säljarsidans förpliktelser är fördelade mellan säljaren själv och tillverkaren eller annan tredje man. Utredningen anser vidare att när det gäller tillverkarens ansvar man inte gärna kan låta den tvingande regeln utgå från om underlåtenheten att uppfylla åtagandet beror av uppsåt eller inte. Tillverkarens uppfyllelse av sin skyldighet är regelbundet föremål för hans beslut och avsiktliga handlande och i denna mening är icke-uppfyllelsen i de flesta fall uppsåtlig. Gränsen för den friskrivning som tillåts enligt tvingande regel får dras på annat sätt. Tillverkaren — eller den som eljest åtagit sig att avhjälpa fel — bör en-

ligt utredningens mening inte kunna undgå skadeståndsskyldighet, när underlåtenheten beror på grov försumlighet.

Utredningen påpekar, att det visserligen är sällsynt att en tillverkare så grovt åsidosätter sina skyldigheter som regeln förutsätter och att den därför kan bli av mindre värde för köparen. I förhållande till bedrägliga eller mindre vederhäftiga företag, vilka söker helt undandra sig sina skyldigheter, synes det dock vara av värde för köparen att inte kunna mötas med invändningar baserade på lydelsen av de friskrivningsklausuler som faktiskt förekommer. Även i förhållande till mer ansvarskännande företag synes det vara av viss vikt för köparen att kunna hänvisa till att det finns en gräns för vad som tolereras av lagstiftaren.

4.2.8 Reklamation m. m.

Utredningen påpekar att det vid försäljning till konsumenter inte sällan förekommer formulärrättsliga villkor enligt vilka köparens rätt att göra påföljder gällande förutsätter att han vidtagit vissa åtgärder. Som exempel nämns krav på att köparen inom viss tid efter köpet fyllt i och till tillverkaren sänt in garantisedel, att garantisedeln företes vid reklamation eller att köparen reklamrar mot fel skriftligen inom kort tid, ibland så kort tid som en vecka efter köpet. Kritik har ofta riktats mot dessa föreskrifter, som måste anses över hövan betunga köparen och kunna medföra rättsförluster för honom.

Det torde visserligen ofta förekomma, att säljare och tillverkare godtar anmärkningar mot fel, även om sådana villkor som nu nämnts inte har iakttagits, under förutsättning att annan utredning förebringas om inköpet och om felet. Detta kan dock enligt utredningens mening inte vara tillräckligt skäl att godta stränga klausuler. Tvärtom följer av de allmänna skäl som utredningen anfört i det föregående (4.1) att konsumenterna bör åtnjuta ett skydd genom tvingande regler mot betungande föreskrifter om vad köparen skall iaktta vid reklamation.

Utredningen anser det därför lämpligt att i konsumentköplagen införa tvingande regler om köparens reklamationsskyldighet. Reglerna bör klargöra vad som i detta hänseende kan krävas av köparen. Den köpare som reklamerat i enlighet med reglerna skall således inte kunna mötas av invändningen att han inte iakttagit särskilda föreskrifter i allmänna leveransvillkor eller garantisedlar och därför mist sin möjlighet att kräva rättelse. Intet hindrar dock att säljare och tillverkare uttrycker önskemål och ger köpare råd om hur reklamation skall ske, bara dessa önskemål och råd inte är sanktionerade med rättsförlust för köpare som inte följer dem. De krav som kan ställas på reklamation vid ett konsumentköp bör enligt utredningens mening inte blott vara lägre än vad som krävs av en köpman utan också lägre än som följer av de allmänna regler om reklamation som 52 § köplagen innehåller för s. k. civila köp. Härför talar bl. a. att konsumenter inte bör gå förlustiga sina befogenhe-

ter på grund av underlåtenhet att handla med den skyndsamhet som i och för sig är önskvärd, när detta inte är nödvändigt för att tillgodose den andra partens berättigade intressen. I betraktande av de allvarliga konsekvenser som förlusten av rätt att göra gällande anspråk på grund av fel utgör för en köpare, bör man således avstå från att uppställa så stränga regler om reklamation som skulle komma i fråga om sanktionen vore lindrigare. Lagen bör endast kräva så mycket av köparna som man kan begära att dessa även utan kännedom om lagen ändå iakttar. Därtill kommer att köparen inte alltid själv kan bedöma, om fel föreligger, och att han kan behöva rådfråga sakkunskap om sina juridiska befogenheter.

I 52 § köplagen skiljs mellan köparens skyldighet att underrätta säljaren om huruvida han vill "tala å fel eller brist i godset", s. k. neutral reklamation, och köparens plikt att meddela säljaren huruvida han vill häva köpet eller kräva gillt gods. Enligt utredningens mening bör för konsumentköpens del inte göras någon sådan skillnad mellan olika typer av reklamation. För det stora flertalet konsumenter torde det te sig främmande att för bibehållande av sin hävningsrätt vid fel i varan nödgas att inte bara underrätta säljaren om felet inom viss tid utan också uttryckligen göra en hävningsförklaring inom samma tid. En sådan ordning är även ägnad att onödigtvis medföra rättsförluster för köparen särskilt i fall då säljaren lämnats tillfälle att avhjälpa felet och en längre tid gått utan att detta avhjälppts. Det synes inte heller för säljarsidan vara förenat med några större nackdelar, om reklamationsplikten vid konsumentköp begränsas till en skyldighet för köparen att för säljaren ge till känna att han anser varan behäftad med fel och att han inte vill låta sig nöja härmed. Det skäl som ligger bakom köplagens krav på särskild hävningsförklaring, nämligen behovet av skydd för säljaren mot att köparen spekulerar på hans bekostnad genom att även efter längre tid låta köpet gå tillbaka, har väsentligen aktualitet vid handelsköp eller köp av värdepapper och saknar följaktligen bärkraft för konsumentköpens del. Redan den omständigheten att köparen genom att dröja för länge med reklamationen kan gå miste om de befogenheter konsumentköplagen ger honom torde utgöra ett tillräckligt korrektiv mot att han missbrukar sin hävningsrätt. Utredningen erinrar också om det korrektiv häremot som ligger i reglerna om verkan av hävning i 57 och 58 §§ köplagen. Utredningen har med hänsyn till vad nu anförts kommit till slutsatsen att köparens reklamationsplikt i konsumentköplagen bör inskränkas till en skyldighet att göra en s. k. neutral reklamation.

När tillverkare eller annan utfäst sig att avhjälpa fel, uppstår en speciell fråga, nämligen till vem köparen skall vara skyldig att reklamera. Utredningen anser att denna fråga inte kan förbigås i konsumentköplagen. Dels råder ovisshet om vad som skall gälla, dels kan avtalen innehålla föreskrifter som leder till rättsförluster. Om avtalet föreskriver att reklamation t. ex. skall riktas till säljaren, även om tillverkaren är den

som skall avhjälpa fel, finns risk att köparen reklamerar till tillverkaren och tror att han därmed har uppfyllt sina skyldigheter. Den rimliga lösningen — vilken överensstämmer med vad som föreskrivs i vissa förekommade formulär — är att köparen med giltig verkan kan reklamera hos antingen tillverkaren eller säljaren. Detta bör gälla oavsett vem köparen i sista hand vill rikta krav mot. Han kan nämligen inte vid den tidpunkt, när han kräver avhjälpan, väntas ta ställning till mot vem han skall göra befogenheter gällande, om avhjälpan inte skulle ske.

Utredningen diskuterar i detta sammanhang en fråga som har viss anknytning till de nu berörda reklamationsreglerna, nämligen om konsumentköplagen efter mönster av 61 § köplagen bör klargöra på vems risk meddelanden från köparen till säljaren eller annan skall gå, om meddelandet sänds med posten eller på telegrafisk väg. Utredningen föreslår att en regel med innehåll att meddelandena i dessa fall går på mottagarens risk och inte på avsändarens tas in i konsumentköplagen.

4.2.9 Köparens förhållande till kreditgivare

Utredningen framhåller, att det skydd som den avser att bereda konsumenterna skulle bli föga värdefullt om även i framtiden skulle tillämpas vissa tillvägagångssätt vid kreditköp som nu är vanliga. Genom dem betas köparen möjligheten att i förhållande till finansiär som innehar säljarens fordran på köpeskillingen göra gällande invändningar, som han ägt göra mot säljaren. Köparen kan visserligen från säljaren kräva tillbaka vad han trots invändningen nödgats utge till finansiären men en sådan rätt att återkräva betalning kan uppenbarligen inte anses tillräcklig.

Finansiärens rätt att under nuvarande förhållanden utkräva köpeskillingen, även om köparen skulle kunna göra invändning mot säljaren på grund av fel i godset e. d. bygger bl. a. på att köparen ofta utställer löpande fordringsbevis, varefter finansiären i egenskap av godtroende innehavare kräver betalning och då inte kan mötas av invändning på grund av köpet från köparen (jfr 15 § skuldebrevslagen och 17 § växelagen). Det förekommer också att i avbetalningskontrakt intas bestämmelser, enligt vilka köparen avsäger sig rätten att mot förvärvare av kontraktet göra gällande invändning på grund av köpet (s. k. "cut-off"-klausuler). Om återigen finansiären lämnat lån direkt till köparen men genom förmedling av säljaren och för att finansiera köpet, kan finansiären enligt gällande rätt hävda att invändningar mot köpet inte kommer honom vid, därför att han lämnat lånet direkt till köparen och inte är part i dennes köpavtal med säljaren. Utredningen påpekar att det berörda problemet har sin motsvarighet i många andra länder och det har ansetts vara en betydande svaghet i konsumentens ställning att han är tvungen att betala till finansiären, trots att han kunnat göra invändning gällande i förhållande till säljaren. Även i dessa andra länder synes det

bli allt vanligare att säljare, som lämnat köparen kredit mot ägareförbehåll, inte själv finansierar transaktionen utan skaffar sig motsvarande kredit från annan, oftast från finansieringsföretag, som specialiserar sig på denna form av finansiering, eller från bank eller tillverkaren av varan (vilken i sin tur kan vända sig till finansieringsföretag eller bank). I USA har man till en början inskridit i de fall, där säljare och finansiär är nära licerade med varandra, men senare övergått till att genomföra ett mer allmänt skydd för konsumenter som köpare, baserat på att en konsument inte kan väntas inse att han genom att utställa löpande papper avhänder sig möjligheten att göra invändningar på grund av köpet. Utvecklingen i rättspraxis har fullföljts genom lagstiftning.

Den rättstekniska metod som man använt i främmande lagstiftning (USA, Österrike samt i ett nyligen framlagt engelskt förslag) för att skydda konsumenten är i första hand att förbjuda löpande papper vid konsumentköp. Utredningen föreslår en sådan regel för Sverige. Redan nu innehåller formulär till avbetalningskontrakt stundom försäkringen, att löpande papper inte utställts för fordran på köpeskillingen, vilket bestyrker att det är möjligt för yrkesmässiga avbetalnings-säljare att anpassa sig efter den regel som föreslås. Om trots förbudet löpande papper utfärdas och överläts till bank, finansieringsinstitut eller tillverkare som är i god tro i fråga om invändningar, bör förvärvaren enligt utredningens mening vara skyddad i vanlig ordning. Det fordras därför inte någon ändring i de bestämmelser i skuldebrevslagen och växellagen, som ger skydd åt godtroende förvärvare av löpande papper. Den föreslagna regeln innehåller så till vida en lucka i köparens skydd, som det inte finns några garantier för att förbudet vinner hundraprocentig efterföljd. I undantagsfall kan det inträffa att det löpande papperet kommer i händerna på förvärvare som är i god tro beträffande invändningar. Den av utredningen föreslagna metoden har likväl inte ansetts medföra några olägenheter i de länder där den begagnats och i praktiken torde riskerna för köparna inte vara stora. För att sanktionera förbudet mot löpande papper vid konsumentköp torde det vara nödvändigt att stipulera straffansvar för överträdelse av förbudet.

Utredningen föreslår också att i konsumentköplagen meddelas en bestämmelse om att s. k. "cut-off"-klausuler skall vara ogiltiga. Motsvarighet härtill finns likaledes i amerikansk rätt ehuru med vissa modifikationer samt enligt det nyss åsyftade engelska förslaget. När en klausul av nu nämnd typ förekommer i ett kontrakt riskerar finansiären att tro, att kontraktet avser ett köp som inte är konsumentköp ehuru faktiskt så är fallet. I en sådan situation skulle finansiären kunna göra en förlust genom att han inte kan motsätta sig en invändning från köparens sida när denne visar att köpet faktiskt var ett konsumentköp. I den mån finansiären betraktar en sådan risk som ekonomiskt beaktansvärd, får det ankomma på honom att genom sitt mellanhavande med säljarföretaget

kontrollera, att detta inte till honom överlåter avbetalningskontrakt, som härrör från konsumentköp. Finansiärerna torde inte sakna möjligheter till sådan kontroll.

Vad slutligen beträffar de fall då köparen genom säljarens förmedling erhåller lån för bestridande av köpet föreslår utredningen en bestämmelse, enligt vilken köparen får framställa samma invändningar mot långgivaren som mot säljaren. I de fall som här avses torde det stå klart för långgivaren, att köpet avser ett konsumentköp. Han har i varje fall möjlighet att underrätta sig om huruvida så är fallet.

Om i de situationer som berörs av lagstiftningen köparen kan mot finansiären hävda, att det föreligger fel i varan eller att han eljest inte är skyldig att utge betalning som avkrävs honom, blir det en sak mellan finansiären och säljaren att dra konsekvenserna därav. Den föreslagna lagstiftningen berör inte detta ämne.

4.3 Följdändringar i köplagen m. m.

Utredningen har kommit till den slutsatsen att några följdändringar i den allmänna köplagen inte behöver göras vid införande av en särskild lag om konsumentköp.

I betänkandet erinras bl. a. om att den översyn av köplagen som det ankommer på utredningen att göra ännu inte är avslutad. Det är för tidigt att uttala sig om hur pass omfattande ändringar som bör företas i köplagen och när resultatet av översynen kan läggas fram. Detta manar enligt utredningen till viss försiktighet vid bedömningen av frågan om konsumentköplagen bör följas av ändringar i köplagen. Det skulle visserligen kunna hävdas att konsumentköplagen i vissa avseenden ger regler som föregriper resultatet av den pågående översynen av köplagen. Vissa bestämmelser innebär sakliga ändringar i förhållande till vad som i motsvarande hänseenden föreskrivs i köplagen. Ändringarna avser emellertid delvis en kodifiering av regler som erhållit viss stadga i rättstillämpningen — åtminstone såvitt avser civila köp. Till den del ändringarna står i överensstämmelse härmed synes någon olägenhet med tanke på den kommande revisionen av köplagens bestämmelser inte behöva befaras. På en punkt, nämligen beträffande regleringen av köparens reklamationsplikt, är läget dock särpräglat. Vad som härvidlag föreslås för konsumentköpens del går längre till köparens förmån än vad som f. n. gäller beträffande köp i allmänhet. Att enbart med tanke härpå ta upp frågan om en revision av köplagens regler om reklamation redan i detta sammanhang, synes dock utredningen inte vara oundgängligen nödvändigt.

Eftersom köplagens dispositiva regelsystem även i fortsättningen kommer att på olika sätt få tillämpning vid konsumentköp, skulle, när det gäller frågor som faller inom det område som regleras av konsu-

mentköplagen, kunna anföras skäl för att man redan vid lagens tillkomst bör företa de ändringar i köplagen som från konsumentsynpunkt framstår som särskilt angelägna. Utredningen avser här sådana spörsmål som inte ansetts behöva uttryckligen behandlas i den tvingande lagen, t. ex. verkan av att köparen före köpet undersökt varan (47 § köplagen). Något starkt behov av att ändra de dispositiva reglerna i nu åsyftade hänseenden torde emellertid inte föreligga. I rättspraxis har sålunda exempelvis i fråga om 47 § köplagen utbildats grundsatser som i viss mån modifierar lagtextens innehåll. Utredningen erinrar vidare om den möjlighet till ingripande mot eventuella missbruk av avtalsfriheten på denna punkt som finns enligt avtalsvillkorslagen. Detta äger motsvarande tillämpning beträffande övriga spörsmål av nu berört slag. Med hänsyn härtill anser utredningen att någon ändring i köplagen inte behöver göras från nu diskuterad synpunkt.

Konsumentköplagens tillkomst kräver enligt utredningens mening inte heller någon ändring i annan lagstiftning som har aktualitet beträffande ämnen som regleras i den nya lagen, t. ex. avtalslagen och skuldebrevslagen.

4.4 Information om konsumentköplagen

I fråga om behovet av information om konsumentköplagens syfte och innehåll pekar utredningen i första hand på att en viktig effekt av lagen bör bli att nuvarande formulärrättsliga villkor vid konsumentköp ses över och bringas i samklang med lagens ändamål. En sådant översyn har redan påbörjats i anslutning till ikraftträdandet av avtalsvillkorslagen. Denna utveckling kan beräknas få till resultat att avtalsvillkor som strider mot konsumentköplagen blir förhållandevis ovanliga. Köparen bör således i stor utsträckning kunna utgå från att köpvillkor om vilka han får kännedom genom t. ex. innehållet i ett tryckt standardformulär i vart fall inte ger honom sämre befogenheter än den tvingande lagen.

Även om den förutsatta anpassningen av standardformulären till konsumentköplagen delvis fyller behovet av information om lagen kommer dennas effektivitet givetvis att vara beroende av att upplysning om konsumenternas befogenheter enligt lagen sprids också på annat sätt. Utredningen syftar här främst på sådan information som kan lämnas av samhälleliga organ som har till uppgift att ta till vara konsumenternas intressen, t. ex. KO och statens konsumentverk. Det är av särskild vikt att konsumenten bibringas kännedom om vissa grundläggande befogenheter som konsumentköplagen ger honom i förhållande till säljaren, varans tillverkare och särskild kreditgivare. Uppkommer tvist på grund av köpet, bör köparen i första hand hänvisas att få vidare upplysning om sina rättigheter genom hänvändelse till lokalt konsumentorgan eller

t. ex. allmänna reklamationsnämnden. Kan tvisten inte lösas i sådan ordning, bör köparen upplysas om sin möjlighet att genom kontakt med jurist erhålla behövt bistånd. I sista hand står givetvis möjligheten att vända sig till domstol köparen till buds.

En information av nu åsyftat slag bör enligt utredningen inte vara begränsad till att avse bara konsumentköplagens bestämmelser. Med tanke särskilt på s. k. köp över disk, vilka ofta ingås utan särskilda villkor om köparens befogenheter i händelse av dröjsmål eller fel, är det angeläget att informationen ges en vidare inriktning och orienterar om vad som i allmänhet gäller om köparens rättsliga ställning.

5 Remissyttrandena

5.1 Allmänna synpunkter

Utredningens förslag har i allmänhet mottagits positivt av remissinstanserna. Detta gäller både de instanser som företräder konsumentintressen och representanter för näringslivet. Den kritik som har framkommit mot förslaget avser framför allt följande. KO avstyrker att den allmänna köplagens dispositiva regler kompletteras med tvingande bestämmelser som från konsumentsynpunkt är mindre förmånliga än köplagens. Enligt hans mening kan den föreslagna konsumentköplagen i vissa hänseenden försvåra tillämpningen av avtalsvillkorslagen. Näringslivet menar att behovet av lagen inte är så trängande att inte resultatet av den pågående översynen av köplagen kan avvaktas. Härigenom skulle rätts tekniska fördelar vinnas och risken för nordisk rättsolikhet minska. Åtskilliga remissinstanser, särskilt företrädare för konsumentintressen, betonar att lagen behöver kompletteras i flera avseenden för att konsumenten skall få ett fullgott skydd. Från olika håll anmärks även på att lagen är svårtillgänglig och på grund därav kan minska i effektivitet. Företrädare för näringslivs- och finansieringsintressen menar slutligen att lagen kan leda till höjda varupriser och minskade refinansieringsmöjligheter för detaljhandeln.

Remissinstansernas positiva grundinställning till förslaget kommer till direkt uttryck i åtskilliga yttranden. *Hovrätten för Västra Sverige* anför att införandet av särskilda köprättsliga regler till konsumenternas skydd framstår som i hög grad påkallat. KO delar utredningens grunduppfattning att det läge som nu råder på köprättens område innebär olägenheter för konsumenterna och att det är angeläget att förstärka konsumentskyddet på detta område genom en översyn av lagstiftningen. *Statens konsumentråd* anser att den föreslagna lagen ger ett relativt gott minimiskydd vid konsumentköp och att lagen kan lämna ett ökat erfarenhetsunderlag för det fortsatta arbetet på om-

rådet. Rådet menar dock att det föreslagna minimiskyddet bör utvidgas i flera avseenden. *Statens institut för konsumentfrågor* anser att förslaget medför en välkommen förstärkning av konsumenternas rättsliga ställning. Behovet att klargöra köparens rättsställning i förhållande till tredje man finner institutet vara ett väsentligt motiv för införande av en särskild konsumentköplag, inte minst med tanke på den utbredning som kreditköpen har fått under senare år. *LO* finner den föreslagna lagstiftningen innebära ett välbehövligt grundskydd. *TCO* hälsar förslaget med tillfredsställelse. *SACO* anser att den föreslagna reformen är synnerligen angelägen. *SR* tillstyrker att en konsumentköplag i huvudsak enligt utredningens förslag införs.

Näringslivet ställer sig positivt till en utveckling som innebär att konsumenternas ställning förstärks och förklarar sig i huvudsak dela utredningens motiv för en lagstiftning på konsumentköprättens område. *Näringslivet* har i sak inte något att erinra mot att lagstiftningen ges väsentligen det innehåll som utredningen har föreslagit. *KF* framhåller att eftersläpningen på det civilrättsliga området blivit allt större, även om lagstiftaren vidtagit åtgärder särskilt på marknadsrättens och näringsrättens områden under senare år för att förbättra konsumenternas ställning. Genom införandet av den i princip fria bytesrätten som ett led i den s. k. köptryggheten har *KF* emellertid för sin del sökt att i praktiken undanröja de nackdelar som från konsumenternas synpunkt vidlåder gällande rätt. *KF* förklarar sig tillstyrka syftet med förslaget.

Flera remissinstanser, bl. a. *kommerskollegium*, *marknadsdomstolen*, *KO* och *näringslivet*, erinrar om de betydelsefulla insatser som redan har gjorts för att stärka konsumenternas ställning vid köp och pekar på avtalsvillkorlagen, marknadsföringslagen och hemförsäljningslagen. I yttrandena framhålls även att näringslivets organisationer utarbetat nya standardvillkor för olika konsumentvarubranscher, t. ex. det standardiserade avbetalningskontraktet K 72, som nyligen utgetts gemensamt av Finansieringsföretagens förening, Sveriges hantverks- och industriorganisation, Sveriges grossistförbund, Sveriges industriförbund, Sveriges köpmannaförbund och Sveriges mekanförbund. Nya garantier har även utarbetats av bl. a. Elektriska hushållsapparatleverantörer beträffande elektriska artiklar (EHL 72), Radiobranschens samarbetsråd för radio- och TV-branschen (RR 72) och Sveriges fotoleverantörers förbund för fotobranschen (F 72). *MRF* och *KAK* framhåller att *MRF* under en lång följd av år genom konkreta åtgärder på konsumentskyddsområdet har bidragit till sunda marknadsförhållanden inom motorbranschen. Inte minst inom reklamationsområdet har omfattande åtgärder vidtagits från förbundets och den reguljära handelns sida. Det har också för *MRF* framstått som självklart att aktivt medverka i allmänna reklamationsnämndens verksamhet, vilket i sin tur utmynnat i införandet av *MRF*:s kundskydd, som innebär att förbundet garanterar att kunden om

han har anlitat ett MRF-företag alltid erhåller rättelse i enlighet med reklamationsnämndens rekommendationer.

Åtskilliga remissinstanser uppehåller sig vid konsumentköplagens förhållande till avtalsvillkorslagen.

KO framhåller att han i och för sig delar utredningens mening att det från konsumentskyddssynpunkt är värdefullt att avtalsvillkorslagen kompletteras med tvingande civilrättsliga regler som alltid kan åberopas vid enskilda tvister. Enligt hans mening bör man emellertid inte komplettera de dispositiva reglerna i den allmänna köplagen med tvingande regler, som håller en från konsumentsynpunkt lägre standard än köplagen. Han kan därför inte tillstyrka lagstiftning enligt 3, 5 och 10 §§ i utredningens lagförslag. I fråga om bestämmelser som saknar direkt motsvarighet i köplagen anser KO däremot att en tillfredsställande täckning av de luckor som nu finns i köparskyddet inte kan åstadkommas på annat sätt än genom lagstiftning. Till närmare utveckling av sin ståndpunkt anför KO väsentligen följande.

Erfarenheterna från förhandlingsarbetet enligt avtalsvillkorslagen ger enligt KO vid handen, att denna lag inte bör ses uteslutande som ett medel att rensa bort villkor som är direkt oförenliga med lagen. Lagen innebär en förhandlingsordning angående formulärrättens utformning. Förhandlingarna har ofta lett till materiella förbättringar från konsumentsynpunkt i fråga om t. ex. ett standardkontrakt utan att detta på varje enskild punkt kan stämplas som otillbörligt i lagens mening. Härtill kommer att man under förhandlingarna ofta har kommit fram till en tydligare framställning av villkoren. Avtalsvillkorslagens effekt är således större än vad som framgår av ett studium enbart av lagtexten. Med stöd av denna lag har KO också kunnat nå förhandlingsresultat på områden som f. n. är oreglerade och där någon formulärrätt inte har utvecklats, t. ex. beträffande körskolor och tvätterier. KO framhåller vidare att tillämpningen av avtalsvillkorslagen i enlighet med motiven sker med utgångspunkt främst i de dispositiva rättsregler som gäller. På köpets område finns dessa företrädesvis i köplagen. De dispositiva reglerna kan sålunda sägas bli normerande för formulärrättens utformning. Emellertid måste i praktiken beaktas att den rimliga avvägningen mellan säljar- och köparsidans intressen kan vara olika för olika branscher. Detta har i ett flertal olika sammanhang kunnat konstateras i anslutning till avtalsvillkorslagen i praktisk tillämpning. Hittills gjorda erfarenheter visar att avtalsvillkorslagen kombinerad med dispositiva köplagsregler ger utrymme för flexibla lösningar, där kraven från konsumentsynpunkt väl kan anpassas efter situationen i skilda branscher. Avtalsvillkorslagen måste i flera hänseenden anses överlägsen varje annan metod för sanering av kontraktsrätten. Den är flexibel och kan anpassas efter olika varu- och tjänsteområden på ett helt annat sätt än tvingande lagstiftning, som måste vara generellt utformad. Tvingande regler på detta om-

råde måste innebära ett slags minimistandard, avpassad bl. a. efter förhållandena i branscher som har speciella svårigheter att tillgodose konsumentkrav och i viss utsträckning även efter mera särpräglade undantagssituationer. Reglerna blir genom sin generella form ofta oförmåligare för köparna än de regler som kan uppnås vid branschvisa förhandlingar enligt avtalsvillkorlagen.

Det syfte att motverka missbruk av avtalsfriheten som utredningen anger för de regler i konsumentköplagen som har direkt motsvarighet i den allmänna köplagen kan enligt KO sägas i stort stämma överens med de överväganden som har föranlett avtalsvillkorlagen. KO delar i och för sig uppfattningen att det är värdefullt att avtalsvillkorlagen kompletteras med tvingande civilrättsliga regler som alltid kan åberopas vid enskilda tvister. Det kan förväntas att sådana regler får betydelse framför allt i fråga om tvister där standardkontrakt inte har använts och där avtalsvillkorlagen därför inte haft inflytande. Även om en civilrättslig reglering alltså i princip har skäl för sig, bör man emellertid inte bortse från att också andra förhållanden bidrar till att ge konsumenterna ett bättre rättsskydd. Sålunda torde den praxis som utbildas enligt avtalsvillkorlagen i avsevärd omfattning tillmätas betydelse när det gäller att tillämpa avtalsbestämmelser, lösa uppkomna tvister etc. Tecken på en sådan styrande effekt hos avtalsvillkorlagen har KO redan kunnat märka. Vidare kan en vidgad användning av de civilrättsliga generalklausulerna åstadkomma ett gott skydd mot missbruk av avtalsfriheten. Däremot kan KO inte ansluta sig till den meningen att tvingande regler är ett lämpligt medel för att motverka ensidigt utformade standardvillkor. Utredningen synes inte ha varit medveten om att sådana regler tvärtom på ett olyckligt sätt kan komma att inverka på utformningen av formulärrätten i stort. Införs en tvingande minimiregel som håller en standard märkbart "under" köplagens, sett från köparens synpunkt, kan det enligt KO:s mening på goda grunder antas att tillämpningen av avtalsvillkorlagen försvåras. Vid utformningen av standardkontrakt torde man nämligen på säljarsidan vara benägen att söka sig till det minimum som kan ha uppställts. Att risken härför är högst påtaglig har sedan utredningens förslag publicerats visat sig bl. a. i de förhandlingar som förts mellan näringslivets centrala organisationer och KO angående utformningen av ett enhetligt avbetalningskontrakt för standardartiklar. Det torde i flertalet fall vara utomordentligt svårt för KO att med framgång hävda att ett villkor som överensstämmer med en tvingande minimiregel är otillbörligt på den grunden att det fråntar köparen befogenheter som han har enligt den allmänna köplagens regler. Det kan med andra ord bli praktiskt taget ogörligt att upprätthålla köplagens relativt högt ställda krav.

Vad gäller de bestämmelser i förslaget som saknar direkt motsvarighet i den allmänna köplagen kommer den nya lagstiftningen att bli en

grundval vid den bearbetning av formulärrätten som sker med stöd av avtalsvillkorslagen, framhåller KO vidare. I princip synes från konsumentskyddssynpunkt ändamålsenligt att lagstiftningen i dessa frågor görs tvingande. Man bör dock samtidigt vara medveten om att en tvingande reglering kan motverka en smidig tillämpning av avtalsvillkorslagen. För att motverka en sådan tendens är det enligt KO nödvändigt att det i konsumentköplagen uttryckligen slås fast att lagens minimistandard inte skall vara avgörande för om en avtalsklausul skall bedömas som otillbörlig enligt avtalsvillkorslagen.

Också *marknadsdomstolen* uttalar vissa farhågor beträffande konsumentköplagens effekt på arbetet att öka skyddet för konsumenterna med stöd av avtalsvillkorslagen. Även om seriösa näringsidkare f. n. tillförsäkrar och i fortsättningen kommer att tillförsäkra köparna ett i förhållande till konsumentköplagen mer utsträckt skydd, torde en tvingande reglering av köparens minimibefogenheter innebära en viss risk för att många näringsidkare anpassar villkoren vid köp till dessa minimibestämmelser. Erfarenheten synes visa att sådana bestämmelser tenderar att uppfattas som maximibestämmelser och vice versa. En dylik anpassning skulle således i många fall leda till en standardsänkning för konsumenten vid köp. Därtill kommer att konsumentköplagen på vissa punkter tillförsäkrar konsumenten ett i förhållande till köplagens dispositiva regler mindre långtgående skydd. Detta förhållande kan komma att innebära svårigheter för marknadsdomstolen och KO vid tillämpningen av avtalsvillkorslagen. Såsom departementschefen uttalat i propositionen med förslag till avtalsvillkorslag får ett avtalsvillkor typiskt sett anses som otillbörligt mot konsumenten, om det med avvikelse från gällande dispositiva rättsregler ger näringsidkaren en förmån eller berövar konsumenten en rättighet och därigenom åstadkommer en sådan snedbelastning i fråga om parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet, att en genomsnittligt sett rimlig balans mellan parterna inte längre är för handen. Trots att avtalsvillkorslagen sålunda ger möjlighet att ingripa mot ett avtalsvillkor som med avvikelse från gällande dispositiva rättsregler åstadkommer att en genomsnittligt sett rimlig balans mellan parterna inte längre är för handen, torde enligt marknadsdomstolens mening ett sådant villkor svårligen kunna bedömas såsom otillbörligt mot konsumenten, om det visserligen ger köparen mindre långt gående befogenheter än köplagen tillerkänner honom men ändå ger köparen de rättigheter som enligt konsumentköplagen inte kan fråntas honom. Marknadsdomstolen och KO kan således f. n. med stöd av avtalsvillkorslagen i vissa hänseenden nå längre i strävandena mot ökat skydd för konsumenterna än vad som blir fallet om konsumentköplagen införs i föreliggande utformning. Också detta förhållande kan alltså leda till en försämring av konsumenternas standard vid köp. Domstolen måste därför tyvärr se med visst allvar på konsumentköplagens konsekvenser i

nu berört hänseende. Utredningen synes inte tillräckligt ha beaktat det resultat som på konsumentköpsområdet kan nås med stöd av avtalsvillkorslagen. Den lagen ger i själva verket samhället möjlighet att via en total granskning och korrigering av formulärrättsliga avtalsvillkor åstadkomma en mycket brett verkande förbättring av konsumentens trygghet i köpsituationen. Beaktas bör också att avtalsvillkorslagens mekanismer möjliggör att dessa positiva effekter kommer att visa sig redan på ett tidigt stadium, dvs. långt innan konsumentköplagen slår igenom. Det vore enligt marknadsdomstolen beklagligt, om de stora förväntningar som man på goda grunder kan knyta till avtalsvillkorslagen såsom ett effektivt och nästan universellt fungerande instrument till konsumenternas trygghet vid köp, skulle till viss del svikas genom att den minimi-trygghet som konsumentköplagen bereder representerar en genomsnittligt sett jämförelsevis blygsam nivå. Liknande synpunkter anläggs av *kreditköpkommittén*, som bl. a. påpekar att det förhållandet att reglerna i konsumentköplagen i en del fall är mindre förmånliga för konsumenterna än den allmänna köplagens kan leda till missförstånd beträffande avtalsvillkorslagens innebörd. Det kan tänkas förbrylla den säljare som har anpassat sitt kontrakt efter konsumentköplagens minimibestämmelser att ett i kontraktet intaget villkor likväl kan komma att anses som otillbörligt vid en bedömning enligt avtalsvillkorslagen. Kommittén vill fästa uppmärksamheten på detta motsatsförhållande och på de svårigheter som till följd därav kan uppstå vid den praktiska tillämpningen av denna lag.

Hovrätten för Västra Sverige finner att det kan antas att de standardiserade köpavtalen regelmässigt kommer att innehålla en hänvisning till konsumentköplagens bestämmelser. Följden härav torde bli att — i den mån en hänvisning till denna lag berövar köparen befogenheter som tillkommer honom enligt köplagen — vad som enligt förslaget utgör minimibefogenheter i realiteten kommer att bli de normala befogenheter som köparen får åtnjuta.

Näringslivet understryker att köparens befogenheter enligt förslaget inte bör betecknas som "minimibefogenheter". De tvingande bestämmelserna kommer snarare att ge uttryck för en "normal nivå" eller "normalstandard". Det kan knappast hävdas att t. ex. bevisbörderegeln i 6 § normalt motsvarar en "miniminivå". Det bör även vid tillämpningen av avtalsvillkorslagen observeras att, om köparen medges rätt att t. ex. påfordra avhjälpande av fel och därigenom erhåller den fördelaktigare bevisbördan enligt 6 §, detta innebär — om säljaren inte kompenseras — att balansen har rubbats i jämförelse med allmänna köplagen.

Flera remissinstanser berör konsumentköplagens förhållande till den allmänna köplagen.

Statens konsumentråd anser fördelarna med att en konsumentköplag

snarast träder i kraft överväga nackdelarna med att det fortsatta köplagsarbetet i Sverige och Norden i övrigt senare kan föranleda ändringar i den föreslagna lagen. Rådet förutsätter att man i det fortsatta köplagsarbetet beaktar de konsumentintressen som kan framkomma under arbetets gång samt att de ändringar i konsumentköplagen, som detta arbete och det nordiska arbetet beträffande köp- och konsumentköplagar kan ge upphov till, kan genomföras. *Föreningen Sveriges tingsrättsdomare* anser att vissa olägenheter otvivelaktigt uppkommer, om en särskild konsumentköplag skapas innan köplagens nuvarande regler hunnit ses över. Det finns å andra sidan goda skäl att snarast införa regler som stärker konsumentens ställning i konsumenttvister. Det synes därför förningen behövt att låta en särskild konsumentköplag träda i kraft redan innan översynen av köplagen har slutförts.

Många remissinstanser, däribland *Handelskamrarnas nämnd*, *Svenska bankföreningen*, *näringslivet* och *Sveriges advokatsamfund*, ifrågasätter dock det lämpliga i att inte i ett sammanhang lösa alla köprättsliga frågor och föreslår att den totala översynen av köplagen avvaktas. I yttrandena från dessa instanser framhålls att behovet av köprättsliga regler till konsumenternas skydd inte är så överhängande att det uppväger de rätts tekniska nackdelar som uppkommer genom att översynen av köplagen inte avvaktas. Man pekar härvid på att konsumenternas intressen numera i hög grad tillvaratas genom allmänna reklamationsnämndens verksamhet, den näringsrättsliga lagstiftningen och KO:s verksamhet. Vidare betonas fördelarna av en mer överskådlig lagstiftning. Risker för splittring av den nordiska rättslikheten framhålls också som en omständighet av betydelse. *Finansieringsföretagens förening* framhåller bl. a. att utredningen genom sitt förslag synes syfta till att köparen skall av mindre nogräknade företag behandlas på det sätt som seriösa säljare och tillverkare redan gör i dag. Föreningen ifrågasätter om genomförandet av en konsumentköplag på ett avgörande sätt kommer att förbättra konsumentens ställning i förhållande till de företag som inte arbetar efter god affärssed. Förekomsten av sådana säljare torde vara så begränsad att man häremot bör väga de nackdelar som uppkommer genom mindre nogräknade konsumenters möjlighet till obefogade invändningar med ökade kreditkostnader och priser som följd. Det är därför lämpligare att den totala översynen av köplagen avvaktas med de fördelar som därigenom kan vinnas. *Svensk industriförening* hävdar bestämt att revisionen av allmänna köplagen och utarbetandet av nya regler som endast gäller konsumentköp bör bedrivas i ett sammanhang och slutföras som en helhet. *MRF* menar att det från allmänna synpunkter torde vara olyckligt att man föregripit den generella köplagsöversynen. Att detta synes ha skett under icke obetydlig tidspress måste inge starka betänkligheter. *KF* framhåller som sin uppfattning att den från konsumentens synpunkt mest betydelsefulla nackdelen med förslaget utgörs av att det endast till en

del löser de köprättsliga problem som dagens konsument har befogade anspråk på att få undanröjda. KF ifrågasätter om inte arbetet med kvarstående konsumentfrågor bör så forceras att genomförandet av föreliggande förslag blir onödigt.

Några remissinstanser menar att förslaget bör genomföras nu men att detta inte får hindra att lagen kompletteras när det fortsatta arbetet på området slutförts. Sålunda framhåller t. ex. *statens institut för konsumentfrågor*, *SPK* och *LO* att lagstiftningen i och med den nu föreslagna konsumentköplagen inte får betraktas som definitiv. Alla möjligheter att ytterligare förbättra konsumenternas rättsliga skydd bör övervägas och tillvaratas. *Hovrätten för Västra Sverige* anser att, eftersom konsumentköpen regelmässigt saknar internationell anknytning, behöver den omständigheten att lagstiftningen tills vidare inte torde erhålla någon motsvarighet i de övriga nordiska länderna inte inge några betänkligheter.

Hovrätten för Västra Sverige, *marknadsdomstolen*, *kommerskollegium*, *Finansieringsföretagens förening*, *statens konsumentråd*, *KF*, *MHF*, *reklamutredningen* och *Husmodersförbundet Hem och Samhälle* förklarar sig dela utredningens uppfattning att köprättsliga bestämmelser till konsumentens skydd bör införas i en särskild lag. *Hovrätten* finner att kritik visserligen kan riktas mot den lagtekniska utformning som förhållandet mellan konsumentköplagen, den allmänna köplagen och eventuella avtalsvillkor fått men att utformningen likväl kan godtas. *Statens institut för konsumentfrågor* finner det önskvärt att konsumenten får information om den jämförelse som måste ske mellan konsumentköplagen och köplagen på ett fylligare sätt än vad som framgår av 2 § andra stycket i lagförslaget, så att köparen lättare kan överblicka sina rättigheter och skyldigheter.

Flera remissinstanser anmärker att förslaget genom den koppling som uppkommer mellan konsumentköplagen och det dispositiva regelsystemet främst på köprättens område är svåröverskådligt. *Statens konsumentråd*, *näringslivet*, *KF*, *Husmodersförbundet Hem och Samhälle* och *reklamutredningen* uttrycker det önskemålet att i konsumentköplagen införs de av köplagens bestämmelser som gäller konsumentköp. Arbetet med att lösa dessa frågor bör fortsätta. *Näringslivet* anser att det för att man skall uppnå ett överskådligt regelsystem krävs att en fullständig köplag utarbetas, i vilken samtliga bestämmelser för konsumentköp — även de i hemförsäljningslagen och en reviderad lag om avbetalningsköp — bör ingå. Köplagsutredningen bör ges i uppdrag att utarbeta en fullständig konsumentköplag. Detta bör ske även om utredningens nuvarande förslag läggs till grund för lagstiftning. *MHF*, *KAK* och *M* anser att det skulle vara ändamålsenligt om alla lagbestämmelser — t. ex. i avtalslagen, avbetalningsköplagen och hemförsäljningslagen — som rör förhållandet mellan köpare och säljare samlades på ett överskådligt sätt.

M föreslår som en framkomlig väg att låta de minimikrav som från konsumentens synpunkt bör ställas upp få en form motsvarande de inom olika branscher förekommande anbuds- och leveransbestämmelserna och garantivillkoren. *Kreditköpkommittén* framhåller att de berörda olägenheterna till betydande del torde kunna undanröjas antingen genom en särskild konsumentköplag, inriktad på en fullständigare reglering än vad som nu föreslås av de spörsmål som uppkommer vid sådana köp, eller genom en allmän, reformerad och kompletterad, normerande köplag, vars regler görs dispositiva i vissa partsförhållanden och tvingande i andra. Det första alternativet anser kommittén vara att föredra framför det andra, huvudsakligen därför att en mera fullständig särskild konsumentköplag — om än något vidlyftig — torde kunna göras klarare och överskådligare för konsumenterna än en allmän köplag. Båda alternativen lider emellertid av den svagheten att det konsumentskydd som utredningens förslag syftar till kommer att ställas på framtiden.

Svensk industriförening och *Svenska företagens riksförbund* anser att en konsumentköplag bör utarbetas och presenteras i en helt ny köplag. Industriföreningen säger sig inte kunna acceptera att de föreslagna reglerna införs i en från den allmänna köplagen separat konsumentköplag. Om arbetet bedrivs i ett sammanhang, erhålls större garantier för att resultatet blir enhetligt och väl genomarbetat. Vidare torde mångfalden av lagar på det köprättsliga området redan nu vara alltför stor med hänsyn till överskådlighet och samordning. Några principiellt vägande skäl som talar mot en gemensam lagstiftning på detta område torde inte föreligga. F. ö. har redan den nuvarande köplagen en viss uppdelning med regler för handelsköp och andra köp. Denna uppdelning har, såvitt är föreningen bekant, inte föranlett några problem i den praktiska tillämpningen. Det bör således gå mycket bra att i den reviderade allmänna köplagen införa vissa lagbestämmelser som gäller endast konsumentköp.

Remissinstanserna godtar överlag att en reglering till konsumenternas skydd ges t v i n g a n d e k a r a k t ä r. *Hovrätten för Västra Sverige*, *kommerskollegium*, *marknadsdomstolen*, *Handelskamrarnas nämnd*, *näringslivet*, *LO*, *Svenska företagens riksförbund* och *KAK* ger direkt uttryck för sin positiva inställning i denna del. Näringslivet ifrågasätter dock om de tvingande reglerna undantagslöst bör ha företräde. Vid försäljning av dyrare eller unika kapitalföremål är det ibland särskilt nödvändigt att anpassa avtalsvillkoren till de individuella förhållandena. Det kan också vara fråga om stora och kostsamma beställningar som skall fullgöras successivt under lång tid och som kanske trots det privata syftet även på köparsidan har en kommersiell prägel. Konsumentköplagen bör principiellt sett inte omfatta individuellt utformade avtal. Svårigheterna att klart skilja mellan sådana avtal och standardavtal är emellertid avsevärda. Näringslivet vill därför inte motsätta sig att lagen i princip görs tvingande även för individuellt utarbetade avtalsvillkor.

I gengäld bör dock tillskapas någon form av säkerhetsventil, som medger parterna att ingå avtal av denna typ.

Flertalet remissinstanser godtar utredningens urval av ämnen som bör regleras i en konsumentköplag. Kritik riktas dock mot att flera för konsumenterna viktiga frågor har lämnats utanför lagregleringen. Kritiken gäller till en början frågor som har direkt anknytning till de föreslagna reglerna men som utredningen av olika skäl inte ansett böra omfattas av den tvingande lagstiftningen. De invändningar som framförs i denna del behandlas ytterligare under 5.2.3—5.2.6.

Kritiken gäller också ämnen som i och för sig har samband med den föreslagna lagen men som på bl. a. formella grunder bedömts böra tas upp i annat sammanhang. Till denna kategori hör främst frågan om s. k. öppet köp. *Statens konsumentråd*, *TCO* och *Husmodersförbundet Hem och Samhälle* efterlyser en lagstiftning som förbättrar konsumentens ställning vid vanliga köp över disk genom en lösning som i princip ger köparen rätt till öppet köp eller rätt att återlämna köpta varor. Även *LO* nämner frågan om öppet köp bland de spörsmål som återstår att lösa. Konsumentrådet anför bl. a. att det förekommer tekniskt komplicerade produkter som konsumenten inte alls eller inte omedelbart kan bedöma sitt behov av. Det säljs också varor, som har en för konsumenten inte önskvärd beskaffenhet eller utformning. Från säljarens synpunkt effektiva och rationella marknadsföringsåtgärder lockar konsumenten till köp som ibland kan vara helt förhastade. Ofta kan ett öppet-köp-stadgande vara lämpligt att minska antalet reklamationer och tvister, huruvida det verkligen föreligger fel i en vara. Ett sådant stadgande kan också vara till stort gagn, när det gäller köp av begagnade varor, t. ex. bilar. Rådet anser det därför och även av praktiska skäl vara motiverat att köparen skall ha en generell rätt att återlämna varan vid förhastade köp, även om inte något kontraktsbrott från säljaren kan åberopas. En sådan regel måste givetvis förse med vissa undantag. Inskränkningar måste exempelvis ske beträffande varor, som undergår snabb förstörelse, försämring eller minskning, och varor, som har bearbetats eller beretts särskilt för köparen. Vidare skall varorna vid återlämnandet inte bära spår av användning. Rätten att återlämna varan måste också begränsas att gälla viss tid. Det kan tänkas att erfarenheten kommer att visa att vissa varugrupper bör undantas från stadgandet om öppet köp. Rådet framhåller i sammanhanget att International Organization for Consumer Unions (IOCU) vid sin kongress i Stockholm i augusti 1972 antog en resolution om ett universellt accepterande av rätten för köparen att återlämna icke ömtåliga varor och erhålla återbetalning av köpeskillingen, förutsatt att återlämnandet görs inom skälig tid och att godset är obrukat och oskadat. På grund härav föreslår rådet att man överväger frågan om införande av ett stadgande om generellt öppet köp, som i första hand bör

gälla alla konsumentvaror. Om man inte anser sig kunna införa ett stadgande av så vidsträckt innebörd, bör man i andra hand införa bestämmelser om återlämningsrätt för sådana varor, för vilka den redan nu tillämpas inom stora delar av detaljhandeln. Denna fråga bör enligt rådets mening behandlas av köplagsutredningen under dess fortsatta arbete.

Kommerskollegium, statens konsumentråd, LO, SR och Husmodersförbundet Hem och Samhälle understryker behovet av lagstiftning om konsumentens ställning vid förvärv av tjänster. *SR* finner det motiverat att konsumentköplagens skyddsregler även skall vara tillämpliga beträffande avtal om upplåtelse av nyttjanderätt till vara.

Statens konsumentråd anser att särskilda regler bör utformas beträffande skadeståndsansvar vid skador till följd av såväl skadebringande egenskaper hos en köpt vara som bristande produktsäkerhet. Enligt rådets mening bör man överväga, huruvida inte vissa bestämmelser i dessa frågor skall ingå i konsumentköplagen. *LO* och *TCO* anser också att frågan om säljarens ansvar för skadebringande egenskaper hos en vara bör lösas genom konsumentköplagen.

Näringslivet, Finansieringsföretagens förening och Handelskammarnas nämnd föreslår att regleringen av kreditköpsfrågor får anstå. *Näringslivet* anser det principiellt sett inte lämpligt att bryta ut kreditköpsfrågorna ur sitt naturliga sammanhang och infoga dem i den begränsade konsumentköplagen. Frågor om kreditköp och dessas reglering borde överlämnas till kreditköpkommittén. *Finansieringsföretagens förening* delar denna uppfattning och framhåller att därmed samtliga former av konsumentkrediter kan få en enhetlig och gemensam lösning på grundval av de omfattande undersökningar kommittén avser att utföra. *Föreningen* finner det anmärkningsvärt att köplagsutredningen på grundval av konsumtionskreditutredningens undersökning från år 1961 föreslår så pass vittgående bestämmelser om kreditköp mot bakgrund av förslagets bestämmelser om fel och reklamation. Utvecklingen på området för konsumentkrediter har sedan år 1961 varit betydande. Såväl värdet av kreditförsäljningen som beviljade krediter har stigit i väsentlig omfattning och förhållandet dem emellan har undergått avgörande förändringar. Konsumentkrediter från tillverkare och leverantörer har tillkommit. *Föreningen* ifrågasätter därför om konsumtionskreditutredningens undersökning är tillämplig för att konstatera konsumentkrediternas roll i dag. En mer aktuell undersökning bör utgöra en grund för nya bestämmelser på kreditköpets område för att få en belysning av vilka konsekvenser dessa kan leda till i fråga om förskjutningar mellan olika typer av konsumentkrediter, kostnader, administration m. m.

Kreditköpkommittén, som ställer sig allmänt positiv till reformer i den riktning som nu föreslås beträffande kreditköp, framhåller att

den med avseende på sitt fortsatta arbete inte uppfattar de föreslagna lösningarna som slutgiltiga.

Några remissinstanser tar upp den av utredningen diskuterade frågan huruvida risken för ökade priser vid ett ökat ansvar för säljaren skulle utgöra ett vägande skäl mot tvingande regler. *Handelskamrarnas nämnd* framhåller att det kan få kostnads- och prisstegrande effekt om lagen tillämpas så att seriösa tillverkare och säljare utan tvingande skäl påläggs ett större ansvar än de f. n. åtar sig. Det är viktigt att domstolarna beaktar detta vid bedömningen av sådana i lagen förekommande uttryck som "väsentlig betydelse", "skälig tid", och "betydande skada". *Näringslivet* anser det inte kunna förnekas att ökade förpliktelser som innebär ökade kostnader för säljare i allmänhet i sista hand måste täckas av priset. Detta är också tillämpligt på garantierna. Kostnaderna för garantin är givetvis en del av det pris som köparen får betala. Att garantikostnaderna som sådana är avsevärda framgår av att de redan i dag för t. ex. disk- och tvättmaskiner genomsnittligt sett uppgår till cirka 70 kr. av försäljningspriset. Erfarenheterna från vissa branscher visar att ökade garantiåtaganden kan vara av stort värde för konsumenten och därmed också ett betydelsefullt konkurrensmedel. Värdet för konsumenten av den förbättrade garantin kan då också överstiga den ökade kostnaden. För konsumenten kan det däremot naturligtvis aldrig vara av värde att priset belastas med onödiga administrativa kostnader. Av kostnaderna för reklamationer utgör de rent administrativa kostnaderna en ansevärd del. Det är därför angeläget från konsumentens synpunkt att säljarens möjligheter att hålla dessa nere så mycket som möjligt inte försvåras. Rationella reklameringsrutiner är sålunda av allmänt intresse. Om antalet oberättigade krav från köparna ökar, kan det enligt utredningen vidare befaras, att en inte önskvärd stegring av kostnaderna för säljarna inträder. *Näringslivet* anser i likhet med utredningen att det är väsentligt att vid lagens utformning hänsyn tas till behovet av att förekomma missbruk av de tvingande reglerna. Inte minst väsentligt är det att regler undviks som kan främja uppkomst av onödiga tvister och reklamationer avseende "finish-anmärkningar" och liknande företeelser som i och för sig inte är att betrakta som fel i juridisk mening. *Näringslivets* kritik av enskildheter i förslaget tar också främst sikte på punkter som kan ge mindre lyckade konsekvenser i den praktiska tillämpningen och därigenom vålla kostnader utan motsvarande fördelar för konsumenterna.

I en del remissyttranden diskuteras särskilt frågan om de föreslagna kreditköpreglernas inverkan på kredithandeln med konsumtionsvaror. I denna del hänvisas till 5.2.9.

Några remissinstanser berör sambandet mellan den civilrättsliga regleringen och domstols handläggning av konsumenttvister. *Svenska företagares riksförbund* framhåller att fördelarna

med den föreslagna lagstiftningen kan minska, om en snabb handläggning inte kan ske i de fall då domstolsbehandling krävs vid tvist. *LO* finner det angeläget att det föreslagna förenklade rättegångsförfarandet i mindre tvistemål snarast inrättas. *Föreningen Sveriges tingsrättsdomare* menar att förslaget om en förenklad rättegång i tvistemål har nära samband med köplagsutredningens förslag. Om en förenklad rättegång i mindre tvistemål skall införas och om en särskild konsumentköplag skall tillkomma, bör reglerna härom träda i kraft samtidigt. Föreningen anser det dock i och för sig möjligt att låta en konsumentköplag träda i kraft utan att reglerna om handläggning av de mindre tvistemålen ändras.

Kontrollen av efterlevnaden av olika lagregleringar som berör näringslivet är enligt *MRF* ojämnt fördelad. De reguljära företagen kan inte undandra sig bestämmelserna och drabbas härigenom av för lönsamheten helt avgörande kostnadsundersökningar som en stor del av den oorganiserade näringsutövningen inte fullgör. Mervärdesskatteredovisning är det mest utpräglade exemplet härpå. Detta möjliggör för den angivna typen av företag att bedriva illojal priskonkurrens som hotar att bli förödande, speciellt i nuvarande ekonomiska läge där konsumenterna tvingas att bli alltmer kostnadsmedvetna. Den olikhet och diskriminering i konkurrensförutsättningarna som f. n. råder är ett av de allvarligaste inslagen i dagens marknadsbild inom motorbranschen och kan i längden inte accepteras av dess utövare. Förbundet måste med hänsyn till de anförda förhållandena kräva ett generellt verkande kontrollsystem, främst inom bilverkstadssektorn och handeln med begagnade bilar. Många av de i och för sig positiva konsumentpolitiska initiativ som har tagits under senare år — exempelvis det nu föreliggande — hotar att bli i stor utsträckning verkningslösa beroende på möjligheterna till irreguljär verksamhet.

5.2 Huvudgrunderna för lagstiftningen

5.2.1 Tillämpningsområdet

Vad utredningen föreslår i fråga om konsumentköplagens tillämpningsområde godtas av flertalet remissinstanser. Några instanser menar emellertid att området bör utvidgas.

Marknadsdomstolen finner det visserligen i och för sig rimligt att begränsa området för en tvingande reglering till köpförhållanden mellan näringsidkare och konsumenter. Härigenom har tillämpningsområdet anpassats såväl till det mest angelägna skyddsbehovet som till giltighetsområdet för övrig närmast jämförlig konsumentskyddslagstiftning, avtalsvillkorslagen och hemförsäljningslagen. Enligt domstolens uppfattning finns det dock skäl att överväga om inte även den kategori

av köpare som driver verksamhet i andra än affärsmässiga former — domstolen avser härmed lantbrukare, fiskare, hantverkare o. d. — vid inköp i och för sin yrkesverksamhet borde komma i åtnjutande av ett utvidgat skydd. Det synes angeläget att finna en form för skyddande av nämnda kategori köpare. Ehuru det är önskvärt med regler av allmängiltig karaktär, anser domstolen att det i förevarande hänseende finns skäl som talar för att sträcka sig utanför en allmängiltig reglering. Domstolen har dock förståelse för de gränsdragningsproblem som en utsträckning av lagens tillämpningsområde skulle kunna komma att medföra.

Vad beträffar begränsningen av lagens tillämpningsområde till fall då säljaren är näringsidkare föreslår *statens konsumentråd*, *näringslivet* och *Svensk industriförening* en utvidgning. Lagen bör enligt dessa remissinstansers mening vara tillämplig i alla fall då konsument köper vara som är avsedd huvudsakligen för enskilt bruk. Till stöd här för framhålls att förslagets konstruktion kan medföra svåra tolknings- och bedömningsfrågor när det gäller att avgöra om en säljare är näringsidkare eller inte. Vidare finns det med den föreslagna begränsningen möjlighet att kringgå lagen. Konsumentrådet nämner som exempel att en verkmästare eller t. o. m. en person, som påstås bara ha vistats tillfälligt i ett företags försäljningslokal, säljer varor som falskeligen uppges inte vara företagets egendom. Liknande gäller beträffande personer, som uppträder på enskilda home parties. Sådana personer engageras ofta endast ett fåtal gånger och kan inte betraktas som näringsidkare. Även andra former av privatförsäljning, som bör falla inom konsumentköplagens område, är tänkbara och kanske kan utvecklas ytterligare för att kringgå lagen. Näringslivet framhåller bl. a. att skälen för en begränsning till fall då säljaren är näringsidkare inte är lika starka här som i den lagstiftning till vilken utredningen hänvisar. Genom att — såsom följderna blir av utredningens förslag — bibehålla två skilda regelsystem skapas lätt en förvirrande situation för köpare i allmänhet. Köpare i gemen kommer — all information till trots — att leva i den falska uppfattningen, att han även vid köp från t. ex. en privatperson har det speciella skydd som konsumentköplagen ger. Vissa paralleller kan här dras med köp av fast egendom då köparen har samma skydd, oavsett vem som är säljare. Görs lagen tillämplig, oavsett vem som är säljare, kan vidare den i viss mån juridiskt-tekniskt diskutabelt utformade regeln i 1 § andra stycket utgå. Svensk industriförening anför liknande synpunkter och påpekar bl. a. att lagen är avsedd att skydda konsumenten när stor risk verkligen föreligger för felaktiga och dåliga köp. Sådana köp torde säkerligen lättast göras när konsumenten köper från en privatperson utan några större ekonomiska resurser.

MRF finner att förslaget att även inrymma s. k. förmedlingsaffärer

under bestämmelserna förefaller välmotiverat inte minst med tanke på den svårgripbara, icke-reguljära handeln med begagnade bilar. *Näringslivet* anser också att konsumentens skydd även bör omfatta de "förmedlingsfall" som avses i 1 § andra stycket.

Näringslivet påpekar att utredningen inte har utrett förhållandet till internationella köp. Enligt näringslivets mening bör för svensk del göras överväganden motsvarande dem som förekommer i The Law Commission, Report No. 24 "Exemption Clauses in Contracts", 1970, s. 46 f.

5.2.2 Lagstiftningstekniken

En del remissinstanser diskuterar den närmare innebörden av förslaget såvitt avser dess karaktär av *minimiskydd för köparen*. *Näringslivet* kritiserar den föreslagna metoden för jämförelse mellan konsumentköplagen och den allmänna köplagen. *Näringslivet* menar att den begränsning av uppdraget som utredningen tvingats göra medför att en komplicerad koppling uppkommer mellan konsumentköplagen och det dispositiva regelsystemet på främst köprättens område och finner det kunna ifrågasättas, om detta samband inte har gjorts onödigt svårbegripligt. De i betänkandet angivna exemplen rör renodlade fall, där systemet skenbart synes enkelt. Att jämföra reklameringsregeln i konsumentköplagen med allmänna köplagens motsvarighet torde inte innebära några större svårigheter. Detta gäller när det är fråga om en jämförelse mellan "hela" rättsregler. Betydligt svårare blir det däremot att utröna huruvida konsumentköplagen uttömmande eller inte tagit ställning till t. ex. förutsättningarna för viss påföljd vid kontraktsbrott. Detta torde särskilt gälla vid mer rättstekniskt komplicerade kontraktsbrott, såsom partiellt fel, successiva leveranser och anteciperad mora. I klarhetens och förutsebarhetens intresse bör enligt näringslivets mening kopplingen förenklas, även om detta i vissa fall skulle medföra en viss förändring i riskfördelningen mellan parterna. För de regler i konsumentköplagen som avser frågor, som traditionellt regleras i allmänna köplagen, torde det vara ofrånkomligt att valrätten mellan lagkomplexen behålls. Målsättningen för dessa fall bör vara att jämförelsen skall avse så stora "regelblock" som möjligt. Exempelvis bör konsumentköplagens "totala" reglering av dröjsmål jämföras med motsvarande regelblock i köplagen resp. det individuellt utarbetade avtalet. När det gäller övriga regler i konsumentköplagen, t. ex. regeln om ansvar för oriktig uppgift, kan ifrågasättas, om det är nödvändigt att upprätthålla principen om tillämpning av den för konsumenten förmånligaste regeln. Ett väsentligt motiv till införande av dessa regler är ju enligt utredningen att skingra ovissheten om gällande rätt. Det är emellertid inte ägnat att göra rättsläget mer överblickbart, om konsumenten kan välja mellan att åbe-

ropa konsumentköplagens regler och ovisa "allmänna rättsregler".

KO hänvisar till vad han tidigare anfört om de nackdelar från konsumentens synpunkt som det innebär att införa tvingande regler i frågor, som redan täcks av köplagen. KO menar också att det i många fall skulle vara förenat med betydande svårigheter att med den föreslagna konstruktionen avgöra vilkendera av de båda lagarna som skall vara tillämplig. Dessa tillämpningssvårigheter gör sig i första hand gällande i fråga om säljarens ansvar för dröjsmål och för fel i varan enligt 3 resp. 5 § i förslaget. Om dessa paragrafer i enlighet med KO:s förslag undantas från lagstiftning, blir betänkligheterna mot 2 § betydligt mindre.

Föreningen Sveriges tingsrättsdomare framhåller att allt som följer av bestämmelsen i 2 § andra stycket torde komma att gälla även utan särskild föreskrift därom. Det synes särskilt märkligt att i en lag ta med en bestämmelse av innebörd att det inte föreligger hinder att tillämpa avtalsvillkor eller dispositiv regel som rör fråga som inte regleras i lagen. Att sådant hinder inte föreligger är i och för sig fullständigt självklart. Orden "fråga som ej regleras i lagen" kan f. ö. föranleda tveksamhet. Dessa ord skulle kunna tydas så att t. ex. frågan om verkan av fel skall helt bedömas enligt konsumentköplagens regler därom, vilket uppenbarligen inte är meningen. I stället torde menas att avtal, köplagsregler m. m. skall tillämpas ända till dess de kommer i konflikt med regler i konsumentköplagen, som utgör ett ställningstagande till konsumentens förmån. Regeln i 2 § andra stycket är över huvud inte någon lyckad konstruktion. Det kan emellertid sägas att bestämmelsen är nödvändig på grund av det i och för sig eftersträvarsvärda syftet att i konsumentköplagen ge en självständig reglering av konsumentköpen. Föreningen motsätter sig därför inte att en bestämmelse av den innebörd som finns i 2 § andra stycket tas med i konsumentköplagen. En ändring bör dock ske i fråga om utformningen av bestämmelsen, så att därmed uttryckligen klargörs vad som menas med fråga som inte regleras i konsumentköplagen.

Flera remissinstanser tar upp problemet om kringgående av lag. Hovrätten för Västra Sverige framhåller att möjlighet kommer att finnas för säljaren att sätta konsumentköplagen helt eller delvis ur spel genom villkor som är ogynnsamma för köparen i fråga om t. ex. verkan av att köparen före köpet undersökt varan, parternas återgångs prestationer och vilka minimikrav som skall ställas på säljarens prestation. Utredningen hänvisar vad gäller detta problem till möjligheten att ingripa mot dylika avtalsvillkor med stöd av avtalsvillkorlagen. Vidare anser utredningen att domstol bör vara oförhindrad att med stöd av den allmänna rättsgrundsats som kommit till uttryck i bl. a. 8 § skuldebrevslagen jämka eller lämna utan avseende ett otillbörligt villkor i ett köpavtal. Det senare alternativet kan enligt hovrättens

mening komma till användning endast i vissa uppenbara fall och utgör således inte ett tillräckligt stöd för köpare i allmänhet. Med stöd av avtalsvillkorlagen kan emellertid köpare tillförsäkras ett visst skydd mot alltför ogynnsamma avtalsvillkor i nu aktuella avseenden. Hovrätten godtar därför förslaget vad gäller omfattningen av den tvingande regleringen. Det kan också förväntas att generalklausulutredningen kommer att vidga möjligheterna att komma åt bestämmelser, som på ett otillbörligt sätt neutraliserar regler i den tvingande lagen. *Föreningen Sveriges tingsrättsdomare* framhåller att den delar utredningens uppfattning att domstol med hänsyn till det skyddssyfte, som uppbär konsumentköplagen, i fall av kringgående av lagen har möjlighet att med stöd av den allmänna rättsgrundsats som kommit till uttryck i bl. a. 8 § skuldebrevslagen jämka eller lämna utan avseende ett otillbörligt villkor i ett köpavtal. För konsumenten är detta emellertid en osäker utväg, eftersom ett tillämpande av denna grundsats endast kan förväntas ske i mer uppenbara fall. *Näringslivet* finner utredningens uttalanden rörande möjligheterna för domstol att stödja sig på 8 § skuldebrevslagen gå utöver gängse rättsuppfattning men avstår från att behandla frågan, med hänsyn till att problemet syns vara föremål för närmare överväganden i generalklausulutredningen.

Några instanser diskuterar frågan om *k o n s u m e n t k ö p l a g e n s* terminologi. *Näringslivet* menar att överensstämmelse i väsentliga delar bör råda mellan konsumentköplagen och den allmänna köplagen, oavsett om en fullständig konsumentköplag utarbetas eller inte. Inte minst bör terminologi och teknik nära överensstämma för att undvika att helt likartade frågor behandlas olika inom resp. avtals- typ. *Marknadsdomstolen* ifrågasätter om den föreslagna lagen blir tillräckligt effektiv, eftersom förslaget på många punkter innehåller alltför diffusa bestämmelser. Begrepp som "skälig tid", "väsentlig betydelse" och "skälig ersättning" torde göra konsumenten villrådig om var gränsen går för hans rätt enligt konsumentköplagen. För att uppnå det lovvärda syftet att ge köparen möjlighet att utan svårighet kunna åberopa sina rättigheter enligt den föreslagna lagen hade det varit önskvärt att utformningen av bestämmelserna getts en mer konkret prägel. *Marknadsdomstolen* förklarar sig i och för sig ha förståelse för att utredningen vid utformningen av bestämmelserna anknutit till begrepp och terminologi i den allmänna köplagen. Emellertid hade förmånen av att till sitt förfogande ha en särslag kunnat utnyttjas för att nå en större konkretisering av lagens bestämmelser. *Domstolen* uttrycker förhoppningen att den fortsatta departementsbehandlingen av lagförslaget i berörda hänseenden leder till att bestämmelserna ges skarpare konturer, så att konsumenter och domstolar får fastare hållpunkter för bedömningen i det enskilda fallet. Liknande synpunkter anförs av *kommerskollegium*. Också *KF* tar upp frågan om lagför-

slagets språkliga utformning. KF menar att förslagets svårtillgänglighet förstärks av att lagtexten inrymmer ett antal innehållsmässigt oklara begrepp, t. ex. "uppenbar fara" och "väsentlig olägenhet". Osäkerheten om innebörden av dessa och liknande uttryck förringar utan tvivel värdet av lagens tvingande minimiregler. Möjligheterna till precisering av sådana ord och uttryck bör nog övervägas i det fortsatta arbetet med lagförslaget.

5.2.3 *Kraven på säljarens prestation*

Flertalet remissinstanser delar utredningens uppfattning att lagen inte genom generella regler bör söka lösa frågan om vilka krav som skall ställas på säljarens prestation.

KO och *marknadsdomstolen* anser att det inte är möjligt att med tvingande regler av allmän natur slå fast vilka krav köparen skall äga ställa på varan vid konsumentköp. Marknadsdomstolen framhåller vikten av att inte sträcka ut det tvingande skyddet för konsumenten så långt att köp av varor försvåras. Det är angeläget att lagstiftaren i sin omsorg om den oskyddade konsumenten inte går så långt att han skadar denne.

Statens konsumentråd kritiserar emellertid utredningens uppfattning i denna fråga. Konsumentrådet menar att ett krav i en lagregel att en vara skall vara ägnad för sitt ändamål inte behöver innebära att konsumenten tvingas köpa en bättre, men också dyrare, vara. Inte heller synes det i de flesta fall vara nödvändigt att bestämma en minimistandard, vilken alla varor minst skall motsvara. Man borde oftast redan av omständigheterna i det särskilda fallet kunna bedöma, huruvida varan är ägnad för sitt ändamål. I den mån en standard i vissa fall erfordras, skulle ett system med bruksanpassade varudeklarationer kunna användas. Enligt utredningen synes det inte föreligga något av hittillsvarande erfarenheter styrkt behov av tvingande regler på detta område. Rådet är inte fullt övertygat härom och nämner som exempel handeln med begagnade bilar, där säljarens förmåga att under beteckningen bil sälja värdelöst skrot till högt pris är väl utvecklad. Ett signifikativt exempel på en vara, som inte motsvarar skäliga krav på balans mellan användbarhet och pris, är den s. k. tvättkulan. Det kunde kanske ha varit av intresse att veta, vilka erfarenheter som gjorts i de länder, som använt sig av ett rekvisit beträffande varans användbarhet för sitt ändamål. Enligt rådets mening behöver inte en regel att en vara skall vara ägnad för ett ändamål medföra att konsumenter i större utsträckning skulle påkalla hävning och liknande påföljder beträffande varor, som inte har något fel. Det synes inte heller sannolikt att det skulle drabba säljare av mindre kuranta varor under förutsättning att köparen underrättas om varans beskaffenhet. I stället skulle kanske en sådan regel medföra, att utbudet av undermåliga och obrukbara varor i viss omfattning minskade, vilket

skulle vara till fördel för konsumenterna. Rådet anser därför att man under det fortsatta arbetet inom köplagsutredningen bör närmare undersöka möjligheten av att införa en regel av nu angivet slag i konsumentköplagen. *Husmodersförbundet Hem och Samhälle* framför liknande synpunkter. *M* menar att det från konsumentsynpunkt vore värdefullt, om åtminstone beträffande s. k. kapitalvaror infördes föreskrifter om sådana varors användbarhet och hållbarhet, även om vissa praktiska svårigheter föreligger. Bestämmelser av detta slag bör dock vara utformade så att säljaren/tillverkaren kan undgå påföljd, om konsumenten förklarat sig införstådd med att varan inte uppfyller föreskrifterna.

5.2.4 Säljarens ansvar för uppgifter om varan

Förslaget att lagen skall innehålla regler om säljarens ansvar för oriktiga uppgifter om varan har överlag godtagits av remissinstanserna.

KO anser väsentligt att det som komplement till 1 och 2 §§ marknadsföringslagen skapas klarhet i fråga om det civilrättsliga ansvaret för oriktig reklamuppgift m. m. vid köp. Utgångspunkten bör i enlighet härmed vara att säljare — liksom tillverkare m. fl. — är ansvariga för sina uppgifter i reklam. Å andra sidan måste beaktas risken att ett strängt säljaransvar kan hämma säljarens benägenhet att lämna för konsumenten nyttig information i reklam. *KO* anser att säljarens ansvar för egna uppgifter om varor i stort bör regleras enligt de föreslagna linjerna.

Handelskamrarnas nämnd understryker att det med hänsyn till säljarens rättssäkerhet inte går att göra det civilrättsliga skyddet för konsument lika långtgående som det näringsrättsliga.

Näringslivet förklarar sig dela uppfattningen att i konsumentköplagen bör meddelas uttryckliga regler om säljarens ansvar för sådana uppgifter om varan som lämnats i reklam eller annan framställning vid marknadsföring men vill understryka att det varken är erforderligt eller lämpligt att söka uppnå parallellitet mellan, å ena sidan, de reklametiska kraven på marknadsföringsåtgärder och den marknadsrättsliga regleringen därav och, å andra sidan, den civilrättsliga regleringen av säljarens ansvar för uppgifter utöver vad som omedelbart framgår av köpavtalet. Tillämpningen av marknadsföringslagens generalklausul är av utpräglat normativ karaktär vilket återspeglar sig i arten av påföljd. En framställning i marknadsföring kan anses böra förbjudas utan att enskilda köparens intressen påverkats i konkreta fall. Den civilrättsliga regleringen däremot kan inte utformas i strid mot utan måste ansluta sig till de grundläggande avtals- och köprättsliga principerna. Enligt näringslivets uppfattning bör konsumentköplagens regler om ansvar för uppgifter i reklam m. m. erhålla följande principiella uppläggning. Med hänsyn till nuvarande oklarhet i ämnet bör en grundläggande regel fastlägga säljarens ansvar för egna uppgifter i den utsträckning sådant ansvar i överensstämmelse med den förhärskande uppfattningen föreligger

enligt gällande rätt. Detta synes innebära att säljarens uppgifter rörande godsets egenskaper eller användning in dubio, om de har bestämd och konkret karaktär samt har varit en förutsättning för köparen, skall anses utgöra avtalsinnehåll. Har säljaren tydligt ändrat sin uppgift eller klart angett, att han inte kan svara för riktigheten av en uppgift, bör ansvar inte föreligga. Konsumentköplagen bör ha till syfte att reglera *vilka* uppgifter som säljaren ansvarar för. Den juridiska betydelsen härav är att fel föreligger, om köpobjektet avviker från den uppgift som säljaren sålunda ansvarar för. Bestämmelsen bör utformas i enlighet härmed och inte som i utredningens förslag från ett marknadsrättsligt synsätt. Genom att använda en marknadsrättslig formel samt ett hypotetiskt rekvisit har där i stället angetts de situationer då säljaren skall svara för *oriktiga* uppgifter.

Handelskamrarnas nämnd framhåller att en positiv effekt av förslaget kan bli att en viss ordning bringas i den oreda som råder om en uppgift är att betrakta som avtalsvillkor eller enuntiation. Nämnden kan i princip godta en presumtion att säljarens uppgifter in dubio skall anses höra till avtalsinnehållet, om dessa uppgifter är av bestämd och konkret karaktär. Det är angeläget att påpeka att det för att säljaren skall stå ansvar för vissa uppgifter måste krävas att dessa är av konkret och bestämd natur.

Remissinstanserna ställer sig allmänt positiva till att säljarens ansvar även skall omfatta uppgifter som lämnats av tredje man. *KO* anser att säljarens ansvar även i detta hänseende i stort bör regleras enligt de föreslagna linjerna men finner det betänkligt, att säljaren skall kunna helt friskriva sig från ansvar för uppgiftens riktighet. *Statens konsumentråd*, *LO* och *Husmodersförbundet Hem och Samhälle* framhåller att säljaren bör ha det direkta ansvaret inför köparen för ovederhäftiga uppgifter som härrör från tillverkaren eller tidigare säljare av varan. Köparen bör sålunda inte nödgas undersöka om uppgiften lämnats av detaljisten eller av någon i tidigare säljled. *Näringslivet* finner det naturligt att säljaren skall stå ansvar för oriktig uppgift som lämnats av annan då säljaren använt uppgiften som ett försäljningsargument. *MRF* menar att det i och för sig kan vara tveksamt om säljaren ensam skall bära ansvar även för tillverkarens uppgifter. Ett rättsligt ansvar för tillverkaren i dessa situationer bör kunna övervägas, särskilt som man i 12—14 §§ särskilt reglerar köparens förhållande till varans tillverkare m. fl.

KAK, *M* och *MHF* understryker vidare behovet av klagörande bestämmelser beträffande säljarens skyldighet att svara för utfästelser som gjorts av dennes försäljare. Det förekommer f. n. i stor utsträckning att sälj företaget vägrat infria försäljarens löften. Detta gäller i särskilt hög grad muntliga löften och överenskommelser. Det torde också genom rättspraxis vara klarlagt att en försäljare inte med bindande verkan för

sin huvudman kan träffa avtal med en köpare. Från konsumentsynpunkt är detta helt otillfredsställande. *SACO* anser att lagen bör kompletteras med en bestämmelse i frågan.

5.2.5 Säljarens ansvar för garanti rörande varan

Flera remissinstanser berör frågan om säljarens ansvar för garanti beträffande varan.

KO konstaterar att rättsläget f. n. är oklart i fall då säljaren i samband med köpet åtagit sig att avhjälpa fel i varan. Det saknas lagregler på området och inte heller rättspraxis synes ge särskilt god vägledning. *KO* tillstyrker därför att lagstiftning i ämnet nu sker. *MRF* framhåller i detta sammanhang att man vid en revision av den svenska köprätten bör ha i minnet att exempelvis garantifrågor inom industri och regljär handel i allt väsentligt handlagts på ett grannliga sätt. Enstaka undantag torde inte rubba denna bedömning. Förbundet menar att den allt hårdare konkurrensen på kapitalvarumarknaden gjort detta till en företagsekonomisk nödvändighet.

Statens konsumentråd, *KF* och *TCO* framhåller att uttrycket garanti i det allmänna språkbruket har den innebörden att säljaren erbjuder förmåner som ger köparen mer än vad som följer av allmänna regler i lag. Enligt deras mening föreligger en diskrepans mellan denna innebörd och den innebörd ordet garanti har i rättspraxis och i affärsvärlden. Denna brist på överensstämmelse bör undanröjas genom förbud mot att använda ordet garanti annat än när garantin ger bättre förmåner än lagen ("gällande rättsregler").

SR ifrågasätter, om inte begreppet garanti skulle förbehållas skriftlig utfästelse, som ger köparen bättre befogenheter än konsumentköplagens minimiskydd, köplagens regler och köprättsliga grundsatser. Motsvarande krav torde dock inte kunna ställas på muntliga garantiutfästelser.

M och *MHF* anser att tvingande bestämmelser med minimikrav på vad en garanti skall omfatta är på sin plats.

Hovrätten för Västra Sverige ifrågasätter om man inte genom en tvingande reglering bör hindra villkor som betar garantin dess värde. Om exempelvis garantin ålägger konsumenten att på egen bekostnad transportera godset till säljaren för reparation, synes garantin i de fall, där transportkostnaden överstiger reparationskostnaden, få till resultat att köparen i realiteten inte kan begagna någon av de i 4 § lagförslaget angivna befogenheterna mot säljaren.

Statens konsumentråd erinrar om att det finns garantier som kan anses vilseledande genom sin utformning. Hit hör "in blanco"-garantier, som endast garanterar "varan". Innehållet i en sådan garanti kan inte tydas av köparen. Om ordet garanti fick den innebörd, som rådet föreslagit, kunde man vid tvist presumera att en sådan garanti skulle sträcka sig längre till köparens förmån än vad köplagen och konsumentköplagen

gör. En säljare skulle kanske under sådana förhållanden undvika vilseledande garantibeteckningar. Rådet påpekar vidare att det ibland förekommer att garantier inte kommer till köparens kännedom eller finns intagna i en text på sådant sätt, att man inte utan noggrant studium av bestämmelserna i köpavtalet kan upptäcka vad som gäller. Det är därför av betydelse att säljaren inte bara har skyldighet att informera om garantins innehåll utan också att se till att alla bestämmelser i samband med köp av varan är enkelt och klart formulerade och att de överlämnas till köparen. Detsamma bör gälla sådana fabriksgarantier, som gäller mellan säljare och tillverkare eller generalagent och som köparen kan komma i åtnjutande av. Informationen bör innehålla uppgifter om vilka kostnader, exempelvis transportkostnader, som drabbar köparen, om han vill åberopa garantin för avhjälpande av fel under garantitiden. Dylig information bör innefattas i köparens befogenheter enligt konsumentköplagen på sådant sätt, att otillräcklig information kan medföra påföljder enligt lagen, t. ex. hävning.

Näringslivet delar utredningens uppfattning att det är vanskligt att generellt reglera köparens rätt till ersättning för särskilda utgifter, framför allt transportkostnader. Det torde inte heller från konsumentsynpunkt vara lämpligt att säljaren vid sin priskalkylering skall behöva ta hänsyn till svåröverskådliga eller svårbestämbara kostnader. Som exempel behöver endast nämnas det fallet att en radiohandlare på en ort sålt en TV-apparat till en person, som därefter flyttar till en avlägset belägen ort, som säljaren inte kan nå med dagliga kommunikationsmedel. *Näringslivet* anser att säljaren svårigen kan göra åtaganden som sträcker sig längre än vad som följer av exempelvis de inom hushållskapitalvarusektorn tillämpade EHL- och RR-garantierna. Enligt dessa svarar garantigivaren inte för reparatörens resor och restid till och från orter, som inte utan svårighet kan nås med dagliga, allmänna kommunikationsmedel, samt fraktkostnader utöver de till och från närmaste post- eller godsstation. Vid service av lättare varor bör sålunda transportrisk och transportkostnader fördelas mellan säljare och köpare på annat sätt än vid service av tunga varor. Garantin och därmed även varan skulle bli alltför dyr, om säljaren skulle bära hela kostnaden för transport vid service av lättare apparater. Ett sådant system skulle nämligen innebära väsentligen ökade kostnader för säljarna för bl. a. omfattande administration.

För sådana fall då avhjälpningsåtagande föreligger beträffande fel, som är av väsentlig betydelse för köparen men som säljaren av särskild anledning saknar möjlighet att avhjälpa inom skälig tid, förordar *näringslivet* en begränsning av garantiansvaret. Som exempel nämns det fallet att en bil visar sig vara behäftad med fel och att detta uppmärksammas under resa utanför landet. Många gånger är det helt naturligt för en garantigivare att utsträcka giltigheten av en garanti utöver landets

gränser. Detta förutsätter dock vanligtvis att han har tillgång till en serviceorganisation utanför landet. Näringslivet anser det emellertid principiellt felaktigt att näringsidkare inte skall kunna friskriva sig från skyldighet att avhjälpa fel utanför Sverige utan att, som enligt förslaget, felansvar enligt 5 § inträffar. Man bör beakta att inte minst hushållsapparater säljs i ett inte obetydligt antal direkt till konsumenter utanför landets gränser. Kapitalvaror säljs i övrigt i ett beaktansvärt antal till utländsk konsument. Det torde exempelvis varje år säljas flera tusen bilar "tax free". Lagen bör ses som ett led i den svenska konsumentpolitiken, vars uppgift är att värna om den svenska konsumenten. Näringslivet crinrar om att förbehåll om nationell begränsning anses tillbörligt enligt en rekommendation från de Danske husmodersforeninger, Industriraadet og Statens hushåldningsråd ang. retningslinier for garantibeviser for varige forbrugsgoder, daterad den 1.4.1971. I denna anges att det måste anses rimligt, att förbehåll görs att garanti endast täcker användning i Danmark med undantag av Färöarna och Grönland. Det har ansetts att konsument får skydda sig för fel som uppstår utanför området genom t. ex. försäkringar. Näringslivet hemställer att lagtexten utformas så att begränsning av garantis giltighet till Sverige tillåts utan att sådant ansvar inträder, som föreslås för fall då avhjälpningsåtagande inte föreligger. MRF finner det rimligt att säljaren åtminstone beträffande begagnade varor har rätt att inskränka garantin att gälla inom landets gränser. Sådant krav framställs också av *Svenska företagens riksförbund*.

Den reglering som föreslås beträffande säljarens ansvar för avhjälpningsåtagande som gjorts av tredje man berörs av bl. a. KO, som ställer sig bakom utredningens förslag¹. De garantier som förekommer på marknaden är ofta utställda av tillverkaren eller generalagent. KO ser det som väsentligt att det i lagen slås fast att köparen i dessa situationer har samma rättigheter som då säljaren själv utfärdat garantin. Det är oacceptabelt att köparen på grund av oklarhet i rättsläget skall kunna hänvisas från säljaren till tillverkaren och vice versa. Förslaget får enligt KO:s mening också anses förbättra förhandlingssituationen enligt avtalsvillkorslagen. Genom att säljare och tillverkare i detta sammanhang betraktas som en enhet ges större möjlighet att på ett ändamålsenligt sätt förhandla om utformningen av såväl konsumentens avtal med säljaren som tillverkarens garanti (jfr prop. 1971: 15 s. 83 f).

Utredningens förslag att lagen skall innehålla en bestämmelse om lättnad i bevisbördan för köparen vid tidsbestämd garanti godtas av KO. KO konstaterar att bestämmelsen enligt motiven endast syftar till att reglera frågan om bevisbördan när det gäller uppkomsten av fel som framträder under garantitiden. Den synes närmast innebära ett lagfästande av vad som anses gälla i praxis. *Statens konsumentråd* framhåller

¹ Se även redogörelsen för remissyttrandena i specialmotiveringen till 4 och 5 §§.

att om rådets förslag till begränsning av rätten att använda uttrycket garanti genomförs detta inte får medföra att den förmån i bevishänseende som nu är förknippad med garantibestämmelser faller bort.

Näringslivet uttalar kritik mot att den åsyftade bevisbörderegeln görs tvingande. Vissa företag synes f. n. vara beredda att utsträcka garantitiden för egentliga tillverknings- och fabrikationsfel. De vill emellertid inte riskera ansvar för fel orsakade av konsumentens vanvård. De vill inte heller råka in i onödiga tvister om orsaken till felets uppkomst. En förutsättning för förlängning av garantitiden torde i dessa fall vara att garantin "uppdelas" på sådant sätt att Alméns s. k. omkastade bevisbörda skulle gälla för den nuvarande garantitiden, medan däremot för "den förlängda tiden" köplagens bevisregler skulle gälla.

5.2.6 Köparens befogenheter mot säljaren

Den reglering av köparens befogenheter mot säljaren som utredningen föreslår utsätts för kritik i åtskilliga avseenden. Som har nämnts förut ifrågasätter bl. a. KO, om regler med det innehåll som föreslås beträffande 3, 5 och 10 §§ över huvud bör meddelas. Från företrädare för såväl konsument- som näringslivsintressen framställs vidare en rad invändningar mot enskildheter i förslaget. De kritiska synpunkterna redovisas i det följande i den ordning frågorna behandlas av utredningen (4.2.6).

Vad utredningen föreslår om rätt för köparen att häva köpet vid kontraktsbrott av säljaren godtas i allmänhet av remissinstanserna. Delade meningar kommer emellertid till synes beträffande de förutsättningar under vilka köparen skall kunna utöva hävningsrätten enligt 3—5 §§.

Enligt KF är det ägnat att medföra onödiga bevissvårigheter för konsumenten och tolkningssvårigheter för de rättstillämpande myndigheterna om dröjsmål och fel i varan måste vara av väsentlig betydelse för konsumenten för att han skall ha rätt att häva köpet. Dessa nackdelar motsvaras inte av någon befogad fördel för säljaren. Sett från dennes synpunkt torde det i det enskilda fallet vara ovidkommande om felet är av väsentlig betydelse för konsumenten. Han får inte bättre möjligheter att förebygga en hävningssituation, eftersom han inte kan förutse huruvida ett dröjsmål eller fel i varan är av väsentlig betydelse för konsumenten. Eftersom 3—5 §§ förutsätter kontraktsbrott från säljarens sida, saknas det enligt KF:s mening anledning anta, att någon konsument skulle kunna missbruka reglerna och betinga sig obefogade fördelar genom frånvaron av kravet på väsentlig betydelse. Även om detta undantagsvis skulle kunna inträffa, är fördelarna med en sådan objektivt hållen regel större än nackdelarna med den subjektiva omständighet som föreslagits. Enligt KF:s mening bör det civilrättsliga minimikrav som lagen medger konsumenten vara en rätt att häva ett avtal när säljaren inte

fullgör sin avtalsenliga skyldighet. Emellertid kan det måhända anses obilligt mot säljaren att under alla förhållanden medge konsument hävningsrätt vid dröjsmål som inte beror av säljaren utan är att betrakta som t. ex. force majeure. Rättvisehänsyn talar för att regleringen av dröjsmålsfallet delas upp i, å ena sidan, dröjsmål som beror på säljaren — då dröjsmålet inte behöver vara av väsentlig betydelse för konsumenten — och, å andra sidan, händelse för vilken säljaren står faran men som inte beror av honom — då dröjsmålet kanske bör vara av väsentlig betydelse för köparen för att han skall medges rätt att häva köpet. Mot en sådan lösning talar dock att den leder till en ytterligare lagteknisk komplikation. Även *en minoritet i marknadsdomstolen* (ledamöterna Bohm och Thedin) ger uttryck åt meningen att kravet på väsentligt kontraktsbrott som förutsättning för hävning är ägnat att medföra onödiga bevissvårigheter och att nackdelarna inte motsvaras av någon befogad fördel för säljaren när det gäller handel med standardvaror. För att försäljningen av varor med begränsad kundkrets inte skall äventyras är det enligt deras mening dock av vikt för både köpare och säljare att de förbehåll som finns i berörda paragrafer samtidigt utvidgas något. De understryker vidare att erfarenheten från marknader, där omfattande hävningsrätt för köpare föreligger, antyder att vad som eventuellt kan kallas för missbruk av sådan rätt torde ske i mycket ringa utsträckning.

Med utgångspunkt från sin tidigare redovisade inställning att köparen bör ha generell återlämningsrätt vid förhastade köp uttalar *statens konsumentråd*, att konsumentköplagens regel om hävning endast vid väsentligt fel i sådana fall då säljaren underlåtit att fullgöra åtagande att avhjälpa felet är alltför sträng mot köparen. Detta gäller särskilt vid köp av nya varor. En köpare av sådana varor bör kunna kräva att varorna är i det närmaste perfekta eller åtminstone inte behäftade med fel som kräver reparation, vilken försämrar godsets värde. Avhjälpbara fel bör på begäran av köparen rättas av säljaren, även om felet inte är väsentliga. Underlåter säljaren detta eller misslyckas han därmed, bör köparen ha rätt att häva köpet. Risker för att köparen härigenom betingar sig obefogade fördelar bedömer rådet som ringa.

TCO finner det däremot vara riktigt med tanke på hävningsbefogenhetens konsekvenser för säljaren att ett väsentlighetskrav uppställs. Det är enligt *TCO*:s mening dock angeläget att man vid lagens tillkomst från lagstiftarens sida klargör att väsentlighetskravet inte är avsett att upprätthållas så strängt, att hävningsmöjlighet för köpare endast kommer att föreligga i undantagsfall. Köparens hävningsrätt torde nämligen vara ett särskilt effektivt sätt att påverka säljarna till fullgörande av riktiga prestationer. Dessutom är köparens hävningsmöjlighet en för honom relativt lättförståelig och lättillämpad sanktion i jämförelse bl. a. med att i stället nedsätta köpeskillingen proportionellt mot ett fel, vars ekonomiska värde det kan vara svårt för köparen att bestämma. Hävningsrätt-

ten bör således enligt TCO:s mening, trots ett upprätthållande av väsentlighetskravet, inte få karaktären av "extraordinär" sanktion utan bör stå köparen till buds som en tämligen normal möjlighet då bristfällighet i fullgörandet av säljarens åtagande föreligger.

Förslaget att köparen vid dröjsmål och fel skall äga rätt att i n n e h å l l a k ö p e s k i l l i n g e n i avvaktan på rättelse har inte föranlett någon erinran från remissinstansernas sida såvitt gäller dröjsmål. *Näringslivet* och *MRF* tillstyrker att köparen erhåller sådan rätt vid dröjsmål i avvaktan på att varan hålls honom till handa. *Näringslivet* påpekar dock att regeln förutsätter, att det är säljaren som står faran för godset under den transport som kan vara avtalad mellan parterna.

I fråga om motsvarande rättighet vid fel i varan uttalar *KO*, att det är värdefullt att denna rätt slås fast i lagen. Den utgör ett viktigt påtryckningsmedel beträffande åtaganden att avhjälpa fel.

Näringslivet menar däremot att reglerna i ämnet är ägnade att leda till onödiga tvister. För att mottagandet av köpeskillingen inte skall bli onödigt dyrt måste betalningsrutinen vara starkt automatiserad. Den som utför service- och garantireparationer är ofta annan än den som omhänderhar betalningsrutinerna. Sålunda förekommer det att servicen utförs av en för vissa företag gemensam verkstad och att bank eller finansieringsföretag inkasserar betalningen. Det föreligger risk för att konsumenten utnyttjar och missbrukar de kommunikationsproblem som kan uppstå i dessa fall. Reglerna torde också kunna leda till missförstånd hos köparen i de fall där användningen av en produkt normalt medför behov av service som inte behöver hänga samman med fel. Allvarligast är dock att personer med betalningssvårigheter oberättigat kommer att åberopa fel för att slippa betala. Detta bör särskilt beaktas. Skäl för en detentionsrätt i normalfallet redan innan säljaren haft tillfälle att "inom skälig tid" avhjälpa felet kan inte anses föreligga. Inte heller synes det vara något särskilt behov av detta påtryckningsmedel då lagen om avbetalningsköp är tillämplig. *Näringslivet* avstyrker därför att köparen erhåller den föreslagna detentionsrätten. Det är enligt *näringslivet* i vart fall uppenbart att fördelarna inte kan uppväga nackdelarna vid ringa fel. Härvid har förutsatts att konsumenten inte skall kunna innehålla betalning när sådana delposter förfaller till betalning som samtidigt inte utgör restposter motsvarande vad som kan antas vara dubbla kostnaden för felets avhjälpan. Skulle reglerna tolkas så att konsument kunde innehålla även tidigare delbetalningar, kunde regeln leda till mycket kostsamma missbruk från konsumentens sida. Lagfästs den föreslagna detentionsrätten, bör frågan uppmärksammas vid utformningen av den nya summariska betalningsprocessen. Nyss angivna skäl torde visa att det är angeläget, att den exekutiva myndigheten underkastar gäldenärens invändningar en materiell prövning.

Också *Svenska företagares riksförbund*, *Finansieringsföretagens för-*

ening och *MRF* uttrycker farhågor för att bestämmelserna kan komma att missbrukas. *MRF* framhåller att stadgandet om möjligheten för köparen att innehålla köpeskillingen i avvaktan på garantireglering vid fel är teoretiskt riktigt, så länge man entydigt och objektivt kan fastställa vad som är fel. Felbegreppet har emellertid i svensk rätt länge varit oklart. Det är en förutsättning att säljaren beträffande tekniskt komplicerade maskiner och aggregat ges betryggande möjligheter att söka avhjälpa felet utan att i varje läge ha faran av inställd betalning eller ett hävningshot hängande över sig. En ytterligt snabb, objektiv och fackmannamässig reklamationsbedömning blir oundgängligen nödvändig. Det föreslagna förenklade rättegångsförfarandet är härvid icke till fyllest. Domarc kommer även i ett dylikt system att — åtminstone beträffande motorärenden — i stor utsträckning vara hänvisade till hörande av sakkunniga innan avgörandet kan fällas. Den enda helt tillfredsställande lösningen på problemet är en utbyggd, regionalt anknuten reklamationsnämndsverksamhet, som dessutom bör ges större stadga, bl. a. genom att dess myndighetskaraktär slås fast. Någon form av rättskraft för utslagen från allmänna reklamationsnämnden bör också övervägas. På detta sätt kan en rimlig balans i regelsystemet uppnås som bör kunna accepteras av såväl köpare som säljare. Härvid är naturligtvis starkt önskvärt — och fullt logiskt — att även säljarsidan ges möjlighet att anhängiggöra ärenden hos allmänna reklamationsnämnden. Ett realistiskt sätt att lösa dilemmat med möjligheten till innehållen köpeskillning vid kreditaffärer vore att detta påtryckningsmedel bara finge komma till användning, om säljaren beretts tillfälle att iordningställa det köpta godset i felfritt skick. Av praktiska skäl bör — särskilt när det gäller begagnade varor — säljaren ha möjlighet att få återgång av köpet även om köparen hellre skulle önska en annan avveckling. Mellanhavandet skulle då ofta på ett för bägge parter rättvist sätt regleras utan att svåra eller rent av olösliga bevisproblem behöver ställas på sin spets.

Delade meningar kommer också till uttryck i remissyttrandena beträffande övriga befogenheter som föreslås tillkomma köparen vid fel i varan, nämligen rätt att kräva avdrag på köpeskillingen och att fordra skälig ersättning för avhjälpande av fel.

KO, som redovisar en positiv inställning till förslaget i dessa delar, jämför med den reglering av frågorna som finns i de inom näringslivet utarbetade garantierna. I garantier för handeln med hushållsapparater och för radiobranschens varor — EHL 72 och RR 72 — återfinns en förhållandevis nyanserad reglering av köparens befogenheter vid fel i varan. Enligt dessa garantier tillerkänns köparen i viss utsträckning hävningsrätt vid fel. Utrymme för att kräva prisnedsättning eller särskild ersättning för avhjälpande av fel saknas emellertid i garantierna. *KO* förmodar att hävningsanspråk normalt inte är den bästa vägen för den köpare som funnit att hans vara är felaktig, inte ens i fall där hävnings-

rätt är klart befogad. Skälet härför kan vara att säljare i allmänhet motsätter sig hävning under hänvisning till formuleringen i garantiåtagandet, praxis i branschen etc. Detta gör förhandlingsläget besvärligt för köparen. Men hävningsmöjligheten kan också — om den alls står klar för köparen — framstå som väl drastisk för denne. Köparen torde vara mer intresserad av att få behålla varan i fungerande skick än att få pengarna tillbaka. Den nyansering som ligger i att nu ytterligare två befogenheter föreslås införda, nämligen möjligheten att göra avdrag på köpeskillingen och att kräva ersättning för reparationskostnaden, innebär därför enligt KO:s uppfattning en klar förbättring av köparskyddet.

Näringslivet understryker till en början vad utredningen anfört om att utfästelser av säljaren att avhjälpa fel i vara är av stort värde för köparen. De kommersiella konsumentgarantierna, som nära ansluter sig till de på internationella förebilder uppbyggda leveransbestämmelser som allmänt används inom industrin, har ett helt annat ansvarssystem än köplagen. Utgångspunkten för dessa garantier är att säljaren och köparen har det gemensamma intresset, att den försålda varan skall fungera tillfredsställande, varför det är naturligt att avhjälpan av felet är den primära påföljden för säljaren. Ett åtagande av säljaren att avhjälpa felet är en betydligt enklare och effektivare lösning för köparen än att ha tillgång till sådana sanktioner som krav på skadestånd, avdrag på köpeskillingen och hävning av köpet. Det är emellertid inte därför givet att ett sådant åtagande skulle vara billigare eller mindre vittgående än ett felansvar enligt köplagen. I många branscher förutsätts att säljaren bygger upp en omfattande serviceorganisation för att utföra service och reparationer. Detta är naturligtvis till fördel för konsumenten inte endast under garantitiden utan under hela den tid som varan kan användas. Härtill kommer att köparen även i andra avseenden är bättre ställd än enligt köplagen, t. ex. genom fördelen av den omkastade bevisbördan vid tvist om fel förelåg eller inte vid tidpunkten för varans övergång. Konsumenten har å andra sidan naturligtvis rätt att kräva att utfästelserna utformas på ett sådant sätt, att de inte endast är att betrakta som till intet förpliktande. Konsumenten bör sålunda ges rättsligt stöd för att kunna framtvinga en riktig prestation från en försumlig säljares sida eller, om detta inte lyckas inom skälig tid, frigöra sig från avtalet om felet är väsentligt. Sådana befogenheter tillkommer också konsumenten enligt de av näringslivsorganisationerna utarbetade garantierna avseende de för konsumenten viktiga branscherna: bilar, elektriska hushållsapparater, TV och radio etc. Den föreslagna regeln att säljaren skall kunna avvärja felpåföljder genom att avhjälpa felet är i överensstämmelse med den praxis som utbildats inom allmänna reklamationsnämnden. Denna bör självfallet inte rubbas. Lika med avhjälpan upptar regeln att säljaren levererar gillt gods. Även detta tillstyrks av näringslivet.

Näringslivet anser däremot regeln om avdrag på köpeskillingen vara

olämplig. Påföljden passar bäst på kvantitativa avvikelser och därmed likställda situationer. Det är ofta vanskligt att avgöra vad som är att anse som fel och svårt att mäta felet i pengar. Därav följer att regeln inbjuder till tvist som i sin tur medför kostnader och besvär för båda parter. Regeln kan lätt bli särskilt störande för relationerna mellan parterna genom sammankopplingar med detentionsrätten.

Också den föreslagna rätten till skälig ersättning för fels avhjälpande anser näringslivet böra utgå ur förslaget. Även om produktionen av en serietillverkad vara underkastas den mest noggranna kontroll, är det ofrånkomligt att vissa små fel kan uppstå. Det torde också vara allmänt accepterat att smärre skönhetsfel i en vara inte behöver avhjälpas. Motsatsen skulle sannolikt innebära orimliga kostnader. Den föreslagna skadeståndsliknande rätten till ersättning kan vid småfel leda till onödiga tvister dels om fel i varan över huvud föreligger, dels om reparationskostnadens storlek. I dessa fall torde f. ö. rättelsekostnaderna ofta stå i uppenbar disproportion till felet. Skulle förslaget trots de skäl som talar häremot godtas och konsumenten erhålla rätt till "skälig ersättning", bör i vart fall "skälig" tolkas som att ersättningen inte får stå i uppenbart missförhållande till felet. I näringslivets yttrande erinras också om att den föreslagna rätten till ersättning innebär en avvikelse från den i 42 § andra stycket köplagen vedertagna principen för skadestånd vid speciesköp. Skulle köparen tillerkännas möjlighet att erhålla avdrag på köpeskillingen eller viss rätt till ersättning, hemställer näringslivet, att detta endast skall gälla under förutsättning att säljaren inte begärt att köpet skall återgå.

Utredningens förslag i fråga om köparens rätt till skadestånd av säljaren (10 §) kritiserar av flera remissinstanser.

KO avstyrker att en regel av det innehåll som föreslås i 10 § införs i en lag som avser att stärka konsumenternas rättsskydd. Lagregeln är enligt KO:s mening helt främmande i detta sammanhang. Till en början hänvisar KO till sin förut redovisade inställning i fråga om den troliga verkan som införande av tvingande minimiregler över huvud har. En tvingande regel som föreskriver skadeståndsskyldighet för säljaren endast vid grov vårdslöshet skulle med säkerhet komma att bli normerande för formulärrätten. Det förekommer visserligen i avsevärd utsträckning att standardkontrakten innehåller längre gående friskrivningar. Sålunda förekommer att säljaren friskriver sig från allt skadeståndsansvar. Avtalsbestämmelser av denna typ kan emellertid effektivt motverkas med stöd av avtalsvillkorslagen. Det får vidare anses tvivelaktigt om de har civilrättslig verkan. En lagstiftning för att skydda konsumenterna mot missförhållandena inom formulärrätten på denna punkt synes därför opåkallad. KO framhåller vidare att det på åtskilliga håll förekommer bestämmelser som ger köparen rätt till skadestånd även vid sådan vårdslöshet från säljarens sida som inte är grov. Jämfört härmed

innebär den föreslagna regeln en försämring för köparen. Skadestånd bör kunna utgå då säljaren visat vårdslöshet.

Också från andra håll riktas kritik mot utredningens förslag att säljarens skadeståndsskyldighet skall vara beroende av grov försummelse. *Statens konsumentråd* anser att reglerna om att försummelse och vårdslöshet skall vara grov för att skadestånd skall utgå inte får ha till följd att reglerna endast kommer att tillämpas i mycket sällsynta och graverande fall. Enligt rådets mening finns därför skäl att överväga att även vanlig försummelse och oaktsamhet skall kunna medföra skadeståndsansvar i vissa fall, exempelvis då köparen lidit icke obetydlig skada. *Hovrätten för Västra Sverige* finner bestämmelsen mindre tillfredsställande mot bakgrund av köplagens för köparen gynnsamma skadestandsregler och finner frågan om en utvidgning av säljarens skadeståndsansvar enligt konsumentköplagen böra övervägas ytterligare. Också *M* ifrågasätter huruvida säljarens försummelse nödvändigtvis måste vara grov. Från konsumentens synpunkt torde effekten av säljarens försummelse — bortsett från om den är grov eller "normal" — vara densamma. Möjligen kan bestämmelsen utformas så, att försummelse från säljarens sida skall grunda skadeståndsskyldighet, såvida försummelsen inte leder till enbart ringa skada för köparen. Även *Husmodersförbundet Hem och Samhälle* föreslår att frågan om säljarens skadeståndsansvar utreds ytterligare.

Föreningen Sveriges tingsrättsdomare utgår med ledning av de av utredningen angivna exemplen från att begreppet grov försummelse i 10 § (köparens rätt till skadestånd av säljaren) liksom i 12 § (köparens rätt till skadestånd av tredje man vid avhjälpningsåtagande) är avsett att ges en tämligen vidsträckt innebörd och att således inte bara de allra mest flagranta fallen av försummelser bedöms som grova. *Näringslivet* förutsätter att "grovt vårdslöst" inte ges en annan innebörd än som motsvarar förhärskande uppfattning. Det är enligt näringslivets mening principiellt riktigt att säljaren, då han förfarit grovt vårdslöst, utan hänsyn till vad avtalet i denna del kan innehålla, skall ersätta skada som enligt allmänna köplagen är ersättningsgill. Den föreslagna bestämmelsen grundar emellertid även skadeståndsansvar i en situation, då säljaren inte är skadeståndsskyldig enligt allmänna köplagen (42 § andra stycket). Härigenom överskrider man lagstiftningens syfte, nämligen att hindra att säljaren undandrar sig sitt ansvar enligt allmänna köplagen. Genom detta förfarande föregrips vidare resultatet av revisionen av köplagen på en viktig punkt. Samma anmärkning kan f. ö. göras beträffande förslaget om ersättning för kostnader som köparen fått vidkännas för avhjälpande av fel.

Några remissinstanser diskuterar fail då köparen till följd av dröjsmål eller fel ådrar sig särskilda utgifter eller kostnader, vilka han inte skulle drabbats av om köpet fullgjorts kontraktsevenligt. *KO* framhåller att de

ordinära följdskadorna torde ha den största faktiska betydelsen i fråga om konsumentens rätt till skadestånd vid säljarens kontraktsbrott. Om exempelvis en frysbox, som beställts i tid för fiske, slakt, julbak c. d., inte levereras på den utsatta tiden, kan köparen vara tvungen att hyra ett frysskåp för att kunna ta vara på matvarorna. Om en tvättmaskin blir obrukbar och får repareras under några veckor, får konsumenten kanske bära kostnader för tvätt på annat håll. I fall av denna typ anser KO orimligt att tillerkänna köparen skadestånd i endast den begränsade utsträckning som utredningen föreslår. *Statens konsumentråd* säger sig förstå, att vissa svårigheter är förenade med frågan om att reglera följdskador. Om säljaren kan åsamkas betydande förluster, synes emellertid skadan för den enskilde konsumenten kunna vara än mer kännbar. Frågan är därför från konsumentsynpunkt viktig. Allmänna reklamationenämnden, som varit restriktiv vid bedömningen av följdskador, har utbildat en praxis som för dess verksamhet visat sig användbar. När det varit fråga om lätt verifierbara direkta utgifter, som köparen ådragit sig genom säljarens kontraktsbrott, har nämnden rekommenderat ersättning. Exempel härpå är kostnader för taxi och andra färdmedel, telefon- och hotellkostnader m. m. Sådana kostnader kan styrkas genom kvitto och bör sålunda inte medföra bevissvårigheter eller mera betydande kostnader för säljaren. Beträffande saksador, som till sin natur har ett omedelbart eller närliggande samband med felet och uppgår till ett i förhållande till köpeskillingen måttligt belopp, har också ersättning rekommenderats. Hit hör exempelvis kostnader för omtvättning, då en inköpt vara färgar av sig på andra varor, eller för sylön, då fel i tyg gör kostnaden för sylön och sytillbehör onyttig. Området där ersättning för saksador skall utgå skulle säkerligen ytterligare kunna utökas, om man håller sig till lätt verifierbara kostnader, som uppstår till följd av skadan. Bevissvårigheter eller svårbedömbara tvister borde härvid i viss mån kunna undvikas. Hit hör exempelvis skador på tvätt till följd av fel som uppstått på vanlig tvätt vid normalt bruk av tvättmaskin, stilleståndsersättning på grund av avsaknad av bil under reparationstiden och ersättning för förlorad arbetsförtjänst. Enligt rådets uppfattning borde det alltså finnas möjlighet att i viss omfattning reglera frågan om följdskador. Rådet föreslår därför att man närmare överväger frågan om införande av regler om ersättning för följdskador. Liknande synpunkter anförs av *Husmodersförbundet Hem och Samhälle*.

Näringslivet påpekar att skadestånd kan avse till sin typ sinsemellan olika poster. Posten "allmän förmögenhetsskada" intar här en särställning, därigenom att den innefattar sådana mer eller mindre svårbestämbara moment som ersättning för förlorad arbetsförtjänst, utebliven vinst m. m. Detta förhållande syns böra uppmärksammas även i detta sammanhang. Eventuell ersättning för denna typ av skada bör över huvud inte regleras av konsumentköplagen. I andra hand bör begränsningar av

ansvaret tillåtas, t. ex. till ett belopp motsvarande köpeskillingen. Ett ytterligare skäl härför är att den grova vårdslösheten enligt 10 § i lagförslaget inte behöver ligga säljaren själv till last.

Den av utredningen intagna ståndpunkten att köparens befogenheter enligt konsumentköplagen inte på alla punkter bör sträckas lika långt som enligt den allmänna köplagen diskuteras av åtskilliga remissinstanser såvitt avser förutsättningarna för köparens rätt att häva köpet vid dröjsmål och fel.

Som tidigare redovisats (5.1) anser KO att tvingande regler om köparens hävningsrätt vid dröjsmål inte bör införas. Till närmare utveckling härav anför KO. Köparen har enligt 21 § köplagen vid leveransförsening i princip en ovillkorlig rätt att häva köpet under förutsättning att dröjsmålet är väsentligt, medan det inom formulärrätten förekommer friskrivningar av skiftande art från denna bestämmelse. Friskrivningsklausulerna är ofta otydligt utformade. I det f. n. mest spridda formuläret till avbetalningskontrakt för standardvaror, vilket utarbetats av Finansieringsföretagens förening och Köpmannaförbundet, regleras dröjsmålssituationen på det sättet att säljaren friskriver sig från ansvar för leveransförsening, som beror på vissa angivna omständigheter utanför säljarens kontroll (*force majeure*). I denna situation har köparen emellertid rätt att häva när dröjsmålet överstiger en månad. Leveransdröjsmål i andra situationer än de nu angivna regleras inte särskilt i kontraktet. För dessa övriga fall gäller följaktligen köplagens regler om ovillkorlig hävningsrätt vid väsentligt dröjsmål. KO anser denna inom näringslivet utvecklade lösning godtagbar också från konsumentsynpunkt. Den har därför i stor utsträckning använts som modell vid förhandlingarna enligt avtalsvillkorlagen. En regel av samma eller likartad innebörd har i avsevärd omfattning genomförts när det gäller försäljning av hushållskapitalvaror, böcker m. m. Längden av den försening som köparen måste tåla i *force majeure*-fallet har kommit att variera något med olika branscher. Den av utredningen föreslagna regeln angående säljarens ansvar för leveransförsening skiljer sig både från köplagens bestämmelse och från den som framvuxit i formulärrätten. Huvudregeln i 3 § synes medföra en klar försämring för köparen i jämförelse med såväl köplagens regel som den nu beskrivna — ofta använda — lösningen i formulärrätten.

Från *näringslivets* sida finner man utformningen av konsumenternas hävningsrätt förenlig med sin uppfattning att man om möjligt bör undvika kapitalförstöring och improduktiva kostnader för samhället. Detta gäller inte minst i de fall då säljaren underlåtit att avlämna varan på grund av ursäktligt misstag. Inom formulärrätten har det ansetts utgöra en ändamålsenlig riskfördelning att säljaren skyddas mot köparens hävning då dröjsmål med leverans föranletts av någon extraordinär händelse — *force majeure*. Detta har inte minst motiverats av att försening

i sådana situationer vanligtvis inträffar samtidigt för ett flertal leveranser. Säljaren skulle då kunna träffas av "masshävning" ledande till allvarliga följder för både säljaren och samhället. I de leveransbestämmelser som utarbetats för försäljning till enskild konsument har näringslivsorganisationerna efter överläggningar med KO sökt göra en rimlig avvägning mellan säljares och köparens intressen från bransch till bransch och införa bestämmelser om förlängning av leveranstiden, varvid maximtiden kommit att variera. Denna metod är emellertid förenad med vissa nackdelar. Bl. a. är det vid tillämpningen svårt att bestämma vilka omständigheter, som skall medge förlängning, vilket kan innebära risk för onödiga tvister. Den i förslaget angivna konstruktionen synes däremot i hög grad ägnad att motverka onödiga tvister. Näringslivet vill dock understryka att förutsättningen för att man skall kunna tillstyrka förslaget är, att konstruktionen inrymmer möjlighet att ta hänsyn till förekommande force majeure-omständigheter. Kan uttrycket i utredningsförslaget "skälig tid" inte ges sådan innebörd, förordas i stället ett system, som medger förlängning av leveranstider vid force-majeure-liknande händelser.

MRF framhåller att det för den praktiska bedömningen av förslaget rörande köparens rätt att häva köpet vid dröjsmål är helt avgörande hur begreppet skälig tid avgränsas. Av skäl som förbundet tidigare utvecklat bl. a. i remissvar över förslaget till avtalsvillkorslag är måttliga leveransförseningar inom bilhandeln tyvärr i vissa situationer oundvikliga, bl. a. till följd av bildistributionens internationella karaktär, bilindustrins produktionskänslighet och den konjunkturmässigt betingade ryckigheten i avsättningsmöjligheterna. Till detta kommer att den helt övervägande delen av nybilsköparna redan är bilägare och därför i normalfallet har tillgång till motorfordon. Omständigheter av denna art motiverar enligt förbundets mening att lagstiftningen utformas på ett sådant sätt att handeln inte blir ensidigt drabbad. Om lagen blir alltför rigoröst utformad, kan effekten bli ekonomiska kompensationsåtgärder eller motvilja att fixera en leveransdag, som vid avtalsslutandet förefaller realistisk. Man garderar sig med andra ord med en säkerhetsmarginal.

Marknadsdomstolen tar också upp det förhållandet att enligt förslaget säljaren — utom i undantagsfall — skall stå hela ansvaret för force majeure. Man torde enligt domstolens uppfattning kunna utgå ifrån att de olägenheter som därigenom kan drabba säljaren i flertalet fall blir mindre än de olägenheter som uppstår för en konsument som tvingas vidbli ett köp, trots att varan på grund av force majeure inte kan avlämnas i rätt tid, och som således saknar möjlighet att frigöra sig ifrån köpet och skaffa sig motsvarande prestation från annat håll. Domstolens uppfattning är därför att det är rimligt att i förevarande hänseende såsom skett lägga hela ansvaret på säljaren.

Utredningens förslag om införande av krav på leveransupp-

maning vid dröjsmål kritiscras bl. a. av företrädarna för konsumentintressen. KO anser att detta krav innebär en nyhet som knappast kan sägas gagna konsumentskyddets sak. För att uppfylla kravet torde köparen praktiskt sett vara tvungen att tillskriva säljaren i rekommenderat brev. Det skall därvid göras klart att fråga är om leveransuppmaning. Det kan visserligen inte uteslutas att åtskilliga köpare utan svårighet klarar av detta krav på eget initiativ. KO framhåller dock att grupper av köpare, för vilka en lagstiftning av nu förevarande typ är mest angelägen, inte så lätt kan antas iaktta den föreskrivna proceduren. Härtill kommer att det nya ovillkorliga kravet på leveransuppmaning före hävning får antas sakna förankring hos allmänheten. Man kan inte räkna med att alla de konsumenter, som konsumentköplagen avser att skydda, känner till vad lagen innehåller. Denna bör därför endast kräva så mycket av köparen som man kan begära att denne utan kännedom om lagen ändå iakttar. Utredningen anger som motivering för förslaget i denna del bl. a. att leveranstiden ofta är diffust angiven och att detta kan botas genom att en utgångspunkt nu införs (uppmaningen att leverera). KO vill beträffande leveranstidens angivande peka på att avtalsvillkorlagen och marknadsföringslagen ger möjlighet att verka för att leveranstiden blir angiven på klarast möjliga sätt i standardkontrakt. I åtskilliga fall har redan sådana förbättringar uppnåtts. *Statens konsumentråd* ställer sig också kritiskt till regeln om leveransuppmaning, då det synes som om man genom bestämmelsens konstruktion utgår från att säljaren alltid skall kunna få leveransfrist, trots att han dessförinnan avtalat om viss leveranstid. Rådet anser att en köpare skall kunna lita på att en avtalad leveranstid hålls. Säljaren skall inte i hopp om att en köpare är beredd att godta en försenad leverans kunna utlova en leveranstid som han redan från början vet att han inte kan hålla. I sådana avtal ingår ett mått av vilseledande, som har till syfte att påverka konsumenten i köpsituationen. Rådet anser därför att köparen bör ha rätt att häva köpet, om säljaren inte kan iaktta leveranstiden, oavsett om dröjsmålet är väsentligt för köparen eller inte. Konsumentköplagens stadgande om dröjsmål föreslås därför innehålla en absolut rätt för köparen att häva köpet vid försenad leverans. Undantag härifrån bör endast kunna göras beträffande varor som särskilt tillverkats för köparen eller som säljaren eljest måste sakna möjlighet att avyttra till annan än köparen, om det inte är uppenbart att genom dröjsmålet köparens ändamål med avtalet skulle väsentligen förfelas.

TCO ifrågasätter om det inte vore mer följdriktigt — bl. a. med hänsyn till att det normalt är säljaren som först vet om leverans kan ske i rätt tid — att låta det ankomma på säljaren att underrätta köparen om förseningen och av köparen begära uppskov med leveransen. Enligt TCO:s mening är det otillfredsställande att säljaren enligt förslagets regler om hävningsrätt alltid får möjlighet till ett visst anstånd innan

han blir leveransskyldig. Liknande synpunkter anförs av *Husmodersförbundet Hem och Samhälle*.

Den av utredningen föreslagna regleringen av säljarens ansvar för fel när något avhjälpningsåtagande inte föreligger (5 §) kritiserar som förut nämnts (5.1) av KO. Till närmare utveckling av sin syn på lämpligheten av att konsumentköplagen innehåller regler i denna del anför KO, att friskrivning från ansvar för fel enligt KO:s erfarenhet i flertalet fall sker i samband med att garanti lämnas beträffande varor. I fråga om sådana friskrivningar skall enligt förslaget 4 § träda i tillämpning till köparens skydd. De fall då friskrivning sker annat än i samband med garanti torde vara relativt fåtaliga. Praktiska exempel kan vara villkor vid olika slags utförsäljningar av innebörd att köpt vara inte byts, att säljaren inte svarar för viss del av produkten c. d. Inskränkningar i säljaransvaret av detta slag kan i åtskilliga fall vara oacceptabla. Med hjälp av avtalsvillkorslagen i kombination med allmänna köplagens felregler kan dock en tillfredsställande lösning uppnås. Något påtagligt behov av skyddsregler på detta område anser KO inte föreligga. Om en minimiregel av förslaget innehåll införs i konsumentköplagen, finns dessutom betydande risk för att näringslivet i standardiserade köpekontrakt m. m. intar hänvisning till konsumentköplagen. Resultatet härav är att minimilagstiftningen blir normerande för formulärrätten med den försämring av rättsläget för köparsidan som detta medför.

De av utredningen föreslagna inskränkningarna i hävningsrätten vid dröjsmål och fel med tanke på förbehåll som avser specialtillverkade varor o. d. lämnas i allmänhet utan erinran i remissyttrandena.

KO ställer sig dock tveksam till de föreslagna undantagsfallen. KO nämner i detta sammanhang andra mera frekventa exempel på särskilt tillverkade varor än utredningen angett, t. ex. persienner och heltäckningsmattor. KO konstaterar att undantaget kommer att vara tillämpligt eller åtminstone komma i fråga i avsevärd utsträckning. Det kan förutses att försäljare av dessa specialbeställda varor kommer att regelmässigt utnyttja möjligheten att genom förbehåll skriva bort köparens hävningsrätt. Sådana förbehåll skulle såvitt nu kan bedömas knappast kunna motverkas med stöd av avtalsvillkorslagen. En prövning av förbehållets giltighet skulle normalt inte kunna göras förrän efter det förse-ningen inträffat, då det skulle gälla att pröva om köparens ändamål med avtalet varit väsentligt förfelat. Från KO:s utgångspunkter måste det anses olämpligt med en sådan utveckling mot flera förbehåll av denna typ vars giltighet det ankommer på köparen att vederlägga. Redan av dessa skäl ställer sig KO starkt tveksam till de uppställda undantagen. Härutöver innebär dock undantagen i sig en påtaglig försämring av köparens ställning.

Näringslivet framhåller däremot att den föreslagna inskränkningen i

hävningens rätten är nödvändig för att man skall kunna tillstyrka den föreslagna regleringen av dröjsmål.

Utredningens ståndpunkt att inte i konsumentköplagen föreslå regler i vissa ämnen som är reglerade i den allmänna köplagen kritiserar av flera remissinstanser.

Statens konsumentråd, TCO och Husmodersförbundet Hem och Samhälle tar upp frågan om köparens undersökning av varan före köpet. Konsumentrådet anför bl. a. att köparen på grund av bristande tid, kunskaper, utbildning och erfarenhet är i ett underläge gentemot säljaren, då det gäller förmågan att bedöma felaktigheter hos varan eller varuprovet, demonstrationsexemplaret eller liknande. Han har i de flesta fall inte heller den varukännedom som erfordras. Köparen kan på grund härav undgå att upptäcka t. o. m. relativt grava fel och förlora möjligheten att bl. a. häva köpet. Enligt rådets mening finns inga skäl för att köpare av konsumtionsvaror skall kunna lastas för att han vid undersökning att vara eller varuprov inte kunnat upptäcka fel. Även om det skulle vara mindre sannolikt att 47 § köplagen skulle komma att tillämpas på konsumentköp vid avgörande inför domstol, kan köplagens regler om undersökningsplikt dock intas i ett avtal och sålunda avsevärt försämra köparens situation. Konsumentköplagens främsta uppgift är att den förebygger tillkomsten av otillbörliga och för köparen eljest ogynnsamma avtal. Köplagens bestämmelser om köparens undersökningsplikt bör därför inte vara tillämpliga på konsumentköp. En regel som undanröjer den negativa effekten av köplagens regel för köparen bör införas i konsumentköplagen. Köplagsutredningen bör utroda detta närmare. TCO menar att det med fog kan ifrågasättas om undersökningsplikten inte borde utbytas mot en för säljaren motsvarande upplysningsplikt. Husmodersförbundet påpekar bl. a. att det i många fall är omöjligt på grund av modern förpacknings- och försäljningsteknik att undersöka varan.

Hovrätten för Västra Sverige och statens konsumentråd påpekar att i konsumentköplagen inte heller finns regler om verkan av att köpet hävs. Konsumentrådet framhåller att det i kontrakt kan förekomma bestämmelser, som reglerar återgångsprestationer på ett sätt som onödigt hårt binder köparen vid köpet. Rådet anser därför att man bör införa regler även beträffande verkan av köps hävning. Härvid skulle man även kunna kodificera den praxis som utbildats vid värdering av den nytta köparen haft av varan före hävningen. Vid denna värdering bör under alla förhållanden hänsyn tas till extra besvär och särskilda kostnader, som åsamkats köparen och har ett direkt samband med dröjsmålet eller felet. Detta bör normalt sett leda till att avdrag inte görs på den köpeskilling som erlagts till säljaren. Rådet tar också upp frågan om höga annulleringskostnader. Rådet anser det vara av stor vikt att konsument-

intresset härvid noga beaktas av köplagsutredningen i det fortsatta arbetet, så att höga och omotiverade annulleringskostnader omöjliggörs.

Statens konsumentråd framhåller vidare som en brist att konsumentköplagen inte innehåller regler om anteciperat dröjsmål och successiv leverans. Säljaren kan alltså friskriva sig från ansvar i sådana fall. Vid de flesta konsumentköp kan varan anskaffas från annat håll om köparen innan tiden för varans avlämnande är inne får underrättelse om att leverans inte kan ske i tid eller inte alls. Det är enligt rådets mening därför av vikt att åstadkomma regler som ger köparen rätt att omedelbart häva köpet även vid anteciperat dröjsmål. Beträffande successiv leverans borde regler finnas i denna lag för de fall, då varje leverans är knuten till en tidsplan, exempelvis leverans av brev i en brevkurs som skall avslutas vid bestämd tidpunkt, eller en bok i ett bokverk av flera delar, som skall analyseras eller studeras inom viss tid. I vissa fall kan de olika posterna stå i ett sådant sammanhang till varandra att det skulle vara till nackdel för köparen att stå fast vid köpet om någon post uteblir. Som konsumentköplagen är utformad är det möjligt att häva köpet beträffande den fördröjda posten men inte att häva köpet i dess helhet. Rådet föreslår att regler införs i konsumentköplagen om att köparen skall ha rätt dels att häva köpet vid anteciperat dröjsmål, dels att häva köpet beträffande samtliga poster vid fördröjning av en post i en successiv leverans.

5.2.7 Tredje mans ansvar mot köparen

Utredningens förslag att konsumentköplagen skall reglera även tredje mans ansvar mot köparen har i allmänhet tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissinstanserna. Någon invändning riktas inte heller mot att regleringen inskränks att gälla de två fall som behandlas i förslaget (verkan av oriktiga uppgifter och underlåtenhet att fullgöra utfästelse att avhjälpa fel).

Det senare fallet berörs bara av ett fåtal instanser. *KO* framhåller att det är ett angeläget intresse för konsumenten att ha kvar en skadeståndsrätt gentemot tillverkare m. fl. som gjort ett garantiåtagande beträffande varan. Skadeståndssanktionen har en viktig funktion som påtryckningsmedel för att åtagandet skall fullgöras. Som utredningen anmärker förekommer i garantierna klausuler som syftar till friskrivning från detta skadeståndsansvar. Enligt förslaget krävs — i överensstämmelse med vad som föreslås beträffande säljarens skadeståndsansvar — att grov vårdslöshet visats av den som gjort åtagandet att reparera vara för att skadeståndsskyldighet skall föreligga. *KO* anser också här att en rimlig lösning bör vara att tredje man är skadeståndsskyldig redan om han vid fullgörandet av åtagandet visat vårdslöshet. Också hovrätten för Västra Sverige anser frågan om en utvidgning av tredje

mans skadeståndsansvar böra övervägas ytterligare. Bestämmelserna som reglerar köparens förhållande till varans tillverkare m. fl. är enligt *KF:s* mening ett välkommet försök att lösa det osäkra rättsläge som f. n. gäller i de fall då fabrikant gjort ett åtagande beträffande vara som säljs av detaljhandlare till konsument. Inte minst de bestämmelser som ger konsument rätt att underrätta endera av avtalsparterna är ett befogat komplement till avtalsvillkorslagens möjligheter att förbjuda fabrikant eller säljare att friskriva sig från sina skyldigheter genom att ålägga konsument plikt att framställa en underrättelse om fel eller anspråk i viss ordning.

Att lagen bör reglera konsumentens befogenheter mot varans tillverkare m. fl. i fråga om oriktig uppgift om varan i reklam bedömer *KO* som väsentligt. Enligt *KO:s* mening bör utgångspunkten vara att man av tillverkaren skall kräva att han inte lämnar oriktiga uppgifter om sina produkter och att han undersöker hur det förhåller sig med riktigheten av en viss ifrågasatt uppgift. Med detta synsätt närmar man sig också det stränga ansvaret för näringsidkares uppgifter i reklam enligt 1 § marknadsföringslagen. Utredningen anger som förutsättning för tillverkarens ansvar att den oriktiga uppgiften lämnats uppsåtligen eller av grov oaktsamhet. *KO* anser det inte rimligt att ansvaret för tillverkaren skall vara så begränsat som utredningen föreslår. *KO* vill betona att det är tillverkaren som i regel bäst känner varan och har möjlighet att kontrollera utformningen av förpackningstext, bruksanvisningar, annonsering om viss produkt m. m. samt att det därför är sakligt motiverat att ålägga honom ett tämligen vidsträckt ansvar för uppgifterna. De skäl utredningen anför mot ett mera skärpt ansvar kan enligt *KO:s* mening inte godtas från konsumentsynpunkt. *KO* förordar därför att tillverkaren åläggs skadeståndsansvar redan då han av vårdslöshet lämnat sådan oriktig uppgift som avses i 14 § lagförslaget. Under erinran om att köparen enligt förslaget i vissa fall inte kan utkräva ansvar av säljaren för missvisande uppgift som lämnats av tredje man framhåller *TCO* att köparen kommer att sakna erforderligt skydd när utlämnandet av den felaktiga uppgiften är resultatet av sådan vårdslöshet på tillverkarens sida som inte är att betrakta som grov. *TCO* menar att detta är en brist som måste rättas till.

Näringslivet anser att tillverkare eller "annan" bör ansvara för uppsåtligen eller av grov vårdslöshet lämnad oriktig uppgift i de fall, då säljaren enligt förslaget svarar för oriktig uppgift. *Näringslivet* hänvisar därför i tillämpliga delar till vad som anförts från dess sida beträffande regleringen av säljarens ansvar. Konsekvenserna av regleringen torde vara lika svåröverskådliga i båda fallen. Det hade med hänsyn härtill varit önskvärt att utredningen grundligare hade kartlagt vilka olika slags uppgifter, som tredje man kan komma att svara för, och även närmare analyserat de faktiska konsekvenserna av den

föreslagna regleringen. Näringslivet erinrar vidare om att tredje man inte ges någon rättelsemöjlighet motsvarande den som tillerkänns säljaren i förslaget. Detta är synnerligen otillfredsställande. Ett oeftergivligt krav är, att en tillverkare kan befrias från sitt ansvar för en felaktig uppgift i ett reklambudskap genom att tillrättalägga denna i ett senare reklammeddelande.

5.2.8 Reklamation m. m.

Den av utredningen föreslagna regleringen av köparens reklamationsskyldighet godtas i allmänhet av remissinstanserna. Vissa anmärkningar riktas dock mot förslaget.

Det krav på reklamation som gäller enligt 52 § köplagen måste enligt KO:s mening anses vara alltför strängt när det gäller konsumentköp. Det kan knappast antas att konsumenter i allmänhet har reklameringskravet klart för sig. Betydande risk föreligger för rättsförlust till följd av att reklameringsfristen försitts. Talrika exempel härpå kan hämtas från det praktiska rättslivet. Det är enligt KO:s mening helt otillfredsställande att en kanske fullt befogad talan inte under några förhållanden skall kunna bli föremål för saklig prövning endast därför att reklamation inte skett inom viss tid. KO anser mot bakgrund härav att det finns goda skäl för en uppmjukning av reklameringskravet såvitt gäller konsumentköp. Man bör dock enligt KO:s mening kunna gå ett steg längre än vad utredningen föreslagit. Detta synes kunna ske genom att domstol ges frihet att, om särskilda skäl i det enskilda fallet talar för det, ta upp ett anspråk till prövning i sak trots att en reklameringsfrist försuttits.

Näringslivet framhåller att det från såväl näringsidkarens som konsumentens synpunkt är angeläget att reklameringsförfarandet erhåller en sådan utformning att det blir så billigt, tydligt och snabbt som möjligt. Kravet på snabbhet och tydlighet är ägnat att begränsa omfattningen av följdskador. Köparen har också intresse av att garantireparationer kan utföras så snabbt som möjligt efter det att ett fel upptäckts, vilket naturligtvis även underlättar garantigivarens möjligheter att infria sina garantiåtaganden. Även önskemålet att undvika onödig värdeförstöring av köpeobjektet — en konsekvens som för övrigt även kan drabba köparen — talar för snabba reklamationer.

Handelskamrarnas nämnd, näringslivet och M anser att säljaren efter s. k. neutral reklamation bör ha rätt att avkräva köparen besked om denne tänker häva köpet eller inte. En dylik rätt bör klart framgå av lagen. Näringslivet föreslår att interpellationsrätten utformas enligt samma principer som 26 § köplagen. M anser dock att underlåtenhet att meddela säljaren yrkandena inte bör medföra förlust av rätt att göra gällande befogenheter enligt lagen.

Statens konsumentråd framhåller att köparen genom avtal om begränsad reklamations tid kan väsentligen frångå de förmåner, som eljest gäller enligt allmänna köplagen. Kravet på begränsad reklamations tid kan från säljarens sida anses motiverat med hänsyn till kravet på trygghet i omsättningen, men från köparens synpunkt är det av vikt att varor med lång varaktighet och där fel uppträder efter relativt långt begagnande skall kunna reklameras. Enligt rådets mening får därför de föreslagna reklamationsreglerna inte tolkas så, att köparen inte åtminstone skall ha den tidsfrist om ett år, som anges i 54 § köplagen. Denna bör i stället kunna överskridas med hänsyn till varans och felets beskaffenhet. Också *SACO* förutsätter att tidsfristen i köplagen skall gälla vid konsumentköp. Enligt *SACO* finns det anledning att överväga en bättre samordning mellan den föreslagna reklamationsregeln och köplagens preskriptionsregel, exempelvis så att den senare obligatoriskt skall gälla vid konsumentköp.

Svensk industriförening anser det riktigt att en yttersta gräns på ett år sätts för reklamation. Köparens undersökningsskyldighet med avseende på den levererade varan måste också anges i lagen. Om inte dessa krav upprätthålls uppkommer lätt missbruk och säljaren blir nödsakad att gardera sig häremot genom höjda priser, som då även drabbar de konsumenter som inte missbrukar det givna förtroendet. Beträffande undersökningsskyldighetens omfattning bör det i detta sammanhang vara tillräckligt om ett krav på okulär besiktning och funktionsprov upprätthålls.

5.2.9 Köparens förhållande till kreditgivare

De föreslagna bestämmelserna om kreditköp har i allmänhet tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissinstanserna. En del instanser befarar dock att förslaget kan medföra ogynnsamma konsekvenser för detaljhandels refinansieringsmöjligheter. En instans anser att de föreslagna bestämmelsernas räckvidd bör begränsas. Från några håll uttalas önskemål om att lagen skall reglera också frågan om köparens ställning i förhållande till s. k. externa kreditkortsföretag.

Förslagets effekt på kreditinstitutens medverkan vid finansiering av kreditköp diskuteras i flera yttranden. *Statens konsumentråd* ser med tillfredsställelse att bestämmelser om kreditköp införs i konsumentköplagen. Mot bestämmelserna kan dock komma att invändas att finansiering genom särskilda kreditinstitut i framtiden kommer att avsevärt försvåras. Enligt rådets mening kan bestämmelserna få den effekten att kreditinstitutet mer noggrant än f. n. prövar säljarens vederhäftighet och skötsel av företaget. De säljare som inte kan anförtros kreditinstitutens service kommer därvid att få avstå härifrån. Dessa säljare torde tillhöra den kategori, som förorsakar extra kostnader, besvär och reklamationer för konsumenterna. En sådan utveckling torde snarare

vara till fördel än nackdel för konsumenten och verka självsanerande inom affärslivet. *Svenska bankföreningen* framhåller att bankernas medverkan vid finansiering av kreditköp f. n. i allmänhet går till så att säljaren till bank överlåter eller pantsätter av köparen utfärdade växlar eller andra löpande skuldförbindelser antingen separat eller tillsammans med säljarens rätt enligt köpekontraktet. Vid pantsättning av kontraktsfordringar utan samband med löpande skuldförbindelser förekommer stundom i köpekontrakten klausuler — s. k. cut-off-klausuler — enligt vilka köparen fransäger sig rätten att göra gällande invändningar på grund av köpet gentemot annan än säljaren. Dylika invändningar skall således i dessa fall inte kunna göras exempelvis mot bank, som övertagit köpeskillingsfordringen som säkerhet. Om de av utredningen föreslagna bestämmelserna blir lag, kommer systemet med konsumentväxlar och motsvarande förbindelser att försvinna och cut-off-klausuler i kreditköpskontrakten att i vart fall bli ogiltiga. Detta innebär för bankernas del att man vid finansiering av kreditköp i fortsättningen står risken inte bara som nu, att köparen inte kan betala, utan också att köparen inte är skyldig att betala till banken om säljaren inte rätt fullgjort sina förpliktelser enligt köpekontraktet. För bankerna innebär detta en ökning av förlustrisken vid kreditgivning av detta slag. Skall bankerna gardera sig mot dessa ökade risker kan detta ske bl. a. genom att begränsa kreditens storlek i förhållande till pantens nominella belopp. *Svenska sparbanksföreningen* pekar på att förbudet mot löpande reverser vid konsumentköp åtminstone övergångsvis kan medföra viss olägenhet för bedömningen av värdet av de säkerheter som köpekontrakten framdeles kan utgöra vid belåning i bank. F. n. utgör inom de mindre företagen köpekontrakten i förening med revers en betydande del av de säkerheter som presteras för erhållande av företagskredit. De affärsmän som i ett förändrat läge inte kan prestera annan säkerhet kommer under sådana förhållanden att nödgas inskränka sin kredithandel. Detta torde främst gälla de mindre företagen som utom försäljning ofta tillhandahåller service för sitt varusortiment. På sikt torde detta medföra att sådana företag försvinner eller går samman till större enheter. Ofta försvinner vid sådana sammanläggningar också företagets servicefunktion, vilket kan bli till men för konsumenten. *Finansieringsföretagens förening* ger uttryck åt en pessimistisk syn på konsekvenserna av reglerna i 15 och 16 §§ lagförslaget. Föreningen framhåller bl. a. att finansieringsföretagen i förhållande till säljaren och köparen i regel förbehåller sig rätt att på säljaren regressvis återföra kontraktet vid t. ex. invändning av köparen. Möjlighet till återföring föreligger dock praktiskt sett inte då säljaren har betalningssvårigheter eller är i konkurs. Traditionellt har finansieringsföretagen i dessa fall skyddats genom att i avbetalningskontraktet tagits in bl. a. en cut-off-klausul. Finansieringsföretagen kommer härigenom att få svara

mot köparen endast i de fall då finansiären inte har möjligheter att återföra avbetalningskontraktet samtidigt som konsumenten har invändningar i anledning av köpet. Därutöver begränsas finansieringsföretagens ekonomiska ansvar till vad som återstår obetalt och tidsmässigt till avbetalningstiden. Det kan visserligen synas som om de föreslagna bestämmelserna om kreditköp inte skulle innebära några större olägenheter för finansieringsföretagen. Om en säljare går i konkurs kan dock konsekvenserna bli betydande. Erfarenhetsmässigt ökar antalet anmärkningar och invändningar från konsumenten i de fall säljaren har betalningssvårigheter eller har gått i konkurs. Finansieringsföretagen måste i sin kreditgivning täcka sig för risken i större utsträckning än nu, vilket kommer att innebära en generell kreditkostnadsökning. Finansieringsföretagens återföringar av diskonterade kontrakt kommer, om den föreslagna regeln i 15 § införs, att öka i betydande omfattning, eftersom finansieringsföretaget från konsumenten kommer att få möta invändningar hänförande sig till produkter, om vilka finansiären inte har några detaljkunskaper eller kan bedöma om köparens invändningar är berättigade. Den ökade återföringen av kontrakt medför administrativa olägenheter och därmed högre kostnader. Problemen blir särskilt påtagliga vid "okynnesinvändningar" från köparen. Regleringen i 16 § kommer enligt föreningen att få konsekvenser av motsvarande slag. *Svensk industriförening* menar att regleringen av köparens ställning vid låneköp o. d. säkerligen kommer att medföra begränsningar i konsumentens möjligheter till krediter, eftersom knappast någon kreditinrättning på "konsumentköplagens" villkor kan vara beredd att lämna krediter för "konsumentköp". Detta är enligt föreningens mening inte tillfredsställande.

Kreditköpkommittén delar utredningens bedömning att finansiär som övertar säljarens fordran på köpeskillingen alltid skall kunna åläggas visst ansvar för säljarens kontraktsbrott men ifrågasätter om inte ansvaret bör sträcka sig längre än enligt förslaget. Kommittén anser följande alternativ tänkbara. 1) Den till säljaren med avseende på köpet anknutne finansiären har samma ansvar som säljaren beträffande invändningar på grund av köpet. 2) Finansiären inträder som ansvarig i säljarens ställe när denne inte kan nås eller är oförmögen att svara för sitt kontraktsbrott. 3) Finansiären ansvarar såsom säljaren men hans ansvar begränsas till kreditbeloppet. 4) Finansiären ansvarar endast med den del av kreditbeloppet som fortfarande är obetald. Det sista alternativet motsvarar utredningens förslag och innebär att köparen kan avbryta en pågående delbetalning. Kommittén anser sig inte vilja diskutera de motiv som ligger bakom förslaget men anser det stå klart att den föreslagna lösningen inte är tillfredsställande ur den enskilde konsumentens synvinkel. Kommittén ifrågasätter därför om man inte bör närmare överväga att höja minimiskyddet till den nivå som

avses med alternativ 3. Också *statens konsumentråd* vill utvidga köparens skydd. Rådet framhåller att köparen inte med stöd av de föreslagna bestämmelserna kan av kreditgivaren återkräva till denne erlagd betalning, utan att han i så fall måste vända sig till säljaren. När säljaren inte har fullgjort sin prestation, bör köparen enligt rådets mening kunna bli helt fri från betalningsansvar även beträffande den del av köpeskillingen, som han erlagt till kreditgivaren. *Husmodersförbundet Hem och Samhälle* anser det vara av vikt att köparen inte kommer i en sämre situation om vid kreditköp säljaren överlåter sin fordran till ett kreditinstitut.

Enligt *Sveriges advokatsamfund* går regleringen av köparens ställning vid låneköp o. d. mycket för långt. Vad saken gäller är att köparen erlägger köpeskillingen kontant med pengar, som han lånar. Köpet är alltså ett kontantköp. De invändningar som köparen vill göra kan framställas mot säljaren men enligt gällande rätt inte mot den av vilken köparen lånat köpeskillingen. Privatekonomiskt och rättsligt blir situationen inte annorlunda om köparen lånar i bank, som anvisats av säljaren, eller får ett s. k. privatlån i sin egen bank. Samfundet ifrågasätter om en köpare, som lånar pengar till att betala varan, i allmänhet föreställer sig att han kan reklamera varan hos resp. göra invändningar mot kreditgivaren. Det synes vidare omotiverat att låta köparens rättsställning vara beroende av finansieringsformen. Det är också väsentligt för en kreditgivare att veta att han har en klar och bestämd fordran. Möjligheten att låna till köpeskillingen är i flertalet fall en förmån för köparen, och det kan ifrågasättas om man genom lagstiftning bör bidra till att dessa lånemöjligheter sannolikt begränsas. Från konsumentsynpunkt är detta i vart fall inte önskvärt. Samfundet tillägger att i vart fall kreditinstituten endast torde medverka till låneköp beträffande välrenommerade och ekonomiskt stabila företag, varför behovet av konsumentskydd i ett stort antal fall torde vara ganska begränsat. Ett annat argument är att det saknas anledning att gynna en köpare som lånat medel till köpeskillingen framför den som köper kontant. Båda köparna har samma rättigheter mot säljaren, men kontantköparen har ingen möjlighet att t. ex. vägra infria lånet till köpeskillingen, då han redan har betalat den. Samfundet avstyrker därför den föreslagna regeln i 16 §.

En del remissinstanser diskuterar hur långt konsumentköplagen bör reglera köparens ställning vid kontokredit. *Kreditköpkommittén* kan inte utan vidare ansluta sig till utredningens förslag i vad det innebär en skillnad mellan interna och externa kreditkortsföretag. Kommittén anför att kontokortsföretag genom det avtal som reglerar förhållandet mellan parterna har en anknytning till det eller de säljföretag där köp med respektive kortföretags kontobevis sker. Detta gäller vare sig kortföretaget med hänsyn till ägareförhållanden är fristående gentemot säljföretaget eller inte. Genom denna anknytning skiljer sig den kredit som lämnas av

kortföretagen från exempelvis den kredit som bankerna lämnar personer med bank- eller checklönekonto. Anknytningen mellan kortföretag och säljföretag kan till följd av namnligheter, ägareförhållanden, antalet avslutna säljföretag och andra faktorer framstå som starkare eller svagare. Det förefaller dock kommittén mindre lämpligt att lägga sådana formella faktorer till grund för en skillnad i ansvarshänseende mellan finansärer på en anpassningsbar kreditmarknad. Inte heller i fråga om krediternas ändamål eller sättet för kontoskuldernas reglering torde det föreligga några olikheter som lämpligen kan läggas till grund för en skillnad mellan "interna" och "externa" kontokort. Detsamma gäller beträffande säljarens medverkan till kreditförhållandets uppkomst vid det aktuella köpetillfället eller vid kontots öppnande liksom vissa omständigheter som kan bero av gällande avtal mellan kortföretaget och säljföretaget, t. ex. begränsningar i det förra företags regressrätt mot det senare. För kommittén framstår det därför som otillräckligt motiverat att göra skillnad mellan de av utredningen åsyftade kortföretagen. I vart fall saknar de i lagtexten angivna rekvisiten "genom säljarens förmedling" och "nära ekonomisk förbindelse" den stringens som fordras på en flexibel kreditmarknad. Inte heller motiven är tillräckligt klarläggande på denna punkt annat än då det gäller vissa namngivna kortföretag, av vilka det ena åläggs ansvar och det andra inte. Härtill kommer en i detta sammanhang betydelsefull fråga som närmast rör rekvisitet "lån". Vissa kontokort avser nämligen endast att fylla en betalningsfunktion. "Kredittiden" är inte längre än vad som fordras för att systemet skall fungera, i allmänhet någon månad. Det kan vara en besvärlig definitionsfråga huruvida användandet av ett sådant betalkort innebär kontantköp eller kreditköp. Andra kort, exempelvis de som ställs ut av Köpkort AB, fungerar dels som betalkort och dels — med en viss kostnad för köparen — som kreditkort. Det kan vara svårt för alla parter att skilja dessa funktioner åt. Kommittén anser i princip att det såväl beträffande "interna" som "externa" kreditkort föreligger en särskild anknytning mellan säljare och finansär beträffande kreditköp som företas med sådana kort, vilken anknytning skulle kunna motivera ett visst ansvar för finansären. Det torde emellertid f. n., såvitt avser köparens invändningsrätt, inte förekomma påtagliga olägenheter för konsumenterna. Med hänsyn härtill och till de oklarheter som har berörts ifrågasätter kommittén om inte frågan om ansvar i förevarande hänseende för de båda typerna av kreditkortsföretag bör anstå för att tas upp till bedömning tillsammans med andra frågor om kreditkort som ur konsumentskyddssynvinkel kan vara av större intresse. Även KO anser att man bör utsträcka ansvaret för varan också till "externa" kreditkortsföretag. Enligt KO:s mening är ett ytterligare skäl mot utredningens förslag att det öppnar möjlighet att kringgå det konsumentskydd som lagen avser att skapa genom att "interna" kreditkortssystem ändras till "ex-

terna". Också *Föreningen Sveriges tingsrättsdomare* finner det vara angeläget att konsumentens intresse skyddas mer än f. n. även när han använt ett s. k. externt kreditkort. Föreningen utgår emellertid ifrån att behovet av lagstiftning härom undersöks av kreditköpkommittén.

En motsatt uppfattning företräds av *Finansieringsföretagens förening* som i huvudsak anlägger följande synpunkter på frågan. Den egentliga kreditkortsmarknaden uppdelas traditionellt i allmängiltiga kreditkort resp. företagsbundna kontosystem. Köpkort AB är exempel på den förstnämnda verksamheten. Allmängiltiga kreditkort anses från bankpolitisk synpunkt ha två huvuduppgifter. Den ena berör på längre sikt de framtida, tekniskt avancerade betalningssystem som diskuteras över hela världen. De nuvarande kreditkorten bedöms idag ha den rollen, att de vänjer allmänheten vid att man allt mindre kommer att utnyttja sedlar och att i stället olika alldagliga transaktioner utförs med hjälp av elektroniska impulser, genererade av bankkort. Den andra uppgiften för denna typ av kreditkort anses vara att utgöra ett rationellt instrument för administration av ojämnt utnyttjade konsumentkrediter av mindre storleksordning. Kreditkortsverksamheten har i andra länder än Sverige oftast startats av banker, som också administrerar den som en del av bankrörelsen. Därigenom understryks den likhet som föreligger mellan vanlig bankkredit resp. vanlig bankbetalningsfunktion (check) och kreditkortssystemet. Det förhåller sig inte på det sättet att köpkortssystemet organiserats för att bidra till en lösning av detaljhandels kreditproblem. Vad köpkort har åstadkommit är att flera personer kan erhålla kredit och att krediten blivit generellt användbar. Stora samhällsekonomiska besparingar har möjliggjorts genom ett centraliserat system. Köpkort har inte tillkommit för att hjälpa detaljhandelsföretag med finansieringen och är inte heller äganderättsmässigt eller på annat sätt knutet till detaljhandeln eller till något särskilt företag inom detaljhandeln. Den omständigheten att ansökningsblanketter för köpkort tillhandahålls i anslutna affärer innebär inte något avsteg från detta utan är bara uttryck för service. Sammanfattningsvis är köpkortssystemet en metod att ordna betalningsfunktionen och kreditfunktionen för den genomsnittlige konsumenten och ett system som arbetar i konkurrens med banksystemet. Varje lagstiftning, som försvårar arbetet för detta generella system eller fördyrar det, drabbar till sist på ett eller annat sätt konsumenterna. Det kan visserligen inte tas för givet, att en ändring av förslaget till konsumentköplag i den riktningen att även allmängiltiga kreditkort såsom köpkort skulle omfattas av 16 § omedelbart skulle leda till en fördyring av kreditkortstjänsterna för konsumenterna. Men det är däremot tydligt, att om en lagstiftning på sätt här antytts skulle komma att åsamka finansieringsföretaget kostnader av icke obetydlig storlek, företaget på ett eller annat sätt måste vinna täckning för dessa kostnader.

Det av utredningen föreslagna förbudet mot löpande papper vid kon-

sumentköp kommer enligt *kreditköpkommitténs* mening till stor del att få åsyftad verkan. Den säljare som medvetet undandrar sig ansvaret för ett kontraktsbrott, t. ex. genom att göra sig oåtkomlig, får emellertid antas vara mindre benägen än andra att rätta sig efter ett förbud av det här slaget eller mera benägen att söka kringgå detsamma genom att framställa sig själv inte som näringsidkare utan som privatperson. *Statens pris- och kartellnämnd* frågar sig om förbudet kan komma att ingripa i säljarens affärsverksamhet och finansieringsförhållanden på sådant sätt att vedertagen affärspraxis rubbas och eventuellt leder till ett försvårande — och fördyrande — av avbetalningshandeln som på sikt kan bli till skada för köparna. Med hänsyn till att bruket av växlar i bilhandeln under senare år varit i klart avtagande och att man på branschhåll inte anser att en avveckling av denna kreditform skulle behöva medföra allvarigare konsekvenser för företagets finansiering och då bruket att kräva avbetalningsväxlar inom andra varuområden är mycket begränsat, förefaller någon invändning mot det föreslagna förbudet inte kunna grundas på påståendet att avbetalningshandeln skulle försvåras därigenom. Om spörsmålet betraktas från köparens synpunkt innebär givetvis användandet av växlar och andra löpande skuldförbindelser en försämring av hans rättsställning jämfört med situationen vid vanlig avbetalning, som ger honom möjlighet att innehålla delar av köpeskillingen, om han upptäcker fel i varan. SPK ställer sig för sin del positiv till ett ökat konsumentskydd genom att köparens rätt till invändningar under alla förhållanden bevaras gentemot tredje man när denne övertar säljarens fordran med anledning av avbetalningskontraktet. Det är möjligt att man är tvungen att gå så långt som till ett förbud för säljaren att motta av köparen ingången växelförbindelse eller annan löpande skuldförbindelse. Emellertid förefaller det nämnden som om även andra utvägar borde prövas. I första hand kommer det kanadensiska systemet i fråga, som innebär att växlar inte förbjuds men att vederbörande åläggs att märka dem med ordet "konsumentköp" eller liknande, medförande att rätten till invändningar inte begränsas genom betalningsformen. Huruvida en sådan anordning skulle gå att införa i svensk växellagstiftning torde eventuellt böra närmare undersökas.

Sveriges advokatsamfund menar att förbudet är för vittgående. De olägenheter som är mest framträdande i den nuvarande ordningen torde vara koncentrerade till avbetalningshandeln och till den situationen att avbetalningskontrakt och växel kommer att innehas av olika personer. Samfundet har inte någon invändning mot att åtgärder för undvikande av sådana situationer vidtas. Däremot är skälen för att utsträcka förbudet mot växel m. m. utöver avbetalningshandeln inte av samma tyngd. Förbudet kommer bl. a. att avse det fall att växel begärs långt efter det att krediten lämnats. Ett behov av att kunna diskontera växlar, som inte är kombinerade med avbetalningskontrakt, finns otvivelaktigt. Det kan

heller inte bortses från att växel kan bidra till punktligare betalningar. Samfundet anser följaktligen att 17 § bör begränsas till att avse avbetalningsköp.

Svenska bankföreningen konstaterar med tillfredsställelse att utredningen inte knutit någon ogiltighetsverkan till det i och för sig motiveerade förbudet mot växlar m. m. Bank eller annan tredje man såsom innehavare av fordringshandlingar av detta slag skall sålunda alltså ha möjlighet att återköpa sådana handlingar. Med hänsyn till omsättningen är det ett absolut krav att innehavare av växlar och löpande skuldebrev inte skall behöva riskera invändningar från en gäldenär i vidare mån än som gäller enligt växellagen och lagen om skuldebrev. Föreningen framhåller att bank givetvis inte kommer att som säkerhet godta fordringsbevis av nu ifrågavarande slag om banken har grundad anledning att misstänka att de tillkommit i samband med konsumentköp. *Kreditköpkommittén* framhåller att möjligheterna att införa ett tillfredsställande civilrättsligt skydd beträffande växlar och andra negotiabla papper utan betydande olägenheter i andra avseenden torde vara rätt små. Kommittén påpekar emellertid att man utomlands sökt komma till rätta med problemet genom att föreskriva att innehavaren av ett negotiabelt papper inte skall anses vara i god tro om han tagit emot papperet med vetskap om att det tillkommit i strid med ett förbud av det slag som nu föreslås. En sådan regel har naturligtvis begränsad verkan då papperet kommit att passera genom flera händer. *Statens konsumentråd* menar att man borde försöka skapa regler som håller köparen skadeslös i sådana situationer då han kan tvingas betala och inte kan göra invändningar mot innehavare i god tro. Frågan är av stor betydelse för konsumenterna och bör enligt rådets mening särskilt utredas.

SACO framhåller att det av motivtexten framgår att den goda tron endast behöver omfatta köparens invändningar, och sålunda exempelvis inte det förhållandet att fordringshandlingen härrör från ett konsumentköp. Det senare ter sig inte helt övertygande. Redan vetskapen hos förvärvaren av fordringshandlingen, att denna handling härrör från ett konsumentköp, borde möjligen för förvärvaren medföra ansvar med avseende på köparens invändningar rörande fel i varan. Man fäster sig här vid två omständigheter, dels att förvärvaren måste inse att redan säljarens förvärv av handlingen utgjorde en brottslig gärning, dels att förvärvaren har anledning räkna med att anmärkningar rörande fel i godset kan komma att framställas av säljaren. Vad som i motivuttalandena anförs om att en utsträckning av godtroskravet till att omfatta även det förhållandet att fordringshandlingen härrör från ett konsumentköp skulle komplicera tillämpningen av 17 § växellagen verkar inte övertygande. Det finns enligt *SACO*:s mening anledning att överväga införandet av ett strängare ansvar för förvärvande av fordringshandlingar i hitlärande fall, än det som följer av 17 § växellagen. En sådan ordning bör

inte hindras av att den möjligen också kräver en viss översyn av de för växel gällande bestämmelserna.

Hovrätten för Västra Sverige ifrågasätter om inte förbudet mot att ta emot växel bör utvidgas till att omfatta även sådan kreditgivare som avses i 16 §.

5.3 Följdändringar i köplagen m. m.

Vad utredningen anför i denna del diskuteras inte närmare av remissinstanserna.

5.4 Information om konsumentköplagen

Behovet av en lätt tillgänglig information om den föreslagna lagstiftningen understryks av *KO*, *statens konsumentråd*, *statens institut för konsumentfrågor*, *kommerskollegium* och *SPK*. *KO* betonar behovet av en massiv informationsinsats. Konsumentinstitutet anser att upplysningsverksamheten skulle underlättas om konsumentköplagen innehöll någon form av hänvisning till tillämpbara paragrafer i den allmänna köplagen. Konsumentrådet framhåller att det är av vikt, att kurser anordnas för utbildning av personal vid konsumentorgan för att dessa skall kunna ge konsumenterna service i reklimations- och andra konsumentärenden, där innehållet i lagen skall tillämpas eller tjäna som riktlinjer för förlikning eller liknande uppgörelser mellan konsumenter och näringsidkare. Konsumentrådet och kommerskollegium föreslår att frågan om information och kurser överlämnas till konsumentverket.

Finansieringsföretagens förening föreslår — om lagen trots de av föreningen anförda invändningarna genomförs — att lagbestämmelserna blir offentligtgjorda minst fyra månader innan lagen träder i kraft. Berörda branschorganisationer och företag får då möjlighet att sprida information till anställda och kunder och utarbeta nya formulär.

5.5 Lagens ikraftträdande

I särskild skrivelse hemställer *Sveriges grossistförbund*, *Sveriges hantverks- och industriorganisation*, *Sveriges industriförbund*, *Sveriges köpmannaförbund*, *Motorbranschens riksförbund*, *Sveriges Bilindustri- och bilgrossistförening*, *Finansieringsföretagens förening* och *Svenska sparbanksföreningen* att en eventuell lagstiftning på konsumentköpets område inte skall träda i kraft förrän den 1 januari 1974. Organisationerna framhåller att, om en så genomgripande lagstiftning som konsumentköplagen genomförs, nuvarande standardvillkor måste ses över och vid behov anpassas till de krav lagen ställer. Detta gäller formulär till kontrakt, leveransbestämmelser, ordersedlar, slutsedlar, orderbekräftelser,

garantibevis, folders etc. Vidare blir en omfattande information om den nya lagstiftningen och de närmare krav den ställer på näringslivet erforderlig. I den mån för flera varugrupper gemensamma standardvillkor kan utarbetas, vilket för såväl konsumenterna som näringslivet synes önskvärt, förutsätts vidare ett närmare samarbete mellan näringslivets centrala organisationer, som därefter har att gemensamt besluta om rekommendationer i frågan. Informationsverksamheten och kanske främst utformningen av nya standardvillkor kräver tid, även om visst förberedelsearbete kan göras. Skälig tid erfordras också för att informera konsumenterna om lagstiftningen. I sammanhanget måste dessutom beaktas den tid som åtgår för tryckning och distribution. Erfarenheterna från det relativt begränsade arbetet med det standardiserade avbetalningskontraktet K 72 visar att denna del av arbetet tar cirka två månader i anspråk. Det förhållandet att tryckerierna har stängt för semester under sommarperioden kan också inverka. De negativa erfarenheterna från den korta tid som stod näringslivet till buds mellan tidpunkten för offentliggörandet av hemförsäljningslagen och dess ikraftträdande understryker angelägenheten av att näringslivet ges skälig tid för de åtgärder som erfordras.

6 Föredraganden

6.1 Allmänna synpunkter

Under de senaste åren har en rad lagstiftningsåtgärder vidtagits för att stärka konsumenternas ställning vid förvärv av varor och tjänster från näringsidkare. Genom lagen om otillbörlig marknadsföring har öppnats möjlighet att ingripa med vitesförbud mot ohederliga eller på annat sätt skadliga metoder i reklam och annan marknadsföring. Lagen om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor ger liknande möjlighet att inskrida mot obilliga villkor i kontraktsformulär. Lagen om hemförsäljning m. m. ger konsumenten rätt att under vissa förutsättningar frånträda köpavtal som har ingåtts bl. a. vid försäljarens besök i hans bostad. För riksdagen har genom proposition (prop. 1973: 87) lagts fram förslag om ett förenklat förfarande i mindre tvistemål, som bl. a. tar sikte på konsumenttvister. Andra frågor är eller kommer att bli föremål för utredning. Frågan om generalklausulerna i den civilrättsliga lagstiftningen, som ger möjlighet att jämka eller lämna utan avseende otillbörliga avtalsvillkor, utreds av generalklausulutredningen. Frågor om avbetalningsköp och andra former av konsumtionskredit samt om konsumentskydd vid privat serviceverksamhet är föremål för särskilda utredningar. Detsamma gäller frågan om ersättning för skador på person eller egendom som orsakas av produkter vilka på grund av sin beskaffenhet typiskt sett erbjuder skaderisker. Senare denna dag kom-

mer jag att ta upp frågan om utredning angående vissa ändringar i hemförsäljningslagen och möjligheterna att lagstifta om öppet köp vid konsumentköp.

Av de lagstiftningsåtgärder som sålunda genomförts eller övervägs är marknadsföringslagen och avtalsvillkorslagen av särskild betydelse för konsumenterna. De ger möjlighet till åtgärder som för framtiden kan skydda större eller mindre del av konsumentkollektivet som sådant mot olämpliga försäljningsmetoder och avtalsvillkor. Erfarenheterna från tillämpningen av marknadsföringslagen och avtalsvillkorslagen visar att dessa lagar är effektiva instrument för att motverka att näringsidkarna utnyttjar rådande system med vidsträckt närings- och avtalsfrihet på ett sätt som är till skada för konsumenterna. Detta hänger naturligtvis nära samman med de väsentligt ökade möjligheter till övervakning av marknaden som har skapats genom inrättandet av de nya myndigheter, KO och marknadsdomstolen, åt vilka tillämpningen av lagarna har anförtratts. Hos KO anhängiggjordes under det första verksamhetsåret, 1971, sammanlagt 2 949 ärenden. Av dem fördes 18 vidare till marknadsdomstolen. Motsvarande siffror för år 1972 utgjorde 4 486 och 35. I de allra flesta fall kunde de hos KO aktualiserade ärendena, såsom förutsatts vid lagarnas tillkomst, lösas genom förhandlingar med enskilda näringsidkare eller branschorganisationer. Bara i ett mindre antal fall behövde vitesförbud tillgripas mot viss marknadsföringsåtgärd eller visst avtalsvillkor för att uppnå rättelse.

Det förhållandet att marknadsföringslagen och avtalsvillkorslagen har medfört betydande förbättringar av konsumenternas rättsskydd i stort får givetvis inte hindra att också andra möjligheter att stärka konsumenternas ställning prövas. Jag syftar särskilt på behovet att öka det civilrättsliga skyddet för konsumenterna som avtalsparter i olika sammanhang. Medan den näringsrättsliga lagstiftningen mot otillbörlig marknadsföring och otillbörliga avtalsvillkor som jag nämnde är inriktad på att för framtiden stärka skyddet för konsumenterna i allmänhet på marknaden kan civilrättslig lagstiftning ge den enskilde konsumenten ett skydd när ett avtal redan föreligger. Hemförsäljningslagen är av denna typ. Också det civilrättsliga skydd som hemförsäljningslagen ger konsumenterna har efter lagens ikraftträdande den 1 juli 1971 tagits i anspråk i avsevärd utsträckning. Enligt en av statens pris- och kartell-nämnd utförd undersökning utnyttjades rätten att frånträda avtalet under perioden juli—oktober 1971 i närmare 4 500 fall, vilket motsvarar 4,6 procent av de totalt drygt 97 000 köpavtal där avbeställningssedel överlämnats till köparen enligt lagen. Vissa av de lagstiftningsåtgärder som de nyss nämnda utredningarna syftar till har samma inriktning på det enskilda avtalet.

Vad gäller köp framförde Nordiska kommittén för konsumentfrågor redan år 1964 i en skrivelse till de nordiska ländernas justitieministrar

önskemål om att nuvarande regler på området skulle ses över, så att de blev bättre anpassade till de situationer som möter konsumenter vid köp av varor från näringsidkare. Denna framställning var en av anledningarna till att köplagsutredningen år 1967 fick i uppdrag att överväga behovet av särskilda köprättsliga regler till konsumenternas skydd. Utredningens överväganden har resulterat i det nu framlagda förslaget till konsumentköplag.

Köplagsutredningens förslag syftar till att slå fast vissa grundläggande rättigheter som en konsument alltid skall ha vid köp av varor från näringsidkare. Förslaget rör i första hand köparens befogenheter mot säljaren. Enligt utredningen bör framför allt frågor om verkan av kontraktsbrott på säljarens sida regleras, dvs. spörsmål om försenad leverans och fel i varan. Lagen bör däremot inte genom generella regler försöka lösa frågan om vilka krav som i materiellt hänseende skall ställas på säljarens prestation. Förslaget behandlar också köparens ställning i förhållande till varans tillverkare, särskild kreditgivare och annan med vilken han kan komma i rättslig förbindelse på grund av köp. Lagens bestämmelser är tvingande till köparens förmån. Någon fullständig reglering av alla frågor rörande konsumentköp åsyftas inte. I de köprättsliga frågor som lämnas utanför regleringen skall den allmänna köplagen gälla på samma sätt som hittills. Inom det område som den föreslagna lagen behandlar skall denna ge köparen ett minimiskydd. Den skall emellertid inte lägga hinder i vägen för tillämpning av vad som har avtalats mellan konsumenten och hans motpart eller — när något avtal inte träffats — vad som följer av dispositiva rättsregler, under förutsättning att köparen därigenom tillerkänns bättre befogenheter än enligt den tvingande lagen.

Förslaget till konsumentköplag måste ses mot bakgrund av de köprättsliga regler som f. n. gäller. Det finns därför anledning att i korthet erinra om huvuddragen av dessa regler.

För konsumentköp gäller liksom för andra köp av lös egendom de bestämmelser om parternas inbördes rättigheter och skyldigheter som är meddelade i köplagen. Denna lag, som infördes år 1905, har tillkommit i skandinaviskt samarbete. Den har stått kvar i det närmaste oförändrad sedan sin tillkomst. Lagen reglerar både köp som ingås mellan köpmän i och för deras rörelse (handelsköp) och andra köp (s. k. civila köp). De flesta av lagens bestämmelser gäller alla slag av köp, men vissa regler avser enbart handelsköp. Lagen innehåller inga särskilda regler om köp där säljaren är näringsidkare och köparen konsument. Behovet av differentiering mellan olika typer av köp tillgodoses framför allt genom att lagen är dispositiv, dvs. den kan frångås genom avtal mellan säljare och köpare.

Köplagens centrala delar innehåller bestämmelser om påföljder av kontraktsbrott. Här regleras bl. a. frågor om dröjsmål på säljarens eller

köparens sida, om fel eller brist i godset samt om avvisande av gods och hävande av köp. Vid sidan härav ges utfyllande bestämmelser om förhållandet mellan parterna beträffande t. ex. prisets bestämmande i vissa fall, platsen för godsets avlämnande och tiden för köpets fullgörande. Bortsett från reglerna i sistnämnda båda hänseenden reglerar lagen inte närmare kraven på säljarens prestation. Vilka krav som kan ställas på det sålda godsets kvalitet preciseras alltså inte i lagen.

Köplagen innehåller inte någon uttömmande reglering av alla frågor som rör köp av lös egendom. Spörsmål om ingående av köp faller utanför lagen. Vidare rör lagen endast köparens förhållande till säljaren. Lagbestämmelser saknas alltså bl. a. för det fallet att konsument som köpare kommer i förbindelse med exempelvis varans tillverkare, därför att denne utfärdat garanti för viss tid beträffande varan. Även frågor om köparens ställning i förhållande till den som vid kreditköp har övertagit säljarens fordran på köpeskillingen eller eljest i sista hand finansierat köpet faller utanför köplagens område. Spörsmål av sådant slag regleras inte heller i 1915 års lag om avbetalningsköp.

Vid vissa kategorier av konsumentköp, framför allt vid köp av varaktiga konsumtionsvaror, används i stor omfattning standardiserade köpvillkor, som tas in i kontrakt, ordersedlar, garantibevis etc. Denna s. k. formulärrätt har till stor del ersatt köplagens regler. Innehållet i de vanligen tillämpade formulärrättsliga reglerna berördes när förslaget till avtalsvillkorsslag lades fram (prop. 1971: 15 s. 13 och 57). Jag inskränker mig här till att erinra om följande. Ett för formulärrätten typiskt drag är att köparen helt eller delvis saknar de befogenheter som köplagens dispositiva regler tillerkänner honom vid försenad leverans av varan eller vid fel i denna. I garantibevis som lämnas vid konsumentköp brukar de påföljder lagen anvisar vid fel i varan ersättas av främst en rätt för köparen att få felet avhjälpd. Ofta friskriver sig säljaren uttryckligen från påföljder i övrigt. Vilken omfattning den formulärrättsliga regleringen har vid varje särskilt köpavtal är beroende av vilka handlingar som begagnats i det enskilda fallet, t. ex. om köpehandlingen innehåller allmänna leveransbestämmelser eller endast klausuler i vissa begränsade hänseenden. De formulär som används vid konsumentköp visar numera — bl. a. under inflytande av KO:s verksamhet — en tendens till ökad enhetlighet. Allmänna leveransvillkor m. m. fastställs ofta efter samråd mellan olika branschorganisationer.

Enligt köplagsutredningen behöver konsumenternas ställning på det köprättsliga området stärkas framför allt i tre hänseenden. För det första bör olägenheterna av formulärrätten motverkas. Standardvillkoren innebär oftast en försämring av köparens rättigheter enligt köplagen och är i många fall ofullständiga eller otydligt formulerade, varigenom rättsläget lätt blir oklart. För det andra är vissa för konsumenterna viktiga frågor över huvud taget inte reglerade i lag. Utred-

ningen pekar särskilt på de fall då konsumenterna i samband med köp kommer i förbindelse med tredje man, t. ex. tillverkare som har avgett garanti beträffande varan eller kreditgivare som vid kreditköp i den ena eller andra formen har övertagit säljarens fordran på köpeskillingen. Också i sådana fall kan det förekomma oklara eller för köparen betungande formulärrättsliga bestämmelser. För det tredje fäster utredningen uppmärksamheten vid att tydliga regler saknas för det fallet att köparen förmåtts köpa varan genom vilseledande uppgifter i reklam eller på annat sätt.

Vid remissbehandlingen av utredningens förslag har det rått allmän enighet om att konsumenternas ställning på det köprättsliga området behöver stärkas. En positiv grundinställning till förslaget kommer till synes både hos dem som företräder konsumentintressen och hos representanter för näringslivet. Att en civilrättslig skyddslagstiftning om konsumentköp bör ha tvingande karaktär godtas också överlag.

För egen del vill jag i fråga om *behovet av civilrättsliga skyddsregler om konsumentköp* först framhålla att dagens situation i viss mån skiljer sig från den som rådde när köplagsutredningen fick i uppdrag att undersöka frågan. Sedan dess har nämligen den i det föregående berörda, generellt verkande lagstiftningen av näringsrättslig karaktär kommit till stånd. Vid bedömningen av de olägenheter med formulärrätten som utredningen har påtalat måste således hållas i minnet att avtalsvillkorslagen erbjuder betydande möjligheter att ingripa mot otillbörliga standardvillkor som används vid konsumentköp. På motsvarande sätt kan genom marknadsföringslagen effektivt motverkas att vilseledande uppgifter lämnas i reklam o. d. i samband med konsumentköp.

Det förhållandet att den berörda näringsrättsliga lagstiftningen ger möjlighet att ingripa mot otillbörliga affärsmetoder innebär emellertid inte att behovet av civilrättsliga regler som klargör den enskilda konsumentens rättsställning bortfaller. Ett förbud som meddelas enligt avtalsvillkorslagen får inte någon omedelbar verkan beträffande giltigheten av redan ingångna köpavtal. Även i fall då ett sådant förbud har meddelats är det därför av värde för konsumenten att kunna stödja sig på civilrättsliga regler som anger hans befogenheter vid kontraktsbrott på säljarens sida. Behovet av sådana regler blir naturligen än större i situationer där något ingripande enligt avtalsvillkorslagen inte har ägt rum. Särskilt gäller detta fall då en otillbörlig begränsning av köparens befogenheter vid kontraktsbrott från motpartens sida har skett i ett avtal som har utformats utan användning av standardformulär. Sådana fall kan inte väntas komma till KO:s kännedom annat än i begränsad utsträckning. KO:s verksamhet måste över huvud taget av rent praktiska skäl koncentreras på områden med standardavtal. Det nu sagda har väsentligen motsvarande tillämpning på relationen mellan marknadsföringslagen och en civilrättslig reglering.

Sammanfattningsvis kan konstateras att de två olika typerna av lagstiftning tillgodoser delvis olika syften. Medan den näringsrättsliga lagstiftningen främst skyddar konsumentkollektivet som sådant och möjliggör en sanering av marknaden för framtiden tar en civilrättslig reglering i första hand sikte på enskilda fall och ger anvisningar för lösningen av konkreta tvister. Genom tvingande civilrättslig lagstiftning kan man åstadkomma ett grundskydd, vilket gäller vid alla konsumentköp. En sådan lagstiftning fungerar sålunda som ett betydelsefullt komplement till den reglering av avtalsvillkoren som kan komma till stånd med stöd av den näringsrättsliga lagstiftningen.

Det nu anförda talar enligt min mening med styrka för att det vid sidan av den näringsrättsliga regleringen finns behov även av särskild köprättslig lagstiftning till konsumenternas skydd. Härtill kommer att åtskilliga av de bestämmelser som ingår i köplagsutredningens lagförslag rör frågor som f. n. inte är direkt reglerade i lag. På sådana punkter är det uppenbarligen av särskilt värde för konsumenternas rättsskydd att en lagstiftning nu kommer till stånd.

När det gäller de *ämnen som skall regleras* genom den nya lagstiftningen har från en del håll framförts önskemål om en utvidgning av den föreslagna lagens omfattning. Önskemålen avser t. ex. kraven på säljarens prestation, verkan av att köparen undersökt varan före köpet, lagfästande av principen om s. k. öppet köp och reglering av konsumentens ställning vid serviceavtal.

Vissa av de önskemål om utvidgning av lagens omfattning som har förts fram rör frågor som har direkt anknytning till de föreslagna reglerna. Jag återkommer till dessa frågor vid behandlingen av lagstiftningens materiella innehåll. I detta sammanhang vill jag emellertid rent allmänt framhålla att tvingande regler bör införas bara när erfarenheten visar att det finns ett klart behov av sådana regler. Om några olägenheter av rådande avtalsfrihet inte har kunnat påvisas, kan det inte vara i konsumenternas intresse att införa en tvingande reglering, särskilt som en sådan reglering av hänsyn till speciella fall ofta måste ges ett för köparen mindre gynnsamt innehåll än den dispositiva rätten. Oförmånliga avtalsvillkor i sådana hänseenden som inte omfattas av den tvingande regleringen kan motverkas med stöd av avtalsvillkorslagen.

Andra frågor som tagits upp i remissyttrandena behandlas av särskilda utredningar. Jag har redan inledningsvis nämnt flera sådana. Härutöver kan erinras om att vissa principfrågor i samband med varudeklarerationer behandlas av varudeklarationsutredningen (H 1972: 01). Självfallet måste vi avvakta resultatet av det utredningsarbete som sålunda pågår på en rad för konsumenterna viktiga områden, innan slutlig ställning tas till formerna för eventuell lagstiftning i dessa

ämnen. Om det visar sig lämpligt, kan konsumentköplagen i framtiden kompletteras i berörda hänseenden.

Vad slutligen angår det av en del remissinstanser uttalade önskemålet om lagfästande av principen om öppet köp vill jag erinra om att efter hemförsäljningslagens tillkomst frågor om utvidgning av lagen att omfatta också försäljning som sker per telefon samt kontantköp som sker i köparens bostad eller under jämförbara förhållanden har behandlats i riksdagen med anledning av motioner (mot. 1972: 163 och 1972: 318, LU 1972: 5, mot. 1973: 274, LU 1973: 4). KO har i en skrivelse till justitiedepartementet i december 1972 tagit upp vissa problem som sammanhänger med hemförsäljning och telefonförsäljning samt förordat dels viss ändring i hemförsäljningslagen och dels en utredning rörande frågan om förbättrat konsumentskydd vid telefonförsäljning.

Den vid remissbehandlingen väckta frågan om generella och tvingande regler beträffande öppet köp rymmer invecklade problem av stor praktisk betydelse både för företagen och för konsumenterna. De kräver ytterligare utredning och kan därför inte tas upp i samband med prövningen av förslaget till konsumentköplag. Jag avser att senare i dag föreslå att frågan om lagstiftning angående öppet köp görs till föremål för särskild utredning och att i det sammanhanget också de av KO aktualiserade frågorna om hemförsäljning och telefonförsäljning tas upp till övervägande.

Med anledning av att den föreslagna lagen innehåller vissa regler om kreditköp har några remissinstanser ifrågasatt om inte dessa frågor borde överlämnas till kreditköpkommittén (Ju 1971: 5) i stället för att regleras i konsumentköplagen. Kreditköpkommittén själv har emellertid i sitt yttrande över köplagsutredningens förslag ställt sig i princip positiv till reformer beträffande den rättsliga regleringen i fråga om kreditköp. Kommittén framhåller dock med tanke på sitt eget arbete att lösningarna inte får betraktas som slutgiltiga. För egen del anser jag inte att det finns skäl att lämna de kreditköpfrågor som köplagsutredningen har behandlat åt sidan vid prövningen av förslaget till konsumentköplag. Kreditköpkommitténs fortsatta arbete, vilket rör ett vidare område än konsumentköp, kan emellertid ge ytterligare belysning åt dessa frågor och det kan därför inte uteslutas att de lösningar som nu väljs i dessa hänseenden kan behöva omprövas, när kommittén har slutfört sitt arbete.

Sammanfattningsvis finner jag utredningens urval av ämnen som nu bör regleras i en konsumentköplag vara lämpligt som en etapp på vägen mot en mera fullständig civilrättslig reglering av konsumentskyddet. Detta innebär att regleringen t. v. begränsas till att avse de grundläggande befogenheter som konsumenten skall ha mot säljaren

eller annan med vilken han träder i rättslig förbindelse på grund av köpet.

Under remissbehandlingen har också ifrågasatts om det inte skulle vara *lämpligare att avvakta den pågående översynen av köplagen* och det därtill anknutna nordiska lagstiftningssamarbetet. Jag kan emellertid inte finna att den föreslagna konsumentköplagen föregriper den pågående översynen av köplagen på sådant sätt att det finns skäl för uppskov. Leder denna översyn till en revision av köplagen, torde det inte möta några svårigheter att göra de ändringar i konsumentköplagstiftningen som kan föranledas därav. Å andra sidan behöver de lösningar som väljs i en särskild lag om konsumentköp inte betraktas som bindande för det fortsatta arbetet med översyn av köplagen.

I rättstekniskt hänseende har den av utredningen valda lösningen med en särskild lag om konsumentköp, som också diskuterats under remissbehandlingen, vissa klara fördelar. I lagen har samlats de regler som typiskt sett är av större praktisk betydelse för köparen. I många fall torde det därför i och för sig vara tillräckligt att hänföra sig till dessa regler i händelse av en uppkommen tvist. Vidare är det lätt att i en framtid komplettera lagen med ytterligare civilrättsliga regler till konsumenternas skydd på detta och närliggande rättsområden.

Som jag tidigare har berört har nordiska överläggningar rörande köprättsliga regler till konsumenternas skydd ägt rum såväl på utredningsstadiet som under departementsbehandlingen. I Norge har förslag till lagregler om konsumentköp nyligen lagts fram av den kommitté som handhar revisionen av den norska köplagen. Förslaget har remissbehandlats och väntas föranleda proposition senare i år. I Danmark undersöks f. n. behovet av konsumentskyddande åtgärder av en särskild förbrukerkommission. Även i Finland övervägs olika åtgärder på konsumentskyddsområdet, däribland frågor om särskild köprättslig konsumentlagstiftning. Det är emellertid ovisst när förslag härom kan väntas bli framlagt. I detta läge kan det pågående nordiska lagstiftningssamarbetet inte anses utgöra något hinder mot att genomföra utredningens förslag.

Några remissinstanser diskuterar vilken effekt en konsumentköplag kan få på *tillämpningen av avtalsvillkorlagen*. Sålunda anför KO att, eftersom lagförslaget syftar till att ge konsumenterna ett minimiskydd mot friskrivningsklausuler i kontrakt o. d., det kan bli svårt att ingripa mot avtalsvillkor som visserligen formellt uppfyller minimikraven i konsumentköplagen men vid en bedömning enligt avtalsvillkorlagens generalklausul ändå är att betrakta som otillbörliga i ett köpavtal av viss typ. KO avstyrker med hänsyn härtill att den allmänna köplagen kompletteras med tvingande bestämmelser som från konsumentens synpunkt är mindre förmånliga än köplagens dispositiva regler. KO förordar vidare att i konsumentköplagen tas in en uttrycklig regel om att

lagens minimistandard inte skall vara avgörande för om en avtalsklausul skall bedömas som otillbörlig enligt avtalsvillkorslagen.

Självfallet får inte de tvingande civilrättsliga reglerna lägga hinder i vägen när det gäller att med stöd av avtalsvillkorslagen genomdriva kontraktsvillkor som ger konsumenterna en starkare ställning än dessa regler innebär. Som jag förut framhållit är de möjligheter avtalsvillkorslagen ger av den största betydelse när det gäller att skydda konsumentkollektivet. Av de tvingande reglernas utformning kan emellertid inte dras annan slutsats än att konsumenten vid alla typer av avtal som regleringen omfattar skall ha åtminstone de befogenheter lagreglerna tillförsäkrar honom. Detta hindrar självfallet inte att ett avtalsvillkor, som uppfyller de minimikrav den tvingande civilrättsliga lagstiftningen uppställer, ändå kan vara att betrakta som otillbörligt i avtalsvillkorslagens mening med hänsyn till exempelvis den särskilda branschens förhållanden, den sålda varans art eller den begagnade försäljningsmetoden.

För att förhindra varje möjlighet till missförstånd på denna punkt vill jag emellertid förorda en ändring i avtalsvillkorslagen. Enligt 1 § i lagen kan marknadsdomstolen förbjuda användning av avtalsvillkor som med hänsyn till vederlaget och övriga omständigheter är att anse som otillbörligt mot konsumenten. Språkligt sett är "otillbörligt" ett förhållandevis starkt uttryck. Det kan diskuteras om inte lagtexten — liksom motsvarande paragraf i marknadsföringslagen — har fått en utformning som ger intryck av att tillämpningen skall vara mera restriktiv än vad som har varit avsikten. Den hittillsvarande tillämpningen av lagen har emellertid inte gett belägg för att den språkliga utformningen har lagt hinder i vägen för en tillämpning som står i god överensstämmelse med lagens i förarbetena angivna syfte. För att förbygga att tillkomsten av en konsumentköplag leder till att näringsidkarsidan reser starkare motstånd än hittills mot förändringar av avtalsvillkor som i och för sig är förenliga med konsumentköplagens minimiregler vill jag förorda att lagtexten justeras, så att den bättre överensstämmer med lagens syfte och ger ett mer rättvisande uttryck åt den innebörd som lagen skall ha enligt förarbetena och som också synes ha varit vägledande för hittillsvarande praxis. Jag föreslår att lagens 1 § utformas så, att marknadsdomstolen kan förbjuda användning av villkor som med hänsyn till vederlaget och övriga omständigheter är att anse som oskäligt mot konsumenten. Det framgår av vad jag nyss har anfört att den föreslagna lagändringen inte är avsedd att medföra någon egentlig ändring i nuvarande praxis och de allmänna bedömningsprinciper som har angetts i lagens förarbeten. Däremot räknar jag med att den föreslagna formuleringen skall göra det klart att förbud, när det inom någon bransch eller vid någon typ av avtal är påkallat, skall kunna riktas även mot avtalsvillkor som i och för sig uppfyller konsumentköplagens minimikrav.

Med denna ändring i avtalsvillkorslagen finner jag inget hinder mot att i konsumentköplagen ta med tvingande bestämmelser som avviker från köplagens dispositiva regler. Innan jag lämnar frågan om relationerna mellan avtalsvillkorslagen och konsumentköplagen vill jag framhålla att en viktig uppgift för den näringsrättsliga regleringen i framtiden blir att ingripa på de punkter där den tvingande civilrättsliga lagstiftningen inte upptar några regler. Jag får anledning att återkomma till detta flera gånger vid behandlingen av frågan om konsumentköplagens närmare innehåll. Inte minst kan avtalsvillkorslagen visa sig vara ett gott hjälpmedel när det gäller att förhindra att den tvingande regleringen kringgås eller dess syfte motverkas genom att näringsidkare betingar sig oskäligen förmåner med stöd av avtalsklausuler som inte direkt strider mot konsumentköplagens bestämmelser.

I en del remissyttranden påpekas att en tvingande lagstiftning som pålägger säljarsidan ett strängare ansvar kan leda till kostnadsökningar och *höjda varupriser*. Från bankhåll erinras även om att lagen kan leda till försämrade refinansieringsmöjligheter för bl. a. mindre företag inom detaljhandeln. Med anledning härav vill jag framhålla att den tvingande lagstiftning som utredningen föreslår väsentligen syftar till att stärka köparens ställning i händelse av kontraktsbrott på säljarens sida. Förslaget innebär med andra ord att den enskilde köparen inte skall behöva bära den ekonomiska risken av att säljaren inte fullgör sina förpliktelser. Jag har svårt att tro att en sådan lagstiftning skall behöva medföra någon mera väsentlig ökning av säljarnas kostnader. Det kan visserligen — som har anförts under remissbehandlingen — finnas en viss risk för att lagen leder till ett ökat antal oberättigade krav från köpare och därigenom påverkar säljarnas kostnader. Denna fara för kostnadsökningar bör dock enligt min mening inte föranleda att man avstår från att ge köpare i allmänhet tillfredsställande rättsskydd i händelse av kontraktsbrott på säljarens sida. I likhet med köplagsutredningen kan jag därför inte finna att risker av berört slag kan anföras som något bärande skäl mot en förstärkning av köparens rättigheter. Jag bedömer inte heller risken för försämrade refinansieringsmöjligheter som särskilt oroande vare sig från näringslivets eller från konsumenternas synpunkt.

Mot bakgrund av det nu anförda förordar jag att köplagsutredningens förslag läggs till grund för lagstiftning om konsumentköp.

6.2 Huvudgrunderna för lagstiftningen

6.2.1 Tillämpningsområdet

Det skyddsbehov som motiverar införandet av tvingande regler om köparens befogenheter mot säljaren m. fl. gör sig enligt köplagsutredningens mening främst gällande i fall då konsument för enskilt bruk kö-

per vara av näringsidkare. Enligt utredningen bör lagens tillämpningsområde i princip begränsas till dessa fall. För att täcka bl. a. så stor del som möjligt av handeln med begagnade bilar föreslår utredningen emellertid att lagen skall omfatta också köp från annan än näringsidkare, om köpet förmedlas av näringsidkare som ombud för säljaren.

Under remissbehandlingen har den förordade avgränsningen av lagens giltighetsområde i allmänhet inte föranlett någon erinran. I några yttranden diskuteras emellertid möjligheterna att ge lagen en vidare inriktning. Sålunda bör enligt marknadsdomstolens mening övervägas om inte kretsen av köpare som skyddas av de tvingande reglerna bör vidgas att omfatta även sådana kategorier av yrkesutövare som driver verksamhet i andra än affärsmässiga former, t. ex. lantbrukare, fiskare och hantverkare. Vidare förordas både av statens konsumentråd och av näringslivet att lagen generellt utsträcks att gälla även köpavtal där säljaren är privatperson. Man pekar på att utredningens förslag kan leda till tolkningssvårigheter beträffande innebörden av begreppet näringsidkare och på att risk kan uppstå för att lagen kringgås.

För egen del vill jag framhålla att den lagstiftning det nu är fråga om motiveras av sociala skyddssynpunkter liknande dem som ligger till grund för exempelvis avtalsvillkorslagen och hemförsäljningslagen. Den är i likhet med dessa lagar att betrakta som ett led i samhällets strävan att stärka konsumenternas ställning. Det synes därför naturligt att lagen ges i huvudsak samma tillämpningsområde som nyssnämnda lagar, dvs. att den begränsas till avtal mellan näringsidkare och konsument. Starka praktiska skäl talar också för en sådan ordning. Jag medger visserligen att ett visst skyddsbehov kan framträda också i fall där både säljare och köpare är näringsidkare. Som föredragande departementschefen påpekade när förslaget till avtalsvillkorslag lades fram (prop. 1971: 15 s. 68) finns dock avsevärda skillnader mellan dessa fall och de situationer då enskilda konsumenter ingår köpavtal med näringsidkare. De flesta näringsidkare är eller kan bli anslutna till organisationer som har till uppgift att bevaka medlemmarnas intressen i bl. a. nu aktuella hänseenden. En näringsidkare som skall göra inköp för den egna rörelsen har därför ofta större möjligheter än den enskilde konsumenten att göra sina intressen gällande vid utformningen av avtalsvillkoren. Vad gäller köp där ingendera parten är näringsidkare torde normalt sett inte föreligga något påtagligt behov av sådana skyddsregler som utredningen föreslår. Dessa regler tar framför allt sikte på områden där formulärrätten har vunnit stor utbredning och syftar över huvud taget till att motverka att säljaren genom att utnyttja sin ekonomiska överlägsenhet betingar sig särskilt förmånliga villkor på köparens bekostnad. Sådana situationer torde vara mindre vanliga då köpavtal ingås mellan privatpersoner.

På grund av det nu anförda ansluter jag mig till utredningens förslag att lagen görs tillämplig på köp där säljaren är näringsidkare och köpa-

ren konsument som förvärvar varan huvudsakligen för enskilt bruk. För att motverka kringgående av lagen och fånga in vissa situationer som i fråga om skyddsbehovet typiskt sett nära överensstämmer med huvudfallen förordar jag vidare, i likhet med utredningen, att lagen får omfatta också köp som förmedlas av näringsidkare som ombud för privatperson. Jag vill till undvikande av missförstånd framhålla att jag inte med det nu sagda har tagit avstånd från tanken på särskilda skyddsregler för andra typer av köp än de nu nämnda. Skulle det under köplagsutredningens fortsatta arbete eller i annat sammanhang visa sig föreligga behov av sådana regler är jag givetvis beredd att ta upp den frågan till övervägande.

Vad angår föremålet för köpet innebär utredningens förslag att lagen skall gälla köp av vara. Någon kritik mot förslaget i denna del har inte framförts under remissbehandlingen. Jag har inte heller någon erinran mot den föreslagna avgränsningen.

I näringslivets remissyttrande uppmärksammas den internationellt privaträttsliga frågan om vilket lands lag som skall tillämpas på *konsumentköp med internationell karaktär*. Denna fråga regleras i lagen (1964: 528) om tillämplig lag beträffande internationella köp av lösa saker. Huvudregeln är enligt denna lag (3 §) att parterna själva får bestämma vilket lands lag som skall reglera köpet. Principen om parternas avtalsfrihet vid val av tillämplig lag innebär enligt förarbetena till lagen (prop. 1964: 149 s. 19) att en överenskommelse i frågan är giltig, även om avtalet hänvisar till en lag som väsentligen avviker från den lag som eljest skulle vara tillämplig och även i vad avtalet kan medföra att tvingande regler i sistnämnda lag sätts ur kraft. I ytterlighetsfall skall svensk domstol dock kunna ingripa med stöd av lagens bestämmelse om ordre public (6 §), vilken utsäger att bestämmelse i utländsk lag som är uppenbart oförenlig med grunderna för rättsordningen här i landet inte får vinna tillämpning här. Av förarbetena till lagen (prop. s. 26) framgår att domstol endast i mycket begränsad utsträckning kan tillgripa ordre public-bestämmelsen för att upprätthålla en betydelsefull tvingande svensk rättsregel, t. ex. en tvingande regel som syftar till att skydda avbetalningsköpare mot obilliga avtalsvillkor. Har parterna inte träffat någon överenskommelse om vilket lands lag som skall reglera köpet, gäller enligt 1964 års lag som huvudregel att "säljarens lag" skall tillämpas (4 §). Om säljaren eller hans representant tar emot beställningen i köparens land, skall dock det landets lag gälla.

Den reglering för vilken jag nu har redogjort tillkom i anslutning till att Sverige ratificerade en av Haagkonferensen för internationell privaträtt år 1955 utarbetad konvention i ämnet. Konventionen har tillträtts av ytterligare ett antal europeiska stater, däribland Danmark, Finland och Norge. Den har trätt i kraft. Bestämmelserna i 1964 års lag är i enlighet med en särskild regel i konventionen (art. 7) tillämpliga på samt-

liga internationella köp, dvs. oavsett om de har anknytning till annan konventionsstat eller till stater utanför konventionen.

Det skall inte bestridas att den avtalsfrihet i fråga om val av tillämplig lag som 1964 års lag utgår från rymmer vissa problem från konsumentskyddssynpunkt. Jag tänker främst på den möjlighet lagen ger parterna vid ett här i landet ingånget konsumentköp, som har internationell karaktär exempelvis därigenom att säljaren är ett utländskt företag, att välja ett annat lands lag för lösning av tvister på grund av köpet. Risken för missbruk av avtalsfriheten på denna punkt är inte stor. Som redan har påpekats ger 1964 års lag svensk domstol viss — låt vara begränsad — möjlighet att med tillämpning av ordre publicsynpunkter undanröja verkningarna av en överenskommelse om lagval som syftar till att direkt kringgå konsumentköplagen. Med stöd av avtalsvillkorslagen kan vidare KO och marknadsdomstolen ingripa mot oskäligen lagvalsklausuler vid konsumentköp. Med hänsyn härtill anser jag några särskilda lagstiftningsåtgärder i syfte att hindra kringgående av den tvingande regleringen på detta sätt inte vara nödvändiga. Lagstiftning av sådan innebörd torde f. ö. förutsätta att vi säger upp 1955 års Haagkonvention.

Utredningen har inte närmare diskuterat frågan om konsumentköplagens inverkan på *säljarens relationer till annan i tidigare säljled*, t. ex. tillverkaren och grossisten. Frågan har emellertid uppmärksamats i vissa remissyttranden. Sålunda förklarar sig näringslivet förutsätta att lagförslaget inte syftar till att ändra den ansvarsstruktur som har utvecklats på säljarsidan. Enligt näringslivets mening är förslaget utformat så, att frivilliga överenskommelser mellan berörda parter kan reglera ansvarsförhållandena på säljarsidan på ett ändamålsenligt sätt. Frågan om säljarens ställning i förhållande till exempelvis varans tillverkare, när säljaren enligt lagen ådrar sig köprättsligt ansvar för en av tillverkaren lämnad, felaktig uppgift om varan, berörs av bl. a. KO och statens konsumentråd, vilka ifrågasätter införande av bestämmelser om regressrätt för säljaren mot den som har lämnat oriktiga informationer om varan. För egen del ser jag saken på följande sätt. Konsumentköplagen avses innehålla tvingande regler till skydd för konsumenten, när han köper vara av näringsidkare. Det ligger klart utanför lagens syfte att ta ställning till hur lagen i visst eller vissa hänseenden återverkar på ansvarsförhållandena inom näringslivet. På detta område råder i dag avtalsfrihet. Som understryks av näringslivet lämnar utredningens förslag utrymme för frivilliga överenskommelser om relationerna mellan olika säljled. Några missförhållanden som motiverar ingripande genom lagstiftning i detta hänseende har inte påvisats. Jag ansluter mig därför till näringslivets uppfattning i frågan. Till spörsmålet om säljarens förhållande till kreditgivare

som övertagit säljarens fordran mot köparen återkommer jag i det följande.

I specialmotiveringen till 1 § återkommer jag till den närmare utformningen av reglerna om lagens tillämpningsområde.

6.2.2 Lagstiftningstekniken

Utredningen anser att den föreslagna konsumentköplagens karaktär av *minimiskydd för köparen* bör komma till uttryck på två sätt i lagtexten. Dels bör slås fast att köparen vid konsumentköp alltid skall ha de befogenheter som tillerkänns honom i lagen. I anslutning härtil bör ut-sägas att förbehåll som inskränker sådan befogenhet är ogiltigt. Dels bör genom en särskild regel klargöras att lagen inte hindrar tillämpning av sådana avtalsvillkor och dispositiva rättsregler som ger köparen bättre rättigheter än den tvingande lagstiftningen eller rör frågor som inte regleras i lagen. Det minimiskydd som köparen får enligt konsumentköplagen kan nämligen av olika skäl inte på alla punkter sträcka sig lika långt till köparens förmån som den allmänna köplagens dispositiva regler. Har intet avtalats mellan köparen och säljaren rörande en fråga som regleras i den tvingande lagen, kan det därför ofta vara mer förmånligt för köparen att återopa köplagens normalregler än konsumentköplagens minimiregler. Man bör enligt utredningen se till att konsumenterna i sådana fall inte kommer i sämre ställning än köpare på vilkas köp konsumentköplagen över huvud taget inte är tillämplig. Det-samma gäller beträffande frågor som i avsaknad av avtal mellan parterna är att bedöma enligt andra dispositiva rättsregler än den allmänna köplagens. Hit hör exempelvis frågor om köparens förhållande till tredje man (varans tillverkare, kreditgivare m. fl.)

Under remissbehandlingen har utredningens förslag i allmänhet lämnats utan erinran. Från några håll framförs dock betänkligheter mot förslaget. KO menar att det i många fall kommer att bli svårt att avgöra om konsumentköplagen eller den allmänna köplagen är tillämplig i frågor som regleras i båda lagarna. Näringslivet ifrågasätter om inte förhållandet mellan den tvingande lagen och det dispositiva regelsystemet på främst köprättens område blivit onödigt komplicerat. Föreningen Sveriges tingsrättsdomare anser att lagförslaget bör ges en tydligare utformning såvitt avser lagens förhållande till sådana avtal och dispositiva regler vilka rör frågor som inte regleras i lagen.

Av vad jag tidigare har anfört (6.1) framgår att jag ansluter mig till utredningens förslag att de köprättsliga reglerna till konsumenternas skydd skall meddelas i en från den allmänna köplagen fristående lag. Jag delar också uppfattningen att konsumentköplagen främst bör garantera köparen ett grundskydd i händelse av kontraktsbrott på säljarens sida och att den inte bör syfta till någon fullständig reglering av alla frågor rörande konsumentköp. Med en sådan lösning måste man klargöra

hur de tvingande reglerna förhåller sig till framför allt sådana dispositiva normalregler som i allmänhet gäller beträffande köparens ställning i förhållande till säljaren och andra personer som han kan komma i rättslig förbindelse med på grund av köp. Problemet är i och för sig inte nytt. Liknande problem uppstår så snart man inför en tvingande civilrättslig reglering vilken skall gälla vid sidan av dispositiva rättsregler. Som exempel kan nämnas förhållandet mellan tvingande och dispositiva regler i lagen (1927: 77) om försäkringsavtal. Den föreslagna konsumentköplagen skiljer sig framför allt i ett hänseende från tidigare motsvarigheter, nämligen genom att de tvingande reglerna inte avses ingå i samma lag som innehåller de dispositiva normalreglerna. Detta förhållande ger anledning att i fråga om konsumentköplagen särskilt överväga behovet att klargöra lagens förhållande till dispositiva rättsregler.

Eftersom det tvingande skyddet i konsumentköplagen skall representera en minimistandard i fråga om köparens rättigheter, kan man knappast undvika att dess regler i vissa fall blir mindre förmånliga än de dispositiva regler som den allmänna köplagen innehåller. Ett mycket stort antal köp sker emellertid utan att parterna träffar något särskilt avtal som innebär avvikelse från den allmänna köplagen. Hit hör exempelvis det stora flertalet köp av dagligvaror. Konsumentköplagens tillkomst bör givetvis inte medföra att konsumenten vid sådana köp i fortsättningen får sämre rättigheter än han har f. n. Köparen skall med andra ord alltid kunna åberopa reglerna i den allmänna köplagen om dessa är förmånligare för honom än konsumentköplagens bestämmelser och något avtal om avvikelse från den allmänna köplagen inte föreligger. Det är angeläget att något missförstånd inte uppstår beträffande de rättigheter konsumenten har i olika situationer.

Vad jag nu har anfört avser i första hand förhållandet mellan konsumentköplagen och den allmänna köplagen. Resonemanget har emellertid aktualitet även beträffande den tvingande lagens relation till andra dispositiva rättsregler än köplagens, t. ex. när det gäller köparens befogenheter mot kreditgivare som övertagit säljarens fordran på köpeskillingen. I sådana fall bör det också stå köparen fritt att i stället för den tvingande minimiregleringen åberopa allmänna civilrättsliga regler.

Beträffande tvingande lagstiftning på det civilrättsliga området gäller som allmän princip att sådan lag inte lägger hinder i vägen för tillämpning av avtalsvillkor som är förmånligare för den skyddade parten än de tvingande reglerna. Detta bör naturligen också gälla i fråga om konsumentköplagen. Det kan antas att konsumentköp inte sällan kommer att vara slutna på villkor som i det ena eller andra avseendet medger köparen bättre rättigheter än konsumentköplagen. Bl. a. kan det, som jag tidigare har framhållit, förväntas att sådana avtalsvillkor skall komma till under inflytande av avtalsvillkorslagen.

Mot bakgrund av det nu anförda anser jag att konsumentköplagen

bör innehålla bestämmelser som klargör hur lagens regler förhåller sig till avtal mellan parterna och — när något avtal inte träffats — till dispositiva rättsregler på främst köprättens område. Jag delar inte de av några remissinstanser uttalade farhågorna för att sådana bestämmelser skulle leda till betydande tillämpningssvårigheter. På denna punkt får liksom beträffande övriga regler i lagen förutsättas att behövlig information lämnas till näringsidkare, konsumenter och berörda offentliga organ. Ofta torde f. ö. de diskuterade problemen vara av huvudsakligen teoretiskt intresse. Det bör alltid stå konsumenten fritt att hänföra sig till den tvingande lagen. Härigenom kan han undgå de svårigheter som kan vara förenade med att fastställa innebörden av ett avtalsvillkor eller en dispositiv lagregel och avgöra om villkoret eller lagregeln är förmånligare än den tvingande bestämmelsen.

Jag anser följaktligen att utredningens förslag i nu berörda hänseenden bör kunna godtas. Till den närmare innebörden av reglerna återkommer jag i specialmotiveringen till 2 §.

Som redan nämnts syftar utredningens förslag även till att klargöra konsumentköplagens förhållande till avtalsvillkor och dispositiva regler vilka rör frågor som inte regleras i lagen. Detta motiveras av att lagen inte avser att ge någon fullständig reglering av alla frågor som har samband med den tvingande regleringen. Som exempel på en fråga som har lämnats utanför regleringen kan nämnas verkan av att köparen före köpet har undersökt varan (47 § köplagen). Enligt utredningen bör det uttryckligen klargöras att konsumentköplagen inte lägger hinder i vägen för att i sådana frågor tillämpa vad som kan ha avtalats mellan parterna eller som följer av köplagens dispositiva regler.

Att räckvidden av den tvingande regleringen måste vara den som utredningen har angett synes mig ligga i sakens natur. Det kan givetvis ha sitt värde att genom en uttrycklig bestämmelse klargöra konsumentköplagens räckvidd också i nu nämnda hänseende, även om det i och för sig inte är strikt nödvändigt. Det är emellertid också angeläget att inte onödigtvis komplicera lagtexten. Med hänsyn härtill har jag stannat för att någon motsvarighet till utredningens förslag i denna del inte bör tas med i lagen.

Utredningen tar i samband med de nu diskuterade problemen också upp frågan om giltigheten av avtalsvillkor som syftar till att helt eller delvis sätta konsumentköplagens regler ur spel, dvs. problemet om *kringgående av lag*. Utredningen berör härvid bl. a. frågan om domstols möjlighet att med stöd av den allmänna rättsgrundsats som har kommit till uttryck i 8 § skuldebrevslagen jämkas eller lämna utan avseende avtalsvillkor som på ett sådant sätt neutraliserar en tvingande regel att det utgör ett direkt kringgående av denna. Vad utredningen anför ger mig anledning erinra om att hithörande frågor f. n. utreds av generalklausulutredningen. Något önskemål om att konsumentköplagen skall komplet-

teras med en regel om möjlighet för domstol att åsidosätta otillbörliga avtalsvillkor har inte framförts vid remissbehandlingen av köplagsutredningens förslag. Med hänsyn till det anförda anser jag mig inte nu böra gå närmare in på frågan i vilken utsträckning domstol med stöd av nuvarande förmögenhetsrättsliga generalklausuler kan åsidosätta avtalsvillkor av det slag utredningen syftar på (jfr prop. 1971: 15 s. 62).

Utredningen anser det eftersträfvansvärt att *konsumentköplagens terminologi* i görligaste mån ansluter sig till den allmänna köplagens. Denna ståndpunkt har inte föranlett några kritiska kommentarer i remissyttrandena. Inte heller för egen del finner jag anledning till någon erinran mot vad utredningen har anfört härom. I några remissyttranden hävdas emellertid att den föreslagna lagen inte blir effektiv, eftersom den på flera punkter innehåller alltför diffusa bestämmingar, t. ex. uttryck av typen "skälig tid", "väsentlig betydelse" och "skälig ersättning". Med anledning av denna kritik vill jag betona att det knappast torde vara möjligt att i en civilrättslig lagstiftning av förevarande slag helt undvika allmänt hållna formuleringar av nämnda typ. En nackdel med sådana uttryck är visserligen att de försvårar för parterna att anpassa sitt handlande efter lagens bestämmelser. De fyller emellertid den viktiga funktionen att de skapar förutsättningar för ett hänsynstagande till omständigheterna i det enskilda fallet. Det är svårt att göra en riktig avvägning vid utformningen av mera preciserade föreskrifter och sådana föreskrifter kan lätt leda till resultat som i det enskilda fallet ter sig godtyckliga.

6.2.3 Kraven på säljarens prestation

Konsumentköplagen skall enligt utredningens förslag i första hand reglera frågor om påföljderna av kontraktsbrott på säljarens sida, dvs. de spörsmål som i den allmänna köplagen behandlas i 21—27 §§ (dröjsmål) och 42—54 §§ (fel i godset). Innan utredningen går närmare in på köparens befogenheter mot säljaren, diskuterar den emellertid utförligt vissa allmänna spörsmål om de krav som kan ställas på säljarens prestation m. m. I likhet med utredningen skall jag i det följande först ta upp dessa problem (6.2.3—6.2.5).

Vad gäller de krav som skall ställas på säljarens prestation intar utredningen den ståndpunkten att konsumentköplagen inte bör försöka lösa hithörande frågor genom regler med generell räckvidd och avfattning (se 4.2.3). Detta har främst betydelse beträffande kraven på den sålda varans kvalitet och användbarhet eller med andra ord vad som skall räknas som "fel" i en vara. Enligt utredningens mening bör denna fråga bedömas enligt samma principer som anses gälla vid tillämpning av den allmänna köplagen.

Flertalet remissinstanser har godtagit eller lämnat utan erinran utredningens bedömning av lagstiftningsbehovet i denna del. Statens konsu-

mentråd kritiserar dock utredningens uppfattning och hävdar att man vid den fortsatta översynen av köplagen bör undersöka möjligheten att i konsumentköplagen införa en regel om att en vara skall vara ägnad för sitt ändamål. En sådan regel skulle enligt rådets mening bl. a. kunna minska utbudet av undermåliga och obrukbara varor. Liknande önskemål uttalas även från vissa andra företrädare för konsumentintressen.

Enligt min mening talar goda skäl för att man inte bör inskränka rådande avtalsfrihet beträffande kraven på varans beskaffenhet genom tvingande regler av generell natur i konsumentköplagen. Det är mycket svårt att utforma en sådan reglering på ett sätt som innebär en reell förbättring av konsumenternas ställning. Eftersom konsumentköplagen skall gälla en mångfald olika varor och köpsituationer torde det nämligen knappast vara möjligt att ange kraven på en varas beskaffenhet på annat sätt än genom en mycket allmänt hållen formulering. En tvingande bestämmelse av sådant slag skulle i realiteten knappast innebära att bedömningen av vad som skall räknas som fel i varan tillfördes något väsentligt nytt i jämförelse med de principer som redan nu gäller. Jag har inte fått intrycket att det — om man bortser från användningen av klausulen "i befintligt skick" till vilken jag strax återkommer — i någon nämnvärd utsträckning förekommer att säljare i sina avtalsformulär friskriver sig från ansvar för en såld varas allmänna kvalitet och användbarhet. Skulle oacceptabla sådana friskrivningar förekomma ger avtalsvillkorlagen goda möjligheter till ingripande. Med hänsyn till det nu anförda anser jag inte att några tvingande lagregler av allmän räckvidd rörande kraven på sålda varors beskaffenhet bör införas i konsumentköplagen.

Med den nu intagna ståndpunkten behöver konsumentköplagen inte belastas med speciella undantagsregler för situationer då en vara säljs som defekt eller eljest inte fullgod eller för annat bruk än det normala. I sådana fall ingår det i parternas avtal att varan skall avvika från normal standard, och denna avvikelse kan då inte anses innebära att varan är behäftad med fel. Tillämpning av konsumentköplagens regler om köparens befogenheter vid fel kommer med andra ord i fråga endast om varan i annat avseende inte motsvarar de krav som köparen bör kunna ställa på den.

Enligt utredningens mening bör det nu förda resonemanget fördes med förbehåll i två avseenden. Är situationen sådan att den sålda varan är farlig för köparens eller annans liv eller hälsa, gör sig svårigheterna att i lag bestämma kraven på varans beskaffenhet inte gällande med samma styrka som beträffande varor i allmänhet. Vare sig varan har sålts i strid mot sådant förbud att saluhålla varan som från säkerhetssynpunkt meddelats i författning eller av myndighet eller varan eljest är hälsovådlig, bör köparen enligt utredningen kunna utöva de befogenheter som tillkommer honom vid fel i varan. Förslaget innehåller därför

uttryckliga bestämmelser av sådan innebörd. Utredningen föreslår vidare att lagen skall innehålla regler om vilken verkan som skall tillmätas ett förbehåll om att varan säljs "i befintligt skick". Syftet med denna regel är att säljaren inte skall kunna undandra sig allt ansvar för varans beskaffenhet bara genom att införa ett sådant förbehåll i avtalet.

Vid remissbehandlingen har utredningens förslag till lagreglering i nu berörda hänscenden genomgående väckt positivt gensvar. De anmärkningar som riktas mot förslaget gäller enskildheter i bestämmelsernas utformning. De föreslagna reglerna rör frågor av uppenbar praktisk betydelse, där uttryckliga bestämmelser saknas f. n. De utgör därför enligt min mening en värdefull förstärkning av konsumenternas rättsskydd och jag delar utredningens uppfattning att säljarens ansvar för fel i varan bör preciseras på de punkter det nu är fråga om. Den närmare utformningen av bestämmelserna behandlas i specialmotiveringen till 8 och 9 §§.

6.2.4 Säljarens ansvar för uppgifter om varan

Utredningens lagförslag upptar flera regler som syftar till att stärka köparens ställning för den händelse han förletts att köpa varan genom oriktiga uppgifter om denna. Enligt utredningens mening bör i lagen klargöras att säljarens ansvar för riktigheten av uppgifter som lämnas om varan omfattar inte bara vad som direkt influtit i t. ex. ett skriftligt kontrakt utan också uppgifter som förekommer i annonser, reklambroschyrer, bruksanvisningar till varan m. m. I lagförslaget regleras först säljarens ansvar för sådana uppgifter som han själv har lämnat om varan. Förslaget innebär i huvudsak att köparen skall ha rätt att göra gällande befogenhet som enligt lagen tillkommer honom vid fel i varan, om säljaren har lämnat oriktig uppgift om varan och uppgiften kan antas ha inverkat på köpet. Säljaren medges dock viss rättelsemöjlighet. Utredningen föreslår vidare att säljaren skall ha visst ansvar också när den oriktiga uppgiften härrör från annan än honom själv, t. ex. varans tillverkare. Som förutsättning härför skall enligt förslaget bl. a. gälla att säljaren antingen har åberopat uppgiften eller måste ha insett att den var oriktig.

Förslaget att konsumentköplagen skall innehålla regler om säljarens ansvar för oriktiga uppgifter om varan har överlag godtagits av remissinstanserna. Vad beträffar reglernas utformning har bl. a. från konsumenthåll uttalats önskemål om att skyddet för konsumenten vidgas i vissa hänscenden. Näringslivet å sin sida hävdar att den föreslagna regleringen präglas av ett marknadsrättsligt synsätt och bör ändras så att den bättre ansluter till nuvarande avtals- och köprättsliga principer. Reglerna bör i enlighet härmed precisera vilka uppgifter säljaren ansvarar för, dvs. vad som omfattas av köpavtalet, i stället för att ange i vilka situationer säljaren skall svara för oriktiga uppgifter.

För egen del vill jag först erinra om att marknadsföringslagen har medfört en väsentlig förbättring av konsumenternas allmänna skydd mot ovederhäftiga metoder i reklam och annan marknadsföring. Konsumenternas ställning har också stärkts genom lagstiftning på speciella områden. Sålunda har i livsmedelslagen (1971: 511) tagits upp straffsanktionerade regler om märkning av livsmedel, t. ex. med uppgifter om hållbarhetstid. Genom lagen (1971: 1081) om bestämning av volym och vikt, vilken träder i kraft den 1 juli 1973, straffbeläggs saluförande av färdigförpackad vara med oriktig volym- eller viktuppgift. Som jag har påpekat tidigare (6.1) innebär dock den omständigheten att man kan ingripa mot ovederhäftiga affärsmetoder på näringsrättslig väg inte i och för sig att det saknas behov av civilrättsliga regler som klargör den enskilde konsumentens rättigheter för den händelse han förmått att köpa en vara genom t. ex. felaktiga upplysningar i reklamen. Jag delar utredningens uppfattning att tvingande regler i detta ämne bör meddelas i konsumentköplagen.

Vad gäller den närmare utformningen av regleringen vill jag med anledning av näringslivets kritik mot utredningens förslag framhålla följande. Det kan i och för sig synas ligga nära till hands att anknyta till den i den juridiska doktrinen gjorda distinktionen mellan uppgifter som anses omfattade av köpavtalet ("utgör avtalsinnehåll") och uppgifter som ligger utanför avtalet. Distinktionen är emellertid inte oomtvistad (jfr SOU 1972: 28 s. 148). Den har inte heller vunnit något klart stöd i rättspraxis. Med hänsyn härtill och till svårigheten att i praktiken dra en skarp gräns mellan uppgifter av det ena och det andra slaget kan jag inte ansluta mig till näringslivets ståndpunkt. Jag anser i stället den av utredningen förordade metoden för angivande av säljarens ansvar vara att föredra. Enligt min mening kan det f. ö. snarast ses som en fördel att den civilrättsliga regleringen utformas med anknytning till de näringsrättsliga bestämmelserna, eftersom de båda lagarna med olika metoder skall tillgodose samma syfte, nämligen att skydda konsumenterna mot vilseledande framställningar i reklam o. d., och därmed är att betrakta som komplement till varandra.

Förslaget att regleringen skall omfatta säljarens ansvar för inte bara egna uppgifter utan också uppgifter som härrör från tredje man har inte föranlett någon gensaga vid remissbehandlingen. Förslaget utgör enligt min mening ett värdefullt led i strävandena att ge konsumenterna ett fullgott skydd mot ovederhäftiga uppgifter i reklam o. d. För köparen är det uppenbarligen en fördel att han inte behöver undersöka om det är säljaren eller någon annan, t. ex. varans tillverkare, som står för en oriktig uppgift som lämnats i samband med köpet. I förhållande till köparen framstår säljare och tillverkare vanligen som en enhet. Det synes därför naturligt att en köpare som genom oriktiga uppgifter om varan förmått att köpa denna kan göra gällande samma befogenheter mot

säljaren vare sig det är säljaren själv eller tillverkaren som har lämnat de oriktiga uppgifterna. Jag ansluter mig alltså i princip till utredningens förslag i denna del.

Till de anmärkningar beträffande förslagets enskildheter som har framförts vid remissbehandlingen återkommer jag vid behandlingen av den närmare utformningen av reglerna i specialmotiveringen till 7 §.

Några remissinstanser har tagit upp frågan om säljarens ansvar för sidoutfästelser, som har lämnats av företrädare för denne. Denna fråga, som har speciell betydelse vid hemförsäljning, har föranlett en särskild regel i 3 § hemförsäljningslagen. Jag finner inte tillräcklig anledning att ta upp den i detta sammanhang.

6.2.5 Säljarens ansvar för garanti rörande varan

Nära samband med frågan om säljarens ansvar för uppgifter om varan har spörsmålet om hans ansvar för sådan garanti beträffande varan som ofta ingår i avtalet. Ordet garanti används i mycket skiftande sammanhang. I allmänhet innefattar en garanti vissa utfästelser om varans beskaffenhet. Utfästelserna kan ha mycket allmän karaktär, t. ex. avse att varan är av god kvalitet. De kan emellertid också hänföra sig till bestämda egenskaper hos varan, exempelvis dess hållbarhet eller prestanda. Vanligt är att en garanti reglerar köparens rättsställning i händelse av fel i varan. Normalt lämnas härvid ett åtagande från säljaren eller annan, t. ex. varans tillverkare att avhjälpa sådana fel. Åtaganden av detta slag är i regel tidsbegränsade.

Utredningen har tagit upp frågan om det finns anledning att genom särskild föreskrift i lagen ålägga säljare som har lämnat en "garanti" ett strängare ansvar för fel i varan än vad som annars gäller. Utredningen anser emellertid inte att det finns tillräckliga skäl för att införa en sådan regel. Däremot förordar utredningen en lagregel om bevisbördan när varan avviker från vad som följer av en tidsbestämd garanti. Regeln slår fast att säljaren i ett sådant fall har bevisbördan för att avvikelserna beror på omständigheter som köparen svarar för. Den torde överensstämma med gällande rätt såvitt avser garantier som hänförs sig till varans skick vid den tidpunkt då varan övergick på köparen. Den blir emellertid också tillämplig beträffande de moderna garantier som innebär en tillförsäkran att varan skall vara funktionsduglig under hela garantitiden.

Inte heller beträffande garantier som innefattar åtagande att avhjälpa fel i varan anser utredningen det vara möjligt att meddela tvingande regler om åtagandenas materiella innehåll, exempelvis föreskrifter om vem som skall bekosta transport av varan till och från det ställe där reparation skall ske. Konsumentköplagen föreslås endast uppta regler om påföljderna av att utfästelse att avhjälpa fel inte fullgörs. Eftersom utfästelser av detta slag ofta avges av annan än säljaren, t. ex. varans tillverkare, bör lagen även reglera säljarens ansvar för bristande upp-

fyllelse av sådant avhjälpningsåtagande från tredje mans sida som gjorts för säljarens räkning.

Under remissbehandlingen har i allmänhet inte riktats någon erinran mot den avgränsning av lagregleringen beträffande garantier som utredningen föreslår. Några remissinstanser — däribland statens konsumentråd och KF — föreslår emellertid att förbud införs mot användning av ordet "garanti" i andra fall än när köparen tillförsäkras bättre förmåner än lagen ("gällande rättsregler") innebär. Konsumentrådet anser vidare att säljaren bör vara skyldig att se till att köparen informeras om innehållet i garantin, att köpevillkoren är enkelt och klart formulerade och att de överlämnas till köparen. Brister säljaren i denna skyldighet bör köparen ha möjlighet att t. ex. häva köpet. Ett par remissinstanser efterlyser tvingande regler om de minimikrav som bör ställas på vad en garanti skall omfatta. Härvid erinras bl. a. om risken för att garantier eljest förknippas med villkor som i realiteten betager garantierna deras värde.

För egen del kan jag instämma i att den nuvarande användningen av uttrycket garanti kan kritiseras. Många konsumenter uppfattar detta uttryck som innebärande att de tillförsäkras en speciell förmån. Det är emellertid inte ovanligt att en "garanti" i realiteten bara utgörs av en försäkran att varan har vissa angivna egenskaper, vilkas frånvaro skulle innebära att varan är behäftad med fel. Det är också mycket vanligt att en garanti faktiskt innebär en inskränkning av de rättigheter köparen annars skulle ha haft i händelse av fel i varan. Jag delar uppfattningen att det i och för sig är önskvärt att uttrycket garanti inte används i sådana fall. Jag vill emellertid samtidigt erinra om att det ofta kan vara svårt att avgöra om köparen genom en garanti försätts i bättre eller sämre läge än vad som annars skulle ha varit fallet. Vad beträffar sådana garantier som innefattar åtagande att avhjälpa fel i varan bör särskilt uppmärksammas att den häremot svarande rätten att kräva avhjälpande ofta är till fördel för köparen. Någon rätt av sådant slag tillkommer inte köparen enligt den allmänna köplagen. Framför allt när det gäller mindre fel i varor som är avsedda för användning under längre tid, t. ex. hushållsmaskiner och TV-apparater, kan det vara bättre för köparen att få felet avhjälpit genom säljarens försorg och på dennes bekostnad än att få behålla varan i föreliggande skick mot avdrag på köpeskillingen. Nackdelen från köparens synpunkt med denna typ av garantier ligger i att de ofta är förenade med friskrivningsklausuler som begränsar köparens tillgång till andra befogenheter än en rätt att påfordra reparation av varan. Den naturliga vägen att stärka köparens ställning i detta sammanhang är inte i första hand att reglera användningen av uttrycket "garanti" utan att genom tvingande regler tillförsäkra honom ett rättsligt skydd mot sådana friskrivningsklausuler.

Ett ytterligare skäl som talar mot att man nu inför lagregler om an-

vändningen av uttrycket garanti är att denna fråga inte lämpar sig för en civilrättslig reglering. Det ligger närmare till hands att ingripa på näringsrättslig väg. I många fall torde missvisande användning av uttrycket kunna beivras med stöd av marknadsföringslagen. Stundom kan tillämpning av avtalsvillkorslagen ligga närmare till hands. Jag kan erinra om att föredragande departementschefen när förslaget till sistnämnda lag remitterades till lagrådet berörde bl. a. möjligheterna att ingripa mot den typ av avtalsvillkor som visserligen inte kan sägas vara otillbörliga på grund av sitt innehåll eller på grund av att de utformats på ett sätt som vilseleder konsumenten i fråga om den sakliga innebörden men som genom det sätt på vilket de presenteras för konsumenten är ägnade att ge honom en felaktig föreställning om ett särskilt fördelaktigt erbjudande och av den anledningen framstår som otillbörliga (prop. 1971: 15 s. 73). Som exempel härpå nämndes särskilt garantierbjudanden. Departementschefen framhöll att det fick ankomma på de tillämpande myndigheterna — KO och marknadsdomstolen — att i det särskilda fallet avgöra om ingripande skulle ske med stöd av marknadsföringslagen eller avtalsvillkorslagen. Genom KO:s försorg har en omfattande genomgång av garantiformulär inletts. Undersökningen har redan resulterat i uppgörelser med vissa branschorganisationer om innehållet i organisationernas garantiformulär. Jag syftar här på de garantier som utarbetats av Elektriska hushållsapparatleverantörer och Radiobranschens samarbetsråd. Överläggningar om garantierbjudandenas utformning pågår på ytterligare ett antal områden, däribland handeln med nytillverkade bilar. Med hänsyn härtill kan man räkna med att en sanering kommer till stånd i fråga om både användningen av uttrycket garanti och garantiåtagandenas innehåll, och jag anser inte att det nu finns anledning att införa ett särskilt förbud mot otillbörlig användning av uttrycket garanti vid konsumentköp.

Det sist anförda talar också för att man kan underlåta att i lag närmare reglera garantiåtagandenas innehåll. Mot en sådan reglering kan dessutom anföras skäl liknande dem som har anförts beträffande möjligheterna att genom konsumentköplagen reglera de krav som skall ställas på säljarens prestation (6.2.3). Den av några remissinstanser anvisade utvägen att i lagen ställa upp vissa minimikrav i fråga om garantiernas innehåll erbjuder enligt min mening inte någon tillfredsställande lösning. Med tanke särskilt på garantiernas mångskiftande beskaffenhet skulle det vara mycket svårt att utforma regler som lämpar sig för alla typer av varor och köpsituationer m. m. En reglering av sådant slag skulle vidare kunna leda till att säljarna begränsar garantierbjudandenas räckvidd på ett sätt som är till nackdel för olika köparkategorier. Sålunda skulle exempelvis en tvingande reglering i lag av ansvaret för transportkostnad vid ianspråktagande av reparationsgaranti kunna medföra att sådana garantiers giltighet inskränks till vissa delar av landet. Enligt min

mening är den lämpligaste utvägen att uppnå tillfredsställande utformning av garantierna att KO tar upp frågorna för olika branscher för att, i första hand genom förhandlingar, få till stånd regler som innefattar en skäligen avvägning mellan parternas intressen.

Mot bakgrund av det nu anförda ansluter jag mig till utredningens uppfattning att konsumentköplagen främst bör reglera köparens befogenheter, när garanti innefattande utfästelse att avhjälpa fel inte fullgörs på tillfredsställande sätt. Vidare bör det i lagen klargöras att köparen kan utöva sina befogenheter mot säljaren också när annan än denne, exempelvis tillverkaren, har åtagit sig att avhjälpa fel men inte fullgör detta åtagande. Härutöver bör i enlighet med utredningens förslag meddelas en bestämmelse om lättnad i bevisbördan för köparen vid tidsbestämd garanti. Den närmare utformningen av bestämmelserna behandlas i specialmotiveringen till 4 och 10 §§.

En särskild fråga är om lagen som statens konsumentråd har förordat bör innehålla regler om skyldighet för säljaren att lämna köparen viss information om förekomsten av garanti och om köpevillkoren i allmänhet. Förslaget sammanhänger bl. a. med att garantiåtagande rörande en såld vara inte sällan kommer till köparens kännedom först efter köpet, t. ex. därför att garantin har avgetts av varans tillverkare och garantibeviset förvaras i den tillslutna förpackning i vilken varan överlämnas. De rättsliga problem som kan uppstå i sådana fall rör i första hand frågan om garantin kan anses omfattad av köpavtalet. Spörsmålet, vilket inte behandlas av utredningen, är av allmänt avtalsrättslig karaktär och torde knappast kunna lösas utan närmare undersökning av olika tänkbara situationer. Jag anser inte att det finns anledning att ta upp denna fråga nu. Jag anser inte heller att det bör införas särskilda regler om informationsplikt för säljaren i konsumentköplagen. Konsumentens behov av information om sina rättigheter och skyldigheter vid köp bör lämpligen tillgodoses i annan ordning. Jag återkommer till denna fråga längre fram.

6.2.6 Köparens befogenheter mot säljaren

Utredningens lagförslag syftar som förut nämnts bl. a. till att motverka de olägenheter som formulärrätten medför för konsumenterna. Eftersom standardvillkoren oftast innebär att köparens rättigheter enligt den allmänna köplagen inskränks, bör enligt utredningen den tvingande skyddslagstiftningen utformas så, att konsumenten tillförsäkras vissa grundläggande befogenheter som han alltid skall ha i händelse av kontraktsbrott på säljarens sida. Lagstiftningen bör ge köparen rättsligt stöd för att framtinga riktig prestation eller, om detta inte lyckas, att frigöra sig från köpet genom hävning så att han kan skaffa motsvarande prestation från annat håll. Den av utredningen föreslagna regleringen av kö-

parens befogenheter avser två huvudtyper av kontraktsbrott på säljarens sida, dröjsmål och fel, varvid den senare kategorin i sin tur spaltas upp i två typfall, nämligen bristande fullgörelse av åtagande att avhjälpa fel i varan och fall då varan eljest är behäftad med fel. Frågan om dröjsmål eller fel föreligger får enligt utredningen avgöras med ledning av köpavtalet och den allmänna köplagens bestämmelser, med de tvingande element vid bedömningen av fel som har berörts i det föregående (6.2.3—6.2.5).

Vad gäller köparens rättigheter vid säljarens kontraktsbrott innebär utredningens förslag i huvudsak följande. Vid väsentligt kontraktsbrott kan köparen häva köpet. I avvaktan på att säljaren fullgör sin prestation får han innehålla köpeskillingen. Om köparen inte kan eller vill häva köpet skall han vid fel i varan ha vissa andra befogenheter, nämligen dels rätt att kräva avdrag på köpeskillingen, dels — om det rör sig om fall av bristande fullgörelse av åtagande att avhjälpa felet — att få skälig ersättning för kostnader som han ådragit sig för att själv avhjälpa detta. Slutligen ges köparen viss rätt till skadestånd.

Det tvingande skyddet enligt konsumentköplagen bör enligt utredningen i vissa avseenden inte sträcka sig lika långt som det dispositiva skyddet enligt köplagen. Vid dröjsmål skall sålunda enligt förslaget hävningsrätt föreligga endast om köparen efter dröjsmålets inträde har uppmanat säljaren att leverera varan men leverans likväl inte kommer till stånd inom skälig tid. Beträffande såväl dröjsmål som fel bör vidare vissa inskränkningar i hävningsrätten kunna godtas när det gäller specialtillverkade varor o. d. För fall då något åtagande att avhjälpa fel inte har lämnats av säljaren innebär förslaget dessutom en viss utvidgning av säljarens möjlighet att avvärja hävning eller annan påföljd genom rättelse av felet. I fråga om köparens rätt till skadestånd förordar utredningen att den tvingande lagen begränsas till att ge köparen visst minimiskydd. Skadeståndsskyldighet föreskrivs sålunda bara för fall då säljaren har gjort sig skyldig till grov försummelse vid fullgörande av avtalet.

Utgångspunkten för ett resonemang om utformningen av köparens befogenheter mot säljaren bör vara att den civilrättsliga skyddslagstiftningen skall garantera konsumenten som köpare ett grundskydd i händelse av kontraktsbrott på säljarens sida. Lagstiftningen bör som utredningen har påpekat ge köparen rättsligt stöd för att framtvinga riktig prestation från säljarens sida samt, om detta misslyckas, möjliggöra för köparen att frigöra sig från köpet så att han kan skaffa motsvarande prestation från annat håll. Köparen bör med hänsyn härtill i första hand tillförsäkras effektiva påtryckningsmedel för att förmå säljaren att leverera varan utan oskäligt dröjsmål eller att fullgöra åtagande att avhjälpa fel i varan. Det medel som härvid främst kommer i fråga är givetvis rätten att *häva köpet*. Att denna rätt skall tillkomma köparen vid konsu-

mentköp ifrågasätts inte av någon remissinstans. Delade meningar har emellertid framförts beträffande de förutsättningar under vilka köparen skall kunna utöva hävningsrätten enligt de tvingande reglerna.

Några remissinstanser — däribland KF och statens konsumentråd — menar att köparens hävningsrätt inte bör vara betingad av att säljarens kontraktsbrott är väsentligt. Ett sådant kriterium är enligt KF lägnat att medföra bevisvärigheter för konsumenten och tolkningsproblem för de rättstillämpande myndigheterna.

För egen del bedömer jag hävningsrätten som en mycket viktig befogenhet för konsumenten. Den bör självfallet inte vara begränsad till fall av mera extrem karaktär utan snarare ses som ett normalt led i det system av påföljder vid kontraktsbrott som den tvingande regleringen ställer till köparens förfogande. Det är emellertid inte rimligt att konsumenten skall ha rätt att häva köpet så snart ett kontraktsbrott från säljarens sida föreligger, oberoende av vilken betydelse detta har för köparen i det enskilda fallet. En hävning medför alltid vissa kostnader och det synes därför knappast samhällsekonomiskt försvarligt eller över huvud taget förenligt med konsumenternas intressen i stort att även helt obetydliga dröjsmål och fel skall få leda till sådana konsekvenser. En generell hävningsrätt skulle lätt kunna missbrukas och medföra stor risk för tvister.

Mot bakgrund av det nu anförda förordar jag att konsumenten i princip ges rätt att häva köpet vid kontraktsbrott från säljarens sida men att denna rätt inte skall föreligga om kontraktsbrottet är av ringa betydelse för köparen. I sak torde detta överensstämma med vad utredningen har åsyftat.

Frågan om ett kontraktsbrott är ringa får givetvis bedömas med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Bedömningen skall ske från köparens synpunkt, och hänsyn skall alltså tas till hans särskilda förhållanden. Bedömningen måste naturligtvis också påverkas av vilken typ av vara det gäller. Beträffande fabriksnya varor av standardkaraktär torde även relativt små brister i fråga om varans funktionsduglighet få anses ge konsumenten rätt att häva köpet.

Förslaget att köparen vid dröjsmål och fel skall ha rätt att *innehålla köpeskillingen* i avvaktan på riktig prestation av säljaren har inte föranlett någon erinran såvitt gäller dröjsmål. Däremot har bl. a. från näringslivets sida riktats kritik mot att köparen skall tillerkännas motsvarande befogenhet vid fel i varan. De föreslagna reglerna härom anses lägnade att leda till onödiga tvister och kunna missbrukas av t. ex. köpare med betalningssvårigheter.

Enligt min mening fyller rätten att innehålla köpeskillingen en viktig funktion i konsumentköplagens påföljdssystem. Hävningsrätten skulle i många fall bli föga effektiv som påtryckningsmedel, om den inte kunde kombineras med en sådan rätt. Även en befogenhet att påfordra avhjälp-

pande blir av mindre värde, om köparen inte kan innehålla åtminstone så stor del av köpeskillingen som svarar mot kostnaden för avhjälpandet. De vid remissbehandlingen påtalade olägenheterna kan knappast anföras som avgörande argument mot den av utredningen föreslagna regeln. För att köpeskillingen skall få innehållas krävs att det objektivt sett föreligger ett fel i varan. Köparens rent subjektiva uppfattning saknar i princip betydelse. Jag vill erinra om att ett obefogat innehållande av köpeskillingen kan innebära kontraktsbrott på köparens sida. Med hänsyn till det anförda ansluter jag mig till utredningens förslag att konsumentköplagen skall uppta regler om rätt för köparen att vid kontraktsbrott på säljarens sida innehålla obetald del av köpeskillingen i avvaktan på att säljaren fullgör sin prestation.

Även mot förslagets regler om rätt för köparen att vid fel i varan kräva *avdrag på köpeskillingen* eller ersättning för kostnader för att avhjälpa felet har anförts betänkligheter från näringslivets sida. Framför allt pekas på att dessa befogenheter kan ge upphov till onödiga tvister mellan parterna om förekomsten av fel och om storleken av prisavdraget eller kostnadsersättningen. Enligt näringslivets mening bör befogenheterna i vart fall tillkomma köparen endast om säljaren inte har begärt att köpet skall gå tillbaka.

En rätt till avdrag på köpeskillingen står redan f. n. konsumenten till buds enligt köplagens dispositiva regler. Denna rätt, vilken således hör till köprättens allmänna system, ersätter hävningsrätten i sådana fall då köparen inte kan eller vill häva köpet. Utredningens förslag innebär att rätten till prisnedsättning skall tillkomma köparen även om den har fråntagits honom genom bestämmelse i köpavtalet. Att köparen genom tvingande regler garanteras en sådan rätt synes mig motiverat redan av den anledningen att han annars inte skulle ha tillgång till någon effektiv sanktion för den händelse hävningsrätten inte kan utnyttjas, exempelvis därför att köparen inte längre har möjlighet att återställa varan. Det förhållandet att prisnedsättning företrädesvis blir aktuell vid ringa fel och att tvist om prisavdragets storlek o. d. någon gång kan sägas vara "onödig" i den meningen att de kostnader och besvär tvisten medför inte står i rimlig proportion till tvisteföremålets värde utgör enligt min mening inte något bärande skäl mot en tvingande regel som ger köparen rätt till avdrag på köpeskillingen. Det ligger uppenbarligen i båda parter intresse att se till att uppkommande tvister inte föranleder onödig omgång och oskäligen kostnader. I den mån felet inte rättas genom säljarens försorg torde ett prisavdrag ofta kunna bestämmas genom en schablonmässig beräkning. Jag biträder därför utredningens förslag att konsumentköplagen skall tillerkänna köparen rätt till avdrag på köpeskillingen vid fel. Det står givetvis säljaren fritt att i fall av nu åsyftat slag begära att köpet skall återgå i stället för att inlåta sig på diskussion om det berättigade i ett anspråk på prisavdrag eller om

avdragets storlek. För köparen kan detta inte sällan vara en bättre utväg än att behålla varan i dess felaktiga skick mot ett mindre avdrag på köpeskillingen. Något behov av att i lagen reglera denna situation torde dock inte föreligga utan den bör lösas på frivillighetens väg.

Den av utredningen föreslagna regeln om rätt för köparen att kräva *ersättning för avhjälpande av fel* i varan hänger nära samman med den större frågan om i vilken utsträckning konsumenten genom tvingande regler bör tillförsäkras *skadeståndsrätt* mot säljaren. Som redan nämnts intar utredningen en restriktiv hållning härvidlag. Som ett minimiskydd mot friskrivningsklausuler föreslås att köparen skall ha rätt att kräva full ersättning för eventuell förlust, om säljaren har visat grov försummelse vid fullgörande av avtalet. Den återhållsamma attityden förestavas väsentligen av två skäl. För det första kan en längre gående skadeståndsrätt ge upphov till svårbedömda tvister om köparens rätt till ersättning för följdskador av olika slag. För det andra behövs enligt utredningens mening inte en sådan skadeståndsrätt vid sidan av övriga befogenheter för att säkerställa köparens viktigaste intressen, nämligen att kunna tvinga fram riktig prestation eller — om detta inte går — frigöra sig från köpet.

Utredningens förslag i denna del har som förut nämnts kritiserats från flera håll under remissbehandlingen. Åtskilliga remissinstanser — däribland KO, statens konsumentråd och hovrätten för Västra Sverige — ifrågasätter om inte köparen genom konsumentköplagen bör tillerkännas rätt till skadestånd i vidare utsträckning än utredningen föreslår. Det görs gällande att säljaren vid konsumentköp bör vara skadeståndsskyldig även när hans försummelse inte är grov. Som exempel på praktiska situationer där köparen enligt utredningens förslag skulle vara väsentligen utan skydd i skadeståndshänseende nämner KO bl. a. det fallet att en konsument på grund av fel i en tvättmaskin får kostnader för tvätt på annat håll medan maskinen repareras. Konsumentrådet erinrar om att allmänna reklamationsnämnden (se SOU 1972: 28 s. 168) har ansett sig kunna rekommendera ersättning för följdskador i två typer av fall, nämligen dels beträffande lätt verifierbara, direkta utgifter, som köparen har ådragit sig genom säljarens kontraktsbrott, t. ex. kostnader för taxi och andra färdmedel samt telefon- och hotellkostnader, dels beträffande saksador, som till sin natur har ett omedelbart eller näraliggande samband med felet och uppgår till ett i förhållande till köpeskillingen måttligt belopp, t. ex. kostnad för omtvättning, då en vara vid tvättning färgat av sig på andra klädesplagg. Enligt konsumentrådets mening bör frågan om köparens rätt till ersättning för följdskador övervägas närmare under köplagsutredningens fortsatta arbete.

Innan jag går närmare in på frågan om skadestandsreglernas utformning vill jag erinra om att utredningen genom en uttrycklig bestämmelse (19 §) har undantagit en praktiskt mycket viktig typ av skadestandsfrågor från konsumentköplagens tillämpningsområde, nämligen de problem

som hänger samman med att en såld vara har skadebringande egenskaper eller med andra ord är så beskaffad att den medför personskada eller skada på annan egendom än den sålda varan. Utredningen har som skäl för att inte föreslå några regler härom i konsumentköplagen anförts dels att ämnet ligger på gränsen mellan köprätten och den allmänna skadeståndsrätten och dels att det har nära samband med frågor om försäkring av säljares och tillverkares skadeståndsansvar. Sedan utredningen avlämnade sitt betänkande har särskilda sakkunniga tillkallats för att utreda frågan om ersättning för s. k. produktskador. De sakkunniga har i uppdrag att föreslå ersättningsregler som ger ett förbättrat ekonomiskt skydd för den som drabbas av produktskada. Ersättningsreglerna skall emellertid inte omfatta alla typer av produktskador utan bara sådana som orsakas av produkter vilka genom sin beskaffenhet erbjuder specifika skaderisker. Jag räknar med att det sålunda inledda utredningsarbetet skall leda till en tillfredsställande lösning av de produktskadeproblem som har särskild praktisk betydelse. Frågan om införande av tvingande regler med en vidare tillämpning bör anstå till dess resultat av utredningsarbetet på produktskadeområdet föreligger. På nuvarande stadium ansluter jag mig därför till köplagsutredningens förslag att konsumentköplagen inte skall reglera detta ämne.

Vad gäller frågan om en lagreglering rörande följdskador av andra slag synes det mig tveksamt om den av utredningen föreslagna regeln om skadestånd vid grov försummelse på säljarens sida över huvud taget innebär någon förstärkning av köparens rättsställning. Den princip att vilken regeln ger uttryck, nämligen att en friskrivning från skadeståndsansvar inte kan åberopas när uppsåt eller grov vårdslöshet ligger den skadevållande parten till last, torde få anses gälla redan nu. Den av utredningen föreslagna lagregeln kan därför sägas väsentligen innebära ett klagörande av nuvarande rättsläge. Ett sådant klagörande kan otvivelaktigt ha sitt värde. Något mer påtagligt behov därav har emellertid inte kunnat påvisas. Om man inte är beredd att utsträcka säljarens skadeståndsansvar längre än utredningen föreslår, är det enligt min mening lämpligast att helt avstå från att reglera frågan i lagen.

Frågan hur långt man bör gå när det gäller att genom tvingande bestämmelser i konsumentköplagen ålägga säljaren skadeståndsansvar mot köparen vid dröjsmål och fel kan inte ses isolerad från lagens påföljdssystem i övrigt. Som framgår av vad jag tidigare har anförts delar jag utredningens uppfattning att lagen främst bör syfta till att ge köparen rättsligt stöd för att framtvinga riktig prestation från säljarens sida eller — om detta misslyckas — att frigöra sig från avtalet så att han kan skaffa sig motsvarande prestation från annat håll. Med denna utgångspunkt framstår det otvivelaktigt som mindre angeläget att genom tvingande regler söka lösa alla de komplicerade problem som är förknippade med skadeståndspåföljdens användning vid köp. Jag vill även erinra om att köplagsutredningen enligt sina direktiv har att undersöka bl. a. vissa

frågor rörande skadeståndssanktionens roll inom köprätten. Också med tanke härpå kan det finnas skäl att iakttä försiktighet vid bedömningen av i vad mån tvingande lagregler skall införas beträffande köparens rätt till skadestånd vid konsumentköp.

Ett vidsträckt skadeståndsansvar för säljaren skulle som utredningen framhåller kunna ge upphov till en mångfald svårbedömda tvister. Skadorna kan i enskilda fall bli mycket betydande och därigenom medföra stora kostnader som är svåra att beräkna på förhand men som säljaren måste se till att han har täckning för. En långtgående skadeståndsbefogenhet torde inte vara nödvändig för att tillgodose konsumentens primära intressen vid köp. Mot bakgrund av det nu anförda har jag kommit till den uppfattningen att det inte är motiverat att införa tvingande regler som ålägger säljaren att utge ersättning för alla skador som orsakas köparen genom dröjsmål eller fel så snart säljaren har gjort sig skyldig till någon grad av vårdslöshet. Däremot finns det anledning att överväga regler som stärker köparens ställning i vissa begränsade hänseenden av påtagligt praktisk betydelse.

Som jag förut har nämnt föreslår utredningen en särskild ersättningsregel med tanke på fall då säljaren eller annan för hans räkning har åtagit sig att avhjälpa fel i varan men något avhjälpande inte kommer till stånd. Regeln avses främst bli tillämplig i situationer då det saknas förutsättningar för att häva köpet och möjligheten att kräva avdrag på köpeskillingen inte erbjuder köparen tillfredsställande kompensation för utgifter som han måste ådra sig för att sätta varan i användbart skick. De motiv utredningen har anfört för en ersättningsregel av detta slag (se 4.2.6 samt specialmotiveringen till 4 och 5 §§) kan jag i allt väsentligt ansluta mig till. I fråga om de invändningar mot förslaget som har framförts från näringslivets sida vill jag hänvisa till det resonemang som förts beträffande motsvarande kritik mot den föreslagna regeln om rätt för köparen att kräva prisavdrag vid fel. Jag biträder därför utredningens förslag om införande av en bestämmelse som ger köparen rätt till skälig ersättning för avhjälpande av fel i fall då utlovad reparation inte kommer till stånd.

Man bör emellertid enligt min mening kunna gå ett steg längre och genom en tvingande regel tillförsäkra konsumenten rätt till ersättning även för vissa andra typer av ekonomisk skada som tillfogas honom genom kontraktsbrott av säljaren. Jag tänker på de i vissa remissyttranden påtalade fallen, då köparen till följd av dröjsmål eller fel ådrar sig särskilda utgifter, vilka han inte skulle ha drabbats av om köpet hade fullgjorts kontraktsenligt. De av KO och konsumentrådet anförda exemplen åskådliggör vanligen förekommande situationer där köparen med nuvarande formulärrättsliga regelsystem inte sällan står utan möjlighet att kräva ersättning för uppkomna utgifter därför att köpet förenats med villkor varigenom säljaren helt eller delvis friskrivit sig från skade-

ståndsansvar. Mot införande av en tvingande bestämmelse om säljarens skadeståndsansvar i nu berörda hänseende kan visserligen riktas invändningar av väsentligen samma slag som anförts mot nyss behandlade regel om ersättning för reparationskostnad vid bristande fullgörelse av avhjälpningsåtagande. Inte heller i fråga om andra direkta utgifter som orsakas köparen till följd av dröjsmål eller fel kan jag emellertid finna dessa invändningar så bärkraftiga att de bör föranleda att man avstår från en reglering i konsumentköplagen. De utgifter jag syftar på är för det mesta lätta att verifiera eller beräkna. Risken för tvister rörande skadeståndets beräkning torde därför inte vara alltför stor. Beloppen torde i regel komma att bli ganska måttliga. Av hänsyn till säljaren bör dock finnas en möjlighet att avvisa ersättningsanspråk som inte ter sig skäliga med hänsyn till varans pris och övriga omständigheter. Detta kan uppnås genom att ersättningsrätten begränsas till vad som utgör skälig ersättning. En sådan begränsning synes mig också godtagbar från konsumentens synpunkt. Jag vill erinra om att det här inte är fråga om mer än att tillförsäkra konsumenten ett grundskydd som inte skall kunna fråntas honom genom friskrivning i kontraktet.

Jag föreslår med hänsyn till det anförda att konsumentköplagens reglering av köparens rätt till skadestånd mot säljaren inskränks till de två särskilda skadetyper jag nu har diskuterat. Jag återkommer i specialmotiveringen till 4 och 6 §§ till den närmare utformningen av reglerna. Till frågan om köparens skadeståndsbefogenhet mot tredje man återkommer jag i nästa avsnitt.

Som jag förut har nämnt intar utredningen den ståndpunkten att konsumentköplagens grundskydd för köparen inte på alla punkter bör sträckas lika långt som hans befogenheter enligt köplagens dispositiva regler. Sålunda förordar utredningen att i konsumentköplagen skall ställas upp krav på leveransupplmaning för att hävningsrätt skall tillkomma köparen vid dröjsmål. Vidare innebär förslaget i fråga om såväl dröjsmål som fel att förbehåll som inskränker hävningsrätten under vissa förhållanden skall tillerkännas giltighet.

Under remissbehandlingen har utredningens förslag om införande av krav på *leveransupplmaning vid dröjsmål* utsatts för viss kritik. KO anför bl. a. att ett ovillkorligt sådant krav saknar förankring hos allmänheten och därför inte kan antas bli iakttaget av alla köpargrupper. Statens konsumentråd finner det otillfredsställande att säljaren alltid skall kunna erhålla viss leveransfrist, även om parterna avtalat en bestämd leveransdag. Rådet förordar att kravet på leveransupplmaning skall utgå ur lagen. Näringslivet anser däremot att utredningens förslag i denna del är i hög grad ägnat att motverka onödiga tvister men understryker att konstruktionen kan tillstyrkas endast om den inrymmer möjlighet att ta hänsyn till force majeure.

De olika uppfattningar som uttalats i remissyttrandena beträffande

utformningen av en tvingande reglering av köparens hävningsbefogenhet vid dröjsmål speglar den intressekonflikt som föreligger på denna punkt. Som framgår av den tidigare redogörelsen (5.2.6) har inom formulärrätten utbildats en lösning av problemet vilken avviker från såväl köplagens dispositiva reglering med omedelbar och ovillkorlig hävningsrätt för köparen vid väsentligt dröjsmål som den av utredningen föreslagna modellen. I åtskilliga standardformulär förekommer bestämmelser varigenom säljaren friskriver sig från ansvar för leveransförsening som beror på omständigheter utanför hans kontroll (*force majeure*). Köparen medges emellertid i sådana fall hävningsrätt, om dröjsmålet överstiger viss tid, t. ex. en månad. I andra situationer har köparen ovillkorlig hävningsrätt vid väsentligt dröjsmål. Den formulärrättsliga reglering som sålunda utbildats har otvivelaktigt den fördelen att den medger en smidig anpassning till förhållandena inom olika branscher. Vid remissbehandlingen av utredningens förslag har KO förklarat sig anse denna lösning godtagbar även från konsumentsynpunkt.

För egen del vill jag först betona vikten av att en tvingande civilrättslig reglering på denna punkt utformas på sådant sätt att den inte leder till onödiga tvister mellan säljare och köpare. Det skydd konsumentköplagen avser att ge köparen bör normalt fungera utan att denne skall behöva ta i anspråk någon juridisk instans för att lösa eventuella meningskiljaktigheter mellan honom och säljaren. Av regleringen bör vidare krävas att den ger köparen ett effektivt medel att framtvinga kontraktssenlig leverans och — om detta inte lyckas — att frigöra sig från köpet. Från nu angivna synpunkter kan det ifrågasättas om ett ovillkorligt krav på leveransuppmaning som förutsättning för hävningsrätt ger köparen ett tillfredsställande grundskydd vid dröjsmål. I vissa situationer kan en sådan regel onekligen te sig mindre lämplig. Som exempel kan nämnas det fallet att köparen redan vid köpets ingående för säljaren har klargjort att det är av särskild betydelse för honom att den avtalade leveranstiden noggrant iakttas. Det kan även tänkas andra situationer då säljaren måste ha haft klart för sig att en försening av leveransen innebär betydande olägenheter för köparen. Ett ovillkorligt krav på leveransuppmaning kan också leda till stötande konsekvenser om säljaren efter ett mycket långt dröjsmål påfordrar att få leverera till en köpare som har utgått från att han inte längre kan räkna med att få någon leverans men — kanske på grund av okunnighet om lagens innehåll — underlåtit att framställa leveransuppmaning. Det kan i en sådan situation också uppstå tvister mellan parterna i frågan om någon leveransuppmaning över huvud taget har skett.

De nackdelar med ett ovillkorligt krav på leveransuppmaning som jag nu har nämnt bör emellertid enligt min mening inte föranleda att detta krav helt slopas. Den av utredningen föreslagna regeln har den klara fördelen att den är ägnad att förekomma tvister i frågan om ett visst dröjsmål är ringa eller inte, eftersom man normalt bör kunna räkna

med att dröjsmålet är väsentligt om leverans ännu inte har skett vid den i samband med uppmaningen angivna fristens utgång. I flertalet fall torde det också framstå som en helt naturlig åtgärd för köparen att när varan inte levereras på den utlovade dagen ta kontakt med säljaren för att påminna honom om hans skyldigheter. De påtalade olägenheterna med utredningens förslag synes mig kunna undvikas om man uppmjukar detta genom en regel att hävningsrätt föreligger vid dröjsmål även om någon leveransuppmaning inte har skett, såvida det på annat sätt måste ha stått klart för säljaren att det inträffade dröjsmålet inte är av ringa betydelse för köparen. En sådan lösning synes från konsumentskyddssynpunkt vara likvärdig med den formulärrättsliga reglering av dröjsmålssituationen som jag tidigare har redogjort för. Den torde inte heller medföra några oskäligen konsekvenser för säljarsidan. Vad särskilt gäller frågan om *force majeure* innebär förslaget visserligen att detta inte får någon betydelse för bedömningen av om ett väsentligt dröjsmål föreligger, eftersom denna fråga — enligt min mening helt naturligt — skall avgöras från köparens utgångspunkt. Detsamma gäller i princip frågan hur lång tid köparen skäligen bör vara skyldig att avvakta leverans när dröjsmål har inträtt och leveransuppmaning ägt rum. Vid denna bedömning bör dock viss hänsyn kunna tas också till anledningen till att säljaren inte har kunnat iaktta leveranstiden. Jag vill tillfoga att det i och för sig bör vara möjligt att genom förhandlingar mellan KO och näringslivets organisationer komma fram till en viss precisering av vad som är skäligen tid i olika situationer.

På grund av det nu anförda förordar jag att kravet på leveransuppmaning som förutsättning för hävningsrätt vid dröjsmål bibehålls med den reservation jag här har angett.

Enligt utredningens förslag skall förbehåll som inskränker hävningsrätten vid dröjsmål och fel i princip vara tillåtna vid försäljning av *specialtillverkade varor* o. d. Köparen skall dock ha rätt att häva köpet även i sådant fall, om säljarens kontraktsbrott innebär att köpet blir praktiskt taget utan värde för honom. Förslaget i denna del har i allmänhet godtagits vid remissbehandlingen. KO ställer sig dock tveksam till förslaget såvitt rör köparens hävningsrätt vid dröjsmål och vid fel då något avhjälpningsåtagande inte föreligger. För egen del anser jag utredningens förslag utgöra en lämplig avvägning mellan säljarens och köparens intressen i de åsyftade undantagssituationerna. Jag ansluter mig således i huvudsak till förslaget i denna del.

I anslutning till sina överväganden om köparens befogenheter mot säljaren diskuterar utredningen också hur förutsättningarna för påföljder rätts tekniskt skall anges i konsumentköplagen. Utredningen föreslår att den tvingande lagen skall utan hänvisning till den allmänna köplagen ange var gränsen går för avtalsfriheten beträffande hävning och övriga påföljder. *Frågor som inte direkt regleras* i konsumentköplagen får bedömas enligt avtal, köplagens regler och allmänna rättsgrundsatser. Ut-

redningen framhåller i detta sammanhang att den inte har ansett det nödvändigt att utesluta avtalsfrihet beträffande vissa detaljfrågor som är reglerade i köplagen. Som exempel härpå nämner utredningen bl. a. frågor om köparens undersökning av varan före köpet (47 § köplagen) och om verkningarna av hävning (57 och 58 §§ köplagen).

För egen del anser jag den av utredningen valda rättstekniska metoden kunna godtas. Jag biträder således utredningens uppfattning att konsumentköplagen utan hänvisning till köplagen bör precisera gränsen för avtalsfriheten beträffande köparens befogenheter mot säljaren.

Några remissinstanser har uttalat önskemål om att konsumentköplagen skall reglera också vissa frågor som av utredningen har lämnats utanför den tvingande regleringen. Detta gäller särskilt spörsmålen om köparens undersökning av varan före köpet och om parternas återgångsprestationer vid hävning. Vid bedömningen av de sålunda framförda önskemålen bör som jag tidigare (6.1) har påpekat fästas betydande vikt vid om det finns något på hittillsvarande erfarenheter grundat behov av tvingande regler i berörda hänseenden. I likhet med utredningen kan jag inte finna tillräckliga skäl för att nu införa sådana bestämmelser.

Beträffande den närmare utformningen av reglerna om köparens befogenheter mot säljaren hänvisas till specialmotiveringen till 3—6 §§.

6.2.7 Tredje mans ansvar mot köparen

Enligt utredningens mening bör konsumentens ställning vid köp stärkas också såvitt avser hans relationer till varans tillverkare, generalagent för varan m. fl. Utredningen föreslår i detta hänseende vissa skadeståndsregler. Skadeståndsrätt skall föreligga dels när köparen har förmått att köpa varan genom oriktiga uppgifter av tillverkaren eller annan som i tidigare säljled har tagit befattning med varan, dels när tillverkaren eller annan som för säljarens räkning har åtagit sig att hjälpa fel i varan försummat att fullgöra detta åtagande. Skadeståndsskyldighet föreslås inträda bara vid grov vårdslöshet från tredje mans sida. Denna begränsning hänger nära samman med utredningens restriktiva hållning i fråga om säljarens skadeståndsansvar. Utredningen betonar att de föreslagna reglerna om köparens rätt till skadestånd av tredje man är ett minimiskydd och betecknar gränsen för hur långt ansvarsfriskrivning skall tillåtas. Har någon friskrivning inte gjorts, står det köparen fritt att med stöd av allmänna rättsgrundsatser hävda ett strängare ansvar för tredje man, dvs. i första hand skadeståndsskyldighet på grund av vårdslöshet som inte är att anse som grov.

Utredningens förslag att konsumentköplagen skall reglera även tredje mans ansvar mot köparen har allmänt tillstyrkts eller lämnats utan erinran vid remissbehandlingen. Någon invändning riktas inte heller mot att regleringen begränsas till de två frågor som utredningen har tagit upp,

nämligen fall av oriktiga uppgifter och underlåtenhet att fullgöra utfästelse att avhjälpa fel.

För egen del anser jag att redan den ovisshet som råder om innebörden av gällande rätt på området är ett starkt motiv för den av utredningen föreslagna regleringen. Vad gäller det fall att tredje man försummar att fullgöra ett åtagande att avhjälpa fel har köparen visserligen enligt förslaget möjlighet att göra påföljder gällande mot säljaren. Denna möjlighet kan emellertid i vissa fall sakna reellt värde, exempelvis när säljaren inte är fullt solvent och köparen har fullgjort avtalet helt eller delvis. Detsamma gäller i fråga om ansvaret för oriktiga uppgifter. Här tillkommer dessutom att säljaren enligt den av utredningen föreslagna regleringen i en del situationer över huvud taget inte kan göras ansvarig för uppgifter som tillverkare eller annan i säljkedjan har lämnat om varan. Mot bakgrund av det nu anförda delar jag utredningens uppfattning att köparens skydd vid konsumentköp bör förstärkas genom tvingande regler om skadeståndsrätt mot tredje man i angivna hänseenden.

Vid remissbehandlingen har förslaget föranlett kritik främst när det gäller frågan hur långt tredje mans skadeståndsskyldighet skall sträcka sig i de aktuella situationerna. Liksom beträffande säljarens skadeståndsansvar hävdas att det tvingande skyddet för köparen inte går tillräckligt långt enligt förslaget. Från bl. a. KO:s sida förordas att tredje man skall åläggas ansvar även i fall då hans vårdslöshet inte är att anse som grov.

Utredningens restriktiva attityd till åläggande av skadeståndsskyldighet för tredje man är delvis betingad av önskemålet att uppnå parallellitet i fråga om säljarens och tredje mans ansvar enligt lagen. Med den ståndpunkt jag har intagit till spörsmålet om säljarens skadeståndsansvar (6.2.6) finns inte längre samma förutsättningar för en sådan väsentligen ensartad reglering av köparens skadeståndsbefogenhet mot säljaren och mot tredje man som utredningen har eftersträvat. Det kan dessutom ifrågasättas om en sådan ordning är motiverad. De båda situationerna företer nämligen väsentliga olikheter, och de skäl som kan anföras till stöd för en återhållsam attityd till tvingande regler om köparens rätt till skadestånd av säljaren saknar i flera avseenden relevans när det gäller hans förhållande till tredje man. Särskilt bör framhållas att köparen gentemot säljaren har en rad andra befogenheter, vilka minskar betydelsen av rätten till skadestånd. I förhållande till tredje man är däremot möjligheten att kräva skadestånd den enda befogenhet som i realiteten står köparen till buds. Med hänsyn härtill synes en återhållsam attityd i fråga om säljarens skadeståndsansvar inte med nödvändighet behöva följas av motsvarande restriktivitet beträffande tredje mans skadeståndsskyldighet. Ett alltför begränsat ansvar för tredje man kan f. ö. få till följd att köparen emellanåt står utan reaktionsmöjlighet i fall då skadeståndsbefogenheten skulle vara av särskilt värde, nämligen när säljaren är svårantärfbar eller insolvent eller eljest oåtkomlig för krav.

Det nu anförda ger mig anledning att överväga om inte tredje mans skadeståndsansvar bör sträckas längre än utredningen har förordat. Eftersom förhållandena är något olikartade i fråga om de två situationer som föreslås reglerade, torde det vara lämpligt att behandla dem var för sig.

Vad först angår det fallet att tredje man har underlåtit att fullgöra ett åtagande att avhjälpa fel torde i avsaknad av bestämmelse i utfästelsen gälla att han blir skadeståndsskyldig åtminstone om underlåtenheten är att betrakta som försummelse. Har utfästelsen förenats med en friskrivning från skadeståndsskyldighet uppkommer frågan hur långt friskrivningens räckvidd sträcker sig. Enligt utredningens förslag skall friskrivningen inte gälla om den som gjort utfästelsen har visat grov försummelse. Mot den sålunda föreslagna regeln kan riktas i huvudsak samma invändningar som jag har anført beträffande motsvarande regel när det gäller säljarens skadeståndsansvar. Det kan sålunda ifrågasättas om regeln innebär mer än ett lagfästande av vad som redan är gällande rätt, och det är ytterst tveksamt om intresset av en uttrycklig lagbestämmelse i ämnet väger tillräckligt tungt för att motivera införande av en bestämmelse som genom sin mycket restriktiva utformning skulle kunna verka som ett hinder i strävandena att uppnå för konsumenterna förmånligare garantiregler. Det nu anförda talar med viss styrka för att en tvingande regel om tredje mans skadeståndsskyldighet vid bristande uppfyllelse av avhjälpningsåtagande bör införas endast om den föreskriver längre gående ansvar än utredningen har föreslagit.

Om skadeståndsansvaret skall utvidgas ligger det nära till hands att låta det omfatta också fall då tredje man har gjort sig skyldig till försummelse som inte är att anse som grov. En sådan utvidgning skulle innebära en förstärkning av konsumentens skydd i det enskilda fallet utan att behöva medföra några oskäligen konsekvenser för företagsidan. Skadeståndsansvaret är ju beroende av att ett åtagande att avhjälpa fel inte fullgörs. Beträffande åtagandenas räckvidd och utformning i övrigt föreslås inte några lagregler utan här råder i princip fullständig avtalsfrihet, med reservation för de möjligheter att ingripa som den näringsrättsliga lagstiftningen erbjuder. Det förefaller osannolikt att företagarna skulle åta sig ett garantiansvar som de inte är beredda att iakttä, och antalet fall där en skadeståndsregel över huvud taget skulle bli aktuell torde därför vara ganska ringa.

Utredningens återhållsamhet i fråga om skadeståndsansvarets omfattning beror framför allt på de bevisvärigheter som beräkningen av skadeståndet antas medföra. Med anledning härav vill jag till en början påpeka att dessa bevisvärigheter i princip är desamma vare sig skadan har orsakats genom grov försummelse eller inte. I flertalet fall torde emellertid beräkningen av ett eventuellt skadestånd inte innebära några större problem. Ofta består skadan inte i annat än att köparen har fått en sämre vara än den avtalet avsåg eller nödgats bekosta reparation av

varan. Skadeståndsberäkningen kan då ske enligt samma principer som beräkningen av prisavdrag eller särskild ersättning för avhjälpande av fel i förhållandet mellan köparen och säljaren. Har köparen haft skada därutöver torde det vanligen vara fråga om sådana särskilda utgifter som enligt mitt förslag skall omfattas av säljarens skadeståndsskyldighet. Inte heller här torde skadeståndsberäkningen föranleda några större svårigheter. Risken för svårbedömda tvister i skadeståndsfrågor kan därför enligt min mening inte anföras som något avgörande argument mot en viss skärpning av tredje mans skadeståndsansvar. Jag vill erinra om vad jag tidigare har anfört om att det finns mindre skäl för en återhållsam attityd till skadeståndssanktioner när det gäller förhållandet till tredje man än när det gäller förhållandet till säljaren.

Mot bakgrund av det anförda anser jag att en viss utvidgning av tredje mans skadeståndsansvar i nu aktuellt hänsende skulle vara skälig. Jag förordar därför att den av utredningen föreslagna regeln utvidgas att gälla även när det föreligger sådan försummelse från tredje mans sida att fullgöra åtagande att avhjälpa fel som inte är grov. För att inte kostnaderna för skaderegleringen skall stå i missförhållande till skadans värde bör dock skadeståndsskyldighet inte inträda i bagatellartade fall.

Vad härfter angår det fallet att köparen har lidit skada till följd av sådan oriktig uppgift om varan som lämnats av tredje man ligger saken delvis annorlunda till. Här utgör ansvarsfriskrivningar inte något problem. Det torde nämligen i praktiken knappast förekomma att tillverkare och andra företag i tidigare säljled friskriver sig från ansvar för eventuella skador som felaktigheter i deras reklam kan medföra för konsumenterna. Det är inte heller troligt att sådana friskrivningar skulle bli vanliga i framtiden. Hur långt tredje mans ansvar enligt gällande rätt sträcker sig i fråga om skada som genom oriktig uppgift om varan har tillfogats den slutlige konsumenten är mycket ovisst. Detta talar i och för sig för att frågan bör regleras i lag.

När det gäller att utforma regler om tillverkares och andras skadeståndsansvar för oriktiga uppgifter om varan har det givetvis sitt intresse vilka principer som skall gälla i fråga om säljarens ansvar för sådana uppgifter. Jag har tidigare uttalat min anslutning till utredningens förslag att den som har förmått att köpa en vara genom oriktiga uppgifter om denna i reklam e. d. skall ha rätt att göra gällande påföljd med anledning av fel i varan. Jag har också instämt med utredningen i att detta bör gälla även om den oriktiga uppgiften härrör från annan än säljaren själv, t. ex. varans tillverkare. Utredningsförslaget innebär emellertid att säljaren inte är ansvarig för alla oriktiga uppgifter som härrör från tillverkare och andra företagare i tidigare säljled utan bara för sådana uppgifter som han själv har åberopat eller vilka han måste ha insett vara oriktiga. En sådan begränsning av säljarens ansvar för annans uppgifter förefaller i och för sig rimlig, och jag ansluter mig därför i princip till

utredningens förslag i denna del. Den föreslagna regleringen innebär emellertid att en konsument som har förletts att köpa en vara genom oriktiga uppgifter i reklam c. d. i vissa situationer inte har några rättsliga möjligheter att framtvunga köpets återgång eller få kompensation i annan form från säljaren. För sådana situationer föreligger ett klart behov för köparen att kunna vända sig med ett skadeståndskrav direkt mot den som står för den oriktiga uppgiften. Även i andra fall kan en sådan möjlighet vara av intresse, exempelvis om säljaren är oanträffbar eller insolvent. En skadeståndsrätt av så begränsad räckvidd som den utredningen föreslår torde bli av mycket ringa värde för köparen och i praktiken innebära att denne i de nu nämnda fallen vanligen står helt utan möjlighet att få någon ersättning.

Det nu anförda talar för att tredje mans skadeståndsansvar även här bör vidgas utöver vad utredningen har föreslagit. Till stöd för att ålägga tillverkaren ett ganska strängt ansvar för de uppgifter han lämnar kan, som KO har påpekat, ytterligare anföras att det i regel är tillverkaren som har den bästa kännedomen om varan. Denne har vanligen också de största möjligheterna att kontrollera riktigheten av sådana uppgifter om varan som lämnas i broschyrer och annonser eller på förpackningar.

En omständighet som kan synas tala för en restriktiv utformning av skadeståndsansvaret är att de uppgifter det här gäller i allmänhet är riktade till en stor krets av konsumenter. Om en sådan uppgift är riktig kan det därför tänkas att ett stort antal personer gör gällande skadeståndsanspråk under påstående att de förmått att köpa varan genom den oriktiga uppgiften. Man skulle alltså kunna riskera att en i och för sig relativt ursäktlig felaktighet i reklamen leder till ersättningsanspråk som genom sin mängd blir både ekonomiskt och administrativt mycket betungande. Enligt min mening torde dock risken härför inte vara så stor att den kan ses som något avgörande hinder mot en utvidgning av skadeståndsansvaret. Jag vill erinra om att en förutsättning för skadeståndsrätt givetvis måste vara att en skada verkligen har uppkommit och att den har orsakats av den oriktiga uppgiften.

Inte heller hänsyn till bevisvärigheter i fråga om beräkningen av skadeståndets storlek synes mig kunna anföras som ett bärande argument mot en utvidgning av tredje mans skadeståndsskyldighet beträffande oriktiga uppgifter om varan. Jag kan på denna punkt hänvisa till vad jag har anfört beträffande motsvarande problem i fråga om tredje mans ansvar för underlåtenhet att fullgöra utfästelse att avhjälpa fel.

Jag föreslår därför att tredje mans skadeståndsansvar för riktig uppgift om varan skall utvidgas att gälla även fall då uppgiften lämnats av oaktsamhet som inte är att beteckna som grov.

Den närmare regleringen av tredje mans skadeståndsskyldighet behandlas i specialmotiveringen till 12 och 14 §§. Där kommer även att beröras frågan om ansvaret bör omfatta inte bara oriktiga utan också

vilsledande uppgifter liksom frågan i vad mån rättelsemöjlighet bör stå tredje man till buds.

6.2.8 Reklamation m. m.

Enligt utredningens mening är det av vikt att konsumenterna genom tvingande regler ges skydd mot betungande formulärrättsliga föreskrifter om vad köparen skall iaktta vid reklamation. Regleringen bör enligt förslaget inskränkas till frågan om köparens reklamationsplikt vid fel i varan. Något behov av motsvarande regler beträffande dröjsmål anser utredningen inte föreligga. Vad gäller de krav som skall ställas på reklamation med anledning av fel gör utredningen den bedömningen att kraven bör sättas lägre än som följer av köplagens regler om reklamation vid civila köp. I enlighet härmed förordar utredningen att reklamationsplikten i konsumentköplagen inskränks till en skyldighet för köparen att påtala felet genom en s. k. neutral reklamation inom skälig tid efter det att han märkt eller bort märka felet. Den i 52 § andra stycket köplagen föreskrivna skyldigheten för köpare att avge särskild hävningsförklaring om han vill häva köpet föreslås alltså inte gälla vid konsumentköp. När tillverkare eller annan har utfäst sig att avhjälpa fel, skall köparen enligt förslaget med giltig verkan kunna reklamera antingen hos den som har gjort åtagandet eller hos säljaren. Detta föreslås gälla oavsett vem köparen i sista hand vill framställa anspråk mot. Utredningen har inte ansett det nödvändigt att i konsumentköplagen ta med motsvarigheter till bestämmelserna i 53 § köplagen om undantag från reklamationsplikten vid svikligt förfarande eller grov vårdslöshet på säljarens sida eller i 54 § samma lag om att köparens rätt att göra gällande fel preskriberas om denne inte inom ett år från köpet har framställt anmärkning mot varan. Utredningsförslaget innebär att dessa bestämmelser skall gälla vid konsumentköp på samma sätt som hittills.

Den av utredningen föreslagna regleringen av köparens reklamations-skyldighet har i allmänhet godtagits vid remissbehandlingen. Även jag anser förslaget lämpligt. I likhet med utredningen anser jag att regler om reklamationsplikt vid dröjsmål kan undvaras. Vad gäller reklamation med anledning av fel i varan ansluter jag mig till den föreslagna ordningen att en neutral reklamation, som avges inom skälig tid efter det att köparen märkt eller bort märka felet, skall vara tillräcklig för att köparen skall få göra gällande påföljder på grund av felet. Detta gäller i första hand reklamation hos säljaren. Det har emellertid också tillämpning för den händelse köparen vill rikta anspråk mot den som för säljarens räkning har åtagit sig att avhjälpa fel i varan. I båda situationerna bör köparen fritt få välja vem han skall rikta reklamationen mot.

Några remissinstanser — däribland näringslivet — anser att lagen bör innehålla regler om rätt för säljaren att efter neutral reklamation av-

kräva köparen besked om denne avser att häva köpet eller inte. Med anledning härav vill jag anföra följande. Ett viktigt skäl för att det i köplagen uppställda kravet på särskild hävningsförklaring inte bör gälla vid konsumentköp är att ett sådant krav skulle kunna medföra risk för rättsförlust i fall då köparen inte känner till lagens innehåll. Liknande skäl kan anföras mot en regel av innebörd att en köpare som inte inom skälig tid besvarar säljarens fråga om han vill häva köpet går miste om hävningsrätten. Jag vill därför inte förorda att en sådan regel införs i lagen. Å andra sidan finns det ingen anledning att genom föreskrift i lagen ge säljaren en interpellationsrätt av ifrågasatt slag, om man inte är beredd att knyta några rättsverkningar till att köparen försummar att lämna ett svar på hans förfrågan. Det står givetvis även utan någon lagreglerad interpellationsrätt säljaren fritt att begära besked från köparen, om denne dröjer med att meddela sin eventuella avsikt att häva köpet. Man bör enligt min mening kunna räkna med att köparen i en sådan situation själv har intresse av att besvara säljarens förfrågan utan onödigt dröjsmål.

Några remissinstanser tar upp frågan om de föreslagna reklamerationsreglernas förhållande till den i 54 § köplagen föreskrivna preskriptionstiden. Statens konsumentråd anser att ettårsfristen bör kunna överskridas vid konsumentköp med hänsyn till varans och felets beskaffenhet. Enligt SACO bör en bättre samordning mellan reklamerationsreglerna och preskriptionsbestämmelsen övervägas, t. ex. så att den senare bestämmelsen görs tvingande vid konsumentköp.

Den i remissyttrandena berörda frågan gäller ytterst spørsmålet om konsumentköplagen skall uppta någon motsvarighet till 54 § köplagen. För egen del vill jag till en början erinra om att den omständigheten att garanti har utställts för kortare tid än ett år i praxis inte har ansetts innebära att köparen är betagen möjligheten att efter garantitidens utgång men inom ettårstiden påtala fel som har visat sig medan garantin gällde. Vad beträffar frågan om det finns anledning att i konsumentköplagen införa regler som generellt eller för vissa situationer utsträcker preskriptionstiden utöver ett år anser jag det inte lämpligt att ta upp detta spørsmål nu. Köplagsutredningen kommer vid sin översyn av köplagen att få ta ställning till den där föreskrivna preskriptionstidens längd. Det synes mig inte lämpligt att föregripa köplagsutredningens fortsatta arbete genom att nu införa en särreglering av denna fråga för konsumentköpens del. Vid den fortsatta köplagsöversynen får givetvis här liksom eljest övervägas vilka regler som behövs för att åstadkomma ett tillfredsställande konsumentskydd. Nuvarande rättsläge är emellertid så tillvida otillfredsställande som den i 54 § köplagen upptagna preskriptionsregeln är dispositiv. Det synes mig knappast finnas skäl för att tillåta inskränkning av den i paragrafen föreskrivna ettårstiden. Med hänsyn härtill och för att undanröja missförstånd om räck-

vidden av den tvingande reklamationsregeln bör den utformas så att den alltid är tillämplig inom ramen för en ettårig preskriptionstid.

Sammanfattningsvis anser jag mig alltså kunna godta de av utredningen föreslagna reglerna om köparens reklamationsplikt med det nu angivna tillägget. Till den närmare utformningen av reglerna återkommer jag i specialmotiveringen till 11 och 13 §§.

Utredningen har i anslutning till behandlingen av frågan om köparens reklamationsplikt också föreslagit att konsumentköplagen efter mönster av 61 § köplagen skall klargöra på vems risk vissa meddelanden från köparen till säljaren eller annan skall gå, om meddelandet sänds med posten eller på telegrafisk väg. Förslaget innebär att meddelandena går på mottagarens risk. Någon erinran mot förslaget har inte gjorts vid remissbehandlingen. Även jag ansluter mig till det (se vidare specialmotiveringen till 18 §).

6.2.9 Köparens förhållande till kreditgivare

Som tidigare berörts upptar utredningens förslag även vissa regler om köparens ställning vid kreditköp. Reglerna syftar till att skydda köparen mot att behöva betala till kreditgivare som i sista hand har finansierat köpet i sådana fall då säljaren inte har fullgjort sin prestation enligt köpavtalet och köparen därför skulle ha varit fri från betalningsskyldighet mot denne om fordringen hade tillkommit honom. Skyddet kommer i förslaget till uttryck på tre sätt. För det första föreslår utredningen att en avtalsklausul, varigenom köparen avsäger sig rätten att framställa invändningar på grund av köpet mot den som förvärvat säljarens fordran på köpeskillingen (s. k. "cut-off"-klausul), skall vara ogiltig. Utan hinder av en sådan klausul kan alltså konsumenten göra gällande invändningar på grund av köpet mot den nye borgenärens krav på betalning. Däremot ger lagregeln honom inte någon möjlighet att från den nye borgenären återkräva betalning som redan har erlagts. För det andra förordas en motsvarande bestämmelse om invändningsrätt för köparen mot långivare i fall då köpeskillingen har erlagts med belopp som köparen genom säljarens förmedling har fått som lån av bank eller annan, med vilken säljaren har nära ekonomisk förbindelse. Bestämmelsen tar främst sikte på förhållandena vid s. k. låneköp. Den avser däremot inte fall då konsument genom avtal med ett finansieringsföretag har beviljats kontokredit för att köpa varor hos olika säljföretag mot uppvisande av särskilt kreditbevis (s. k. externt kreditkort). För det tredje föreslår utredningen ett straffsanktionerat förbud för säljare att av köparen ta emot växelförbindelse eller annan löpande fordringshandling beträffande det som inte erlagts av köpeskillingen i samband med köpet. Skulle en sådan handling trots förbudet ha utfärdats skall dock den som i god tro förvärvat handlingen åtnjuta skydd enligt de civilrättsliga regler som nu gäller. Utredningen anser det inte nödvändigt att göra någon ändring i dessa regler.

Jag har redan i det föregående (6.1) förklarat mig anse att genomförandet av utredningens förslag till särskilda bestämmelser om kreditköp inte bör skjutas upp i avbidan på kreditköpkommitténs utredning rörande den rättsliga regleringen av avbetalningsköp och andra former av konsumtionskredit. Jag vill i denna fråga ytterligare framhålla följande. Det är numera mycket vanligt att kredit till köpare i praktiken finansieras av annan än säljaren, t. ex. på det viset att denne överlåter sin fordran på resterande köpeskilling till ett fristående finansieringsföretag eller så att han medverkar till att köparen får ett lån från annan än honom själv för att finansiera köpet. Det skulle innebära en allvarlig lucka i konsumentskyddet om köparen inte tillförsäkrades möjlighet att mot betalningskrav från finansiären göra gällande de invändningar som han hade kunnat framställa mot säljaren. Utan regler av denna innebörd skulle den förstärkning av köparens rättsskydd som konsumentköplagen syftar till att åstadkomma bli av mycket ringa värde vid stora grupper av kreditköp. Köparen skulle visserligen i fall av denna typ kunna kräva tillbaka från säljaren vad han trots invändningen måste utge till kreditgivaren, men en sådan rätt att återkräva betalning är uppenbarligen inte likvärdig med en möjlighet att motsätta sig krav på betalning. I situationer då säljaren — exempelvis till följd av betalningssvårigheter — är oförmögen att ansvara för sitt kontraktsbrott eller undandrar sig ansvaret kan köparens rätt vara ganska värdelös. De av utredningen föreslagna bestämmelserna om kreditköp kompletterar alltså reglerna om köparens befogenheter mot säljaren och utgör därigenom ett mycket viktigt led i konsumentköplagens system av regler till köparens skydd.

Som framgår av det anförda rör utredningens förslag endast förhållandet mellan köparen och kreditgivaren. Förslaget innehåller däremot inte några regler om relationerna mellan säljaren och kreditgivaren. Det ligger emellertid i sakens natur att dessa relationer måste påverkas av att köparens ställning mot kreditgivaren förstärks. I likhet med utredningen anser jag att det får ankomma på säljare och kreditgivare att själva genom överenskommelse lösa de problem som lagstiftningen kan föranleda i deras inbördes relationer. Vid remissbehandlingen har från olika kreditgivarorganisationer gjorts gällande att förslaget kan få vissa negativa konsekvenser för kredithandeln med konsumtionsvaror, t. ex. i form av ökade kreditkostnader och minskade refinansieringsmöjligheter för mindre företag. Som framgår av vad jag tidigare har anfört (6.1) bedömer jag för min del inte dessa farhågor som särskilt oroande vare sig från näringslivets eller från konsumenternas synpunkt.

Den föreslagna bestämmelsen om s. k. cut-off-klausuler har i huvudsak godtagits av remissinstanserna — bortsett från påpekanden om negativa följder av nyss berörda slag. Några remissinstanser, däribland kreditköpkommittén, ifrågasätter dock om inte finansiärens ansvar bör sträcka sig längre än enligt förslaget. Kommittén diskuterar olika tänk-

bara alternativ för en utvidgning av ansvaret och anser det böra övervägas att ge köparen rätt inte bara att avbryta pågående avbetalningar till kreditgivaren utan också att kräva tillbaka vad han redan har erlagt till denne av kreditbeloppet. För egen del anser jag mig böra godta utredningens förslag på denna punkt. Det ger konsumenten ett gott grundskydd och kan sägas representera en skälig avvägning mellan dennes och kreditgivarens intressen. I den mån köpavtalet inte innehåller någon cut-off-klausul står det givetvis köparen fritt att med stöd av allmänna rättsgrundsatser hävda längre gående befogenheter mot kreditgivaren. Jag vill tillägga att resultatet av kreditköpkommitténs arbete som förut nämnts kan föranleda att den nu förordade lösningen behöver omprövas.

Förslaget att konsumentköplagen skall reglera även köparens invändningsrätt i förhållande till finansiär som genom säljarens förmedling har lånat köparen pengar till köpeskillingen har kritiserats av Sveriges advokatsamfund. Samfundet anser inte att det finns anledning att ha olika regler beroende på om långivaren har anvisats av säljaren eller inte. Samfundet menar också att den föreslagna lagregleringen skulle leda till att lånemöjligheterna begränsas, vilket inte synes önskvärt från konsumentsynpunkt. För egen del kan jag inte finna samfundets kritik bärande. Från konsumentens synpunkt föreligger en avgörande skillnad mellan den här åsyftade situationen och det fallet att konsumenten själv lånar pengar exempelvis i en bank för att finansiera köpet. I de fall den föreslagna bestämmelsen avser är den yttre situationen mycket lik ett vanligt avbetalningsköp. Köparen har inte direkt kontakt med någon annan än säljaren eller dennes representant. Ofta torde han över huvud taget inte uppfatta att det är en fristående finansiär som tillhandahåller krediten och att säljaren endast förmedlar denna. Med hänsyn härtill skulle det te sig stötande och svårbegripligt för konsumenten om hans möjligheter att göra invändningar mot betalningskrav var väsentligt olika i de bägge situationerna. De hittillsvarande erfarenheterna av det inom konsumentkooperationen tillämpade låneköpssystemet ger visserligen inte i och för sig vid handen att det skulle föreligga något starkare behov av tvingande lagregler till konsumenternas skydd på detta område. Saken kan emellertid lätt komma i ett annat läge. Om man genom tvingande regler i lag begränsar giltigheten av cut-off-klausuler kan det nämligen ligga nära till hands för säljare och kreditgivare att försöka kringgå denna reglering genom att gå över till ett system av låneköpets typ. Detta utgör enligt min mening ett starkt skäl för den av utredningen föreslagna regleringen. Jag ansluter mig till förslaget.

Under remissbehandlingen har olika meningar framförts i frågan om den tvingande regleringen av köparens invändningsrätt mot kreditgivare skall omfatta även olika former av kontokredit. Diskussionen har främst gällt riktigheten av utredningens bedömning att system med s. k. externa

kreditkort bör falla utanför konsumentköplagens reglering. Kreditköpkommittén har i denna del anfört att frågan om kreditgivarens ansvar mot köparen/låntagaren vid olika former av kontokredit bör prövas i ett vidare sammanhang, där även andra konsumentskyddsaspekter på kontokrediterna tas upp till bedömning. Detta synes mig vara en riktig ståndpunkt. Jag förordar därför att hela frågan om köparens relationer till kreditkortsföretag får anstå till dess resultat av kreditköpkommitténs arbete i denna del föreligger

Det av utredningen föreslagna förbudet mot användning av växlar och andra löpande fordringshandlingar vid konsumentköp har i princip godtagits av alla remissinstanser. Förbudet grundas på att konsumenten inte kan antas inse att han genom att utfärda en löpande fordringshandling avhänder sig möjligheten att göra gällande invändningar på grund av köpet mot ny godtroende innehavare av handlingen. Bestämmelser motsvarande de av utredningen föreslagna har införts i flera andra länder. För egen del finner jag förslaget väl motiverat från konsumentskyddssynpunkt och jag ansluter mig till det. Jag anser inte att det finns tillräcklig anledning att — som en remissinstans förordat — begränsa förbudet till avbetalningsköp.

Ett straffsanktionerat förbud för säljare att ta emot löpande fordringshandlingar innebär naturligtvis inte någon absolut garanti mot att sådana handlingar likväl utställs och eventuellt förvärvas av någon som är i god tro beträffande omständigheter som berättigar köparen att göra invändningar på grund av köpet. Detta kan synas vara en brist i det skydd regeln är avsedd att bereda konsumenterna. Det möter emellertid svårigheter att komplettera förbudet med civilrättsliga föreskrifter som begränsar godtroende förvärfvares skydd mot invändningar av sådant slag. Vad gäller växlar vill jag särskilt framhålla att en föreskrift av denna typ torde strida mot Sveriges åtaganden på grund av anslutningen till 1930 års Genèvekonvention om gemensam växellag (art. 17). I likhet med utredningen anser jag emellertid inte att riskerna för köparna i nu berörda hänseenden är stora. Genom lämplig information om lagens innehåll kan i stor utsträckning förebyggas att köpare avkrävs löpande fordringshandling vid konsumentköp.

Jag kan med hänsyn till det anförda i allt väsentligt ansluta mig till utredningens förslag i nu behandlade delar. Den närmare utformningen av bestämmelserna behandlas i specialmotiveringen till 15—17 §§.

6.3 Följdändringar i annan lagstiftning

Utredningen diskuterar frågan om konsumentköplagen kräver några ändringar i den allmänna köplagen. Det anses inte påkallat att genom en särskild paragraf i denna lag erinra om att vissa regler om konsumentköp finns i konsumentköplagen. Utredningen påpekar att hänvisning till

speciallagstiftning med köprättsligt innehåll inte har ansetts behövlig i andra sammanhang, t. ex. vid tillkomsten av lagen om avbetalningsköp. Inte heller i övrigt bör enligt utredningens mening konsumentköplagen föranleda några ändringar i köplagen eller annan lagstiftning som har aktualitet beträffande ämnen som regleras i konsumentköplagen.

Utredningens bedömning har inte mött någon kritik vid remissbehandling. Även jag godtar den av utredningen redovisade ståndpunkten. Jag anser sålunda inte att konsumentköplagens tillkomst behöver föranleda någon ändring i annan lagstiftning, bortsett från den ändring i avtalsvillkorslagen som jag tidigare har berört (6.1).

6.4 Information, ikraftträdande m. m.

För att konsumentköplagen skall kunna ge konsumenterna ett gott skydd är det viktigt att den blir allmänt känd. Det bör därför ses som en väsentlig samhällelig uppgift att tillhandahålla *information* om lagens innehåll. Starka önskemål om sådan information har också förts fram såväl från näringslivets sida som från KO och andra företrädare för konsumentintressen.

Informationsverksamheten bör bedrivas i olika former. En viktig uppgift är att bland allmänheten sprida upplysning om de grundläggande befogenheter lagen ger konsumenten vid köp. Detta kan lämpligen ske genom en allmänt utformad information i form av broschyrer, annonser etc. Denna information bör spridas både i anslutning till lagens antagande och ikraftträdande och därefter. Det synes mig vara en naturlig uppgift för konsumentverket att svara för att sådan information kommer till stånd. Enligt verkets instruktion (SFS 1972: 739) åligger det verket att informera bl. a. om lagstiftning av intresse för konsumenterna. I sammanhanget bör också undersökas vilka möjligheter som finns att samarbeta med näringslivets organisationer i fråga om utformningen och spridningen av informationen.

Vid sidan av den allmänna information som jag nu har berört finns det också ett klart behov av möjligheter för konsumenterna att få mera direkt information samt råd och hjälp i konkreta situationer. Här får lokala och regionala organ särskild betydelse. På det lokala planet har i några kommuner bedrivits försöksverksamhet med lokala konsumentkommittéer, dit konsumenterna kunnat vända sig för att få hjälp exempelvis med reklamationer av varor och tjänster och få informationsmaterial som produceras av de olika samhälleliga konsumentorganen. Försöksverksamheten har nu slutförts och ansvaret för den lokala verksamheten har efter 1972 års utgång övertagits av de berörda kommunerna. I flera andra kommuner pågår utredningar om inrättande av kommunala konsumentorgan. Den fortsatta lokala verksamheten kommer att få service från en särskild enhet vid konsumentverket. Den regionala organisa-

tionen utgörs av de till länsstyrelserna knutna hemkonsulenterna. Bland deras uppgifter ingår att tillhandahålla upplysningar i frågor av betydelse för de enskilda konsumenterna.

För att de lokala och regionala konsumentorganen skall kunna fylla den uppgift jag nu har berört torde det behövas viss utbildning och vägledning till dem som skall svara för denna verksamhet. Jag utgår från att konsumentverket kommer att ha sin uppmärksamhet riktad på denna fråga.

Som en ytterligare möjlighet för konsumenterna att få information och bistånd i frågor om tillämpning av konsumentköplagen vill jag peka på den verksamhet som allmänna reklamationsnämnden bedriver. Genom dess kansli kan konsumenterna få upplysning och råd om hur de skall förfara i en aktuell situation.

För att konsumentköplagen skall bli ett effektivt skydd för konsumenterna fordras inte bara att dessa får information om sina rättigheter. Det är också viktigt att *tvister* mellan konsumenter och näringsidkare kan lösas på ett smidigt sätt. Även här är allmänna reklamationsnämnden av stor betydelse. Nämndens organisation och verksamhetsformer gör den väl lämpad för handläggningen av många av de tvister det kan bli fråga om. Förfarandet är kostnadsfritt för parterna. Verksamheten bedrivs i obundna former och nämnden har i regel tillgång till experter som möjliggör en sakkunnig prövning av frågor om fel i varan. Nämnden lämpar sig emellertid inte för alla typer av tvister. I fall där svåra bevisfrågor eller komplicerade rättsliga bedömningar aktualiseras är en domstolsprövning lämpligare. Vidare har nämndens avgöranden enbart karaktären av rekommendationer, och de kan därför inte verkställas tvångsvis. För de fall där reklamationsnämnds förfarandet inte utgör en lämplig ordning att lösa en uppkommen tvist blir konsumenten hänvisad att vända sig till domstol. Tidigare i dag har beslutats proposition med förslag till lag om rättegången i tvistemål som rör mindre värden. Den sålunda föreslagna lagen, som avses träda i kraft den 1 januari 1974, tillhandahåller ett förenklat rättegångsförfarande, som är väl avpassat för tvister i frågor om tillämpning av konsumentköplagen. Domstolarna skall enligt förslaget också lämna allmän information angående den rättsliga prövningen av konsumenttvister. Förslaget utgör därigenom ett värdefullt komplement till det civilrättsliga skydd som konsumentköplagen skall bereda konsumenterna.

Från näringslivets sida har betonats att man vid bestämmande av tidpunkten för lagens *ikraftträdande* måste ta hänsyn till att ett omfattande arbete med framför allt information och utformning av nya standardvillkor kommer att krävas och ta avsevärd tid i anspråk. Detta arbete bör enligt min mening kunna inledas redan på grundval av det förslag jag nu lägger fram. Jag föreslår att konsumentköplagen får träda i kraft den 1 januari 1974.

7 Upprättade lagförslag

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1. konsumentköplag,
2. lag om ändring i lagen (1971: 112) om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor.

Förslagen torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

Rörande lagförslagens närmare innehåll vill jag ytterligare anför följande.

8 Specialmotivering

8.1 Förslaget till konsumentköplag

Utredningen har valt benämningen "lag om konsumentköp" som rubrik på den nya lagen. Enligt utredningen markerar namnet visserligen inte klart, att lagen inte innehåller någon fullständig reglering av parternas rättigheter och skyldigheter vid konsumentköp utan har en mer begränsad räckvidd. Eftersom den föreslagna benämningen ger en riktig föreställning om lagens syfte och väsentliga innehåll, har utredningen dock inte ansett denna invändning böra tillmätas avgörande betydelse. Härtill kommer att lagen oavsett hur den rubriceras sannolikt kommer att i dagligt tal kallas för "konsumentköplagen". Jag delar utredningens uppfattning i sak men har föredragit att ge lagen sistnämnda benämning.

I överensstämmelse med utredningens förslag har innehållet i lagen disponerats på följande sätt. I ett första avsnitt under rubriken *Inledande bestämmelser* ges föreskrifter om lagens tillämpningsområde och karaktär av minimiskydd (1 och 2 §§). Under rubriken *Köparens förhållande till säljaren* följer härafter regler om köparens befogenheter vid kontraktsbrott av säljaren (3—11 §§). I ett följande avsnitt, *Köparens förhållande till varans tillverkare m. fl.*, återfinns vissa regler om köparens rättigheter i skadeståndshänseende mot bl. a. tillverkare av varan (12—14 §§). I ett fjärde avsnitt, *Särskilda bestämmelser om kreditköp*, upptas regler om köparens förhållande till särskild kreditgivare och om förbud mot användning av löpande fordringshandlingar vid konsumentköp (15—17 §§). Under rubriken *Avslutande bestämmelser* följer slutligen dels en bestämmelse om att vissa underrättelser går på mottagarens risk (18 §), dels en regel som från lagens tillämpningsområde undantar ersättning på grund av skadebringande egenskaper i såld vara (19 §).

Inledande bestämmelser

1 §

Paragrafen anger lagens tillämpningsområde. Den överensstämmer med 1 § i utredningens förslag.

Utredningen. I 1 § första stycket upptas huvudregeln om lagens tillämpningsområde. Regeln utsäger att lagen äger tillämpning när konsument av näringsidkare köper vara, som är avsedd huvudsakligen för enskilt bruk och som säljs i näringsidkarens yrkesmässiga verksamhet. Lagens giltighet betingas således av tre förutsättningar. 1. Det skall röra sig om köp som ingås av konsument. Till förtydligande härav föreslås att det skall vara fråga om vara som är avsedd huvudsakligen för enskilt bruk. 2. Endast köp av näringsidkare avses. Utanför lagen faller alltså i princip förvärv från privatperson. Försäljningen skall äga rum i näringsidkarens yrkesmässiga verksamhet. 3. Köpet skall avse "vara", dvs. vad som enligt juridiskt språkbruk vanligen betecknas som lösöre. Lagens giltighetsområde blir i enlighet härmed något snävare än köplagens, vilken omfattar köp av allt slags lös egendom.

I paragrafens andra stycke finns ett undantag från det i första stycket uppställda kravet på att köpet skall ske från näringsidkare som säljare. Enligt undantagsbestämmelsen skall lagen under förutsättningar motsvarande dem som i övrigt anges i huvudregeln gälla även i fråga om köp från annan än näringsidkare, om köpet förmedlas av näringsidkare som ombud för säljaren. Undantaget åsyftar främst sådana situationer då säljaren är privatperson, t. ex. när en privatperson säljer en honom tillhörig personbil genom förmedling av ett företag som handlar med begagnade bilar.

Remissyttrandena. MRF anser att kriteriet "huvudsakligen för enskilt bruk" skapar en del problem. Som regeln nu är utformad innebär den att säljaren i många fall kommer att vara okunnig huruvida konsumentköplagen blir tillämplig eller inte. Detta problem blir särskilt akut eftersom lagen avses bli indispositiv. Särskilt många gränsfall blir aktuella för bilhandelns del, eftersom ett mycket stort antal bilar anskaffas för att användas både privat och i näringsutövning etc. Liknande synpunkter anförs av Svenska sparbanksföreningen.

KF påpekar att tillämpningsområdet språkligt sett bestämts med hänsyn till hur varan typiskt är beskaffad. Enligt KF:s mening är inte det väsentliga hur varan är beskaffad, utan vad som bör omfattas av lagen är de köp som sker huvudsakligen för konsumentens enskilda bruk, oavsett om varan i allmänhet är avsedd att användas i näringsverksamhet eller för enskilt bruk. KF förordar att 1 § ändras så, att lagen ges tillämpning när konsument köper vara huvudsakligen för sitt enskilda bruk.

Enligt KO:s uppfattning är det i och för sig önskvärt att lagen nära anknyter till närallgande författningar som avtalsvillkorlagen och hemförsäljningslagen. I likhet med utredningen anser KO emellertid ändamålsenligt att låta det praktiska behovet av konsumentskydd vara avgörande. Det står klart att konsumenternas behov av skydd i övervägande grad gör sig gällande vid köp av hushållskapitalvaror, såsom kylskåp och tvättmaskiner, men också i fråga om varor för den dagliga konsumtionen. Med hänsyn härtill framstår begränsningen till "vara" som befogad, trots att den innebär en avvikelse från vad som gäller enligt de övriga nämnda lagarna. Enligt utredningens mening kan konsumentköplagen bli tillämplig också då säljaren i samband med ett köpavtal åtagit sig att utföra en viss tjänst, t. ex. att inmontera en tvättmaskin. I ett sådant fall avses lagens bestämmelser exempelvis om dröjsmål på säljarens sida bli tillämpliga också på monteringen. KO förutsätter att köparen skall kunna göra gällande befogenheter enligt lagen också vid felaktigheter i monteringen. Lämpligt synes vara att ett tillägg intas i lagtexten som klargör att lagen är tillämplig också när näringsidkare i samband med köpet gjort ett åtagande att utföra viss tjänst. Oklarhet på denna punkt kan nämligen få vittgående konsekvenser, eftersom åtskilliga kontroverser mellan köpare och säljare i fråga om hushållsmaskiner och liknande torde ha sin upprinnelse i felaktigheter begångna vid inmontering eller motsvarande tjänster.

Näringslivet tillstyrker att lagen skall omfatta "konsument" enligt lagförslagets definition. *Föreningen Sveriges tingsrättsdomare* påpekar att termen konsument endast används i 1 §. Utredningen betecknar själv termen som vag. Visserligen kan det sägas att den brukas i annan konsumentlagstiftning, t. ex. i marknadsföringslagen och avtalsvillkorlagen. Den används emellertid inte i den senare tillkomna hemförsäljningslagen. Det synes föreningen ligga nära till hands att i 1 § konsumentköplagen begagna en motsvarande skrivning som i 1 § hemförsäljningslagen, dvs. "Denna lag äger tillämpning vid yrkesmässig försäljning av vara, som är avsedd huvudsakligen för enskilt bruk." Däremot har föreningen inte någon erinran mot att ordet konsument ingår i lagens rubrik. Eftersom lagen enligt 1 § endast är tillämplig på köp som ingås av konsument, synes det *KF* från språklig synpunkt diskutabelt att i fortsättningen av lagtexten använda termen köpare. Den senare termen är mer vidsträckt än begreppet konsument och kan ge upphov till svårigheter vid tillämpning av lagen.

KO anser att ett klargörande tillägg bör göras i andra stycket. Som exempel anförs att en yrkesförsäljare förmedlat en bilförsäljning på det aktiva sätt som utredningen beskriver, t. ex. genom att ställa sitt eget köpekontrakt med firmatryck till förfogande. Uppger försäljaren att bilen inte har krockat och visar det sig sedan att krockskador finns på bilen, kan köparen vilja häva köpet enligt 7 §. Det är i detta läge inte

mot bilfirman utan mot säljaren som hävningsanspråk skall riktas. Detta framgår dock inte tydligt av lagtexten.

Sveriges advokatsamfund finner det varken erforderligt eller lämpligt att utsträcka lagens tillämplighet till försäljning på auktion.

M ifrågasätter, om inte lagen borde gälla för det fall att en näringsidkare i egenskap av mäklare ger säljaren anvisning på en spekulant. Detta system är f. n. vanligt inom båtbranschen, och om sådana köp skulle falla utanför lagens tillämpningsområde, kan man förvänta sig motsvarande system inom bilbranschen med ett minskat konsumentskydd som följd.

Föredraganden. Som jag har framhållit i den allmänna motiveringen syftar konsumentköplagen främst till att stärka konsumentens ställning som avtalskontrahent vid köp av varor från näringsidkare. Lagen skall härvid ge konsumenten ett ökat rättsskydd inte bara i förhållande till säljaren utan också till varans tillverkare m. fl. och särskild kreditgivare vid kreditköp. Lagen uppbärs av väsentligen samma sociala skyddsintresse som t. ex. avtalsvillkorlagen. Den kan allmänt sett sägas utgöra ett civilrättsligt komplement till den näringsrättsliga lagstiftning som under de senaste åren genomförts till konsumenternas skydd.

Lagens tillämpningsområde bör bestämmas med utgångspunkt i det nu anförda. Eftersom den krets av köpare som lagen avser att skydda utgörs av konsumenter, dvs. enskilda medborgare i deras egenskap av privatpersoner, bör tillämpningsområdet lämpligen avgränsas genom användning av termen konsument. Det är visserligen riktigt som Föreningen Sveriges tingsrättsdomare påpekar att denna term inte används i lagen i övrigt. Detta utgör dock enligt min mening inte något avgörande skäl mot att begagna den här. Att som föreningen antyder utforma huvudregeln om lagens tillämpningsområde efter mönster av 1 § hemförsäljningslagen synes mindre lämpligt med hänsyn till att lagen behandlar såväl köparens förhållande till säljaren som hans relationer till tredje man.

Eftersom uttrycket konsument kan ges en något vidare innebörd än jag nyss har nämnt bör i enlighet med utredningens förslag lagens tillämpningsområde ytterligare avgränsas på det viset att det anges att varan skall vara avsedd för enskilt bruk. Denna bestämmelse har samma innebörd som motsvarande uttryck i hemförsäljningslagen och avtalsvillkorlagen. Som utredningen framhåller kan tvekan beträffande innebörden av uttrycket "avsedd för enskilt bruk" knappast uppkomma i mer än två fall, nämligen dels då varan är sådan att den kan användas såväl för förvärvarens enskilda bruk som i hans yrkesutövning, t. ex. vid en läkares köp av en bil eller en lantbrukares köp av verktyg, dels då varan är avsedd att säljas vidare till annan person. För att undgå den första svårigheten bör — liksom i hemförsäljningslagen

— ställas upp krav på att varan skall vara avsedd huvudsakligen för enskilt bruk. Lagen skall alltså tillämpas också när varan är avsedd att användas i köparens yrkesverksamhet, under förutsättning att denna användning i jämförelse med dess övriga bruk framstår som mindre väsentlig. Vad angår köp med tanke på vidareförsäljning bör enligt utredningens mening av ordalagen i det diskuterade kriteriet för lagens tillämplighet med tillräcklig tydlighet framgå att lagen inte omfattar detta fall. Jag delar denna uppfattning. Någon särskild regel som klargör detta torde inte behövas.

Lagen bör i princip begränsas att gälla köp från näringsidkare. Termen näringsidkare bör i överensstämmelse med vad som är fallet i marknadsföringslagen och avtalsvillkorlagen fattas i vidsträckt mening, dvs. såsom omfattande varje fysisk eller juridisk person som yrkesmässigt driver verksamhet av ekonomisk natur. Alla köp från näringsidkare bör emellertid inte träffas av lagen. Om en näringsidkare säljer en vara utanför sin yrkesmässiga verksamhet, skiljer sig transaktionen inte nämnvärt från en försäljning som sker från en privatperson. Som exempel nämner utredningen det fallet att en näringsidkare, vars yrkesverksamhet avser försäljning av hushållsmaskiner, säljer en honom tillhörig bil till en privatperson. I fall av detta slag finns det typiskt sett inte något behov av att skydda köparen genom tvingande regler. Som förutsättning för att lagen skall bli tillämplig bör därför gälla inte bara att köpet sker från näringsidkare utan också att varan säljs i dennes yrkesmässiga verksamhet.

Att lagen såvitt avser föremålet för köpet bör inskränkas till att avse köp av vara har jag berört redan i den allmänna motiveringen (6.2.1). Med uttrycket vara avses fysiska föremål eller saker, inbegripet levande djur. Däremot omfattar det inte exempelvis byggnad på annans mark, rättigheter av olika slag samt aktier och andra värdepapper. Den skillnad som på denna punkt kommer att föreligga i förhållande till den allmänna köplagen, vilken gäller köp av alla slag av lös egendom, torde inte vålla några olägenheter vid tillämpningen av konsumentköplagen. Såväl nytillverkade som begagnade varor åsyftas.

Mot bakgrund av vad nu anförts förordar jag att i paragrafens *första stycke* som huvudregel föreskrivs att lagen äger tillämpning när konsument av näringsidkare köper vara, som är avsedd huvudsakligen för enskilt bruk och som säljs i näringsidkarens yrkesmässiga verksamhet. I fråga om bestämmelsens innebörd vill jag ytterligare framhålla följande.

Lagen omfattar endast köpavtal. I motsats till den allmänna köplagen blir konsumentköplagen inte direkt tillämplig på bytesavtal. Som utredningen påpekar är emellertid renodlade bytesavtal mellan näringsidkare och privatpersoner sällsynta och i varje fall så särpräglade att de inte bör falla in under lagen. Den omständigheten att en per-

son vid köp av t. ex. en ny bil lämnar sin gamla bil som dellikvid hindrar dock inte att köparens förvärv från bilhandlaren omfattas av lagen.

Det förekommer ofta att köpavtal förenas med åtagande att utföra viss tjänst, t. ex. att reparera fel som visar sig i varan. Om säljaren eller annan för säljarens räkning genom exempelvis särskild garanti har utfäst sig att avhjälpa fel i varan, regleras situationen i den nya lagen (se 4 och 10—13 §§). I övrigt får efter omständigheterna avgöras i vad mån lagen skall tillämpas på sådant åtagande att utföra viss tjänst som gjorts i samband med köpet. Har t. ex. en säljare av en tvättmaskin åtagit sig att också montera maskinen i köparens bostad, kan som dröjsmål på säljarens sida vara att räkna inte bara försening av leveransen utan också fördröjning av monteringen. KO har under remissbehandlingen framfört önskemål om att i lagtexten skall tas in ett tillägg som klargör att lagen är tillämplig också när näringsidkare i samband med köpet gjort ett åtagande att utföra viss tjänst. Jag är medveten om att det emellanåt kan vara svårt att avgöra vilka civilrättsliga regler som skall tillämpas på kombinerade avtal av denna typ. Problemet är i och för sig inte nytt. Motsvarande fråga aktualiseras även vid tillämpningen av den allmänna köplagen. Enligt min mening är det knappast möjligt att utan närmare undersökning av olika tänkbara fall införa en tvingande regel av det slag KO förordar. Jag vill erinra om att frågor om konsumentskydd vid privat serviceverksamhet f. n. utreds av konsumenttjänstutredningen. I dess uppdrag ingår bl. a. att undersöka frågor om kombinerade avtal av nu diskuterat slag. För egen del anser jag att resultatet av denna utredning bör avvaktas, innan ställning tas till den av KO väckta frågan.

I 2 § köplagen föreskrivs att denna lag är tillämplig på sådana s. k. beställningsköp, där säljaren åtar sig att tillverka något till vilket han själv skall stå för materialet. Konsumentköplagen skall i detta hänseende ha samma tillämpningsområde som den allmänna köplagen. Någon särskild föreskrift härom har inte ansetts nödvändig.

Enligt 1 § andra stycket lagen om avbetalningsköp skall denna lag tillämpas även på sådana som hyresavtal betecknade avtal vilka till sin reella innebörd är att anse som avbetalningsköp. Motsvarande princip bör gälla för konsumentköplagens del. Jag har inte ansett någon uttrycklig bestämmelse härom behövlig.

Vad gäller kravet att det skall vara fråga om "vara, som är avsedd huvudsakligen för enskilt bruk" vill jag framhålla att det vanligen framgår av varans beskaffenhet hur den är avsedd att användas. Det förhållandet att varan har inköpts för att användas av någon annan än förvärvaren själv, t. ex. medlem av hans familj, hindrar inte att varan skall anses avsedd för enskilt bruk. Detsamma gäller om köparen förvärvat varan för att ge den som present åt en annan person. Vid tve-

kan om vilket ändamål varan är avsedd för bör i sista hand köparens syfte med förvärvet vara avgörande. Någon skyldighet för honom att självmant upplysa säljaren härom bör inte föreligga. Köparens syfte med förvärvet måste emellertid på något för säljaren uppfattbart sätt framgå av omständigheterna vid köpet. I händelse av tvist i detta hänseende torde det få ankomma på köparen att styrka att den nu berörda förutsättningen för lagens tillämplighet är för handen.

Beträffande innebörden av kravet att säljaren skall vara näringsidkare vill jag framhålla att detta krav givetvis är uppfyllt också om näringsidkaren anlitar en privatperson som ombud. Statens konsumentråd har i sitt remissyttrande särskilt berört s. k. home-party-försäljning. Den som uppträder som säljare i sådant sammanhang torde enligt min mening antingen vara ombud för näringsidkare eller själv vara att betrakta som näringsidkare.

Jag har tidigare (6.2.1) framhållit att lagen bör gälla köp av såväl nytillverkade som begagnade varor. Vad särskilt gäller varor av den senare typen förekommer inte sällan att de säljs av privatperson genom förmedling av näringsidkare. Om alla köp av detta slag föll utanför lagen, skulle denna lätt kunna kringgås genom att den som säljer t. ex. begagnade bilar eller båtar uppträder som ombud för privatperson som säljare. I fall då en näringsidkare aktivt handhar försäljningen av en vara torde köparen sällan uppmärksamma, att näringsidkaren kanske uppträder inte i eget namn utan bara som ombud för en privatperson. Detta behöver inte framgå förrän köpekontraktet undertecknas eller avtalet eljest blir definitivt. I likhet med utredningen anser jag att konsumentköplagen bör omfatta också situationer av nu avsett slag. En regel härom bör lämpligen tas in som ett *andra stycke* i 1 §.

Liksom beträffande konsumentköp i allmänhet bör även enligt undantagsregeln krävas att köpet rör vara, som är avsedd huvudsakligen för enskilt bruk och som säljs i näringsidkarens yrkesmässiga verksamhet. Lagen bör alltså inte vara tillämplig om en näringsidkare som privatperson i ett enskilt fall ombesörjer försäljning av en vara som tillhör annan privatperson.

Huvudkriteriet för undantagsbestämmelsens giltighet bör vara att näringsidkaren förmedlat köpet i egenskap av ombud för säljaren. Lagens skyddsregler bör med andra ord gälla också när näringsidkaren handlar som fullmäktig för säljaren, dvs. i dennes namn och för dennes räkning. Handlar näringsidkaren som kommissionär torde lagen bli tillämplig redan på grund av huvudregeln i första stycket.

Jag förordar med hänsyn till det anförda att i 1 § andra stycket tas in en föreskrift av innebörd att lagen under förutsättningar motsvarande dem som anges i första stycket gäller även i fråga om köp från annan än näringsidkare, om köpet förmedlas av näringsidkare som ombud för säljaren. Beträffande regelns innebörd vill jag tillägga följande.

Kravet att köpet skall ha förmedlats av näringsidkare som ombud för säljaren innebär inte att köpavtalet måste ha slutits av näringsidkaren. Regeln omfattar också fall då en säljare själv formellt uppträder som part, t. ex. genom att underteckna avtalet, men en förmedlande näringsidkare aktivt medverkar vid köpet och exempelvis ställer sitt kontraktsformulär till förfogande. Däremot blir regeln inte tillämplig, om näringsidkaren enbart har lämnat säljaren anvisning på en lämplig köpare. Att en näringsidkare i egenskap av mäklare gett säljaren upplysning om en spekulant på varan kan i och för sig inte anses innebära att han som ombud förmedlat köpet.

Också köp på auktion kan på grund av andra stycket falla in under lagen. En förutsättning härför är att auktionen ombesörjs av näringsidkare. Någon olägenhet av att lagen träffar också sådana köp behöver inte befaras. Från konsumentsynpunkt synes det snarast vara en fördel att t. ex. 7 och 9 §§ blir tillämpliga i dessa fall.

I de fall som avses i andra stycket har köparen givetvis att rikta sina eventuella anspråk mot säljaren och inte mot den näringsidkare som förmedlat köpet. Att lagen har denna innebörd torde med tillräcklig tydlighet framgå utan att — såsom föreslagits av KO — någon uttrycklig bestämmelse meddelas härom.

2 §

Paragrafen anger lagens tvingande natur och dess karaktär av minimiskydd för köparen. Den motsvarar 2 § i utredningens lagförslag.

I enlighet med vad som har anförts i den allmänna motiveringen (6.2.2) bör lagens karaktär av minimiskydd för köparen komma till uttryck på två sätt i lagtexten. Till en början bör slås fast att köparen vid konsumentköp alltid skall ha de befogenheter som tillerkänns honom i lagen. I anslutning härtill bör utsägas att förbehåll som inskränker sådan befogenhet är ogiltigt. I likhet med utredningen anser jag att dessa regler bör tas upp i ett *första stycke* i 2 §. De föreslagna reglerna överensstämmer i sak med utredningens lagförslag. De innebär bl. a. att köparen alltid kan stödja sig på konsumentköplagens bestämmelser, oavsett vad som kan ha avtalats mellan parterna eller vad som gäller enligt andra tillämpliga rättsregler.

Lagens karaktär av grundskydd för köparen bör också komma till uttryck på ett annat sätt. Genom en särskild bestämmelse bör klargöras att lagen inte hindrar tillämpning av sådana avtalsvillkor och dispositiva rättsregler som ger köparen bättre befogenheter än den tvingande lagstiftningen. I fråga om motiven för införande av en sådan bestämmelse kan jag hänvisa till vad jag har anført i den allmänna motiveringen. Bestämmelsen bör i enlighet med utredningens förslag tas upp i ett *andra stycke* i paragrafen.

Som jag tidigare har framhållit bör i paragrafen inte tas med någon motsvarighet till den av utredningen föreslagna regeln om konsumentköplagens förhållande till bl. a. dispositiva bestämmelser angående frågor som inte regleras i denna lag, t. ex. bestämmelsen i 47 § köplagen om verkan av att köparen före köpet undersökt varan. Någon saklig skillnad på denna punkt är dock inte åsyftad. Även mitt förslag innebär att den tvingande lagen inte hindrar tillämpning av avtalsvillkor eller dispositiva regler i frågor som har lämnats utanför konsumentköplagens reglering.

Beträffande den närmare innebörden av paragrafens andra stycke vill jag i likhet med utredningen framhålla att frågan om ett avtal eller en dispositiv rättsregel, t. ex. en bestämmelse i den allmänna köplagen, skall vinna tillämpning i stället för den tvingande lagen självfallet måste avgöras på grundval av en jämförelse mellan de tvingande reglerna och vad avtalet resp. den dispositiva regleringen innehåller i motsvarande hänseenden. Jämförelsen skall göras beträffande varje regel för sig och inte avse någon totalvärdering av köparens rättigheter enligt konsumentköplagen sammanställda med de förmåner exempelvis avtalet i dess helhet erbjuder. Exempel på hur jämförelsen bör gå till lämnas i utredningens betänkande (SOU 1972: 28 s. 91). Av det anförda följer att vid jämförelse mellan köpavtalet och lagen hänsyn inte skall tas till avtalsvillkor rörande frågor som inte regleras i lagen. Att dessa villkor är särskilt förmånliga för köparen — han har t. ex. fått varan till extra lågt pris — skall således inte medföra att han går miste om de befogenheter lagen tillerkänner honom.

En konsekvens av den valda lagstiftningsmetoden är att tillämpning av konsumentköplagen främst kommer i fråga när ett avtal förenats med villkor som inskränker de rättigheter köparen enligt lagen skall ha. Många köp ingås emellertid utan att parterna närmare kommer överens om vad som skall gälla om deras inbördes rättigheter och skyldigheter i sådana hänseenden som regleras i konsumentköplagen. Hit hör flertalet vanliga köp av dagligvaror. I sådana fall behöver lagens grundskydd ofta inte tas i anspråk av köparen. Det kan nämligen då vara förmånligare för honom att i stället åberopa den allmänna köplagens bestämmelser. Även vid köp av nu åsyftat slag kan dock flera av de tvingande bestämmelserna få viss betydelse. Som exempel kan nämnas 7 § (vileledande uppgift har lämnats om varan), 8 § (varan har sålts i strid mot säkerhetsföreskrift eller trots uppenbart farliga egenskaper), 9 § (varan har sålts i befintligt skick) och 11 § (köparens reklamationsplikt). Vidare kan erinras om att köparen enligt 2 § första stycket alltid har möjlighet att åberopa konsumentköplagens bestämmelser, oavsett om andra tillämpliga regler eventuellt skulle vara gynnsammare för honom.

Köparens förhållande till säljaren

3 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om köparens befogenheter vid dröjsmål på säljarens sida. Den motsvarar 3 § i utredningens lagförslag.

Utredningen. Den reglering av köparens befogenheter vid dröjsmål som utredningen föreslår avser dels köparens rätt att häva köpet (första stycket), dels hans rätt att innehålla köpeskillingen i avvaktan på att varan levereras (andra stycket). Utredningen betonar att reglerna är ett uttryck för det minimiskydd som lagen bör tillerkänna köparen. De riktar sig således främst mot sådana klausuler i standardformulär som helt eller delvis berövar köparen nämnda rättigheter (jfr 2 § andra stycket).

I första stycket första punkten ges huvudregeln om köparens hävningsrätt vid dröjsmål. Om säljaren inte har avlämnat varan i rätt tid och detta inte beror av köparen eller händelse för vilken han står faran, får köparen häva köpet, om dröjsmålet är av väsentlig betydelse för honom och säljaren trots uppmaning inte avlämnar varan inom skäligen tid. Beträffande den grundläggande förutsättningen att säljaren inte avlämnat varan i rätt tid och att detta inte beror av köparen eller händelse för vilken han står faran anknäver den föreslagna regeln nära till motsvarande ordalag i 21 § första stycket köplagen. Härmed avses att markera att den tvingande bestämmelsen på denna punkt skall ha samma innebörd som motsvarande uttryck i det dispositiva regelsystemet. I motsats till köplagen tillägger dock konsumentköplagen inte varje slag av dröjsmål på säljarens sida betydelse som hävningsanledning. Enligt utredningens mening bör en tvingande regel i första hand ta sikte på sådana fall då leverans helt har uteblivit. Begränsningen till fall av utebliven leverans följer av det krav på uppmaning att leverera som ställs upp i den tvingande regeln. Detta krav har emellertid formulerats så, att det inte helt utesluter hävningsrätt i fall av försenad leverans. Har köparen uppmanat säljaren att avlämna varan och levereras denna inte inom skäligen tid därefter, har köparen kvar sin hävningsrätt, även om leverans skulle äga rum vid en senare tidpunkt. För att köparen skall få häva köpet vid dröjsmål krävs vidare att dröjsmålet är av väsentlig betydelse för honom. Bedömningen härav skall ske ur köparens synvinkel. Det i köplagen (21 § andra stycket) uppställda kravet på att dröjsmålets väsentlighet skall ha varit synbar för säljaren bör enligt utredningen inte gälla enligt den tvingande regeln. Genom att köparen skall ha riktat en leveransuppmaning till säljaren undanröjs oftast den tvekan som denne eventuellt skulle kunna hysa i frågan om dröjsmålet är väsentligt eller inte. Enligt utredningen låter det sig av naturliga skäl inte göra att i lagen

fixera vad som skall räknas som "skälig tid" vid bestämmande av säljarens tilläggsfrist för fullgörande av leveransen. Denna måste nämligen bestämmas med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet, varvid såväl köparens behov av varan som säljarens möjlighet att fullgöra leveransen måste beaktas. Anmaningen till säljaren att leverera förutsätts ske först efter det att leveranstiden är inne. Den behöver inte göras i någon viss form.

Utredningen anser det inte nödvändigt att i lagen uttryckligen reglera vissa fall då köparen bör vara hävningsberättigad utan att ha iakttagit det krav på uppmaning att leverera varan som ställs upp i 3 §. Här åsyftas sådana situationer då hävningsrätten inte tjänar det syfte som uppbär den tvingande regleringen, dvs. att framtvinga prestation från säljarens sida. Om leverans är omöjlig, t.ex. därför att vid speciesköp varan gått helt och hållet förlorad, behöver köparen givetvis inte uppmana säljaren att leverera för att vara bibehållen vid sin hävningsrätt. I en sådan situation kan han häva köpet omedelbart eller får köpet anses hävt utan särskild åtgärd. Har på grund av dröjsmål varan blivit helt eller i det närmaste helt utan värde för köparen, bör denne vidare — vare sig han framställt uppmaning eller inte och oavsett om varan avlämnats för sent eller inte alls — kunna frigöra sig från köpet.

Eftersom regeln om köparens hävningsrätt förutsätter att tiden för varans avlämnande är inne, inverkar den enligt utredningen inte på vad som skall gälla om s. k. anteciperat dröjsmål. Beträffande frågor av detta slag får allmänna köprättsliga grundsatser eller avtal, om sådant skulle finnas, tillämpas. Även spörsmålet om köparens ställning vid successiv leverans (22 § köplagen) har i princip lämnats utanför den tvingande regleringen (jfr SOU 1972: 28 s. 96 not 1). Utredningen erinrar också om att de rättsliga verkningarna av att köpet hävs inte regleras i konsumentköplagen. Frågor om parternas återgångsprestationer vid hävning får därför bedömas enligt avtalet eller, om avtal saknas, enligt 57 och 58 §§ köplagen.

Enligt förslaget kan avtal som inskränker köparens hävningsrätt vid dröjsmål undantagsvis tillmätas giltighet. I första stycket andra punkten ges en regel om att förbehåll som inskränker köparens rätt att häva köpet skall gälla, om köpet avser vara som tillverkats särskilt efter köparens anvisningar eller önskemål eller som säljaren eljest måste antas sakna möjlighet att avyttra till annan än köparen. Som exempel på fall av det förra slaget nämner utredningen köp av en specialbyggd båt eller ett särskilt för köparen förfärdigat klädesplagg. Fall som avses med det senare ledet i undantagsregeln kan uppkomma t.ex. vid köp av en vara av ovanligt slag, som på köparens begäran skall importeras från utlandet. I fall av detta slag bör enligt utredningen i viss mån kunna tas hänsyn också till särskilda hinder för köpets fullgörande

från säljarens sida, t. ex. *force majeure*. Med uttrycket "sakna möjlighet att avyttra till annan än köparen" avses att försäljning på rimliga villkor är utesluten. Förbehåll beträffande köparens hävningsrätt i de åsyftade situationerna bör enligt utredningen dock inte obetingat tillerkännas giltighet. Till undantagsregeln har därför knutits den särskilda förutsättningen att det inte är uppenbart att genom dröjsmålet köparens ändamål med köpet skulle väsentligen förfelas.

Utöver reglerna om köparens hävningsrätt vid dröjsmål innehåller förslaget som förut nämnts också en bestämmelse om rätt för köparen att innehålla köpeskillingen i avvaktan på att varan hålls honom till handa (andra stycket). Bestämmelsen syftar till att förebygga att köparen genom villkor i standardformulär betas den rätt att innehålla köpeskillingen som följer av 14 § köplagen. Den avser sådana fall då varan enligt avtalet skall betalas vid eller efter den tid som bestämts för avlämnandet. Köp som slutits på villkor att köpeskillingen skall betalas i förskott täcks således inte av bestämmelsen. I motsats till vad som föreslås gälla beträffande köparens hävningsrätt enligt första stycket kan han enligt andra stycket innehålla köpeskillingen oavsett om dröjsmålet är av väsentlig betydelse eller inte.

*Remissyttrandena.*¹ Beträffande kravet på väsentligt kontraktsbrott som förutsättning för hävning påpekar *näringslivet* att begreppet "väsentligt" i 3 § — liksom i fråga om fel i 4 § — getts ett annat innehåll än i den allmänna köplagen. Enligt båda lagarna skall man visserligen vid avgörande om ett kontraktsbrott av säljaren är väsentligt i första hand se saken från köparens synpunkt. I konsumentköplagen har emellertid inte ställts upp något krav på att förhållandena på köparens sida skall vara iakttagbara för säljaren. Detta är enligt näringslivets mening inte acceptabelt. Reglerna bör uttryckligen ange att kontraktsbrottet inte är att anse som väsentligt, om säljaren vid köpavtalets ingående inte hade anledning att anta det. Frågåendet av köplagen är inte sakligt motiverat utan i stället ägnat att medföra onödiga tvister. Näringslivet avstyrker därför förslaget i denna del. *MRF* framför liknande synpunkter.

I fråga om kravet på leveransuppmaning pekar *KO* på risken för tvister huruvida anmaning har skett eller om "skälig" tid har förlupit från en anmaning. *Näringslivet* anser att lagtexten uttryckligen bör ange att tilläggsfristen skall börja löpa först sedan köparen uppmanat säljaren att avlämna varan. Utredningens syfte med att kräva "uppmaning", nämligen att säljaren skall erhålla en fördelaktigare behandling än enligt den allmänna köplagen, blir annars inte tillgodosett.

Med hänsyn till att säljarens underlåtenhet att trots uppmaning avlämna varan inom skälig tid regelmässigt föranleder att dröjsmålet

¹ Se även 5.2.6.

anses väsentligt, ifrågasätter *hovrätten för Västra Sverige* om inte uttrycket "av väsentlig betydelse för honom" kan tas bort. Hovrätten anmärker vidare att den tidsfrist som ävses med uttrycket "inom skälig tid" enligt motiven synes kunna göras till föremål för avtal mellan köparen och säljaren. Avtalsfrihet på denna punkt bör enligt hovrätten inte få förekomma.

M fäster uppmärksamheten på ett särskilt problem. Ett konsumentköp av en kapitalvara inleds ofta med att köparen beställer varan på ett av säljaren tillhandahållet formulär, "ordersedel" eller "beställning". I många fall anges häri inte någon exakt leveransdag utan i stället "snarast" eller liknande. Det vore därför önskvärt att det i lagen utsades att leverans, i fall då exakt leveransdag inte angetts i beställning eller på annat sätt, skall äga rum ett visst antal dagar efter det att beställningen gjorts. Vidare vore det av intresse att i lagen — trots att frågan rätteligen faller under avtalsrätten — angavs viss längsta tid, under vilken konsumenten är bunden av sin beställning gentemot säljaren.

Utformningen av undantagsregeln beträffande särskilt tillverkade varor o. d. diskuteras av bl. a. *näringslivet*, som framhåller att lagtextens krav att säljaren "måste antagas sakna möjlighet att avyttra" saken är alltför hårt och inte heller uttrycker vad motiven innehåller på denna punkt. Det avgörande måste vara, att säljaren inte skulle kunna avyttra saken mot väsentligen samma vederlag. *Näringslivet* hemställer att lagtexten jämkas i enlighet med det anförda. *MRF* anför liknande synpunkter och erinrar om de omfattande kostnader som är förenade med hanteringen av t. ex. ett specialimporterat fordon av ovanlig modell, såsom kostnad för betryggande förvaring och försäkring samt försäljningskostnader. *Sveriges advokatsamfund* menar att det bör vara tillfyllest om säljaren måste antas få betydande svårigheter att sälja varan till annan.

Föredraganden. I likhet med utredningen anser jag att konsumentköplagen bör innehålla tvingande regler om verkan av dröjsmål på säljarens sida. Regleringen bör inskränkas till att ange de befogenheter som köparen skall ha när säljaren inte levererar varan i rätt tid. Lagen bör alltså inte innehålla några bestämmelser om när leverans skall ske i fall då bestämt avtal härom inte har träffats. Det är visserligen i och för sig önskvärt att leveranstidpunkten preciserar i samband med köpet. Tvingande civilrättsliga regler är emellertid inte något lämpligt medel för att främja en sådan ordning. Här bör man i stället utnyttja de möjligheter avtalsvillkorlagen ger att påverka avtalens utformning. Flera standardkontrakt som har tillkommit på senare tid är f. ö. utformade på ett sätt som förutsätter att leveranstidpunkten fixeras.

Konsumentköplagens reglering av dröjsmålssituationen bör syfta till

att ge konsumenten ett grundskydd mot sådana formulärrättsliga klausuler som helt eller delvis berövar honom de rättigheter han har enligt köplagens dispositiva regler, nämligen rätten att häva köpet och rätten att innehålla köpeskillingen i avvaktan på leverans. Dessa rättigheter bör i princip alltid stå köparen till buds vid konsumentköp. Av skäl som jag tidigare (6.2.6) har redovisat kan dock den tvingande regleringen inte i alla avseenden sträcka sig lika långt som köplagens dispositiva regler. För att köparen skall ha rätt att häva köpet bör — i likhet med vad som gäller enligt köplagen — krävas att dröjsmålet inte är av ringa betydelse för honom. Viss inskränkning av hävningsrätten bör godtas vid köp av specialtillverkade varor o. d. Som förutsättning för hävningsrätt bör vidare i allmänhet gälla att köparen har uppmanat säljaren att leverera varan men att denne inte inom skälig tid efterkommit uppmaningen. Avsteg från kravet på leveransuppmaning bör dock kunna göras, när det på annat sätt måste ha stått klart för säljaren att dröjsmålet inte är av ringa betydelse för köparen.

De tvingande reglerna om köparens befogenheter vid dröjsmål bör utformas med utgångspunkt från vad jag nu har anfört. Detta innebär att regleringen bör nära ansluta sig till utredningens förslag. I fråga om reglernas närmare utformning vill jag anföra följande.

Huvudregeln om köparens hävningsrätt vid dröjsmål bör som utredningen framhåller i första hand ta sikte på fall då leverans helt uteblivit. Det är i sådana situationer av särskild betydelse för köparen att kunna stödja sig på en lagregel för att framtvinga leverans inom skälig tid. Regeln bör emellertid kunna vinna tillämpning även då varan levereras för sent. Detta blir resultatet av det krav på leveransuppmaning som i princip bör gälla som förutsättning för köparens rätt att häva köpet. Har köparen uppmanat säljaren att leverera varan och avlämnas denna inte inom skälig tid, har köparen kvar sin hävningsrätt, även om leverans skulle ske vid en senare tidpunkt. Också när någon leveransuppmaning inte lämnats av köparen bör han vid försenad leverans vara bibehållen vid sin hävningsrätt under samma förutsättning som ställs upp för hävningsrätt vid utebliven leverans, nämligen att det på annat sätt måste ha stått klart för säljaren att dröjsmålet inte är av ringa betydelse för köparen. Som exempel på sådana situationer kan nämnas dels att köparen redan vid köpet har gjort klart för säljaren att det är av stor vikt för honom att leverans äger rum på utsatt dag, dels att dröjsmålet är så långvarigt att säljaren måste inse att köparen inte längre räknar med någon leverans och har inrättat sig därefter.

Liksom enligt köplagens dispositiva regler bör bedömningen av dröjsmålets väsentlighet ske ur köparens synvinkel. Vid prövningen skall således beaktas vilken olägenhet dröjsmålet medfört för den enskilde köparen med hänsyn till hans förhållanden. Enligt näringslivet

bör som förutsättning för hävningsrätt gälla att de förhållanden på köparens sida som föranleder att dröjsmålet är väsentligt har varit iakttagbara för säljaren. Jag är medveten om att utredningens förslag i nu berörda hänseende formellt innebär ett avsteg från motsvarande regler i köplagen. Den reella skillnaden är emellertid obetydlig. Kravet på leveransupppmaning torde i de flesta fall undanröja den tvekan säljaren skulle kunna hysa om ett dröjsmål av viss längd är väsentligt eller inte. Det av mig förordade undantaget från kravet på leveransupppmaning förutsätter att säljaren måste ha insett att dröjsmålet inte är av ringa betydelse för köparen. Med hänsyn till det nu anförda anser jag inte att näringslivets kritik bör föranleda någon ändrad utformning av väsentlighetsrekvisitet. Jag vill tillägga att bevisbördan för att dröjsmålet inte är av ringa betydelse i händelse av tvist mellan parterna torde få anses ligga på köparen. Detta synes innebära att denne åtminstone vid kortvarigt dröjsmål måste förebringa särskilda omständigheter som ger vid handen att dröjsmålet trots sin kortvarighet inte var av ringa betydelse för honom.

Liksom utredningen anser jag det knappast möjligt att i lagen precisera vad som skall räknas som "skälig tid" när det gäller att bestämma säljarens tilläggsfrist för fullgörande av leveransen efter särskild upppmaning. Fristen bör givetvis börja löpa först från det upppmaning har skett. Som näringslivet har påpekat bör lagförslaget förtydligas på denna punkt. Den av KO påtalade risken för tvister huruvida "skälig tid" förflutit efter anmaningen minskas i någon mån om kravet på leveransupppmaning mjukas upp i enlighet med vad jag har förordat. För de fall då sådan upppmaning är nödvändig kan de klausuler om leveransförsening som influtit i vissa nyare standardkontrakt (jfr KO:s under 5.2.6 redovisade yttrande) tjäna till viss ledning vid bedömning av fristens längd. Även om det i sista hand i princip måste ankomma på domstol att avgöra vad som i det enskilda fallet skall räknas som "skälig tid" bör givetvis vid bedömningen av denna fråga stor betydelse tillmätas innehålllet i standardkontrakt som har tillkommit i samarbete med KO. Om ett sådant kontrakt ålägger köparen att i en viss situation avvakta leverans under exempelvis en månad efter leveransupppmaning är detta en omständighet som med viss styrka talar för att denne i normala fall inte skall kunna berättigas att häva köpet tidigare.

En särskild fråga är om bedömningen av tilläggsfristens längd skall påverkas av anledningen till att säljaren inte kunnat fullgöra avtalet i rätt tid, t. ex. förekomsten av force majeure. Som jag har framhållit i den allmänna motiveringen bör viss hänsyn kunna tas även till omständigheter av sådant slag. Jag vill emellertid understryka att frågan vad som är "skälig tid" för fullgörande av leveransen i första hand bör ses ur köparens synvinkel. Har denne köpt en vara som skall importeras från annat land, bör t. ex. den omständigheten att varor av detta slag beläggs

med export- eller importförbud för obestämd tid framåt inte föranleda att tilläggsfristen skall löpa fram till dess förbudet hävs. Rör det sig om en tidsförskjutning av mycket begränsad räckvidd, t. ex. till följd av en kortvarig strejk vid den fabrik där varan tillverkas, bör tilläggsfristen däremot kunna bestämmas så att den motsvarar den av produktionsavbrottet orsakade förseningen.

Mot bakgrund av vad nu anförts förordar jag att huvudregeln om köparens hävningsrätt vid dröjsmål (*första stycket första—tredje punkterna*) ges följande innehåll. Har säljaren inte avlämnat varan i rätt tid och beror inte detta av köparen eller händelse för vilken han står faran, får köparen häva köpet, om säljaren inte avlämnar varan inom skälig tid sedan köparen uppmanat honom därtill. Detta gäller dock inte om dröjsmålet är av ringa betydelse för köparen. Även om köparen inte har lämnat sådan uppmaning har han rätt att häva köpet, om det på annat sätt måste ha stått klart för säljaren att dröjsmålet inte är av ringa betydelse för köparen. I fråga om huvudregelns innebörd vill jag ytterligare anföra följande.

Regeln är ett uttryck för det grundskydd lagen tillerkänner köparen. Den riktar sig främst mot sådana klausuler i standardformulär som inskränker köparens hävningsrätt vid dröjsmål. Har köpet ingåtts utan särskilda villkor i sådant hänseende, torde regeln ha mindre betydelse. I sådana fall är köparen tillräckligt skyddad genom 21 § köplagen. Det sagda har aktualitet särskilt beträffande de vanliga köp av icke varaktiga konsumtionsvaror som ingås helt formlost.

Som utredningen framhåller får köplagens regler betydelse i flera hänseenden för tillämpningen av den tvingande bestämmelsen. Detta gäller exempelvis tolkningen av uttrycket "beror ej detta av köparen eller händelse för vilken han står faran". Det gäller vidare sådana frågor som inte direkt regleras i konsumentköplagen, t. ex. spörsmål om successiv leverans och om verkningarna av att köpet hävs. Som jag nämnt tidigare (6.2.6) godtar jag den av utredningen förordade rätts-tekniska metoden. Denna innebär att parterna beträffande frågor av åsyftade slag har att på samma sätt som hittills lösa uppkommande meningsskiljaktigheter på grundval av vad avtalet innehåller eller — om detta inte ger någon ledning — på grundval av köplagens dispositiva regler.

I fråga om köparens rätt till skadestånd vid dröjsmål hänvisas till 6 §.

Den av utredningen förordade undantagsregeln beträffande giltigheten i vissa fall av förbehåll som inskränker köparens hävningsrätt (*första stycket fjärde punkten*) har i huvudsak godtagits vid remissbehandling. I några yttranden görs dock gällande att kriteriet att säljaren "måste antagas sakna möjlighet att avyttra varan till annan än köparen" är alltför strängt mot säljaren. Enligt näringslivets uppfattning bör det avgörande vara att säljaren inte kan avyttra saken mot

väsentligen samma vederlag. För egen del finner jag ett förtydligande på denna punkt önskvärt. Som utredningen framhåller i motiven till bestämmelsen bör med det åsyftade uttrycket avses att försäljning på rimliga villkor är utesluten. Lagtexten bör jämkas i överensstämmelse härmed. Jag biträder således utredningens förslag med nu förordad jämkning.

Vad gäller den närmare innebörden av undantagsregeln vill jag i första hand hänvisa till vad utredningen har anfört härom. Som framgår av lagtexten avses med uttrycket "vara, som tillverkats särskilt efter köparens anvisningar eller önskemål" exempelvis en båt som tillverkats speciellt för köparens räkning. Det förutsätts att den specialtillverkade varan är "unik" i den meningen att den i ett eller flera hänseenden avviker från standardvaror av samma kategori. Att den "tillverkats särskilt" innebär vidare att varans speciella beskaffenhet rör dess konstruktion eller väsentliga egenskaper i övrigt. Enbart den omständigheten att köparen beställt t. ex. en bil i en viss färg, som ingår i fabrikantens sortiment men inte tillhandahålls av säljaren annat än på särskild beställning, bör således i regel inte föranleda att undantagsbestämmelsen blir tillämplig. Inte heller den omständigheten att en standardvara skall färdigställas efter köparens beställning bör tillmätas sådan betydelse. Sålunda bör inte köp av persienner, som beställts för att passa till visst standardfönster, eller köp av heltäckande matta, som skall tillskäras efter köparens önskemål, omfattas av undantagsregeln.

Beträffande fall som avses med det senare ledet av undantagsbestämmelsen ("vara som säljaren eljest måste antas sakna möjlighet att på rimliga villkor avyttra till annan än köparen") vill jag i likhet med utredningen peka på att detta rymmer möjlighet att ta hänsyn till särskilda hinder för köpets fullgörande från säljarens sida, t. ex. force majeure. I rekvisetet "rimliga villkor" bör inte inläggas att regeln blir tillämplig så snart säljaren saknar möjlighet att avyttra varan till annan för det avtalade priset utan endast att en inskränkning i hävningsrätten kan åberopas om säljaren annars skulle nödgas sälja varan till "skrotpris" eller eljest med stor förlust.

Jag vill i anslutning till den nu behandlade regeln ytterligare framhålla att den inte i och för sig kan anses innebära ett godkännande av förbehåll som innebär att köparen inte har hävningsrätt ens vid mycket långa dröjsmål. En begränsning av förbehålls räckvidd ligger i reservationen för fall då det är "uppenbart att genom dröjsmålet köparens ändamål med avtalet skulle väsentligen förfelas". Vidare kan det tänkas att förbehållet i vissa situationer skulle kunna fränkännas giltighet med stöd av principen i 8 § skuldebrevslagen. Jag utgår från att KO ägnar uppmärksamhet åt det sätt på vilket den föreslagna undantagsregeln kan komma att utnyttjas i standardavtalen.

I paragrafens *andra stycke* har utredningen upptagit en regel om

rätt för köparen att vid dröjsmål innehålla köpeskillingen, till dess varan hålls honom till handa. Bestämmelsen, vilken motsvarar 14 § köplagen, har allmänt tillstyrkts eller lämnats utan erinran vid remissbehandlingen. Som jag har framhållit i den allmänna motiveringen (6.2.6) fyller befogenheten att innehålla köpeskillingen en viktig funktion i konsumentköplagens påföljdssystem. Hävningsrätten skulle nämligen i många fall bli föga effektiv, om den inte förnades med en sådan befogenhet. Jag ansluter mig därför till utredningens förslag i denna del. Av lagtextens formulering framgår att bestämmelsen inte täcker köp som slutits på villkor att köpeskillingen skall betalas i förskott.

4 och 5 §§

Paragraferna reglerar köparens befogenheter vid fel i varan. Reglerna överensstämmer i sak med 4 och 5 §§ utredningens lagförslag.

Utredningen. Köparens minimiskydd vid fel i varan kommer i utredningens lagförslag till uttryck på följande sätt. I 4 § regleras det fallet att säljaren eller annan som för hans räkning har åtagit sig att avhjälpa fel inte fullgör detta åtagande inom skälig tid. I 5 § ges föreskrifter om säljarens "allmänna" felansvar, dvs. hans ansvar för fel då något avhjälpningsåtagande inte föreligger. Den inbördes ordningsföljden mellan 4 och 5 §§ har valts med hänsyn till att bestämmelserna främst är avsedda att ge ledning vid bedömningen av vilka villkor som är otillåtna i händelse av fel i varan. Eftersom villkor som påverkar köparens rättigheter oftast förekommer i samband med garanti eller annan utfästelse, varigenom säljaren eller annan åtagit sig att avhjälpa fel, har köparens ställning i situationer av detta slag ansetts böra behandlas före frågan om köparens befogenheter vid fel i andra fall. Till 4 och 5 §§ ansluter sig vissa bestämmelser där säljarens ansvar vid fel ytterligare preciseras i särskilda hänseenden (6—9 §§). De senare bestämmelserna innehåller inte någon självständig reglering av köparens befogenheter utan hänvisar på denna punkt till 4 och 5 §§.

Huvudregeln om köparens befogenheter vid bristande uppfyllelse av åtagande att avhjälpa fel upptas i 4 § första stycket första punkten. Enligt huvudregeln skall två förutsättningar vara uppfyllda för att köparen skall få utöva de befogenheter som lagen tillerkänner honom. För det första skall varan vara behäftad med fel, som säljaren har åtagit sig att avhjälpa. För det andra skall felet inte ha avhjälpits inom skälig tid efter det att köparen framställt anspråk på grund av felet och inte heller felfri vara inom samma tid ha avlämnats i den felaktigas ställe.

Den första av de två förutsättningarna innefattar till en början krav på att varan skall vara behäftad med fel. Något försök att i lagtexten generellt bestämma vad som skall räknas som fel har utredningen inte

ansett böra göras (se 4.2.3). De principer som härvidlag utbildats vid tillämpningen av den allmänna köplagen bör vara vägledande också vid konsumentköp. För att paragrafen skall bli tillämplig krävs vidare att det rör sig om ett fel som säljaren har åtagit sig att avhjälpa. Detta innebär att paragrafen väsentligen får betydelse i sådana fall då säljaren genom garanti eller liknande utfästelse i samband med köpet förbundit sig att svara för att eventuella fel i varan repareras eller eljest rättas (exempel på sådana utfästelser lämnas i SOU 1972: 28 bilaga 3). Säljargarantier som innefattar åtagande att avhjälpa fel lämnas vanligen vid själva köpetillfället som ett led i avtalet mellan säljaren och köparen. Reglerna i 4 § är emellertid avsedda att tillämpas också om åtagandet gjorts vid en senare tidpunkt än avtalets ingående. Kommer parterna efter köpet överens om att säljaren skall svara för reparation av varan, kan nämligen förhållandena vara sådana att överenskommelsen är att betrakta som ett tillägg till köpavtalet. Ett fristående serviceåtagande beträffande varan, av innebörd t. ex. att säljaren mot särskild ersättning skall ombesörja årlig översyn och därvid avhjälpa smärre defekter, omfattas där emot inte av 4 §.

Enligt utredningen bör i lagtexten inte ställas upp krav på att avhjälpandet skall ske utan kostnad för köparen. De garantier som förekommer på konsumtionsvarumarknaden är mycket olika till sitt innehåll. Med hänsyn till de växlande förhållandena har utredningen inte ansett det möjligt att föreslå tvingande regler om exempelvis ansvaret för sådan kostnad som kan uppkomma för transport av varan till och från det ställe där reparationen skall ske (se 4.2.5). Har något avtal om kostnaden för avhjälpande inte träffats, anses säljarens åtagande in dubio innebära att han skall stå för kostnaden. Innefattar garantin förbehåll om att köparen skall stå för viss del av kostnaden, blir förbehållet med den valda lösningen i princip gällande mot köparen. Villkor, som pålägger köparen en oskäligt stor del av reparationskostnaden, kan dock efter omständigheterna bli att anse som otillbörliga enligt avtalsvillkorlagen. Eftersom utredningen inte har ansett sig böra föreslå några regler om de krav som skall ställas på innehållet i garantier och liknande utfästelser, kan även annan begränsning av åtagandets räckvidd än som avser kostnaden för avhjälpande bli bindande för köparen. Utredningen syftar här på t. ex. begränsningar i geografiskt hänseende av garantins giltighet och inskränkningar till vissa typer av fel. Det förhållandet att garantin på grund av någon sådan inskränkning inte kan åberopas av köparen innebär emellertid inte att han skulle stå utan rättsliga möjligheter att påtala felet. I den mån 4 § av sådan orsak inte blir tillämplig, träder i stället 5 § i funktion. Enligt denna paragraf är säljarens möjligheter att avvärja hävning eller annan påföljd genom rättelse betydligt snävare än i det fall som regleras i 4 §.

Den andra grundläggande förutsättningen för att köparen skall få ut-

öva sina befogenheter enligt 4 § är att felet inte avhjälpes eller felfri vara avlämnats i den felaktigas ställe inom skälig tid efter det att köparen framställt anspråk på grund av felet. Att köparen inte skall kunna göra gällande någon befogenhet mot säljaren förrän han på något sätt påtalat felet för denne anser utredningen vara tämligen självklart. En underrättelse härom från köparen krävs för att säljaren skall bli i tillfälle att uppfylla sitt åtagande. Ett meddelande av sådant slag bör hållas isär från reklamation enligt 11 §. För att en sådan reklamation skall få verkan enligt 4 § krävs att köparen har framställt något anspråk på grund av felet. Med hänsyn till de skiftande förhållandena i olika fall är det enligt utredningen inte möjligt att i lagtexten precisera vad som skall räknas som "skälig tid". Vid bedömningen av tidsfristens längd bör hänsyn tas bl. a. till sådana faktorer som att det kan röra sig om en vara med komplicerad, teknisk utrustning eller av så sällsynt slag att det är svårt att anskaffa erforderliga reservdelar. Det meddelande från köparen som skall lämnas enligt 4 § behöver inte överbringas i någon viss form. Det kan således lämnas såväl muntligen som skriftligen.

Föreligger de angivna förutsättningarna för tillämpning av huvudregeln i 4 §, står enligt förslaget tre befogenheter till köparens förfogande: rätt att göra avdrag på köpeskillingen, rätt att kräva skälig ersättning för avhjälpande av felet och rätt att häva köpet. Påföljderna anges i lagen utan inbördes rangordning. Det ankommer på köparen att avgöra vilken av befogenheterna som han i det enskilda fallet vill använda.

Rätten till avdrag på köpeskillingen tillkommer köparen oavsett om felet är väsentligt eller inte. Utredningen påpekar att denna befogenhet kan vara av särskild betydelse vid ringa fel, när felet bara kan avhjälpas genom säljarens försorg men denne underlåter att inom skälig tid göra detta. Avdraget innebär att köpeskillingen minskas i förhållande till felet. Storleken av avdraget skall beräknas på samma sätt som enligt motsvarande regler i 42 och 43 §§ köplagen.

Enligt utredningen kan ett avdrag på köpeskillingen framför allt i två situationer vara otillräckligt som compensation för underlåten uppfyllelse av ett åtagande av säljaren att avhjälpas fel. Den ena avser fel som inte är av väsentlig betydelse för köparen och som således inte berättigar honom att häva köpet. Är reparationskostnaden i ett sådant fall större än den värdeminskning av varan för vilken han kan göra avdrag på köpeskillingen och vägrar säljaren att ombesörja reparationen, skulle köparen sakna effektiv möjlighet att få compensation för utgifter som han nödgas ådra sig för att försätta varan i dugligt skick. Den andra situationen avser fel av väsentlig betydelse som säljaren av särskild anledning saknar möjlighet att avhjälpas inom skälig tid. Som typexempel nämner utredningen det fallet att en bil visar sig vara behäftad med fel och att detta uppmärksammas under en resa utanför landet. Om köparen i ett sådant läge inte hade tillgång till någon annan påföljd än prisnedsätt-

ning eller hävning, skulle han — åtminstone om felet är sådant att bilen eljest inte skulle kunna brukas i trafik — komma att i praktiken sakna möjlighet att reagera mot felet, eftersom han inte kan utnyttja rätten till hävning och prisnedsättning är uppenbart otillräcklig som påföljd. Utredningen har med tanke på situationer av nu nämnda slag övervägt att införa en regel om rätt för köparen att avhjälpa felet på säljarens bekostnad. Med hänsyn till de praktiska konsekvenserna av en obegränsad avhjälpningsrätt för köparen vid konsumentköp har utredningen dock inte ansett sig böra föreslå en sådan regel utan stannat för att som ett alternativ till köparens rätt att göra avdrag på köpeskillingen förordna en regel om rätt för honom att kräva skäligen ersättning för avhjälpande av felet. Regeln avser endast den direkta kostnad som uppstått genom säljarens underlåtenhet att avhjälpa felet, inte köparens förlust i övrigt.

Den tredje av de befogenheter som enligt huvudregeln i 4 § står köparen till buds vid säljarens underlåtenhet att fullgöra avhjälpningsåtagande är rätten att häva köpet. Som förutsättning härför gäller att felet är av väsentlig betydelse för köparen. Utredningen framhåller att bedömningen av huruvida felet är väsentligt skall ske ur köparens synvinkel.

Utredningen har inte ansett sig böra föreslå några tvingande regler om de rättsliga verkningarna av att köpet hävs (se 4.2.6). Frågor om parternas återgångsprestationer får bedömas med ledning av de grundsatser som har kommit till uttryck i 57 och 58 §§ köplagen eller, om avtal skulle finnas, enligt detta. Utredningen anser det dock böra uppmärksammas att köplagens regler inte avfattats med tanke på kontraktsbrott av det slag som avses i 4 § förevarande lag. Vid bedömningen av vilken verkan som skall tillmätas t. ex. den omständigheten att köparen begagnat varan bör således hänsyn tas till de speciella förhållandena vid förekomsten av ett avhjälpningsåtagande från säljarens sida. Konsumentköplagen reglerar inte heller frågan om verkan av att köparen före köpet undersökt varan eller satts i tillfälle att göra detta. Har något avtal inte träffats rörande denna fråga, blir reglerna i 47 § köplagen tillämpliga härvidlag. Utredningen påpekar att någon plikt att företa en fackmannamässig granskning av varan vid konsumentköp normalt sett inte kan anses åvila köparen, även om denne undersöker varan på det sätt som paragrafen åsyftar.

I 4 § första stycket andra punkten ingår en undantagsregel av i princip samma slag som i 3 § första stycket andra punkten utredningsförslaget. Enligt undantagsregeln skall förbehåll som inskränker köparens rätt att häva köpet gälla, om betydande skada skulle åsamkas säljaren genom att köpet hävs och denne erbjuder köparen skälig ersättning för felet samt det inte är uppenbart att varan inte kan användas för sitt ändamål. De fall som åsyftas är i huvudsak desamma som angetts beträffande motsvarande bestämmelse i 3 §.

Andra stycket i 4 § reglerar köparens rätt att innehålla köpeskillingen, till dess felet avhjälppts eller felfri vara hålls honom till handa. Bestämmelsen stämmer nära överens med motsvarande regel beträffande dröjsmål i 3 § andra stycket. Väljer säljaren att avhjälpa felet, kan han i somliga fall behöva göra flera reparationsförsök. Köparen har då rätt att innehålla köpeskillingen så länge felet inte är avhjälppt. Medan bestämmelsen i 3 § ger köparen rätt att innehålla hela köpeskillingen, oavsett om säljarens kontraktsbrott är väsentligt eller inte, har bestämmelsen i 4 § försetts med viss begränsning av köparens rätt att innehålla betalning i de fall då felet är ringa. För att tillgodose köparens behov av påtryckningmedel på säljaren i sådana fall är det enligt utredningen inte erforderligt att köparen ges rätt att innehålla hela köpeskillingen. Hans rätt här till begränsas därför till vad som kan antas motsvara dubbla kostnaden för felets avhjälpande.

I 4 § tredje stycket ges en bestämmelse om säljarens ansvar då åtagande att avhjälpa fel gjorts av annan än säljaren men för dennes räkning (jfr 4.2.5). Enligt utredningens mening är det angeläget att konsumentköplagen slår fast att säljaren inte genom en friskrivningsklausul avseende verkan av en garanti från t. ex. tillverkaren kan beröva köparen dennes befogenheter mot säljaren enligt lagen. I tredje stycket utsägs därför att första och andra styckena gäller även om åtagandet att avhjälpa felet gjorts av varans tillverkare eller eljest av annan än säljaren men för dennes räkning. De fall som åsyftas är i främsta rummet situationer där avhjälpningsåtagandet av tredje man ingår som ett led i köpavtalet och inskränker säljarens ansvar för fel i varan. Bestämmelsen bör emellertid enligt utredningens mening också ha ett vidare syfte. I många fall är det oklart på vilket sätt en garanti av tredje man påverkar säljarens ansvar och i vad mån köparen är bunden av att använda garantin. Bestämmelsen bör täcka även sådana fall. För köparen kan det nämligen framstå som värdefullare att kunna åberopa de tvingande reglerna i 4 § i stället för att i ett tveksamt fall hävda att han inte är bunden av garantin och att säljaren därför står ordinärt felansvar. Utanför 4 § bör endast falla de situationer då säljaren i samband med köpet förmedlar ett helt fristående åtagande av tredje man beträffande varan, t. ex. om en näringsidkare vid försäljning av en bil förmedlar en vagnskadeförsäkring hos ett försäkringsbolag eller en försäljare av TV-apparater medverkar till att köparen ingår ett särskilt serviceavtal beträffande apparaten med ett självständigt serviceföretag. För att uttrycka den sålunda gjorda distinktionen mellan avhjälpningsåtaganden för vilka säljaren bör svara och sådana fristående åtaganden för vilka endast den som gjort utfästelsen bör svara har i lagtexten uppställts krav på att åtagandet skall ha gjorts "för säljarens räkning". Detta uttryck används i vidsträckt bemärkelse. Det innebär således inte något krav på att det skall föreligga ett fullmakts- eller uppdragsförhållande mellan

säljaren och garantigivaren. Förhållandet dem emellan måste emellertid vara sådant att de i förevarande hänseende för köparen framstår som en enhet. Vill säljaren inte bära något ansvar för tillverkarens utfästelser får han enligt utredningen se till att någon utfästelse från denne inte ingår i köpet.

I 5 § utredningens lagförslag regleras säljarens ordinära felansvar, dvs. situationer då något avhjälpningsåtagande inte gjorts av säljaren eller annan för hans räkning. Den i första stycket första punkten upptagna huvudregeln om säljarens ansvar för fel i varan skiljer sig i vissa hänseenden från motsvarande dispositiva reglering i köplagen. Den tvingande regeln gör bl. a. inte någon skillnad mellan köp av bestämt gods och leveransavtal. De befogenheter som enligt regeln tilläggs köparen behöver nämligen enligt utredningen inte differentieras efter en sådan grund. Liksom i fråga om de kontraktsbrott som regleras i 3 och 4 §§ är vidare köparens hävningsrätt enligt 5 § knuten till förutsättningen att kontraktsbrottet är väsentligt. Huvudregeln har i överensstämmelse härmed getts det innehållet att om varan är behäftad med fel och säljaren eller annan för hans räkning inte åtagit sig att avhjälpa detta, köparen får göra avdrag på köpeskillingen eller, om felet är av väsentlig betydelse för honom, häva köpet.

I fråga om räckvidden av huvudregeln i första stycket erinrar utredningen om att 5 § ger uttryck åt det minimiskydd som bör tillkomma köparen vid fel i varan. Den riktar sig således i första hand mot sådana avtalsvillkor som begränsar köparens befogenheter i förhållande till vad som gäller enligt den allmänna köplagens dispositiva regelsystem. Vid åtskilliga konsumentköp — framför allt köp över disk — förekommer inte några sådana inskränkande villkor. Detta innebär att 5 § i många situationer kommer att få bara begränsad tillämpning i fråga om köp av sådant slag (se 2 § andra stycket). Konsumentköplagen innehåller emellertid vissa bestämmelser av stor praktisk betydelse som på olika sätt rör säljarens ansvar för en såld varas beskaffenhet. Utredningen syftar här på 6—9 §§ i förslaget, vilka behandlar fall när garanti lämnats beträffande varan, när oriktig uppgift om denna lämnats av säljaren eller någon för vilken han svarar, när varan sålts i strid mot meddelad säkerhetsföreskrift eller trots uppenbart farliga egenskaper och när varan sålts i befintligt skick eller med liknande förbehåll. Dessa bestämmelser reglerar inte självständigt vilka befogenheter som i nämnda situationer skall tillkomma köparen utan hänvisar härvidlag till bl. a. 5 §. Denna paragraf kommer därför att i alla sådana fall få betydelse vid konsumentköp.

Utredningen har — bortsett från bestämmelserna i 6—9 §§ — inte ansett sig böra föreslå några tvingande civilrättsliga regler av generell karaktär beträffande kraven på en såld varas kvalitet och användbarhet (se 4.2.3). Vid konsumentköp får alltså med reservation för nämnda be-

stämmler frågan om vad som skall räknas som fel i varan bedömas enligt samma principer som anses gälla vid tillämpning av köplagens dispositiva regelsystem. Skulle denna bedömning utfalla så, att något fel inte anses föreligga, uppkommer inte något spörsmål om tillämpning av 5 §. I motsatt fall blir läget annorlunda. Är köpet förenat med villkor som inskränker köparens befogenheter vid fel, träder 5 § i tillämpning. Är köpet inte förenat med sådana villkor men föreligger något av de fall som sägs i 6—9 §§ i förslaget, kan likaså uppkomma fråga om tillämpning av 5 §. Är inte någon av de nu nämnda situationerna för handen, torde endast undantagsvis finnas behov av att tillämpa denna paragraf (jfr de i betänkandet anförda exemplen, SOU 1972: 28 s. 105).

Utredningen har inte ansett det vara nödvändigt att föreslå någon särskild regel om det fallet att säljaren inte levererat avtalad kvantitet av viss vara eller med andra ord att säljarens kontraktsbrott inte består i "fel" utan i "brist" i varan (jfr 50 § köplagen). Formulärrättsliga eller andra villkor rörande köparens befogenheter i denna situation är enligt utredningens mening sällsynta. Skulle frågan aktualiseras bör i analogi med 50 § köplagen reglerna i 5 § konsumentköplagen äga motsvarande tillämpning.

Som en ytterligare förutsättning för att 5 § skall bli tillämplig krävs att det rör sig om ett fel som varken säljaren eller annan för hans räkning åtagit sig att avhjälpa. Föreligger ett avhjälpningsåtagande blir i stället 4 § tillämplig. Från avhjälpningsåtaganden av nu berört slag bör enligt utredningen skiljas det fallet att säljaren i samband med att köparen anmärker på varan erbjuder sig att rätta felet. Säljarens möjlighet att på sådant sätt avvärja hävning eller annan påföljd behandlas i 5 § andra stycket.

Föreligger de angivna förutsättningarna för tillämpning av huvudregeln i 5 §, får köparen göra avdrag på köpeskillingen eller, om felet är av väsentlig betydelse för honom, häva köpet. Beträffande innebörden av köparens befogenheter hänvisar utredningen till specialmotiveringen till 4 §. Detsamma gäller spörsmål om köparens undersökning av varan före köpet (47 § köplagen) och om verkningarna av hävning (57 och 58 §§). Någon motsvarighet till den rätt att kräva giltigt gods som enligt 43 § första stycket köplagen tillkommer köparen vid leveransavtal har inte tagits upp i 5 §. Någon tvingande regel härom är enligt utredningen inte erforderlig. Ett förbehåll om att säljaren inte är skyldig att avlämna felfri vara kan nämligen bero på att sådan vara i praktiken inte kan anskaffas, om den först levererade skulle vara felaktig. I 5 § ingår av naturliga skäl inte heller någon motsvarighet till den i 4 § stipulerade rätten att kräva skälig ersättning för avhjälpande av fel. Om säljaren inte åtagit sig att avhjälpa fel, t. ex. därför att detta skulle vara alltför kostsamt, bör inte heller köparen ha rätt att avhjälpa felet på säljarens bekostnad.

Enligt andra punkten i 5 § första stycket äger 4 § första stycket andra punkten tillämpning i fråga om giltigheten av förbehåll som inskränker köparens rätt att häva köpet. Skulle betydande skada åsamkas säljaren genom att köpet hävs och erbjuder han köparen skälig ersättning för felet, skall i enlighet härmed sådant förbehåll gälla, såvida det inte är uppenbart att varan inte kan användas för sitt ändamål.

I 5 § andra stycket första punkten regleras frågan om säljarens rätt att avvärja hävning eller annan påföljd genom rättelse av felet, dvs. genom avhjälpande av detta eller avlämnande av gillt gods. Den möjlighet till sådan rättelse som står säljaren till buds enligt den dispositiva regeln i 49 § köplagen är mycket begränsad. Nämda regel passar enligt utredningen även från formell synpunkt mindre väl i konsumentköplagens tvingande reglering. Den beaktar inte heller den situationen att felet upptäcks först efter det att varan kommit köparen till handa och använts viss tid. Utredningen anser därför att frågan bör direkt regleras i konsumentköplagen. Regleringen i denna del bör ges formen av en inskränkning i köparens rättigheter enligt 5 § första stycket. Utredningen föreslår därför att, om köparen framställt anspråk på grund av felet och säljaren erbjuder sig att avhjälpa felet eller att avlämna felfri vara i den felaktigas ställe, köparen inte skall få göra gällande befogenhet enligt 5 § första stycket, om rättelsen sker genast och utan kostnad eller väsentlig olägenhet för honom.

Eftersom regeln är placerad i 5 § är den tillämplig endast när inte säljaren eller annan för hans räkning har åtagit sig att avhjälpa fel i varan. Med tanke på den stora frekvensen av sådana åtaganden i garantier och liknande utfästelser i samband med konsumentköp får regeln endast begränsad räckvidd. Eftersom regeln anknyter till paragrafens första stycke krävs också att den där angivna huvudregeln över huvud taget är tillämplig. Har något avtal som inskränker köparens befogenheter enligt huvudregeln inte träffats, möter alltså inte något hinder att tillämpa reglerna om fel i den allmänna köplagen — 49 § inbegripen (se 2 § andra stycket). Uttrycket "framställt anspråk på grund av felet" används i stället för det i 11 § begagnade uttrycket "underrättat säljaren om felet", vilket avser köparens reklamationskyldighet. Härigenom markeras att utgångspunkten för beräkningen av den korta tidsfrist som står säljaren till buds för rättelse enligt 5 § inte med nödvändighet måste vara en av köparen gjord reklamation utan kan vara en senare gjord precisering av köparens anspråk på grund av felet. För att säljaren skall vara berättigad att avhjälpa felet eller lämna gillt gods förutsätts att han "erbjuder sig" att göra detta. Han måste således på något sätt för köparen ge till känna att han önskar rätta till felet. Ett ytterligare krav är att rättelsen sker "genast". I motsats till den situation som föreligger i 4 § behöver köparen vid tillämpning av 5 § inte avvakta utgången av någon tidsfrist av "skälig" längd för att få utöva de befogenheter som tillkommer ho-

nom. Tidsbestämningen "genast" utesluter dock inte att säljaren får en kort frist för att uppfylla sitt erbjudande om rättelse. Nära samband med kravet att rättelsen skall ske genast har det i paragrafen uppställda villkoret att den sker utan kostnad eller väsentlig olägenhet för köparen. I förhållande till 49 § köplagen innefattar sistnämnda villkor i huvudsak den ändringen att säljarens rättelsemöjlighet inte utesluts av varje — således även ringa — olägenhet för köparen av en rättelse.

Till regeln om säljarens möjlighet att erbjuda rättelse har i förslaget fogats en bestämmelse om rätt för köparen att i sådant fall innehålla köpeskillingen tills rättelse skett (andra stycket andra punkten). Förutsättningarna härför är desamma som för motsvarande rätt enligt 4 § andra stycket. Utredningen påpekar att den rätt som enligt 5 § andra stycket tillkommer köparen att innehålla köpeskillingen endast föreligger när säljaren har erbjudit sig att rätta felet. Lagen behandlar inte frågan om köparen i andra fall har sådan rätt.

Remissyttrandena. Den av utredningen föreslagna regleringen av köparens befogenheter mot säljaren vid fel i varan har diskuterats utförligt av flertalet remissinstanser. Vad gäller de allmänna synpunkter som anlagts beträffande kraven på säljarens prestation, säljarens ansvar för garanti rörande varan och köparens befogenheter mot säljaren får hänvisas till den tidigare redogörelsen (5.2.3, 5.2.5 och 5.2.6). I fråga om den närmare utformningen av de tvingande reglerna om påföljderna av fel i varan anförts i huvudsak följande.

Den i 4 § första stycket upptagna huvudregeln om säljarens felansvar när köpet förenats med ett åtagande att avhjälpa fel är enligt KO:s mening i huvudsak väl avvägd. Hovrätten för Västra Sverige framhåller att den skillnad som utredningen gör mellan å ena sidan det fallet att säljaren åtagit sig att avhjälpa fel i varan och å andra sidan den situationen att något sådant avhjälpningsåtagande inte föreligger i vissa fall synes föranleda oklarhet om vilken av paragraferna som är tillämplig. Som exempel nämner hovrätten den typ av garanti i vilken säljaren åtar sig att avhjälpa fel mot att köparen erlägger en "självrisk" på visst belopp (se bilaga 3: 5 till betänkandet). Om kostnaden för att reparera ett sådant fel understiger självrisken, kan ifrågasättas om säljaren har åtagit sig att avhjälpa detta fel. Även i andra fall kan enligt hovrättens mening liknande problem uppstå när avhjälpningsåtagandet är förenat med villkor. Näringslivet säger sig förutsätta att lagtexten är att förstå så att i 4 § angiven begränsning av köparens befogenheter är tillåten även när säljaren endast utfäst sig att rätta felet i betydelsen lämna gillt gods och inte att avhjälpa felet.

Näringslivet anser att tolkningen av uttrycket "skäligen tid" i 4 § första stycket måste ske med hänsyn till samtliga omständigheter i det särskilda fallet och med beaktande av förhållandena på både köparens och

säljarens sida. Härvid bör sådana omständigheter på köparens sida beaktas som var iakttagbara för säljaren då felet skolat avhjälpas. Till de faktorer som skall beaktas hör att det rör sig om en vara med komplicerad teknisk utrustning eller en vara av sådant slag att svårigheter föreligger att anskaffa erforderliga reservdelar. Det kan vidare under vissa tider av året i samband med helger och semestrar vara svårt att utföra reparationer lika snabbt som annars. När köparen kan få garantireparation utförd hos vilken auktoriserad verkstad som helst, måste hänsyn tas till att verkstädernas kapacitet är dimensionerad efter ortens normala reparationsbehov. Det kan inte heller vara till konsumentkollektivets fördel att garantireparationer skulle utföras framför andra reparationer. Tidsfristen bör inte börja löpa förrän från den tidpunkt då varan hålls tillgänglig för säljaren. Tidsfristen bör vidare kunna utsträckas genom att säljaren ställer en lånevara till köparens förfogande. Liknande synpunkter framförs av *Svenska företagares riksförbund*.

Vid bestämning av den frist som enligt 4 § skall stå till förfogande för fullgörande av ett avhjälpningsåtagande bör enligt *näringslivets* mening av samma skäl som vid leveransförsening enligt 3 § hänsyn tas till force majeure-liknande omständigheter. Det föreligger t. o. m. starkare skäl i detta fall, eftersom en hävning som sker efter fullgjord leverans är betydligt allvarigare för både säljare och samhälle. Näringslivet pekar vidare på att det trots de noggrannaste tillverkningskontroller inte kan undvikas, att en hel serie produkter kan drabbas av fel. Det bör i en sådan situation ligga i samhällets intresse att motverka därav föranledda masshävningar. Detta intresse vägt mot den enskilde konsumentens gör sig särskilt gällande då felet är av ringa natur. Det kan t. ex. förekomma att smärre seriefel uppstår på komponenter, som inte är väsentliga för varans funktion. Det har därvid hänt att man trots mycket omfattande ansträngningar inte förrän efter längre tid lyckats utröna vilken komponent som felat. För konsumenterna som kollektiv är det i sådant fall mer angeläget att säljaren kan inrikta sig på att i första hand avhjälpa för konsumenterna väsentliga fel. Seriefelsproblematiken bör alltså särskilt beaktas vid bedömningen av "skälig tid". Likaså bör — i enlighet med utredningens resonemang — hänsyn givetvis tas till om felet är ringa eller inte.

Vad gäller de av utredningen anvisade påföljderna vid kontraktsbrott som avses i 4 § framhåller *hovrätten för Västra Sverige*, att det varken av lagtexten eller motiveringen framgår om köparen samtidigt skall kunna göra avdrag på köpeskillingen och kräva ersättning för felets avhjälpande. Hovrätten anser att detta i vissa fall kan vara önskvärt. Det torde sålunda inte vara ovanligt att en vara, även om den repareras på ett fackmässigt sätt, förlorar i värde enbart därför att den har varit föremål för reparation. *Näringslivet* understryker vad som anförs i betänkandet om att det åligger köparen att på begäran av säljaren ge

till känna om han vill göra gällande befogenhet enligt 4 § första stycket. Garantigivaren bör genom en lagregel uttryckligen tillerkännas en interpellationsrätt. I fråga om den föreslagna rätten till ersättning för avhjälpande av fel påpekar näringslivet vidare att begreppet "skäligen ersättning" måste uttydas som "motsvarande skäliga kostnader vid säljarens verkstad i Sverige". Det kan t. ex. inte vara rimligt att, då ett fel uppstår på en svensk bil — eller annan mobilvara — t. ex. i öststaterna, säljaren skall utge ersättning för de direkta kostnader som uppstår vid felets avhjälpande där.

Svenska företagens riksförbund framhåller att man torde få förutse att problem uppstår med avräkningsregler vid hävning av köp. Den uppkomna värdeminskningen måste bestämmas av någon. Säljaren kan åsamkas stora kostnader för exempelvis transport av gods som uppges vara behäftat med fel. Skall säljaren stå risken för sådana händelser måste han göra rimliga påslag på varans försäljningspris, vilket knappast kan ligga i konsumenternas intresse.

Vad gäller undantagsregeln i 4 § första stycket andra punkten uttalar KO att han inte anser det orimligt att i vissa undantagsfall hävningsrätt skall kunna uteslutas på det sätt utredningen har föreslagit. Om förslaget genomförs i denna del skulle detta visserligen sannolikt medföra en ökad benägenhet hos näringsidkarna att i sina garantier införa förbehåll som inskränker köparens hävningsrätt. Det får emellertid bli en uppgift för KO enligt avtalsvillkorslagen att se till att förbehållen inte ges en utformning som tillåter säljaren att utan skäl vägra köparen att häva köpet. Praktiskt sett torde hela andra punktens lydelse få intas i förbehållet för att detta krav skall vara uppfyllt.

KO anser det rimligt att den i 4 § andra stycket föreslagna rätten att innehålla köpeskillingen är begränsad i fall då felet är oväsentligt. Begränsningen kan dock medföra tillämpningssvårigheter, inte minst för köparen. Denne skall bedöma bl. a. storleken av reparationskostnaden. Risk föreligger att han genom att innehålla ett alltför stort belopp gör sig skyldig till kontraktsbrott. Enligt KO:s mening bör därför lämnas utrymme för en friare bedömning än vad som följer av förslaget.

Vad angår 4 § tredje stycket framhåller *näringslivet* att bestämmelsen innebär ett förbud för säljare att friskriva sig från konsumentköplagens regler mot att tillverkare eller annan påtar sig felansvar. Det är ett allmänt intresse att den som åtar sig en garanti kan fullgöra sitt ansvar. Vem som skall fullgöra detta ansvar är en praktisk/ekonomisk fråga som kan och bör lösas på olika sätt för olika varor. Säljaren representerar ibland ett stort antal varumärken. Det kan då vara mest ändamålsenligt att tillverkaren eller grossisten lägger upp en särskild reparationsservice för sina märken. I andra fall kan det vara mest rationellt att återförsäljaren ensam svarar för tillverkarens garantiåtagande eller att flera återförsäljare överlämnar reparationsverksamheten till ett gemensamt fristående bolag. I vissa fall kan konsumenten även vända sig till annan

återförsäljare av samma märkesvara. Näringslivet förutsätter att avsikten med den föreslagna bestämmelsen inte är att ändra eller hindra den struktur som utvecklats på garantiserviceområdet. Om friskrivningsförbudet över huvud taget skall införas, finns skäl att understryka att säljarens ansvar verkligen bör vara subsidiärt och inte solidariskt i förhållande till garantigivaren. Ansvarsfrågan mellan olika säljled bör liksom tidigare lösas på det sätt som framstår som mest ändamålsenligt för respektive bransch. Detta kan lämpligen ske genom medverkan från branschorganisationerna, bl. a. genom en i samband med lagens införande genomförd översyn av leverantörsavtal och garantibestämmelser. Näringslivet betonar att det mot denna bakgrund är av väsentlig betydelse att lagen utformas så att köparens befogenheter inte kan göras gällande mot en subsidiärt ansvarig säljare förrän denne fått möjlighet att t. ex. avhjälpa felet efter det att han har fått reklamation. MRF påpekar att säljaren enligt lagförslaget blir solidariskt ansvarig för garantigivarens underlåtenheter. För bilbranschens del synes sålunda den situationen uppkomma att försummelse att avhjälpa exempelvis ett fel inom skäligen tid kan ligga hos en annan detaljist än den som får svara för påföljden, dvs. säljaren. Inom nybilshandeln kan köparen i princip vända sig till vilken återförsäljare som helst med krav på avhjälpande av fel enligt garantin. Det bör enligt MRF vara en förutsättning att den detaljist som sålt varan får möjlighet att avhjälpa garantifelet innan hävningsrätten kan göras gällande mot honom. Som ytterligare skäl härför anføres att det knappast framstår som logiskt att den försäljningsorganisation som bemödar sig om ett omfattande servicenät skall komma i sämre läge än en säljare som inte bereder sin köpare motsvarande möjlighet.

Beträffande 5 § uttalar *näringslivet* att regleringen i och för sig kan godtas, om rimliga begränsningar av ett avhjälpningsåtagande enligt 4 § tillåts. Skulle alla begränsningar av åtaganden enligt 4 § och förkortningar av preskriptionstiden enligt 54 § köplagen medföra att säljarens ansvar för fel i stället regleras av 5 §, kan begränsningen av säljarens avhjälpningsrätt enligt andra stycket inte godtas. I så fall bör reglerna här om ansluta sig till 4 §. MRF menar att regeln i 5 § andra stycket visserligen utgör en utvidgning av säljarens rättigheter enligt den dispositiva köplagen men att rekvisitet "genast" i en tvingande lagbestämmelse kan bli tämligen hårt för säljaren och bör kunna ersättas med ett uttryck som anger att avhjälpandet skall ske utan dröjsmål.

Enligt *hovrätten för Västra Sverige* krävs en särskild bestämmelse i konsumentköplagen för att dess regler om fel i 5 § skall bli tillämpliga även vid brist i varan.

Föredraganden. Konsumentens underlägsna ställning i förhållande till näringsidkaren ger sig till känna med särskild styrka när en köpt vara visar sig vara behäftad med fel. Detta gäller inte minst i fråga om köp

av varaktiga konsumtionsvaror, dvs. bilar, båtar, kylskåp, tvätt- och diskmaskiner, dammsugare, TV- och radioapparater m. m. De standardiserade köpevillkor som tillämpas vid sådana köp innebär som tidigare nämnts för det mesta att de befogenheter som köparen har vid fel i varan enligt den allmänna köplagens dispositiva regler kraftigt beskärs. Genom systemet med garantiutfästelser som i samband med köpet lämnas köparen av säljaren eller tillverkaren ersätts oftast köparens rättigheter enligt köplagen med en rätt att få felet avhjälpd. Garantierna innehåller i stor utsträckning uttryckliga friskrivningar från påföljder i övrigt av fel i varan.

Det är mot denna bakgrund naturligt att strävandena att stärka konsumenternas ställning vid köp särskilt kommit att inriktas på möjligheterna att förbättra köparens rättigheter när ett garantiåtagande inte fullgörs på tillfredsställande sätt och när varan eljest avviker från vad parterna överenskommit eller från vad som rimligen kan krävas i fråga om varans användbarhet och egenskaper i övrigt. Som framgår av vad jag har anfört i den allmänna motiveringen (6.2.3 och 6.2.5) föreligger emellertid avsevärda svårigheter att med tvingande civilrättsliga regler komma till rätta med alla de problem som är förknippade med de påtalade olägenheterna av nuvarande rättsläge. Redan de starkt växlande förhållandena beträffande olika branscher och typer av varor gör det svårt och föga meningsfullt att med generella bestämmelser av tvingande natur försöka slå fast vilka krav konsumenten skall kunna ställa på en varas kvalitet och beskaffenhet i övrigt. Inte heller synes det vara en framkomlig väg att genom sådana bestämmelser närmare ange motsvarande krav i fråga om innehållet i garantiutfästelser. Bortsett från möjligheten att stärka konsumenternas rättsskydd i speciella hänseenden genom sådana regler som föreslås i 7—10 §§ bör man därför utnyttja andra metoder än civilrättslig lagstiftning för att motverka missbruk av rådande avtalsfrihet i de avseenden jag nu har berört. Vad särskilt gäller innehållet i garantier bör en lämplig utväg vara att KO genom förhandlingar med näringslivets organisationer och, om så behövs, genom förbudstalan vid marknadsdomstolen försöker uppnå villkor som innefattar en skälig avvägning mellan konsumenternas och näringsidkarnas intressen i fråga om olika branscher och typer av varor. Konsumentköplagen bör, som utredningen har föreslagit, främst ha till uppgift att ge köparen ett civilrättsligt grundskydd i händelse av fel i varan. Dess regler bör utformas så, att köparen alltid har tillfredsställande möjligheter att uppnå rättelse vid fel i varan eller, i sista hand, att frigöra sig från köpet genom hävning.

När det gäller att närmare utforma den tvingande regleringen av köparens befogenheter vid fel inställer sig till en början frågan om man bör skilja mellan å ena sidan det fallet att köpet förnats med ett åtagande av säljaren eller annan att avhjälpa fel ("garantifall") och å and-

ra sidan den situationen att något sådant åtagande inte gjorts. Utredningen anser att regleringen bör utformas så att en klar skillnad görs mellan dessa fall. Denna inställning grundas ytterst på bedömningen att garantiutfästelser är av stort värde för köparen, eftersom det för det mesta är mer förenligt med hans intresse att felet avhjälpas på säljarens bekostnad än att han får behålla en felaktig vara mot t. ex. avdrag på köpeskillingen. Härtill kommer enligt utredningen att villkor som påverkar köparens rättigheter vid fel oftast förekommer i samband med garanti eller annan utfästelse, varigenom säljaren eller annan åtagit sig att avhjälpa fel. Vid remissbehandlingen har förslaget att lagen skall skilja mellan de två nyss nämnda typsituationerna genomgående godtagits, om man bortser från KO:s i den allmänna motiveringen behandlade invändning att säljarens ordinära felansvar över huvud taget inte bör regleras i lagen. En remissinstans påpekar dock att den föreslagna uppdelningen av säljarens felansvar kan vålla vissa gränsdragningsproblem.

För egen del finner jag det naturligt att man i enlighet med förslaget drar en gräns mellan garantifallen och övriga felsituationer. De friskrivningsklausuler lagen avser att motverka förekommer betydligt oftare i garantifallen än i övriga fall. Garantifallen är därför av särskilt intresse i detta sammanhang. Härtill bidrar givetvis också det förhållandet att den allmänna köplagen saknar direkta motsvarigheter till de nya regler som föreslås i denna del.

Mot en uppdelning av felansvaret i garantifall och andra fall kan som nyss nämnts invändas att gränsen mellan de två typsituationerna inte alltid är helt klar. Hovrätten för Västra Sverige nämner som exempel att en garanti visserligen innefattar åtagande att avhjälpa fel men dessutom stipulerar skyldighet för köparen att stå för en självrisk till visst belopp. Även andra begränsningar i fråga om åtagandets räckvidd förekommer. Vanligt är exempelvis att ett reparationsåtagande förenas med förbehåll att köparen helt eller delvis skall svara för den kostnad som kan uppkomma för transport av varan till och från det ställe där reparation skall ske. Vidare förekommer att garantin begränsas att gälla vissa typer av fel, t. ex. fabrikations- och materialfel, eller inom visst geografiskt avgränsat område, t. ex. inom Sverige.

Enligt min mening bör det inte möta några större svårigheter att klargöra hur lagens felregler skall tillämpas i de angivna fallen. Som utredningen föreslår bör det avgörande för gränsdragningen mellan garantifallen och övriga fall vara om säljaren eller annan har åtagit sig att avhjälpa det fel varan är behäftad med eller inte. Däremot bör det inte som villkor för att reglerna om garantifall skall vara tillämpliga krävas att avhjälpandet skall ske utan kostnad för köparen. I enlighet härmed bör till garantifallen hänföras såväl det av hovrätten nämnda exemplet, där köparen får stå viss självrisk, som det fall att garantin

ålägger köparen visst ansvar för transportkostnad. I båda fallen innefattar nämligen garantin ett åtagande att avhjälpa det fel som det är fråga om, låt vara att avhjälpandet inte sker helt utan kostnad för köparen. Det nu sagda belyser att en garanti i en viss konkret situation kan visa sig vara helt utan ekonomiskt värde för köparen, eftersom hans kostnader för att utnyttja garantin skulle vara minst lika stora som kostnaden för att avhjälpa felet på annat sätt. Detta beror på garantins materiella innehåll, ett ämne som enligt vad jag nyss anförde inte nu bör göras till föremål för tvingande civilrättslig reglering. Jag utgår emellertid från att KO kommer att ägna uppmärksamhet åt dessa frågor.

Vad gäller de garantier vilkas giltighet begränsats till vissa typer av fel eller till visst geografiskt område ligger saken annorlunda till. I dessa fall torde avsikten med förbehållen bl. a. vara att begränsa åtagandets räckvidd till sådana fel som normalt kan förutses av garantigivaren och som till rimlig kostnad kan avhjälpas med anlitande av den reparationservice som står till hans förfogande. I enlighet med vad jag tidigare har anfört bör konsumentköplagen inte lägga hinder i vägen för villkor av sådant slag. Den omständigheten att garantigivaren har begränsat räckvidden av sitt åtagande bör emellertid inte leda till att konsumenten står utan möjlighet att reagera mot fel som ligger utanför garantins område. Beträffande sådana fel bör han kunna åberopa lagens regler om säljarens ordinära felansvar. Det nu sagda innebär att frågan vilka lagregler som är tillämpliga i en konkret situation kan bli beroende på garantins tolkning. Det är därför av stor vikt att garantivillkoren utformas på ett sätt som ger klart besked i detta hänseende. Även denna synpunkt bör beaktas vid den översyn av näringslivets garantier som kan komma till stånd genom KO:s försorg.

I tydlighetens intresse vill jag erinra om att den av mig nu förordade uppdelningen av konsumentköplagens felregler på garantifall och andra felsituationer inte innefattar något ställningstagande till frågan om köparen i det enskilda fallet är bunden av en garanti som vid köpet lämnats av säljaren eller annan. Som jag har framhållit tidigare (6.2.5) är detta ett spørsmål av allmänt avtalsrättslig karaktär som inte bör lösas i detta lagstiftningsärende. Köparen kan givetvis i det enskilda fallet hävda att garantin inte ingår i köpavtalet och i händelse av fel i varan åberopa reglerna i den allmänna köplagen. Konsumentköplagen ger honom emellertid ett grundskydd som han kan falla tillbaka på oavsett hur denna avtalsrättsliga fråga skall bedömas. Detta innebär att köparen, om han anser det vara förenligt med sina intressen, alltid har möjlighet att godta garantin som en del av köpavtalet och stödja sig på den tvingande lagens regler om garantisituationen.

I enlighet med det anförda förordar jag att konsumentköplagen skall innehålla regler om säljarens ansvar för fel i varan dels beträffande garantifallen, dels beträffande övriga felsituationer. Som utredningen föresår bör i 4 § tas upp bestämmelser om påföljder av att ett åtagande att

avhjälp fel inte fullgörs inom skälig tid och i 5 § regler om påföljder av fel i andra fall. Vad angår bestämmelsernas närmare innehåll vill jag framhålla följande.

Den av utredningen föreslagna huvudregeln om köparens befogenheter i garantifallen (*4 § första stycket första punkten*) har under remissbehandlingen kritiserats i framför allt tre hänseenden. Från konsumenthåll har ifrågasatts om köparens hävningsrätt bör vara betingad av att säljarens kontraktsbrott är väsentligt. Från näringslivets sida har framförts betänkligheter dels mot att köparen ges rätt att kräva avdrag på köpeskillingen, dels mot att han kan fordra ersättning för kostnader för avhjälpande av fel. Som jag har anført i den allmänna motiveringen (6.2.6) biträder jag utredningens förslag i dessa avseenden, bortsett från att regeln om hävningsrätt bör utformas så att den gäller i alla fall då dröjsmålet inte är av ringa betydelse för köparen. Jag anser således att huvudregeln om köparens rättigheter när ett avhjälpningsåtagande inte fullgörs inom skälig tid bör utformas enligt utredningsförslaget med nu angiven jämkning.

För att köparen skall få utöva de befogenheter huvudregeln tillerkänner honom bör således krävas att två förutsättningar är uppfyllda. Dels skall det röra sig om ett fel som säljaren har åtagit sig att avhjälp. Dels skall felet inte ha rättats — genom avhjälpande eller genom leverans av gillt gods — inom skälig tid efter det att köparen framställt anspråk på grund av felet.

Beräffande den första av de angivna förutsättningarna vill jag till en början hänvisa till vad jag har anført i det föregående. Huvudregeln avses främst bli tillämplig i fall då säljaren genom garanti har utfäst sig att reparera fel som uppstår i varan. Har garanti lämnats beträffande varan men innefattar garantin inte något åtagande att avhjälp fel — den avser t.ex. uteslutande tillförsäkran om viss egenskap hos varan — blir frågan om köparens befogenheter i händelse av fel att bedöma enligt 5 §. Med anledning av ett påpekande av näringslivet vill jag i sammanhanget anmärka att 4 § inte uttryckligen reglerar det fallet att en garanti innefattar ett åtagande att rätta felet uteslutande i den meningen att säljaren är beredd att lämna felfri vara i den felaktigas ställe. Det torde emellertid ligga i sakens natur att 4 § skall vara tillämplig även i sådant fall. Någon uttrycklig regel härom synes inte behövlig.

En särskild fråga är vad som skall räknas som "fel" enligt konsumentköplagen. Som utredningen framhåller bör de normer som har utbildats vid tillämpning av den allmänna köplagen vara vägledande på denna punkt. Det ligger i sakens natur att det vid konsumentköp främst blir fråga om s. k. faktiska fel. För konsumentköpens del bör vidare uppmärksammas att 7—10 §§ i speciella hänseenden preciserar när en vara skall anses som felaktig vid tillämpning av de tvingande reglerna.

Den andra av de nyss berörda förutsättningarna för huvudregelns

tillämpning har i remissyttrandena diskuterats främst såvitt avser innebörden av uttrycket "skälig tid". För egen del vill jag på denna punkt anföra följande. Längden av tidsfristen bör bestämmas med hänsyn i första hand till förhållandena på köparens sida. Härvid är främst att beakta dennes behov av varan. Genom regeln inskräps att han inte skall vara utlämnad åt säljarens godtycke i fråga om hur lång tid han skall behöva vänta på att säljaren skall uppfylla sitt åtagande. Även säljarens möjlighet att avhjälpa felet bör beaktas. Som utredningen påpekar bör hänsyn exempelvis tas till att varan är av komplicerad beskaffenhet och att det därför kan krävas mer än ett reparationsförsök. Jag vill dock framhålla att köparen normalt inte skall behöva finna sig i att säljaren upprepade gånger tar in varan på sin verkstad för reparation av samma fel. Om felet finns kvar efter flera reparationsförsök bör alltså köparen som regel ha rätt att göra de i paragrafen föreskrivna påföljderna gällande. Tillfällig arbetsanhopning på den av säljaren anvisade verkstaden bör kunna beaktas när det gäller att avgöra vad som är skälig tid. Som näringslivet har påpekat bör ett längre dröjsmål än annars kunna godtas om säljaren ställer en ersättningsvara till köparens disposition under väntetiden. Detta kan bli aktuellt exempelvis om reparation inte kan utföras på grund av att verkstaden är stängd för semester. En annan omständighet som givetvis också är av betydelse är felets art. Om detta är jämförelsevis ringa och inte i märkbar mån inverkar på varans användbarhet bör ett längre dröjsmål kunna accepteras än om felet är så allvarligt att varan är helt obrukbar. En förutsättning för att tidsfristen över huvud taget skall börja löpa bör givetvis vara att köparen ställer varan till säljarens förfogande för undersökning och reparation.

Liksom beträffande den tillägsfrist som förutsätts vid leveransuppmaning enligt 3 § finns beträffande motsvarande tidsfrist i 4 § anledning överväga om bedömningen av vad som skall räknas som "skälig tid" skall påverkas av omständigheter som är att hänföra till force majeure. Enligt min mening bör det inte heller i garantifallen vara utslutet att ta viss hänsyn till förhållanden av sådant slag. Den omständigheten att ett mycket stort antal varor av samma typ visar sig vara behäftade med viss defekt och att det därför kan ta jämförelsevis lång tid att avhjälpa felen i alla sålda varor kan också i och för sig föranleda att något längre väntetider kan få accepteras. Jag vill dock understryka att även i dessa fall vederbörlig hänsyn måste tas till köparens intresse av att inte behöva vänta på rättelse under oskäligt lång tid.

Som framgår av huvudregeln är de tre påföljder som anvisas köparen i 4 § första stycket (prisavdrag, ersättning för avhjälpan av fel samt hävning) att uppfatta som alternativa. Köparen får således välja vilken av befogenheterna han önskar använda. Väljer han att kräva prisavdrag eller ersättning för att avhjälpa felet kan han inte samtidigt göra

den andra av dessa båda påföljder gällande. Däremot har han enligt 6 § rätt att under där angivna förutsättningar kräva ersättning för sådan utgift som han har ådragit sig till följd av felet.

Som har berörts i det föregående blir det i fråga om garantier som begränsats i geografiskt hänseende emellanåt beroende av en tolkning av villkoren för garantin vilka påföljder köparen äger göra gällande mot säljaren vid fel i varan. Ett praktiskt fall är att felet visar sig vid användning utomlands av varan men garantiåtagandet endast innefattar utfästelse att avhjälpa fel på verkstad inom Sverige. Omfattas felet i och för sig av garantin, står det naturligen köparen fritt att på egen bekostnad ombesörja transport av varan till Sverige och påkalla felets avhjälpande här. Detta kan emellertid stundom vara olämpligt från köparens synpunkt, eftersom transportkostnaden skulle överstiga reparationskostnaden. Jag tänker exempelvis på det fallet att en bil visar sig vara behäftad med fel som omöjliggör vidare färd med fordonet. Frågan om köparen då kan avhjälpa felet utomlands och erhålla ersättning för denna kostnad av garantigivaren regleras inte i 4 §. Skulle garantin vara att tolka så, att felet inte omfattas av åtagandet, träder 5 § i funktion. Köparen kan då med stöd av denna paragraf kräva prisavdrag eller — om felet inte är av ringa betydelse — häva köpet. Som framgår av 6 § andra punkten kan köparen dock inte i denna situation kräva ersättning för avhjälpande av felet men väl fordra kompensation för annan utgift som han har ådragit sig till följd av detta.

Innebörden av de påföljder som står köparen till buds har berörts i den allmänna motiveringen (6.2.6). Rätten att göra avdrag på köpeskillingen tillkommer köparen oavsett om felet är väsentligt eller inte. Dessamma gäller möjligheten att fordra ersättning för avhjälpande av felet. Sistnämnda rätt begränsas genom föreskriften att ersättningen skall vara "skälig". Vid bedömningen av vad som skall räknas som skälig ersättning bör bl. a. tas hänsyn till om reparation skett genom anlitande av fackman. Med anledning av ett påpekande från näringslivet vill jag framhålla att bestämmelsen inte utesluter att köparen kan kräva ersättning för kostnad som har uppstått för avhjälpande av fel utomlands. En första förutsättning för att sådan ersättning skall kunna utgå är givetvis att rekvisiten i 4 § är uppfyllda, dvs. att köparen har framställt anspråk hos säljaren på grund av felet och att detta inte har avhjälpits inom skälig tid. Om köparen i en sådan situation låter avhjälpa felet utomlands bör han i och för sig kunna få ersättning härför. Atminstone i fall då garantiåtagandet är begränsat i geografiskt hänseende, exempelvis så att det bara gäller reparation inom Sverige, bör emellertid ersättning inte kunna utgå med högre belopp än vad som motsvarar kostnaden för avhjälpande av felet inom garantins giltighetsområde.

Den tredje av de befogenheter som står köparen till buds vid säljarens bristande uppfyllelse av ett avhjälpningsåtagande är rätten att häva kö-

pet. Som jag har nämnt tidigare krävs i detta fall — liksom enligt 5 § — att felet inte är av ringa betydelse för köparen. Bedömningen av felets väsentlighet skall ske från köparens synpunkt. Jag kan i denna del hänvisa till vad jag har anfört beträffande dröjsmål vid 3 §. Näringslivet har i sitt yttrande förordat att säljaren tillerkänns en interpellationsrätt i detta sammanhang. Jag återkommer till denna fråga vid behandlingen av 11 §.

Som har nämnts i den allmänna motiveringen (6.2.6) anser jag det inte vara nödvändigt att i lagen ta med någon regel motsvarande 47 § köplagen. Frågan om vilken verkan som bör tillmätas den omständigheten att köparen undersökt varan före köpet får således avgöras enligt allmänna köprättsliga regler. I iikhet med utredningen vill jag understryka att någon plikt att företa en fackmannamässig granskning av varan normalt sett inte kan anses åvila konsumenten, även om han undersöker varan på det sätt som avses i paragrafen. Vid bedömningen av vad konsumenten "bort märka" vid en undersökning av varan bör således tas stor hänsyn till att han på grund av bristande kunskaper o. d. ofta saknar möjlighet att konstatera eventuella felaktigheter hos t. ex. varor med maskinella beståndsdelar.

Lagen reglerar inte heller frågor om parternas återgångsprestationer vid hävning. Härvidlag torde emellertid de principer som har kommit till uttryck i 57 och 58 §§ köplagen kunna tjäna till viss ledning. I regel är köparen inte skyldig att kompensera säljaren för värdeminskning som varan har undergått. En annan sak är att köparen med hänsyn till omständigheterna kan vara skyldig att vidkännas viss kostnad för den nytta han har haft av varan under tiden efter köpet.

I 4 § första stycket andra punkten utredningens lagförslag ingår en undantagsregel om giltigheten i vissa fall av förbehåll som inskränker köparens hävningsrätt. Regeln har allmänt godtagits av remissinstanserna. Också jag biträder utredningens förslag i denna del. I lagen bör alltså utsägas att förbehåll som inskränker köparens rätt att häva köpet skall gälla, om betydande skada skulle åsamkas säljaren genom att köpet hävs och han erbjuder köparen skälig ersättning för felet samt det inte är uppenbart att varan inte kan användas för sitt ändamål.

Den föreslagna undantagsregeln tar i första hand sikte på fall liknande dem som avses med dess motsvarighet i 3 §, dvs. köp av varor som säljaren, exempelvis på grund av att de är specialtillverkade för köparen, har svårt att avyttra till annan än denne. Det i regeln uppställda skaderekvisitet avser den risk för skada som föreligger i det enskilda fallet. Den omständigheten att ett stort antal köpare samtidigt gör gällande anspråk på grund av en garanti som har utfärdats av säljaren beträffande visst slag av vara skall således inte i och för sig inverka på bedömningen av om skadan är att räkna som "betydande" eller inte. Säljarens erbjudande om ersättning till köparen kan antingen framgå av avtalsvill-

koren eller lämnas i samband med att köparen förklarar sig vilja häva köpet. Ersättningen bör ge köparen skälig kompensation för den förlust han lider genom varans minskade användbarhet. Den bör därför avse inte bara sådana direkta kostnader som han har haft för att avhjälpa felet utan även hans förlust i övrigt. Den friskrivningsmöjlighet som regeln ger säljaren begränsas på väsentligen samma sätt som dess motsvarighet i 3 § genom kravet att det inte får vara uppenbart att varan inte kan användas för sitt ändamål. Är felet så allvarligt att varan är oanvändbar, bör köparen alltid ha hävningsrätt.

I 4 § *andra stycket* utredningens förslag regleras köparens rätt att innehålla köpeskillingen i avvaktan på att felet rättas. Som framgår av den allmänna motiveringen (6.2.6) delar jag inte de farhågor som under remissbehandlingen har uttalats av bl. a. näringslivet i fråga om de negativa följder som en sådan rätt för köparen kan ha. Jag anser följaktligen att köparen genom föreskrift i lagen bör ges sådan befogenhet att innehålla köpeskillingen som utredningen föreslår. De av utredningen föreslagna reglerna om förutsättningarna för utövande av denna rätt har i allmänhet inte föranlett någon crinran i remissyttrandena. Enligt KO:s mening bör dock regeln om köparens rätt att innehålla köpeskillingen vid ringa fel utformas så, att den lämnar utrymme för en friare bedömning än vad som följer av förslaget. För egen del vill jag med anledning härav anföra följande. Enligt förslaget får köparen vid ringa fel inte innehålla mer av köpeskillingen än vad som kan antas motsvara dubbla kostnaden för felets avhjälpande. Med den sålunda föreslagna formuleringen motverkas på två sätt risken för att köparen innehåller ett belopp som överstiger vad han har rätt att innehålla. Dels ges köparen rätt att innehålla inte endast själva reparationskostnaden utan dubbla kostnaden för avhjälpande av felet. Dels har kravet på bevisning i fråga om kostnadens storlek satts lågt. Det räcker att köparen gör antagligt att reparationskostnaden uppgår till visst belopp. Med hänsyn härtill anser jag inte att det finns skäl att mjuka upp regeln ytterligare till köparens förmån. Beträffande den närmare innebörden av *andra stycket* kan jag i övrigt hänvisa till dess motsvarighet i 3 § *andra stycket*.

Med anledning av ett påpekande av näringslivet (se 5.2.6) vill jag med tanke på situationer då varan är behäftad med ringa fel tillägga, att köparen vid avbetalningsköp bör kunna innehålla de närmast förfallande poster som tillhopa motsvarar högst dubbla avhjälpningskostnaden. Köparen behöver således inte avvakta tills endast de restposter återstår av kreditbeloppet som motsvarar den dubbla kostnaden för avhjälpande.

Tredje stycket i 4 § upptar den viktiga regeln att paragrafen skall gälla även om åtagandet att avhjälpa felet har gjorts av varans tillverkare eller eljest av annan än säljaren men för dennes räkning. Att köparen bör ha möjlighet att vända sig mot säljaren också när ett av tredje

man gjort garantiåtagande inte uppfylls anser jag vara uppenbart. För köparen är det naturligt att i dessa fall uppfatta säljaren och garantigivaren som en enhet. De primära befogenheter som står köparen till buds vid fel i varan, nämligen rätten att kräva prisavdrag och att häva köpet, kan knappast göras gällande mot annan än säljaren. Detsamma gäller möjligheten för köparen att innehålla köpeskillingen. Härtill kommer att det, som utredningen understryker, emellanåt är oklart på vilket sätt en garanti påverkar säljarens ansvar och i vad mån köparen är bunden att använda garantin. Konsumentköplagen bör även med tanke på sådana fall klargöra att köparen vid tredjemansåtagande kan vända sig direkt mot säljaren. Den av utredningen föreslagna bestämmelsen har tillstyrkts eller lämnats utan erinran vid remissbehandlingen. Även jag avsluter mig till förslaget.

Med anledning av vad näringslivet har anfört beträffande den nu berörda regeln vill jag framhålla att bestämmelsen inte syftar till att ändra den struktur som har utvecklats på garantiservicområdet eller hindra en fortsatt utveckling på detta område. Som tidigare nämnts (6.2.1) bör lagen inte heller lägga hinder i vägen för interna överenskommelser om fördelningen av garantiansvaret mellan olika led på säljarsidan. I förhållande till den slutlige konsumenten av varan bör emellertid ansvarsfriskrivning från säljarens sida inte medges i vidare mån än som följer av 4 §. Beträffande frågan om reklamation hänvisar jag till vad som anförs vid 11 §. Garantigivarens eget ansvar behandlas vid 12 och 13 §§.

De avhjälpningsåtaganden av tredje man som avses i 4 § tredje stycket skall i enlighet med förslaget vara avgivna "för säljarens räkning". Detta innebär att helt fristående reparationsåtaganden från tredje mans sida faller utanför paragrafen, även om de har förmedlats av säljaren i samband med köpet. Den koppling mellan köpavtalet och tredje mans åtagande som förutsätts i tredje stycket framgår beträffande moderna garantier vanligen av köpavtalets innehåll. Bestämmelsen bör emellertid givetvis vinna tillämpning även när ett åtagande eljest är att anse som avgivet för säljarens räkning.

Vid sidan av reglerna om säljarens ansvar i garantifall bör som tidigare framhållits lagen innehålla regler även om säljarens ordinära felansvar. Sådana bestämmelser har i överensstämmelse med utredningens förslag tagits upp i 5 §. De anger i första hand vilka befogenheter köparen har mot säljaren (första stycket). Därutöver behandlas frågan om säljarens rätt att avvärja hävning eller annan påföljd genom rättelse av felet (andra stycket).

Vad utredningen har föreslagit i fråga om köparens befogenheter vid fel i varan (5 § första stycket) har lämnats utan erinran vid remissbehandlingen. Också jag biträder förslaget med en formell jämkning. Tillämpning av de föreslagna reglerna blir aktuell i första hand i fall då köpavtalet har förenats med villkor som inskränker köparens befogen-

heter. Exempel på fall av detta slag har lämnats i utredningens betänkande (SOU 1972: 28 s. 106). Det bör emellertid påpekas att sådana villkor förekommer endast i begränsad utsträckning vid konsumentköp utanför tillämpningsområdet för 4 §. Vid flertalet sedvanliga butiksköp träffas inte någon särskild överenskommelse om köparens rättigheter i händelse av fel i varan. För denne kan det då synas naturligt att i första hand åberopa köplagens dispositiva felregler, eftersom den tvingande regleringen i konsumentköplagen representerar ett grundskydd som inte i alla avseenden sträcker sig lika långt till köparens förmån som de dispositiva normalreglerna. Å andra sidan är detta grundskydd i många situationer fullt tillräckligt och det kan ofta te sig enklare att direkt hänföra sig till den tvingande bestämmelsen än att åberopa allmänna köprättsliga regler. Som framgår av 2 § står det alltid köparen fritt att åberopa konsumentköplagens regler, även om han i och för sig också skulle ha möjlighet att grunda sitt anspråk på den allmänna köplagen.

I fråga om den närmare innebörden av 5 § första stycket vill jag i första hand hänvisa till vad jag har anfört beträffande motsvarande regler i 4 §. Den tvingande regleringen upptar inte någon motsvarighet till bestämmelsen i 43 § köplagen om rätt för köparen att vid leveransavtal kräva giltigt gods. Som utredningen påpekar synes dock någon bestämmelse härom inte behövlig. Av naturliga skäl ingår i 5 § inte heller någon regel om rätt för köparen att kräva skälig ersättning för avhjälpande av fel (jfr 4 §). Har säljaren inte gjort något åtagande att reparera uppkommande fel, bör köparen inte heller kunna framtvinga ett sådant åtagande genom att hota med att annars låta avhjälpa felet på säljarens bekostnad.

Hovrätten för Västra Sverige vänder sig mot vad utredningen anför om att 5 § kan ges motsvarande tillämpning vid brist i varan (jfr 50 § köplagen). Enligt hovrätten torde sådan tillämpning av de tvingande reglerna inte kunna komma i fråga utan att en uttrycklig bestämmelse härom meddelas i lagen. Spörsmålet rör ytterst vad som skall räknas som "fel" vid tillämpning av konsumentköplagen. Enligt min mening bör det inte vara uteslutet att härvid beakta även förhållanden som med den allmänna köplagens terminologi är att klassificera som "brist". Med hänsyn till spörsmålets ringa praktiska betydelse anser jag inte att någon uttrycklig bestämmelse i ämnet behöver tas upp i konsumentköplagen.

I 5 § *andra stycket* första punkten utredningens lagförslag regleras frågan om säljarens rätt att avvärja hävning eller annan påföljd genom rättelse av felet, dvs. genom att avhjälpa detta eller leverera giltigt gods. Bestämmelsen innebär en viss utvidgning av den möjlighet till sådant avhjälpande som tillkommer säljaren enligt motsvarande regel i 49 § köplagen. De skäl utredningen har anfört till stöd för den föreslagna regeln finner jag övertygande. Någon principiell erinran häremot har inte heller gjorts i remissyttrandena. Jag biträder därför utredningens förslag.

Vad gäller den närmare utformningen av den nu berörda regeln har en remissinstans uttryckt önskemål om att kravet på att rättelsen skall ske "genast" ersätts med ett uttryck som anger att rättelsen skall ske "utan dröjsmål". Någon egentlig saklig skillnad mellan dessa två tidsuttryck synes dock inte föreligga. Som utredningen påpekar bör det föreslagna uttrycket inte utesluta att säljaren får en kort frist för att vidta erbjuden rättelse. Jag anser mig därför inte böra frånga förslaget på denna punkt. Med anledning av vad näringslivet har anfört om sambandet mellan 4 och 5 §§ vill jag tillägga att jag inte heller av annat skäl anser det lämpligt att vidga den rätt att förebygga hävning som säljaren får enligt 5 § andra stycket.

Eftersom regeln i 5 § andra stycket första punkten anknyter till huvudregeln i första stycket får den betydelse bara i situationer då huvudregeln är tillämplig. Har något avtal som inskränker köparens befogenheter vid fel inte träffats, möter som förut nämnts inte något hinder att tillämpa reglerna om fel i den allmänna köplagen — 49 § inbegripen.

Till regeln om säljarens möjlighet att erbjuda rättelse har fogats en bestämmelse om rätt för köparen att i sådant fall innehålla köpeskillingen tills rättelse sker (5 § andra stycket andra punkten). Även denna bestämmelse överensstämmer med utredningens förslag.

6 §

I paragrafen regleras köparens rätt till ersättning för sådan utgift som han ådragit sig till följd av dröjsmål eller fel. Paragrafen saknar direkt motsvarighet i utredningens lagförslag (jfr 10 § detta förslag).

I den allmänna motiveringen (6.2.6) har jag utvecklat min syn på frågan i vilken utsträckning konsumenten bör tillförsäkras rätt till skadestånd mot säljaren genom tvingande regler i konsumentköplagen. Som framgår av vad jag därvid anfört har jag kommit till den uppfattningen att det inte är motiverat att införa tvingande bestämmelser som ålägger säljaren en vidsträckt skadeståndsskyldighet. Däremot finns det anledning att överväga regler som stärker köparens ställning i vissa speciella hänseenden av särskilt praktisk betydelse. I 4 § har sålunda i enlighet med utredningens förslag tagits upp en bestämmelse om rätt för köparen att kräva ersättning för avhjälpande av fel, när ett åtagande av säljaren eller annan att avhjälpa felet inte fullgörs inom skälig tid. I förevarande paragraf har införts en regel om köparens rätt till ersättning för andra utgifter som han har ådragit sig till följd av säljarens kontraktsbrott. Denna regel avviker från utredningens förslag, vilket beträffande köparens allmänna skadeståndsrätt mot säljaren endast upptar en bestämmelse om ersättning för skada som tillfogats köparen genom grov försummelse av säljaren. I fråga om skälen till att utredningens förslag har

frångåtts härvidlag vill jag hänvisa till de allmänna övervägandena. Slopandet av den regel utredningen har förordat är inte avsett att innebära någon saklig ändring av konsumentens ställning i detta hänseende. Som jag tidigare har framhållit talar starka skäl för att den princip åt vilken regeln ger uttryck, nämligen att en friskrivning från skadeståndsansvar inte kan åberopas när uppsåt eller grov vårdslöshet ligger den skadevållande parten till last, gäller redan enligt nuvarande ordning.

De kostnader som kan tillfogas köparen genom kontraktsbrott på säljarens sida är av många olika typer. Vissa exempel har berörts i de allmänna övervägandena. Hit hör det av KO nämnda fallet att en konsument på grund av fel i en tvättmaskin får utgifter för tvätt på annat håll medan maskinen repareras. Ett liknande fall är att konsumenten på grund av fel i en nyköpt bil måste avbryta en inledd resa eller fortsätta den med annat färdmedel och därigenom får extra utgifter för transporter, inkvartering m. m. Som ytterligare exempel på kostnader som kan uppkomma för konsumenten genom dröjsmål eller fel i varan kan nämnas utlägg för hyra av ersättningsvara, om en beställd vara inte levereras i tid, stilleståndsansättning på grund av avsaknad av bil under den tid denna repareras samt ersättning för förlorad arbetsförtjänst. Ännu en typsituation är att köparen till följd av utebliven leverans av en vara nödgas köpa en likvärdig vara från annat håll till högre pris än det som avtalats beträffande den ursprungligen köpta varan.

Det framgår av den allmänna motiveringen att en tvingande regel om säljarens skadeståndsansvar enligt min mening inte bör omfatta alla de typer av kostnader som jag här har exemplifierat. Det grundskydd i skadeståndshänseende som lagen skall ge konsumenten bör begränsas till vissa sådana typer. Vid avgränsningen bör stor betydelse tillmätas intresset av att i möjligaste mån undvika tvister om skadeståndets beräkning. Det ligger varken i samhällets eller i parternas intresse att man inför tvingande lagregler vilka är så konstruerade att de leder till ett stort antal tvister.

Innan jag går närmare in på frågan hur gränsdragningen bör ske vill jag erinra om den allmänna förutsättning för rätt till skadestånd som ligger i kravet på adekvat kausalitet. Detta krav föranleder att säljaren inte kan göras ansvarig för skada som köparen har lidit genom hans kontraktsbrott, om skadan framstår som en så osedvanlig och osannolik följd av kontraktsbrottet att den inte skäligen bort tas i beräkning av säljaren. Genom denna allmänna skadeståndsrättsliga princip utesluts alltså vissa mera säregna och svårförutsebara typer av skador från ersättningsrätt. Som exempel kan nämnas det fallet att en köpare nödgas inställa en redan betald resa för att vidta omedelbara åtgärder på grund av ett plötsligt uppkommet fel på en hushållsmaskin. Jag vill vidare erinra om att frågor om ersättning för skada på person eller annan egendom än den sålda varan enligt 19 § föreslås bli lämnade helt utanför la-

gens reglering. De skador det kan bli fråga om är alltså s. k. rena förmögenhetsskador (jfr 1 kap. 2 § skadeståndslagen).

För den enskilde konsumenten torde det ofta framstå som ett särskilt angeläget önskemål att få ersättning för sådana direkta utlägg som blivit en omedelbar följd av säljarens kontraktsbrott och som han annars inte skulle ha behövt göra. Denna typ av kostnader är normalt lätta att verifiera eller uppskatta. En ersättningsrätt i detta hänseende skulle därför inte behöva leda till något stort antal besvärliga tvister om skadeståndets beräkning.

Enligt min mening synes det lämpligt att begränsa lagens tvingande reglering till att tillförsäkra köparen en rätt till ersättning för sådan utgift som han ådragit sig till följd av dröjsmål eller fel. Genom termen "utgift" markeras att regeln syftar på direkta utlägg som köparen nödgats göra på grund av säljarens kontraktsbrott. Hit hör sådana utlägg för resor, porto etc. som direkt föranleds av felet, exempelvis utgift för telefonsamtal i syfte att påminna säljaren om en utebliven leverans. I övrigt blir det i stor utsträckning fråga om utgifter som beror på att köparen tvingas vara utan varan under längre eller kortare tid antingen på grund av dröjsmål med leveransen eller på grund av att varan är behäftad med fel och därför inte kan användas. Exempel på ersättningsskyldiga utgifter vid fel erbjuder det av KO nämnda fallet avseende kostnad för tvätt på annat håll under tid då tvättmaskin repareras. Däremot kan regeln inte grunda rätt till ersättning för extra arbete, om konsumenten väljer att i stället utföra tvätten själv för hand. Några utgifter för konsumenten uppkommer nämligen inte i detta fall. Som ett annat exempel på utgifter som kan ersättas enligt paragrafen kan nämnas utlägg för resor med annat trafikmedel vilka föranleds av att den bil som konsumenten egentligen skulle ha använt inte levereras i tid. Utlägg för hyra av nödvändig ersättningsvara, när en beställd vara inte levereras i tid, täcks också av regeln. Som exempel kan nämnas att köpare av ett monteringsfärdigt hus, vilket inte levereras på avtalad tid, nödgas hyra särskild bostad därför att han i förlitan på rättidig leverans redan överlåtit eller sagt upp rätten till sin tidigare bostad. Om en TV-apparat inte levereras på utlovad tid ger regeln konsumenten rätt till ersättning för hyra av en annan TV-apparat under väntetiden. Motsvarande gäller om ett fel i apparaten som omfattas av garanti inte avhjälpas inom skälig tid. Sammanfattningsvis vill jag understryka att den förordade ersättningsregeln endast avser att ge köparen kompensation för faktiska utgifter som omedelbart föranletts av säljarens kontraktsbrott.

Avgränsas paragrafens tillämpningsområde i enlighet med det anförda kommer vissa kostnader att falla utanför regeln. Jag syftar bl. a. på stilleståndsersättning på grund av avsaknad av bil under tid då denna repareras. Denna typ av ersättning brukar ses som gottgörelse för kostnader som har blivit onyttiga till följd av ett skadefall (se prop. 1972: 5

s. 580). Ersättningen kan inte hänföras till kategorin "utgift". Däremot kan ökade utgifter för resor och transporter med andra trafikmedel ersättas. Motsvarande bedömning får göras i fråga om förlust föranledd av tidsspillan i samband med en reklamation. Detta innebär bl. a. att förlorad arbetsförtjänst inte blir ersättningsgill. Inte heller det i det föregående berörda fallet att köparen till följd av utebliven leverans av en vara nödgats köpa en annan likvärdig vara till högre pris än som avtalats för den första varan omfattas av ersättningsregeln. Den förlust köparen lider i sådant fall kan inte karakteriseras som en direkt utgift till följd av dröjsmålet. Huruvida köparen på annan grund har rätt till ersättning för sin förlust får avgöras enligt den allmänna köplagens regler i ämnet, i den mån de inte har satts ur spel genom avtal.

De typer av kontraktsbrott som bör medföra ersättningsansvar för säljaren utgörs naturligen av de fall som anges i 3—5 §§. I fråga om 3 § skall således konstateras att dröjsmål i lagens mening föreligger. Beträffande 4 § får på motsvarande sätt undersökas om ett av paragrafen omfattat åtagande att avhjälpa fel fullgjorts inom skälig tid eller inte. Det bör således krävas att säljaren gjort sig skyldig till sådant kontraktsbrott som avses i denna paragraf. Vad angår 5 § skall konstateras att varan är behäftad med fel. Beträffande såväl 4 som 5 § gäller att begreppet fel även täcker de situationer som avses i 7—10 §§.

Som jag har påpekat i den allmänna motiveringen bör lagen öppna möjlighet att avvisa kostnadsanspråk som inte ter sig skäliga med hänsyn till varans pris och övriga omständigheter. Detta syfte kan enklast uppnås genom att skadeståndsrätten begränsas till "skälig ersättning" för den utgift köparen har haft. Vid bedömningen av vad som är skälig ersättning får givetvis köpeskillningens storlek tillmätas avsevärd betydelse. Att i lagen ange en högsta gräns för ersättningsbeloppets storlek synes mig emellertid varken behövt eller lämpligt. En annan omständighet som bör beaktas är om säljarens kontraktsbrott är väsentligt eller endast av ringa karaktär. I regeln om skälig ersättning ligger vidare att köparen inte kan få ersättning för utgifter som överstiger vad som har varit påkallat för att kompensera skadan. Han bör exempelvis inte ha rätt att få kostnaden för hyra av en viss bil ersatt till fullo, om han haft möjlighet att tillgodose sitt behov genom att hyra en annan bil till lägre kostnad.

För att befordra en smidig skadereglering kan det i många fall vara lämpligt att genomföra en långt gående schablonisering av ersättningsberäkningen. Jag förutsätter att KO vid överläggningar med representanter för näringslivets organisationer uppmärksammar möjligheterna att genom standardklausuler åstadkomma en lämplig lösning för vissa vanligen förekommande ersättningsanspråk. Det kan exempelvis visa sig praktiskt att fixera en viss ersättning per dag, eventuellt bestämd i relation till köpeskillningen, för fall av leveransförsening. En avtalsklausul

av denna innebörd utgör dock i och för sig inte något hinder mot att köparen tillerkänns högre ersättning, om han visar att han har haft utgifter till högre belopp.

Ersättningsregeln bör enligt min mening inte göras så rigorös att varje möjlighet saknas att ta hänsyn till förhållandena på säljarens sida såvitt avser orsaken till att prestationen inte fullgjorts på avtalsenligt sätt. Säljarens intressen torde emellertid bli vederbörligen tillgodosedda om det i lagen föreskrivs att ersättningsskyldighet inte föreligger, om säljaren visar att dröjsmålet eller felet inte beror på hans försummelse. Bevisbördan kommer härigenom att ligga på säljaren. Den sålunda föreslagna regeln medför att säljaren kan gå fri från ersättningsansvar t. ex. om han visar att leverans från hans leverantör har uteblivit på grund av försummelse hos leverantören eller fraktföraren eller att det beror på försumlighet hos tillverkare som åtagit sig att avhjälpa fel i varan att avhjälpan det inte har skett inom skälig tid. Det föreslagna subjektiva rekvisitet för skadeståndsskyldighetens inträde innebär att en skillnad görs mellan denna ersättningsrätt för köparen och övriga befogenheter som står honom till buds enligt lagen.

Mot bakgrund av det anförda föreslår jag att i 6 § tas in en bestämmelse om att köparen i fall som avses i 3 §, 4 § första och tredje styckena samt 5 § första stycket har rätt till skälig ersättning för sådan utgift som han ådragit sig till följd av dröjsmål eller fel, om säljaren inte visar att dröjsmålet eller felet inte beror på hans försummelse (första punkten). Beträffande räckvidden av regeln vill jag erinra om att den inte uppställer som förutsättning att säljarens kontraktsbrott är väsentligt. Regeln bör således kunna åberopas även vid ringa dröjsmål eller fel. Som jag förut antytt kan emellertid kontraktsbrottets mer eller mindre väsentliga karaktär inverka på ersättningsberäkningen. Vad beträffar situationer då varan är behäftad med fel som säljaren eller tredje man har åtagit sig att avhjälpa följer av hänvisningen till 4 § första och tredje styckena att ersättning enligt 6 § kan komma i fråga bara om felet inte blir avhjälpt inom skälig tid efter det att köparen har framställt anspråk på grund av detta. Om denna förutsättning för ersättningsrätt är uppfylld kan emellertid ersättning utgå även för utgifter som hänförs till tid innan fristen för avhjälpan det gått till ända, nämligen om det är fråga om utgifter som köparen har ådragit sig på grund av felet. Vid fel som inte omfattas av något avhjälpningsåtagande har köparen i princip alltid rätt till ersättning för utgifter enligt 6 §. Undantag görs dock för den situation som regleras i 5 § andra stycket, nämligen att säljaren erbjuder sig att avhjälpa felet samt rättelsen sker genast och utan kostnad eller väsentlig olägenhet för köparen. Av denna bestämmelses formulering torde f. ö. framgå att den inte blir tillämplig när köparen har drabbats av utgifter på grund av felet. Att 6 § inte omfattar ersättning för förlust som köparen lider genom personskada eller skada på annan egendom än den sålda varan följer av 19 §.

Ersättningsregeln i 6 § ger konsumenten rätt till kompensation för utgift som han ådragit sig "till följd av dröjsmål eller fel". Av de valda ordalagen följer att utgiften för att bli ersättningsgill skall vara föranledd av säljarens kontraktsbrott. Detta innebär att bestämmelsen inte ger konsumenten möjlighet att kräva ersättning för sådan kostnad i samband med köpets ingående som blivit onyttig på grund av att köpet hävs. Har konsumenten t. ex. haft utgift för installation av en hushållsmaskin, som sedermera visar sig vara behäftad med väsentligt fel, kan köparen inte med stöd av 6 § konsumentköplagen framställa anspråk på ersättning för denna kostnad. Däremot kan han enligt paragrafen begära ersättning för den förnyade installationskostnad som han kan nödgas ådra sig till följd av att den felaktiga varan skall avlägsnas och ersättas med en felfri sådan.

Jag vill understryka att den föreslagna skadeståndsbestämmelsen främst riktar sig mot friskrivningsklausuler i kontrakt o. d. Är säljarens ansvar inte inskränkt genom något sådant villkor, möter självfallet inte något hinder att tillämpa de befogenheter köparen i skadeståndshänseende har enligt köplagen. Vill köparen göra gällande befogenhet som uteslutande följer av köplagen, måste dock förutsättningarna härför enligt köplagens principer föreligga.

Till regeln i 6 § första punkten har fogats en bestämmelse om att köparen inte har rätt till ersättning för avhjälpande av fel i vidare mån än som föreskrivs i 4 §. Som har påpekats under 5 § upptar denna paragraf av naturliga skäl inte någon regel om rätt för köparen att kräva ersättning för avhjälpande av fel. Till förebyggande av missförstånd bör i 6 § tas in en uttrycklig regel om att inte heller denna paragraf kan åberopas till stöd för utkrävande av sådan ersättning, när något avhjälpningsåtagande inte gjorts från säljarens sida. I detta sammanhang vill jag också påpeka att 6 § inte ger köparen rätt att när avhjälpande har skett enligt 4 § kräva ersättning för sådana utgifter för exempelvis transport av varan till och från verkstad som det enligt garantivillkoren åligger honom att svara för. I detta fall föreligger nämligen över huvud taget inte något kontraktsbrott. Om felet däremot inte avhjälpas inom skälig tid har köparen i princip rätt till ersättning för utgifter av nämnda typ.

7 §

Paragrafen reglerar säljarens ansvar för vilseledande uppgift om varan. Den motsvarar 7 § utredningens lagförslag.

Utredningen. Den reglering av säljarens ansvar för oriktiga uppgifter om varan som utredningen föreslår är uppdelad på två huvudfall. I 7 § första stycket ingår bestämmelser om säljarens ansvar för uppgift som han själv lämnat om varan. I paragrafens andra stycke behandlas den situationen att uppgiften lämnats av annan än säljaren.

I fråga om säljarens ansvar för egna uppgifter om varan tar utredningen först upp frågan om ansvaret skall avse alla uppgifter om varan eller om viss begränsning skall göras med hänsyn till uppgiftens art. Utredningen anser det i och för sig obestridligt att säljaren inte bör ådra sig ansvar för varje uttalande om varan oavsett hur allmänt det är formulerat eller vilken anknytning det har till varan. Ett särskilt ansvar för uppgifter måste förutsätta att dessa är av jämförelsevis konkret eller bestämd natur.

Enligt utredningens mening råder det inte någon tvekan om att uppgifter som direkt rör en varas beskaffenhet, dvs. främst dess kvalitet och egenskaper i övrigt, i princip bör omfattas av konsumentköplagens regler i ämnet. Detsamma gäller uppgifter rörande varans användning, t. ex. anvisning om dess bruk eller skötsel. Det skulle emellertid föra för långt att ålägga säljaren ett motsvarande ansvar vid alla eventuella felaktigheter i uppgifter om varans pris, t. ex. påståenden om att säljaren tillhandahåller varan till lägre pris än sina konkurrenter. Detsamma gäller s. k. kringuppgifter. Med sådana uppgifter avser utredningen uttalanden som visserligen rör varan men är av allmänt säljfrämjande natur, t. ex. uttalanden om att viss vara sålts i ett stort antal exemplar eller att den köpts av en känd idrotts- eller filmstjärna. I fråga om kringuppgifter tillfogar utredningen den reservationen att en uppgift av detta slag ibland kan vara liktydig med en uppgift om varans beskaffenhet eller med en garanti för varans kvalitet, såsom då ett armbandsur av visst märke uppges ha använts av amerikanska flottans djupdykare. Har kringuppgiften denna karaktär och visar sig varan inte ha den beskaffenhet eller kvalitet som kunnat förväntas med hänsyn till uppgiften, bör dess oriktighet kunna åberopas av köparen.

Som ytterligare förutsättning för att säljaren skall bli ansvarig krävs enligt förslaget att det rör sig om positivt oriktiga uppgifter. Den främsta orsaken härtill är att en tvingande bestämmelse i ämnet för att ge ett effektivt skydd åt köparen bör gälla oavsett om uppsåt eller oaktsamhet kan läggas säljaren till last i fråga om uppgiftens lämnande. Skäl kan visserligen anföras för att stipulera ansvar även för underlåtenhet av säljaren att lämna upplysning i visst hänseende, t. ex. om varans bruk eller skötsel. För utredningen har det emellertid framstått som mindre lämpligt att härvidlag genom en tvingande regel, som tar sikte på köparens minimiskydd, införa ett lika långt gående ansvar för säljaren som beträffade positiva uppgifter. Omfattningen av den upplysningsplikt som bör åvila en säljare måste bero av en mångfald omständigheter, vilka svårligen kan preciseras i lag. Allmänt sett kan också ifrågasättas om inte önskemålet om förbättrad varuupplysning till konsumenterna bör tillgodoses med andra medel än genom en bestämmelse i konsumentköplagen.

Ett villkor för att köparen skall skyddas enligt 7 § bör enligt utred-

ningen vidare vara att uppgiften kan karakteriseras som "oriktig" (felaktig). Med hänsyn till de avgränsningar som gjorts beträffande uppgiftens art skulle det i och för sig kunna ifrågasättas om inte köparen bör ges rätt att göra gällande påföljder mot säljaren i alla de fall då en uppgift är att beteckna som "vileledande". Sistnämnda uttryck inkluderar även uppgifter som är korrekta men som på grund av det sätt på vilket de lämnats är ägnade att vilsleda köparen. Genom en utvidgning av säljarens ansvar till vilsledande uppgifter skulle också vinnas större överensstämmelse på denna punkt med straffbestämmelsen i 2 § marknadsföringslagen. Utredningen erinrar emellertid om att sistnämnda bestämmelse bara gäller vid uppsåtligt handlande. Eftersom säljarens civilrättsliga ansvar för oriktig uppgift bör inträda oavsett uppsåt eller oaktsamhet och inte omfatta underlåtenhet att lämna viss uppgift, har utredningen ansett det befogat att begränsa ansvaret enligt konsumentköplagen till sådana fall då uppgiften är objektivt sett oriktig. Anknys ansvaret till uppgiftens oriktighet ökar även säljarens möjligheter att kontrollera riktigheten av de uppgifter han lämnar. I allmänhet ställer det sig svårare att bedöma om viss uppgift objektivt sett är vilsledande. Härtill kommer att det vid anvisningar för varans bruk eller skötsel vanligen inte blir fråga om vilsledande. Utredningen understryker att skillnaden i fråga om de olika reglernas tillämpningsområde i praktiken inte blir särskilt framträdande. En uppgift som är vilsledande är nämligen i de flesta fall oriktig och vice versa.

Skyddet mot ovederhäftiga upplysningar av säljaren bör enligt utredningens mening tillkomma köparen oavsett på vilket sätt upplysningen lämnats. Det bör inte spela någon roll om den lämnats muntligen eller skriftligen. I det senare hänseendet kommer särskilt i fråga sådana uppgifter om en vara som har tagits in i tidningsannonser, reklambroschyrer och liknande meddelanden från säljaren till en presumtiv krets av köpare. Inte bara uppgifter i reklamen utan också oriktiga uppgifter i annonser eller på skyltar om en individuell vara, t. ex. om en begagnad bil eller båt, bör omfattas av 7 §. Varken i fråga om annonser eller andra meddelanden bör krävas att den handling vari uppgiften ingår överlämnats av säljaren till köparen i omedelbart samband med köpet. Det bör vara tillräckligt att uppgiften influerats t. ex. i en annons i en dagstidning, i ett reklamblad som sänds ut till säljarens kunder eller i en folder som lagts ned i brevlådan till köparens bostad.

Som förutsättning för köparens rätt att på grund av en oriktig uppgift av säljaren göra gällande påföljder mot denne bör enligt förslaget också krävas att uppgiften inverkat på köparens beslut att ingå köpet eller eljest påverkat köpavtalet (jfr 30 § andra stycket avtalslagen). Det bör således inte vara möjligt för köparen att åberopa en oriktig uppgift som han inte fäst någon vikt vid eller ens haft kännedom om före köpet. Ut-

redningen påpekar att det i tveksamma fall får ankomma på köparen att göra antagligt att uppgiften haft inflytande på hans beslut att köpa varan. Beträffande uppgifter om hur en vara skall skötas eller användas bör det krävas att uppgiften lämnats köparen i samband med köpet på sådant sätt att den måste inverka på användningen eller skötseln.

Utredningen föreslår att huvudregeln om säljarens ansvar för oriktig uppgift ges det innehållet att, om säljaren vid köpet eller på varans förpackning eller i annons eller annat meddelande, som är avsett att komma till allmänhetens eller köparens kännedom, lämnat oriktig uppgift om varans beskaffenhet eller användning och uppgiften kan antas ha inverkat på köpet, köparen skall äga göra gällande befoegenhet enligt 4 eller 5 § (7 § första stycket första punkten). Det ligger i sakens natur att köparen i händelse av oriktig uppgift om varan främst har anledning åberopa reglerna om säljarens "allmänna" felansvar i 5 §. Fall kan dock förekomma där det i stället blir aktuellt att tillämpa reglerna om avhjälpande av fel i 4 §. Av det förhållandet att 7 § hänvisar till 4 och 5 §§ såvitt avser de påföljder köparen äger göra gällande får enligt utredningen inte dras den slutsatsen att 7 § blir av betydelse endast i sådana fall då köparens befoegenheter vid fel har inskränkts genom villkor i köpavtalet. Som följer av 2 § andra stycket kan köparen också i övrigt åberopa 7 § beträffande de befoegenheter varom föreskrivs i 4 och 5 §§ (samt 10 §). Vill däremot köparen göra gällande befoegenhet som uteslutande följer av den allmänna köplagen, t. ex. rätt till skadestånd oberoende av culpa enligt 43 § andra stycket, måste också förutsättningarna för denna befoegenhet enligt köplagens principer (eller allmänna avtalsrättsliga grundsatser) föreligga.

Till ytterligare belysning av räckvidden av huvudregeln i 7 § påpekar utredningen bl. a. följande. Har köparen erhållit en oriktig uppgift vid preliminära överläggningar om köpet, får det ankomma på honom att göra antagligt att uppgiften haft betydelse för hans slutliga ställningstagande. En oriktig uppgift måste härröra från säljaren för att den föreslagna regeln skall träda i funktion. Härrör den från tredje man, kan tillämpning av andra stycket bli aktuell. I fråga om säljarens ansvar för uppgifter som lämnas av ställföreträdare för säljaren, t. ex. den som har ställningsfullmakt att handla på dennes vägnar (biträde i butik m. fl.) påpekar utredningen att det i princip inte bör spela någon roll vem som på säljarens vägnar har lämnat den oriktiga uppgiften. Det måste emellertid förutsättas att den som lämnat uppgiften har en sådan ställning som företrädare för säljaren att han haft behörighet att lämna uppgiften om varan (jfr 2 § andra stycket marknadsföringslagen).

Huvudregeln om säljarens ansvar för oriktig uppgift bör enligt utredningen inte göras så rigorös, att säljaren saknar varje möjlighet att rätta en felaktig uppgift som han lämnat köparen. Om säljaren begått ett misstag, bör han kunna korrigera detta. Sker rättelsen i tid, torde köpa-

ren oftast sakna behov av särskilt skydd mot den oriktiga uppgiften. För att en rättelse skall tillmätas betydelse måste fordras att den skett på ett tydligt sätt. Utredningen föreslår i enlighet härmed att till huvudregeln fogas en undantagsbestämmelse om att första stycket inte skall gälla, om säljaren tydligt rättat uppgiften (7 § första stycket andra punkten). I kravet på att rättelsen sker tydligt ligger en anvisning om att det inte är likgiltigt vilken form korrigeringen ges. Har t. ex. ett biträde i en butik muntligen lämnat en oriktig uppgift om en vara till en köpare, kan kravet på tydlighet i fråga om rättelse av uppgiften inte anses uppfyllt, om en vid köpet överlämnad bruksanvisning innehåller en beskrivning av varan varav kan slutas att biträdets uppgift varit felaktig. Tydlighetskravet kan inte heller anses uppfyllt om en säljare, som i en tidningsannons lämnat en felaktig uppgift om en begagnad bils egenskaper, vid invändning om fel i varan hänvisar till att han i sina allmänna leveransvillkor beträffande bilen tagit in en bestämmelse varigenom han fritar sig från ansvar för uppgifter som inte ingår i köpekontraktet. För att säljaren i sistnämnda fall skall undgå ansvar enligt 7 § torde böra krävas att han för köparen av bilen särskilt påpekat att han inte åtar sig något ansvar för uppgiftens riktighet (jfr NJA 1964 s. 239). Det bör enligt utredningen inte krävas att rättelsen i det enskilda fallet faktiskt undanröjt varje inverkan av den oriktiga uppgiften. Det räcker att den typiskt sett är ägnad att medföra sådan effekt.

Även en annan inskränkning i säljarens ansvar för oriktig uppgift görs i första stycket andra punkten. I fall då säljaren har saknat kännedom hurvida en uppgift är riktig eller inte kan det för köparen — genom säljarens uttalanden eller uppträdande eller på annat sätt — klart ha framgått att säljaren inte åtagit sig något ansvar för uppgiftens riktighet. Främst kommer här i fråga fall då säljaren uttryckligen och klart friskrivit sig från ansvar, t. ex. för äktheten hos ett konstverk. Vidare åsyftas situationer då säljaren t. ex. till en köpare, som beretts tillfälle att granska ett färgprov beträffande en möbel, meddelar att det inte är möjligt att garantera att den möbel som skall levereras till färgen överensstämmer med provet. Även i fall av nu nämnda slag bör enligt utredningen undantag från första stycket gälla.

I 7 § andra stycket behandlar utredningen frågan om säljarens ansvar för sådana oriktiga uppgifter om varan som lämnats av tredje man. Även om förutsättningarna för säljarens ansvar för uppgift av tredje man till stor del bör vara desamma som enligt första stycket, finns dock enligt utredningen viktiga skillnader mellan de två fallen.

Vad angår kretsen av personer för vilkas uppgifter säljaren bör svara kommer enligt utredningen främst i fråga sådana personer i tidigare distributionsled som har intresse av att varan säljs, dvs. varans tillverkare samt generalagent och grossist. Den personkrets för vars uppgifter säljaren bör svara bör därför bestämmas till "varans tillverkare eller annan,

som i tidigare säljled tagit befattning med varan". Med den valda formuleringen utsluts bl. a. uppgift som lämnats av någon av säljarens konkurrenter eller av myndighet som t.ex. avgett utlåtande om viss egenskap hos varan.

Som en ytterligare förutsättning för att säljaren skall bli ansvarig för uppgift av tredje man bör enligt utredningen krävas att uppgiften lämnats av denne för egen eller säljarens räkning. Genom uttrycket "för säljarens räkning" utsluts bl. a. att säljaren blir ansvarig för uppgift som tillverkaren (eller annan med honom jämställd) lämnat för tredje mans räkning, t.ex. för säljarens konkurrents räkning. Något särskilt uppdrags- eller fullmaktsförhållande mellan uppgiftslämnaren och säljaren behöver inte finnas.

Vad gäller arten av de uppgifter från tredje man för vilka säljaren bör svara torde enligt utredningen någon skillnad inte böra göras i förhållande till vad som stipuleras i första stycket. Det skall alltså röra sig om uppgift som lämnats vid köpet eller på varans förpackning eller i annons eller annat meddelande, som är avsett att komma till allmänhetens eller köparens kännedom. Uppgiften skall avse varans beskaffenhet eller användning och vara att karakterisera som oriktig.

Säljaren bör enligt förslaget inte bli ansvarig för varje oriktig uppgift som lämnas av någon som hör till den nyss angivna personkretsen. De fall där ett sådant ansvar bör inträda är framför allt de situationer där säljaren använt sig av uppgiften som ett försäljningsargument. Det bör med andra ord krävas att säljaren "åberopat" uppgiften. Ett åberopande bör anses föreligga inte bara när säljaren uttryckligen har hänvisat till viss uppgift om varan av tredje man utan också om han i samband med köpet överlämnat en av t.ex. varans tillverkare utgiven broschyr angående varan. Har säljaren förklarat sig inte stå för riktigheten av viss uppgift av tredje man, kan han däremot inte anses ha "åberopat" uppgiften.

För att köparens skydd mot oriktiga uppgifter skall bli effektivt bör säljarens ansvar för uppgifter av tredje man enligt utredningen utsträckas att gälla även andra fall än då han åberopat sådan uppgift. Har säljaren sålt varan med kännedom om uppgiftens oriktighet bör han ådra sig samma ansvar som om han uttryckligen åberopat den. Däremot bör säljaren inte göras ansvarig enbart på den grunden att han bort inse uppgiftens oriktighet. Ett så långt gående ansvar skulle uppenbarligen aktualisera en skyldighet för säljaren att undersöka riktigheten av varje uppgift som lämnas exempelvis på varuförpackningar. Med tanke på de bevisvärigheter som kan uppstå, om säljarens ansvar begränsas till fall då han känt till uppgiftens oriktighet, föreslår utredningen att ansvar skall inträda, när säljaren måste ha insett uppgiftens oriktighet. Något ansvar för säljaren bör inte föreligga när han över huvud inte känt till att tillverkaren lämnat någon uppgift om varan och alltså inte heller hur det förhåller sig med uppgiftens riktighet.

I enlighet med det anförda har i 7 § andra stycket utredningens förslag tagits in en bestämmelse av innehåll att, om varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, för egen eller säljarens räkning lämnat sådan oriktig uppgift som avses i första stycket och den kan antas ha inverkat på köpet, köparen äger göra gällande befogenhet enligt 4 eller 5 §, om säljaren åberopat uppgiften eller måste ha insett dess oriktighet.

*Remissyttrandena.*¹ Förslaget att säljarens ansvar för oriktiga uppgifter om varan skall begränsas till uppgifter som rör varans beskaffenhet eller användning godtas i allmänhet av remissinstanserna. Från några håll uttalas dock önskemål om att ansvaret skall utsträckas även till uppgifter om varans pris. Uttalanden i sådan riktning görs av *statens konsumentråd*, *TCO* och *reklamutredningen* (majoriteten). Reklamutredningen framhåller bl. a. att uppgifter om varans pris allmänt sett är av lika stor betydelse från konsumentsynpunkt som uppgifter om varans beskaffenhet och användning. Erfarenheterna från Näringslivets opinionsnämnd och KO:s verksamhet visar, att ofullständiga och eljest missvisande uppgifter om själva priset på en vara eller om förmånligheten av ett pris inte sällan förekommer i reklamen. En missvisande prisuppgift måste också anses ägnad att påverka efterfrågan på den aktuella varan. Det kan visserligen hävdas, att köparen i många fall får kännedom om varans rätta pris senast omedelbart före själva köpslutet och att han då har möjlighet att avstå från köp om priset är högre än vad som uppgetts i annons, på varans förpackning etc. Därvid bortser man emellertid från att köparen kan finna det svårt att dra sig tillbaka från köpet trots det högre priset därför att han kommit i tidsnöd e. d. Dessutom förekommer det situationer i vilka köparen först efter förvärvet av varan får kännedom om att en prisuppgift, som han förlitat sig på vid köpslutet, varit felaktig. Detta gäller framför allt vid beställnings- och kreditköp men även då köpet avser en vara, som skall infogas i något sammanhang i anslutning till köpet, t. ex. en bildel som köps i samband med reparation av fordonet. Om köparen i dylika fall förlitat sig på en felaktig eller vilseledande prisuppgift har han ingått köpavtalet under felaktiga förutsättningar. Han har då i vissa fall rätt att häva avtalet enligt gällande avtalsrättsliga regler. Då det gäller huvuddelen av konsumentköpen torde denna möjlighet vara enbart teoretisk. Från de utgångspunkter som ligger till grund för 7 och 14 §§ i förslaget kan det enligt reklamutredningens mening finnas anledning överväga att i konsumentköplagen meddela uttryckliga bestämmelser också om säljarens ansvar för oriktiga uppgifter om varans pris. Detsamma gäller i hög grad oriktiga uppgifter om betalningsvillkor vid kreditköp.

KO finner det realistiskt att som utredningen föreslår begränsa paragrafens tillämplighet till positivt oriktiga uppgifter om en varas beskaf-

¹ Se även 5.2.4.

fenhet eller användning. Också *Handelskamrarnas nämnd* uttalar att ansvar inte bör stipuleras för underlåtenhet av säljaren att lämna viss upplysning. Samma inställning redovisar *näringslivet*, som anser att det bör överlämnas åt rättsutvecklingen att avgöra, om och i vad mån en säljare bör vara skyldig att lämna upplysningar om varan och dess användning. *Näringslivet* anmärker vidare bl. a. att det inom allmänna reklamlationsnämnden har utbildats en praxis, som innebär att en säljare av textilvaror är skyldig att lämna anvisningar om hur ett klädesplagg skall tvättas. En sådan utveckling, som sker i samverkan med berörda branschorganisationer, ger praktiska och lämpliga lösningar som är avpassade till skiftande förhållanden för olika varugrupper. Det torde vara att föredra framför en reglering i lag. *En ledamot av marknadsdomstolen* ansluter sig också till utredningens uppfattning. Han erinrar bl. a. om att 33 § avtalslagen erbjuder ett remedium vid grava fall av inte bara positivt oriktiga uppgifter utan också underlåtenhet från säljarens sida att lämna väsentliga upplysningar om den sålda varan. Oberoende av denna möjlighet är det i vissa fall motiverat att ålägga säljaren en plikt att informera om en varas egenskaper, t. ex. i fråga om farliga eller vådliga produkter (läkemedel, bekämpningsmedel o. d.). Förhållandena är emellertid så skiftande från varugrupp till varugrupp att informationsplikten i varje särskilt fall bör anpassas efter det enskilda varuslagets speciella beskaffenhet och tänkbara användningsområden. Problemet bör därför lösas genom särskild lagstiftning för olika produkter om innehålls- och egenskapsdeklaration, varnings- och skyddsföreskrifter etc. Konsekvensen av en abstrakt schablonregel inom konsumentköplagens ram kan lätt bli svårlösta tvister till nackdel för både konsumenter och företagare.

En motsatt uppfattning kommer till synes i de yttranden som avgetts av *kommerskollegium* och *marknadsdomstolen* (majoriteten). Dessa instanser anser att med positivt oriktiga uppgifter bör jämsättas underlåtenhet att lämna upplysning om sådana egenskaper hos varan som köparen ägt räkna med och säljaren måste ha känt till. *Kommerskollegium* framhåller att säljaren enligt 9 § lagförslaget vid försäljning av vara i befintligt skick är ansvarig även för underlåtenhet att lämna sådan upplysning. Kollegiet har svårt att se någon anledning till att detta inte skall gälla även vid försäljning av ny vara. *Husnodersförbundet Hem och Samhälle* förklarar att förbundet gärna sett att man kunde ålägga säljaren en uppgiftsskyldighet beträffande väsentliga egenskaper hos varan, särskilt i de fall då varans användningsområde är begränsat till endast exempelvis ett moment i en arbetsprocess. *M* framhåller att det i och för sig hade varit önskvärt med bestämmelser om säljarens/tillverkarens ansvar för skadebringande egenskaper hos såld vara. I vart fall torde dock krav på att utförliga instruktioner angående handhavandet av varan skall medfölja varan kunna ställas.

Näringslivet avvisar med hänsyn till sin inställning till frågan om säl-

jarens upplysningsplikt tanken på en utvidgning av säljarens ansvar till att avse vilseledande uppgifter. Sådana uppgifter behöver inte i sig vara osanna. Ett ansvar för vilseledande uppgifter skulle innebära att det läggs säljaren till last, att han underlåtit att lämna viss uppgift, med påföljd att övriga uppgifter kommer att framstå som missvisande. Förutom att säljaren härigenom blir ålagd en sådan upplysningsplikt som utredningen principiellt avvisat, tillkommer svårigheten att avgöra vad som skall vara "vilseledande". Frågan gäller t. ex. huruvida ett sådant kriterium skall bedömas från den individuella köparens uppfattning eller från en mer objektiv synpunkt. Även *Handelskamrarnas nämnd* framhåller att det för att regeln inte indirekt skall medföra upplysningsplikt bör krävas att uppgiften kan karakteriseras som objektivt sett felaktig.

Statens konsumentråd, Föreningen Sveriges tingsrättsdomare, TCO, M och reklamutredningen (majoriteten) ifrågasätter däremot om inte ansvaret bör utsträckas att gälla även uppgift som är vilseledande. *Konsumentrådet* anför som exempel att en annons, som innehåller i och för sig riktiga uppgifter om en vara, kan bli att betrakta som vilseledande därför att relevanta uppgifter har utelämnats eller därför att den getts en layout, som gör att den till en mindre uppmärksam läsare förmedlar ett annat intryck än den gör till personer, som studerar annonsen noggrant. I regel torde direkt oriktiga uppgifter i reklam och liknande mera sällan förekomma medan underlåtenhet att lämna relevanta uppgifter förekommer i större utsträckning. På grund härav är risken för vilseledande effekter relativt stor. Man skulle nå större överensstämmelse med marknadsföringslagen om man lät säljarens ansvar för uppgifter enligt konsumentköplagen gälla även vilseledande sådana. *Reklamutredningen* anför liknande synpunkter och hävdar att säljaren (liksom tillverkaren m. fl.) i allt fall bör ansvara, om han utformar sin reklam på ett uppenbart vilseledande sätt. *Reklamutredningen* förklarar sig medveten om att en sådan lösning skulle medföra svårigheter bl. a. i vad gäller den processuella samordningen mellan marknadsföringslagen och konsumentköplagen. Frågan är dock av sådan vikt att den bör utredas närmare. *Föreningen Sveriges tingsrättsdomare* framhåller att en positivt oriktig uppgift och en vilseledande uppgift, som lett köparen till ett visst ställningstagande, torde ha samma karaktär för honom. Om ett civilrättsligt ansvar åläggs säljaren enligt konsumentköplagen både för vilseledande uppgift och för positivt oriktig uppgift kan man förvänta sig större försiktighet än f. n. i fråga om utformning av annonser och liknande meddelanden, vilket i en del fall får anses vara mycket önskvärt.

I fråga om kravet på orsakssammanhang mellan den oriktiga uppgiften och köpet betonar *näringslivet* att bevisbördan härför bör klart anges åvila köparen. Kravet på bevisning bör inte vara så uttunnat som anges genom utredningens uttalande att det "i tveksamma fall får an-

komma på köparen att göra antagligt att uppgiften haft inflytande på hans beslut att köpa varan". Ett så uttunnat orsakssammanhang och beviskrav inbjuder till missbruk i fall då köparen inte känt till uppgiften eller väl känt till dess existens men inte fäst närmare vikt därvid och han av andra — kanske irrelevanta — skäl önskar dra sig ur köpet. Det bör också av lagregeln eller motiven framgå att styrkan av presumptionen för att säljaren "avsett åberopa uppgiften" är väsentligt mindre vid vissa typer av meddelanden, som inte lämnats i direkt säljfrämjande syfte, exempelvis information av PR-karaktär och instruktionsböcker. Beträffande fall då den oriktiga uppgiften lämnats vid preliminära överläggningar rörande köpet men däremot inte ingått bland de slutliga köpevillkoren påpekar näringslivet vidare att lagförslaget synes innebära att särskild rättelse behövs även om det efter uppgiftens lämnande upprättats skriftligt kontrakt, vars innehåll avviker från den tidigare uppgiften. Det skriftliga kontraktsvillkoret bör dock enligt näringslivets mening kunna neutralisera den tidigare lämnade uppgiften, om underskrivandet av kontraktet framstår som den avtalsstiftande faktorn och de föregående diskussionerna endast är av förberedande natur i jämförelse härmed.

Med anledning av utredningens uttalande att det i fråga om uppgifter hur en vara skall skötas eller användas bör krävas att uppgiften lämnats köparen i samband med köpet på sådant sätt att den måste inverka på användningen eller skötseln framhåller KO att han inte kan se något skäl att här frånga det i 7 § första stycket uppställda kravet på att det är köpbeslutet som skall ha påverkats genom den lämnade uppgiften.

De i 7 § första stycket andra punkten föreslagna undantagen från säljarens ansvar kritiserar av flera remissinstanser. Vad gäller det första undantaget ("rättelsefallet") understryker KO att kraven på rättelses tydlighet bör ställas höga. Han erinrar om att rättelse av reklamuppgift inte friar från ansvar enligt marknadsföringslagen. Beträffande det andra undantaget ("friskrivningsfallet") kan enligt KO förutses att, om det införs, säljare blir benägna att tillgripa friskrivningar från ansvar för reklamuppgifter i allt högre grad. Som exempel nämner KO att en bilförsäljare annonserar om en personbil och i annonsen uppger att den gått 9 000 mil. Vid sammanträffandet med spekulanten förklarar säljaren antingen att det inte går att garantera att uppgifter av detta slag är riktiga eller att han inte kan svara för riktigheten i fråga om den aktuella bilen. När det sedan visar sig att bilen har gått 19 000 mil, åberopar säljaren sin friskrivning och uppger att han saknat kännedom om att uppgiften om körsträckan var oriktig. Det torde visserligen få anses åligga säljaren att visa att han saknade sådan kännedom, men denna fråga är av naturliga skäl svårbedömbär och kan inbjuda till onödiga diskussioner, vilket i sin tur försvagar köparens förhandlingsposition.

Den regel om säljarens ansvar för sina reklamuppgifter som 7 § avser att skapa kan enligt KO bli alltför urvattnad genom det nu berörda undantaget. KO avstyrker därför att undantaget ges den vidsträckta form som utredningen har föreslagit. LO uppger att den allvarligaste invändning LO har att göra mot förslaget till konsumentköplag gäller inskränkningarna i säljarens ansvar för lämnade uppgifter. De inskränkningar i ansvaret som 7 § innebär, är alltför långtgående med hänsyn till vikten av att lämnade uppgifter är riktiga. För att bestämmelsen skall få avsedd, konsumentskyddande verkan bör därför inskränkningarna begränsas. LO föreslår att det senare av de två undantagen i 7 § första stycket utgår ur lagtexten.

Också de inskränkningar som föreslås beträffande säljarens ansvar för tredje mans uppgifter (7 § andra stycket) utsätts för kritik i åtskilliga remissyttranden. KO finner det betänkligt att säljaren också här skall kunna friskriva sig från ansvar för uppgiftens riktighet. Han framhåller vidare att utredningen inte gjort tillräckligt klart vad som skall ligga i att säljaren har "åberopat" en uppgift. Det kan tänkas en rad olika situationer där, enligt utredningens uttalande, säljaren kan sägas ha "åberopat" en reklamuppgift. Sakligt sett är det svårt att se någon skillnad mellan den i betänkandet nämnda situationen att tillverkarens broschyr överlämnas med varan och t. ex. den situationen att en varudeklaration eller bruksanvisning eller ett annat meddelande står att läsa på en burk eller annan förpackning i en snabbköpsbutik. Det kan emellertid enligt KO inte vara rimligt att uppgiften i deklarationen etc. skall anses "åberopad" enbart genom att varan exponeras i hyllan. KO:s erfarenhet visar att "åberopande" kan avse en rad skiftande situationer som utredningen inte berört. Med hänsyn härtill måste krävas att innebörden av begreppet "åberopa" och av säljarens ansvar vid "åberopandet" klargörs på ett helt annat sätt än som skett i betänkandet. Enligt *statens konsumentråd* bör säljaren inte kunna frita sig från ansvar, exempelvis beträffande en oriktig skötselanvisning, genom att säga att han inte åberopat uppgiften, då varan exponerats för köparen i affär eller liknande. Rådet anser vidare att man inte kan lägga på köparen att visa att säljaren måste ha insett uppgiftens oriktighet. I en sådan situation kommer köparen i ett markant underläge gentemot säljaren, som kan bygga på fackkunskap och erfarenhet på området. I relationen mellan säljare och tillverkare eller annan i tidigare säljled kan däremot en bättre balans mellan parterna upprätthållas. Inser säljaren att uppgiften är oriktig eller vilseledande bör han givetvis inte få lämna uppgiften för att påverka köparen vid köpet. Endast sådana uppgifter som säljaren med utgångspunkt i normal fackkunskap och erfarenhet på området kan ansvara för bör enligt rådet få vidarebefordras till köparen. Om säljaren ändå råkar vidarebefordra oriktiga eller vilseledande uppgifter, kan det bero på att han trots sina kunskaper och erfarenheter miss-

tagit sig. I sådana fall bör säljaren få stå ansvaret för den oriktiga eller vilseledande uppgiften och ha regressrätt mot tillverkaren eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan. Rådet anser därför att bestämmelserna i konsumentköplagen bör ändras så att säljaren står ansvaret för såväl oriktiga som vilseledande uppgifter, även om han inte åberopat dem eller insett deras oriktighet. LO redovisar samma inställning. Enligt LO bör den sista delen av andra stycket ("om säljaren åberopat uppgiften eller måste ha insett dess oriktighet") utgå. Om 7 § utformas i enlighet med LO:s förslag kan man förvänta sig att kontrollen av egna uppgifter ökar hos den enskilde säljaren, samtidigt som man måste förmoda att säljarnas branschorganisationer kommer att ställa ökade krav på vederhäftigheten hos uppgifter som lämnas av exempelvis varans tillverkare. Detta bör leda till färre oriktiga uppgifter, vilket är till gagn för konsumenterna. En skärpning av 7 § ger också köparen större möjligheter och rättigheter i de fall oriktiga uppgifter, trots skärpt kontroll, lämnas. I denna del innebär 7 § ett viktigt komplement till marknadsföringslagen. LO förklarar sig medveten om att svårigheter kan uppstå för säljare att exempelvis kontrollera riktigheten hos uppgifter som lämnas direkt på vissa importerade varor. I de flesta fall bör problemen kunna klaras via generalagenter, men erfarenheterna får ge vid handen om några speciella regler behövs vid import av vissa varor.

En motsatt inställning i den berörda frågan redovisas från näringslivshåll. *Handelskamrarnas nämnd, näringslivet och Svenska företagares riksförbund* understryker att ansvar bör inträda endast om säljaren — för den händelse han inte åberopat uppgiften — känt till den oriktiga uppgiften och måste ha insett dess oriktighet. Återförsäljaren kan inte åläggas att hålla reda på alla uppgifter som lämnats i tidigare led och kontrollera varje uppgift t. ex. på varuförpackningar och i broschyrer. Svenska företagares riksförbund tillägger att säljaren när han inser oriktigheten bör för egen del uppmärksamma köparen på sakförhållandet genom tryckt eller stencilerat tillrättaläggande. Näringslivet förklarar sig inte ha något att invända mot utredningens uttalande att "ett åberopande bör anses föreligga inte bara när säljaren uttryckligen hänvisar till viss uppgift om vara av tredje man utan också om han (säljaren) i samband med köpet överlämnat en av t. ex. varans tillverkare utgiven broschyr angående varan". I sistnämnda fall bör enligt näringslivet dock krävas att säljaren överlämnat broschyren utan att göra något förbehåll för dess riktighet.

KO förklarar sig förutsätta att säljaren normalt skall kunna hållas skadeslös av tillverkaren för de kostnader han fått ikläda sig genom att han enligt 7 § andra stycket t. ex. tvingas återta den sålda varan eller medge prisnedsättning. I annat fall finns risk att det ansvar som konsumentköplagen här ålägger säljaren av denne uppfattas som oskäligt hårt, vilket i sin tur kan leda till friskrivningar i en utsträckning som

gör köparskyddet bristfälligt. KO ifrågasätter med hänsyn härtill om inte en lagbestämmelse om säljarens regressrätt mot tillverkaren bör övervägas.

Föredraganden. För konsumenten är det uppenbarligen av stor vikt att han kan lita på riktigheten av den information som säljaren lämnar om varan. Med nutida säljmetoder gäller detta inte minst sådana uppgifter som konsumenten får genom reklam eller på liknande sätt. I överensstämmelse med vad som har anförts i den allmänna motiveringen (6.2.4) bör i 7 § tas in regler om köparens ställning för den händelse han förmått köpa varan genom ovederhäftiga uppgifter från säljarens sida. Regleringen bör utformas med utgångspunkt från utredningens förslag. Som utredningen förordar bör härvid skiljas mellan den situationen att den ovederhäftiga informationen lämnats av säljaren själv och det fallet att informationen härrör från annan än säljaren.

I fråga om den närmare utformningen av huvudregeln om säljarens ansvar för egna uppgifter (*första stycket första punkten*) uppehåller sig utredningen till en början vid frågan om ansvaret skall avse alla uppgifter om varan eller om viss begränsning skall göras med hänsyn till uppgifternas art. Utredningen intar den ståndpunkten att säljarens ansvar enligt konsumentköplagen bör begränsas till uppgifter om varans beskaffenhet eller användning. Otillförlitliga uppgifter om varans pris samt s. k. kringuppgifter bör däremot påtalas enligt marknadsföringslagen. Den förordade avgränsningen av tillämpningsområdet för 7 § har i allmänhet godtagits av remissinstanserna. Från några håll ifrågasätts emellertid om inte paragrafen bör gälla också uppgifter om varans pris.

För egen del anser jag i likhet med utredningen någon tvekan inte kunna råda om att 7 § bör omfatta uppgifter om varans beskaffenhet och användning. Det får anses vara ett minimikrav att köparen inte förleds att köpa en vara genom ovederhäftig information om varans egenskaper och skick samt det sätt på vilket den kan brukas. Från konsumentskyddssynpunkt synes också behovet av tvingande regler vara störst beträffande missvisande information i dessa hänseenden. Detta bestyrks bl. a. av erfarenheterna från marknadsföringslagens tillämpning.

Som utredningen framhåller ligger saken annorlunda till när det gäller uppgifter om varans pris. De uppgifter det här är fråga om avser framför allt sådant som det begärda prisets förmånlighet vid jämförelse med priser som tas ut av andra säljare eller med det pris som säljaren själv normalt tillämpar. Oriktiga uppgifter av denna typ kan givetvis i det enskilda fallet spela stor roll för konsumentens beslut att köpa varan. Det är därför angeläget att konsumenten skyddas mot sådana säljmetoder. Detta kan och bör ske med stöd av marknadsföringslagen. Däremot synes det mig mycket tveksamt om den som föranletts att köpa en vara genom oriktiga prisuppgifter av detta slag också bör kunna göra

gällande anspråk på grund av fel i varan. Köparen har ju haft korrekt vetskap om det pris varan faktiskt betingar, låt vara att han haft en oriktig föreställning om prisets förmånlighet. Härtill kommer att de befogenheter den tvingande lagen ställer till köparens förfogande vid fel i varan lämpar sig mindre väl vid en missvisande prisuppgift av nu berörd typ. I motsats till vad som är fallet beträffande ovederhäftiga upplysningar om varans beskaffenhet eller användning torde det nämligen vålla avsevärda svårigheter att i dessa situationer avgöra vad som skall räknas som väsentligt fel och sålunda medge rätt att häva köpet. Motsvarande gäller möjligheten att beräkna ett avdrag på köpeskillingen vid ringa fel. I undantagssituationer kan det tänkas att en köpare har handlat under inflytande av en felaktig föreställning om vad den köpta varan faktiskt kostar, t. ex. om avtal har träffats utan att priset har preciserats i avtalet. I fall av denna speciella typ torde köparen i och för sig ha möjlighet att med stöd av allmänna avtalsrättsliga regler göra gällande att avtalet är ogiltigt eller skall tolkas i enlighet med hans förutsättning. Denna fråga lämpar sig inte för reglering i konsumentköplagen. Mot bakgrund av det nu anförda har jag kommit till den uppfattningen att 7 § inte bör omfatta missvisande uppgifter om varans pris.

Vad jag har anfört beträffande missvisande prisuppgifter har till stor del aktualitet även i fråga om sådana uppgifter om varan som av utredningen benämns "kringuppgifter". Utredningens bedömning att sådana uppgifter bör falla utanför tillämpningsområdet för 7 § har allmänt godtagits vid remissbehandlingen. Med hänsyn härtill och då marknadsföringslagen erbjuder tillfredsställande möjligheter att komma till rätta med otillbörliga säljmetoder i detta hänseende finner jag inte skäl att frångå utredningens förslag på denna punkt. Liksom utredningen vill jag erinra om att en kringuppgift någon gång kan vara att uppfatta som t. ex. en garanti för viss kvalitet hos varan. Har uppgiften denna innebörd, bör köparen, om uppgiften är missvisande, kunna åberopa detta enligt 7 §.

Som ytterligare förutsättning för att säljaren skall bli ansvarig bör enligt utredningen krävas att det rör sig om en positivt oriktig uppgift om varan. Också på denna punkt har förslaget i allmänhet tillstyrkts vid remissbehandlingen. Ett par instanser — däribland marknadsdomstolens majoritet — anser emellertid att med positivt oriktiga uppgifter bör jämföras underlåtenhet att lämna upplysning om sådana egenskaper hos varan som köparen ägt räkna med och säljaren måste ha känt till (jfr 9 § lagförslaget).

Enligt min mening har utredningen anfört goda skäl för att i princip begränsa paragrafens tillämpningsområde till fall av positiva uppgifter. Jag vill erinra om att lagen också i fråga om 7 § avser att bereda köparen ett grundskydd. Det står givetvis denne fritt att med stöd av de

allmänna reglerna om rättshandlings ogiltighet på grund av svek eller handlande i strid mot tro och heder i 30 och 33 §§ avtalslagen påtala underlåtenhet av säljaren att upplysa om förhållande som är av väsentlig betydelse för honom. Den omständigheten att 9 § konsumentköplagen behandlar även underlåtenhet av säljaren att lämna upplysning hänger samman med den speciella situation som regleras i denna paragraf, nämligen att varan sålts i befintligt skick. Jag vill i denna del hänvisa till framställningen under 9 §. Jag vill vidare understryka att säljaren givetvis inte kan undgå påföljder på grund av vad som objektivt sett är ett fel i varan enbart med hänvisning till att det inte ålegat honom att upplysa köparen om förekomsten av felet.

De problem som är förknippade med önskemålet om en förbättrad varuupplysning kan enligt min mening knappast lösas genom en allmänt hållen regel i konsumentköplagen. Som påpekas av flera remissinstanser växlar förhållandena starkt mellan olika branscher och varugrupper. Frågan om en utökad informationsplikt för tillverkare och säljare beträffande varornas egenskaper och användning, t. ex. genom ett utbyggt varudeklarationssystem, undersöks f. n. av varudeklarationsutredningen (H 1972: 01). Frågan har också visst samband med det arbete som bedrivs av reklamutredningen.

Med hänsyn till det anförda anser jag att 7 § åtminstone f. n. i princip bör begränsas till fall av positiva uppgifter. Det är möjligt att denna ståndpunkt kan behöva omprövas om det genom författningsbestämmelser eller branschpraxis kommer till stånd normer av innebörd att vissa upplysningar alltid skall lämnas konsumenten vid saluförande av viss typ av vara, exempelvis uppgifter om förhållanden som köparen bör känna till för att kunna använda varan utan risk för att denna förstörs eller annan skada uppstår.

En närbesläktad fråga är om den tvingande regleringen bör, som utredningen föreslår, avse enbart fall av oriktiga uppgifter eller om den bör utsträckas också till vilseledande sådana. Bland remissinstanserna råder delade meningar på denna punkt. Flertalet instanser — däribland KO och näringslivet — godtar utredningens förslag men förslaget kritiserar av bl. a. statens konsumentråd, TCO och reklamutredningens majoritet.

Till förmån för att begränsa konsumentköplagens reglering till oriktiga uppgifter talar framför allt att säljarens ansvar enligt 7 § bör inträda oavsett uppsåt eller oaktsamhet och — som jag nyss har framhållit — i princip inte omfatta underlåtenhet att lämna viss uppgift. Dessa synpunkter innefattar emellertid inte något avgörande hinder mot att paragrafen utsträcks att gälla också fall av vilseledande uppgifter. En förutsättning för en sådan utvidgning bör dock vara att regleringen annars skulle bli ineffektiv eller i vart fall av mindre värde för konsumenten.

De remissinstanser som kritiserar utredningens förslag framhåller bl. a. att det är betydligt vanligare att uppgifter i reklam o. d. är vilseledande än att de är direkt felaktiga. Denna synpunkt förtjänar enligt min mening att starkt understrykas. Ett viktigt skäl för att i straffbestämmelsen i 2 § marknadsföringslagen har valts uttrycket "vilseledande framställning" är att det i äldre lags förbud mot illojal reklam upptagna uttrycket "oriktig uppgift" enligt vad erfarenheten visat var för snävt utformat för att ge tillräckliga möjligheter att ingripa mot klart missvisande framställningar i reklam. Det finns enligt min mening anledning att befara att en begränsning av säljarens civilrättsliga ansvar till oriktiga uppgifter skulle leda till liknande resultat. Detta måste ses som ett starkt argument för en närmare anpassning av konsumentköplagens regler på denna punkt till bestämmelsen om straff för vilseledande framställning i 2 § marknadsföringslagen.

Mot en sådan anpassning kan visserligen invändas att man härigenom i viss mån skulle göra avsteg från principen att 7 § skall vara tillämplig bara i fråga om positiva uppgifter. En utvidgning av paragrafen till att omfatta även vilseledande uppgifter skulle emellertid enligt min mening inte på något avgörande sätt rubba denna princip. En så utformad regel kan nämligen inte anses innebära att man inför någon upplysningsplikt för säljaren. Det står alltså denne fritt att avstå från att lämna några upplysningar om varan i det ena eller andra hänseendet. Om han väljer att lämna upplysningar ålägger emellertid regeln honom att undvika att göra detta på sådant sätt att köparen blir vilseledd. En regel som gör säljaren ansvarig för vilseledande uppgifter skulle sålunda täcka bl. a. fall av det slag som nämns i förarbetena till marknadsföringslagen (prop. 1970: 57 s. 68), nämligen att en annons som bara innehåller korrekta uppgifter ändå blir att anse som vilseledande, därför att viktiga upplysningar har utelämnats eller därför att annonsen fått en layout som gör att den till en mindre uppmärksam läsare förmedlar ett annat intryck än den gör till den som studerar annonsen noggrant.

Den ifrågasatta utvidgningen av 7 §:s räckvidd synes mig inte heller från andra synpunkter innebära några nämnvärda nackdelar. Jag vill betona att ett viktigt korrektiv mot missbruk av bestämmelsen från köparens sida ligger i det krav på orsakssamband mellan uppgiften och köpet som jag strax skall beröra. Jag vill även framhålla att en ändring av nu åsyftat slag har flera fördelar. Till en början vinnas större överensstämmelse med marknadsföringslagen. För köparen skulle det vidare sannolikt vara svårt att förstå att en uppgift som är vilseledande men inte oriktig kan föranleda vitesförbud eller eventuellt straff enligt den näringsrättsliga lagen men ingen civilrättslig påföljd enligt konsumentköplagen. Ytterligare bör poängteras att ett ansvar också för vilseledande uppgifter kan antas medföra större försiktighet vid utformningen av reklam och andra meddelanden som är riktade till allmänheten. Här-

till kommer att risken för kringgående av lagen minskas betydligt.

Vid övervägande av det nu anförda har jag kommit till den uppfattningen att 7 § bör utsträckas att gälla inte bara oriktiga utan också vilseledande uppgifter. Av skäl motsvarande dem som har anförts vid tillkomsten av 2 § marknadsföringslagen (prop. 1970: 57 s. 94) anser jag det dock tillräckligt att i lagtexten endast nämna "vilseledande" uppgifter.

Vad härfter angår den av utredningen uppställda förutsättningen att uppgifterna skall ha inverkat på köpet finner jag det naturligt att lagen innehåller krav härpå. Någon annan uppfattning har inte heller kommit till uttryck i remissyttrandena. Jag biträder utredningens förslag i denna del.

Med anledning av vissa påpekanden om den närmare utformningen av kausalitetskravet vill jag i likhet med utredningen anföra att det bör ankomma på köparen att göra antagligt att uppgiften har haft inflytande på köpet. Det synes mig inte skäligt att, som näringslivet förordar, ställa upp ett strängare beviskrav. Ett sådant krav skulle uppenbarligen skapa risk för att köparen i många fall inte får något skydd genom bestämmelsen, eftersom det ofta skulle vara svårt att prestera full bevisning om i vad mån en viss uppgift har påverkat köparens handlande. Som utredningen framhåller bör köparen givetvis inte kunna åberopa en uppgift som han inte har fäst någon vikt vid eller ens haft kännedom om före köpet. I konsekvens härmed bör det inte heller vara möjligt för köparen att enligt 7 § åberopa t. ex. en felaktig bruksanvisning som han fått kännedom om först efter köpet. Jag delar således KO:s uppfattning att kausalitet mellan den vilseledande uppgiften och köpet måste föreligga också i ett sådant fall.

Det sist sagda innebär att köparen inte kan på 7 § konsumentköplagen grunda några anspråk mot säljaren om varan efter köpet skadas på grund av att köparen behandlat den enligt en bruksanvisning, vilken tillhandahållits av säljaren men vars innehåll i och för sig inte haft någon inverkan på köpet. Härmed är emellertid inte sagt att köparen skulle stå helt utan möjlighet att göra gällande några befogenheter mot säljaren i en sådan situation. Om denne kan anses ha handlat vårdslöst genom att tillhandahålla den felaktiga bruksanvisningen torde sålunda köparen ofta kunna fordra skadestånd av honom med stöd av allmänna skadeståndsrättsliga regler. I vissa fall torde köparen också kunna göra gällande att det har inneburit fel i varan att denna sålts tillsammans med en felaktig bruksanvisning, liksom att den sålts utan någon bruksanvisning alls.

Mot bakgrund av det anförda föreslår jag att huvudregeln om säljarens ansvar för uppgifter om varan ges följande innehåll. Har säljaren vid köpet eller på varans förpackning eller i annons eller annat meddelande, som är avsett att komma till allmänhetens eller köparens kän-

nedom, lämnat vilseledande uppgift om varans beskaffenhet eller användning och kan uppgiften antas ha inverkat på köpet, skall varan anses behäftad med fel. I fråga om regelns närmare innebörd vill jag i första hand hänvisa till vad utredningen har anfört. Härutöver vill jag framhålla följande.

Bestämmelsen bygger på begreppet "uppgift". Att härmed inte avses uppgifter av allmänt lovprisande natur torde vara uppenbart utan särskilt förtydligande i lagtexten. Även med detta förbehåll täcker emellertid begreppet uppgift en mycket vid skala av meddelanden och uttalanden av olika slag. Bestämmelsen omfattar inte bara framställningar som är riktade till allmänheten utan även sådana uppgifter som lämnas till den enskilde köparen vid köpet.

Frågan om en uppgift är vilseledande skall bedömas från objektiv synpunkt. Den enskilde köparens uppfattning om uppgiftens vilseledande karaktär skall alltså inte vara avgörande för bestämmelsens tillämpning.

I utredningens förslag anges rättsföljden vid oriktig uppgift om varan med uttrycket "äger köparen göra gällande befogenhet enligt 4 eller 5 §". För egen del har jag funnit uttrycket "skall varan anses behäftad med fel" vara bättre ägnat att ange syftet med regeln. Härigenom markeras att köparen i situationer av det slag regeln avser också har möjlighet att göra gällande felansvar enligt den allmänna köplagen. Detta innebär bl. a. att köparen, om varan på grund av 7 § konsumentköplagen skall anses felaktig och någon friskrivningsklausul inte förekommer, har möjlighet att fordra skadestånd av säljaren enligt köplagens regler.

De av utredningen föreslagna undantagen från huvudregeln om säljarens ansvar för egna uppgifter (*första stycket andra punkten*) har kritiserats av KO och LO. Kritiken riktar sig väsentligen mot det senare av undantagen ("friskrivningsfallet"). Detta bör enligt KO modifieras och enligt LO helt utgå.

Delade meningar råder inte om att viss rättelsemöjlighet bör stå säljaren till buds så att han t. ex. kan korrigera ett i och för sig ursäktligt misstag vid lämnande av uppgift om varan. För att hindra att en undantagsregel med detta syfte gör huvudregeln illusorisk uppställer utredningen krav på att rättelsen sker "tydligt". Jag finner denna regel innefatta en lämplig avvägning mellan säljarens och köparens intressen. Jag biträder alltså förslaget i denna del. De av utredningen anförda exemplen åskådliggör enligt min mening väl tydlighetskravets innebörd. Rättelsen måste givetvis för att få någon verkan ha skett vid sådan tidpunkt att den kunnat påverka köparens beslut. Med anledning av vissa uttalanden i näringslivets remissyttrande vill jag framhålla att en vid förberedande överläggningar om köpet lämnad vilseledande uppgift inte kan anses ha blivit tydligt rättad enbart därigenom att det slutligen upprättade kontraktet fått ett innehåll som avviker från uppgiften.

Det andra av de undantag utredningen förordar avser det fallet att säljaren har saknat kännedom om uppgiftens oriktighet och det för köparen klart framgått att säljaren inte åtagit sig något ansvar för att den är riktig. Undantagsbestämmelsen har i denna del kritiserats framför allt från den synpunkten att regeln ökar säljarens möjligheter att friskriva sig från ansvar för riktigheten av t. ex. uppgifter i reklamen för varan. Det skall inte bestridas att det föreslagna undantaget kan innebära viss risk beträffande huvudregelns effektivitet. För min del är jag inte övertygad om att undantagsregeln behövs för att tillgodose säljarens berättigade intresse. Om säljaren, samtidigt som han lämnar viss uppgift, tydligt förklarar att han inte vågar ta något ansvar för att uppgiften är korrekt är det svårt att inse att uppgiften skulle kunna inverka på köpet. Har säljaren friskrivit sig på ett så oklart sätt att köparen ändå blir vilseledd synes det mig rimligt att säljaren också får stå för konsekvenserna därav. Jag har av nu angivna skäl inte tagit upp någon motsvarighet till den av utredningen föreslagna friskrivningsmöjligheten i 7 § första stycket. Jag vill emellertid understryka att det knappast torde föreligga någon större skillnad i sak mellan utredningsförslaget och mitt förslag.

I enlighet med vad som har anförts i den allmänna motiveringen (6.2.4) bör i 7 § *andra stycket* meddelas en bestämmelse om säljarens ansvar för uppgift som härrör från annan än säljaren själv. Ansvaret bör i enlighet med utredningens förslag avse uppgifter som tillverkare eller annan som har tagit befattning med varan i tidigare säljled har lämnat för egen eller säljarens räkning. Liksom enligt första stycket bör ansvaret täcka inte bara oriktiga utan också vilseledande uppgifter vilka kan antas ha inverkat på köpet.

För att en uppgift av annan än säljaren skall kunna åberopas mot denne krävs enligt utredningsförslaget att säljaren har åberopat uppgiften eller måste ha insett dess oriktighet. I detta avseende har förslaget utsatts för viss kritik under remissbehandlingen. Den mest långtgående kritiken anförs av statens konsumentråd och LO, vilka föreslår att dessa villkor helt slopas. Som skäl härför anförs bl. a. att säljaren inte bör få vidarebefordra sådana uppgifter från tredje man som han inte med utgångspunkt i normal fackkännedom och erfarenhet på området kan svara för. Om säljaren ändå av misstag vidarebefordrar en uppgift, bör han ansvara härför och ha regressrätt mot den ursprunglige uppgiftslämnaren.

För den enskilde konsumenten är det otvivelaktigt ett starkt önskemål att han skall kunna lita på de uppgifter han får om saluförda varor, vare sig de lämnas i annonser, på skyltar eller varuförpackningar eller på annat sätt och oavsett om det är säljaren själv eller tillverkaren eller någon annan i säljkedjan som står för uppgiften. Jag delar därför det synsätt som ligger bakom konsumentrådets och LO:s kritik och jag anser att

man bör verka för en utveckling i denna riktning. Det synes mig emellertid mycket tveksamt om det är rimligt att nu lägga på säljaren ett i princip strikt ansvar för alla uppgifter som har lämnats om varan av tillverkaren eller annan i tidigare säljled. En sådan ordning skulle innebära att säljaren blev ansvarig för innehållet i reklam vars förekomst han kanske över huvud taget inte har känt till och för riktigheten av uppgifter, som han i praktiken saknar möjlighet att kontrollera, exempelvis därför att de är avfattade på främmande språk eller avser förhållanden av teknisk eller liknande karaktär, vilka uppenbarligen ligger utom ramen för hans fackkunskap. Inför man ett sådant ansvar för säljaren aktualiseras frågan om rättelse- och friskrivningsmöjligheter motsvarande dem som utredningen har föreslagit i fråga om säljarens egna uppgifter. Det kan finnas risk för att säljarna i stor utsträckning skulle utnyttja sådana möjligheter, vilket skulle leda till att konsumenterna får sämre information om varorna än f. n. Det synes vidare inte kunna komma i fråga att lägga på säljare i detaljhandelsledet ett så strängt ansvar som här har ifrågasatts utan att det finns garantier för att de i sin tur kan vända sig med ersättningsanspråk mot dem som är ansvariga för de oriktiga uppgifterna. Jag är emellertid inte beredd att nu förorda några lagregler om förhållandet mellan olika led på säljarsidan. Med hänsyn till det nu anförda kan jag inte biträda uppfattningen att de av utredningen uppställda förutsättningarna för säljarens ansvar skall utgå ur andra stycket. Som framgår av den allmänna motiveringen (6.2.7) anser jag emellertid att köparens möjlighet att få ersättning från tredje man som har lämnat en oriktig uppgift bör utvidgas i förhållande till vad utredningen föreslår. Jag återkommer till denna fråga vid 14 §.

Enligt utredningens förslag skall säljaren svara för uppgift som härrör från tillverkaren eller annan tredje man, om han har "åberopat uppgiften". KO har kritiserat detta uttryck och gjort gällande att dess innebörd inte är helt klar. För egen del vill jag anförda följande. Säljaren bör vara ansvarig för uppgift som lämnats av tillverkare eller annan tredje man, oavsett om han varit medveten om att uppgiften är vilseledande, i sådana fall då han aktivt medverkat för att vidarebefordra uppgiften till köparen. Som exempel på en sådan situation kan nämnas att han har överlämnat en av tillverkaren utgiven broschyr rörande varan. Även det fallet att säljaren tillhandahållit informationsmaterial från tillverkaren genom att lägga fram det i sin butik så att det framgår att han avser att kunderna skall ta del av informationen bör omfattas av ansvaret. Däremot bör säljaren inte utan vidare vara ansvarig för sådana uppgifter som finns att läsa på förpackningar som är uppställda i en självbetjäningsbutik. Enligt min mening torde uttrycket "åberopa" ge en i huvudsak riktig bild av hur långt säljarens ansvar bör sträcka sig. Jag har därför ansett mig kunna godta detta uttryckssätt. De av KO påtalade tolkningsproblemen synes mig inte behöva bli alltför besvärande.

Det kan i vissa situationer vara tveksamt om en uppgift, som ursprungligen härrör från tillverkaren, har lämnats av säljaren själv till köparen på sådant sätt att hans ansvar skall bedömas enligt första stycket eller om uppgiften enbart har återopats av säljaren och alltså andra stycket är tillämpligt. Detta gränsdragningsproblem torde emellertid sakna praktisk betydelse såvitt gäller säljarens ansvar, eftersom detta i sak blir detsamma i bägge fallen. För det fall att en uppgift om varan härrör från tredje man som inte är att hänföra till tidigare säljled blir andra stycket inte tillämpligt. Det kan vara fråga om exempelvis uttalanden av en privatperson eller av en officiell institution som har provat varan. Om säljaren i sin argumentering använder sig av en sådan uppgift får han dock i regel anses ha lämnat uppgiften och han blir då ansvarig enligt reglerna i första stycket om uppgiften är vilseledande.

Även om säljaren inte har återopat tredje mans uppgift bör han enligt utredningen svara för denna om han måste ha insett dess oriktighet. Jag ansluter mig i princip till utredningens förslag även i denna del. Kravet på bevisning beträffande säljarens insikt om uppgifternas vilseledande karaktär bör emellertid ställas lägre än utredningen föreslår. Jag förordar därför att orden "måste ha insett" byts ut mot "uppenbarligen borde ha insett". Härigenom markeras att säljaren blir ansvarig för uppgiften även om han faktiskt inte insett att den var vilseledande, nämligen om man med fog kan utgå från att en person med den fackkunskap som säljaren har eller ger sig ut för att ha med iakttagande av skälig aktsamhet måste ha fått klart för sig att uppgiften var vilseledande.

Med den nu förordade lösningen behöver inte i andra stycket tas upp någon motsvarighet till den regel om rättelse som ingår i första stycket andra punkten. Har säljaren tydligt förklarat sig inte stå för riktigheten i viss uppgift som lämnats av tredje man, t. ex. i en vid köptillfället överlämnad broschyr, kan han nämligen inte sägas ha "återopat" uppgiften. Att säljaren inte blir ansvarig om han över huvud taget inte känt till uppgiftens existens torde utan särskilt förtydligande i lagtexten vara uppenbart.

8 §

Paragrafen preciserar säljarens ansvar för fel i varan i fall då denna är att anse som farlig från hälso- eller säkerhetssynpunkt. Paragrafen motsvarar 8 § utredningens lagförslag.

Utredningen. Mot bakgrund av sina allmänna överväganden beträffande frågan huruvida i konsumentköplagen bör meddelas regler om de krav som en köpare bör kunna ställa på en varas användbarhet för sitt ändamål (4.2.3) konstaterar utredningen att de skäl som talar för att avtalsfrihet principiellt bör finnas i fråga om en varas egenskaper och beskaffenhet i övrigt väsentligen saknar bärkraft, om situationen är sådan

att den sålda varan är farlig för köparens eller annans liv eller hälsa. Enligt utredningens mening kan det med fog krävas att en vara uppfyller åtminstone viss minimistandard i fråga om oskadlighet eller ofarlighet. Uppfylls inte detta krav, bör köparen oavsett vad som avtalats kunna göra gällande de påföljder på grund av fel i varan som står honom till buds enligt konsumentköplagen. Att i lagen närmare ange hur en vara skall vara beskaffad för att överensstämma med en sådan minimistandard låter sig dock av naturliga skäl inte göra. En tvingande bestämmelse i ämnet bör i stället lämpligen anknyta till de huvudtyper av fall där konsumentskyddsintresset framträder med särskild styrka.

En första kategori utgörs enligt utredningen av sådana fall då varan säljs i strid mot förbud att saluhålla vara som meddelats i författning för att förebygga ohälsa eller olycksfall till följd av varans användning eller för att tillse att varan eljest är tillförlitlig från säkerhetssynpunkt. Föreskrifter av sådant slag har meddelats i åtskilliga författningar på olika områden och beträffande skilda typer av varor. Som exempel nämner utredningen reglerna i 16 § första stycket 1 och 18 § livsmedelslagen (1971: 511) samt bestämmelserna i 45 § första stycket och 56 § arbetarskyddslagen (1949: 1). Till samma kategori kan även räknas fall då myndighet i säkerhetssyfte utfärdat förbud att saluhålla varan. Utredningen framhåller att detta torde vara den vanligaste av de situationer som påkallar intresse i sammanhanget. Utöver de områden som regleras av livsmedelslagen och arbetarskyddslagen erinras i betänkandet om föreskrifterna i kungörelsen (1935: 138) angående kontroll av viss elektrisk materiel.

Utredningen anmärker att de föreskrifter av nu nämnda slag som har meddelats i författning eller av myndighet regelmässigt är straffsanktionerade. Detta är givetvis ägnat att avhålla säljare från att avyttra varor som inte uppfyller de krav som uppställs i föreskrifterna. Flera skäl talar emellertid för att det vid sidan av straffsanktionen finns behov av ett civilrättsligt komplement till sådana föreskrifter. För köparen är det uppenbarligen av värde att kunna göra gällande påföljder på grund av fel i varan utan att behöva avvakta huruvida överträdelse av viss föreskrift beivras i vederbörlig ordning. Den omständigheten att säljaren fälls till ansvar för en sådan överträdelse innebär vidare inte något ställningstagande till frågan om köparen av varan får häva köpet eller göra gällande annan påföljd på grund av fel i varan. Varan kan t. ex. ha sålts i befintligt skick eller till starkt nedsatt pris. För köparen kan det i sådana fall framstå som osäkert, om han trots villkoren för köpet kan åberopa att varan inte överensstämmer med viss säkerhetsföreskrift. Enligt utredningens mening bör med hänsyn till det anförda i konsumentköplagen uttryckligen slås fast att köparen får göra gällande de befogenheter lagen ger honom vid fel i varan, om denna har sålts i strid mot sådant förbud att saluhålla varan som meddelats i författning eller av myndig-

het för att förebygga att den som använder den ådrar sig ohälsa eller drabbas av olycksfall eller för att varan eljest skall vara tillförlitlig från säkerhetssynpunkt (8 § första punkten).

Beträffande den närmare innebörden av den föreslagna bestämmelsen framhåller utredningen bl. a. följande. För att bestämmelsen skall bli tillämplig måste till en början konstateras att i författning eller av myndighet meddelats förbud mot saluhållande av varan. Detta torde i allmänhet inte behöva vålla några svårigheter. Är förbudet intaget i en författning framgår syftet med föreskriften ofta direkt av författningens ordalydelse. Föreskriften måste rikta sig till säljaren. Det är således inte tillräckligt att en säkerhetsföreskrift avser den som vill begagna varan i egenskap av köpare. Motsvarande gäller sådana förbudsföreskrifter som meddelats av myndighet. Som ett ytterligare villkor för bestämmelsens tillämpning krävs att varan sålts i strid mot förbud att saluhålla den. Något krav på att köparen vid köpet skall ha saknat kännedom om att varan såldes i strid mot förbudsföreskriften ställs inte upp i lagtexten. Bestämmelsen är således tillämplig även om köparen genom upplysning av säljaren eller på annat sätt vid köpet fick klart för sig att varan inte uppfyllde kraven enligt viss säkerhetsföreskrift.

Föreligger de angivna förutsättningarna för bestämmelsens tillämpning, får köparen göra gällande de påföljder på grund av fel i varan som står honom till buds enligt 4 eller 5 §. Av naturliga skäl torde köparen oftast ha anledning att göra bruk av sin befogenhet att häva köpet. En förutsättning härför är dock att felet är av väsentlig betydelse för köparen. Varje avvikelse från en säkerhetsföreskrift behöver således inte resultera i att köpet skall gå åter. Köparen bör också kunna påkalla tillämpning av reglerna om verkan av underlåtenhet av säljaren att uppfylla avhjälpningsåtagande. Att köparen behåller varan men kräver avdrag på köpeskillingen kan vara motiverat om felet är ringa och köparen genom avdraget blir i stånd att försätta varan i det skick som den bör ha för att motsvara säkerhetsföreskriften. Av det förhållandet att 8 § hänvisar till 4 och 5 §§ såvitt avser de påföljder köparen kan göra gällande får enligt utredningen inte dras den slutsatsen att 8 § blir av betydelse endast i sådana fall då köparens befogenheter vid fel har inskränkts genom villkor i köpavtalet. Som följer av 2 § andra stycket kan köparen också i övrigt åberopa 8 § beträffande de befogenheter varom föreskrivs i 4 och 5 §§ (se även 10 §). Vill däremot köparen göra gällande befogenhet som uteslutande följer av den allmänna köplagen, t. ex. rätt till skadestånd oberoende av culpa enligt 43 § andra stycket, måste förutsättningarna för denna befogenhet enligt köplagens principer (eller allmänna avtalsrättsliga grundsatser) föreligga.

De skäl som talar för att i konsumentköplagen ta in en uttrycklig regel beträffande fall då en vara sålts i strid mot förbud att saluhålla varan gör sig enligt utredningens uppfattning gällande med samma styrka

även i åtskilliga situationer då något sådant förbud visserligen inte meddelats men varan på grund av sin beskaffenhet är att anse som farlig för köparens eller annans liv eller hälsa. Det skydd för köparen som 8 § avser att ge skulle med andra ord bli ofullständigt, om denna för sin tillämpning vore helt beroende av om en säkerhetsföreskrift av berörda slag utfärdats eller inte. I fråga om åtskilliga typer av konsumentvaror saknas sådana föreskrifter eller innefattar föreskrifterna inte något förbud mot saluhållande av varan. För köparen kan det emellertid vara av värde att också beträffande sådana varukategorier ha tillgång till en tvingande lagbestämmelse, som ger honom möjlighet att oavsett parternas avtal häva köpet på grund av de risker som är förenade med varans användning. Utredningen föreslår därför att i paragrafen tas in en föreskrift om att köparen skall äga göra gällande befogenhet enligt 4 eller 5 §, om varan är så bristfällig att den inte kan användas utan uppenbar fara för köparens eller annans liv eller hälsa (8 § andra punkten).

Bestämmelsen i andra punkten tar bl. a. sikte på försäljning av motorfordon som inte är i trafiksäkert skick. Nuvarande regler i trafikförfattningarna innefattar inte något sådant förbud mot saluhållande av vara som avses i den föreslagna första punkten av 8 §. Enligt utredningens mening bör köparens skydd vid förvärv av ett begagnat fordon kunna i avsevärd mån stärkas, om han får möjlighet att göra gällande befogenhet enligt 4 eller 5 § konsumentköplagen i situationer då fordonet är så bristfälligt att det är förenat med uppenbar fara för köparens eller annans liv eller hälsa att använda fordonet. Det sagda bör gälla även då fordonet köpts "i befintligt skick" (se 9 §). En sådan förstärkning av köparens ställning vid köp av begagnade bilar står även i överensstämmelse med den sedvänja som under senare år utbildats inom den reguljära bilhandeln. Utredningen är inte främmande för att konsumentens ställning vid köp av begagnade bilar kan behöva stärkas ytterligare för att skyddet skall bli effektivt. Den förordade lösningen innebär att det i varje särskilt fall måste prövas huruvida de i 8 § andra punkten angivna förutsättningarna föreligger, dvs. om fordonet är så bristfälligt att det inte kan användas utan uppenbar fara för köparens eller annans liv eller hälsa. Frågan kommer i ett annat läge, om det av konsumentutredningen framförda förslaget om obligatorisk kontrollbesiktning i samband med överlåtelse av begagnad bil genomförs (SOU 1971: 86 s. 79). Köplagsutredningen har inte ansett sig böra gå närmare in på konsekvenserna av detta förslag.

Utredningen påpekar att bestämmelsen i andra punkten också bör kunna få betydelse i fråga om köp av andra varor än bilar, t. ex. barnsängar som inte fyller skäligen anspråk på säkerhet mot olycksfall, leksaker som har giftiga, brandfarliga eller eljest riskabla egenskaper samt bäddsoffor vilka på grund av sin konstruktion innebär allvarlig risk för olycksfall.

För att en köpare enligt den föreslagna bestämmelsen skall få utöva befogenhet att häva köpet etc. krävs till en början att varan är att beteckna som "bristfällig". Därmed avser utredningen att markera att regeln främst avser defekta varor. I princip bör dock inte göras någon skillnad mellan begagnade och nytillverkade varor. Även varor av det senare slaget kan ibland vara att bedöma som "bristfälliga" från säkerhetssynpunkt. En ny hushållsmaskin kan t. ex. ha sådana egenskaper att den inte kan användas utan allvarlig risk för att den som begagnar den kommer till skada. Vid bedömningen av varans bristfällighet bör hänsyn främst tas till det sätt att använda varan som framstår som det normala. Även användningssätt som inte är att hänföra till normalt begagnande men ligger nära till hands eller så att säga "i farans riktning" bör emellertid kunna tillmätas betydelse. Man bör kunna ta hänsyn till risker genom brandfarlighet, även om dessa inte har något samband med användningen, och till risker som aktualiseras om exempelvis barn plockar sönder leksaker. Kravet på bristfällighet hos varan kvalificeras i lagtexten på det sättet att varan skall vara "så bristfällig att den inte kan användas utan uppenbar fara för köparens eller annans liv eller hälsa". Utredningen framhåller att det i och för sig inte krävs att köparen eller annan kommit till skada för att bestämmelsen skall bli tillämplig. Det är tillräckligt att varan vid en allmän bedömning är att räkna som farlig för någons liv eller hälsa. Bestämmelsen är givetvis inte avsedd att tillämpas så snart en vara teoretiskt sett innebär någon grad av fara för användaren eller annan, oavsett hur obetydlig eller avlägsen denna risk kan vara. För att markera att bestämmelsen endast träffar fall då det av omständigheterna framgår att varan medför en påtaglig risk har i lagtexten angetts att det skall vara förenat med "uppenbar" fara att använda varan (jfr 12 kap. 19 § jordabalken). Härigenom kan man enligt utredningens mening undgå den felaktiga tolkningen av bestämmelsen att den skulle kunna återopas beträffande varje köp av vara, vars användning abstrakt sett är förenad med viss risk för någons liv eller hälsa, t. ex. köp av kökskniv för hushållsändamål.

Utredningen har inte ansett det nödvändigt att i bestämmelsen uttryckligen undanta fall då varan visserligen normalt sett inte kan räknas som farlig för någons liv eller hälsa men med hänsyn till den individuella köparens särskilda förhållanden kan vara att betrakta som riskabel, t. ex. om ett klädesplagg på grund av viss egenskap hos tyget framkallar hudutslag hos en person som lider av allergi. Frågan om vilken betydelse som kan tillmätas den individuella köparens speciella förhållanden får bedömas efter de allmänna kriterier som är avgörande för vad som skall räknas som "fel", dvs. främst med hänsyn till vad parterna har avtalat om varans egenskaper.

Beträffande bestämmelsens innebörd i övrigt hänvisar utredningen till vad som anförts beträffande första punkten i paragrafen. Bestämmelsen

bör i enlighet härmed kunna tillämpas, även om köparen kände till varans bristfällighet, t. ex. om han köpt en trafikfarlig begagnad bil utan att sätta sig in i de risker bilens egenskaper medför. Köparen bör vidare kunna återropa bestämmelsen, även om varans farliga egenskaper kommit till synes först efter köpet. Utredningen erinrar också om att andra punkten inte ställer upp krav på att säljaren insett varans farlighet.

Remissyttrandena. Den föreslagna första punkten i 8 § godtas i allmänhet av remissinstanserna. *KO* anser att utredningen övertygande motiverat den precisering av felreglernas räckvidd som görs i denna bestämmelse. Enligt hans mening är det dock inte berättigat med ett särskilt väsentlighetsrekvisit beträffande varor som säljs i strid mot försäljningsförbud som har tillkommit av säkerhetsskäl. I lagen bör göras klart att hävningsrätt alltid skall föreligga för köparen i de fall som avses med bestämmelsen.

Näringslivet framhåller att felbegreppet genom bestämmelsen kommer att i vissa avseenden bestämmas med utgångspunkt i näringsrättsliga straffstadganden, vilka inte utformats under hänsyn till att de skall få civilrättslig verkan. Detta är principiellt diskutabelt. Eftersom förbuden ofta tillkommit med hänsyn till såväl köparens som tredje mans intresse, får dock bestämmelsen i denna del godtas. Regeln bör enligt näringslivets mening dock inte få återopas av köpare som haft full insikt om varans farlighet men som likväl velat förvärva varan. Enligt sedvanliga köprättsliga grundsatser föreligger då inte fel i köplagens mening. Liknande synpunkter anförs av *MRF*, som anser att 8 § bör bli föremål för översyn.

SPK erinrar om att en central ramförfattning rörande främst kemiska varor är under utarbetande på grundval av miljökontrollutredningens förslag till lag om hälso- och miljöfarliga varor. Denna produktkontroll kommer givetvis att få stor betydelse och medföra att tillämpningsområdet för 8 § vidgas.

I fråga om paragrafens andra punkt uttalar *Svenska företagares riksförbund* och *M* att bestämmelsen skulle försvåra köp av exempelvis begagnade delar av en trafikoduglig bil. Här blir förslagets påbud alltför långtgående i de fall där köpare och säljare är överens om förutsättningarna för köpet. Svenska företagares riksförbund tillägger att en bil av nämnda slag kan vara en veteranbil avsedd för museum eller en sällsynt sportbil som kanske köparen själv avser att låta renovera. Det är givetvis svårt att lagtekniskt finna en lösning utan att paragrafens anda och mening går förlorad men det förefaller förbundet nödvändigt att en ändring görs. *Hovrätten för Västra Sverige* menar däremot att intresset av att endast trafikdugliga fordon säljs är så stort, att den föreslagna bestämmelsen likväl får anses motiverad.

KO anser inte att ett särskilt väsentlighetsrekvisit för hävningsrätt är

berättigat utöver kravet på att risken med varan skall vara "uppenbar". Samma synsätt bör anläggas som i fråga om varor som säljs i strid mot försäljningsförbud vilket tillkommit av säkerhetsskäl.

Näringslivet förklarar sig ha förståelse för den principiella ståndpunkt som uppbär regeln i andra punkten men avstyrker bestämmelsen i dess föreslagna utformning. *Näringslivet* pekar på svårigheterna att precisera vad som skall krävas för att säljaren skall anses ha kunnat förutse "farlig användning". Enligt förslaget skall säljaren beakta inte enbart köparens utan även tredje mans liv och hälsa. Har säljaren sålt t. ex. en fyrverkeripjäas till en vuxen person är pjäsen inte farlig i dennes hand. Överlämnar köparen pjäsen till ett barn, bör säljaren inte stå risken här för. Säljaren bör inte heller stå risken för det fallet att köparen uppger sig skola använda saken för ett speciellt ändamål, där farligheten inte framträder, men sedermera förfar i strid härmed. Bestämmelsen och dess motiv bör utformas så att det klart framgår att de angivna exemplen inte är täckta. Härtill kommer att bestämmelsen — som i hithörande avseende inte har sin grund i meddelat förbud — inte rimligen bör vara tillämplig då köparen haft insikt om farligheten men sedermera ångrat sitt köp. Enligt näringslivets mening blir konsekvensen särskilt orimlig, om säljaren inte skulle vara medveten om farligheten i fråga. Mot bestämmelsen kan ytterligare invändas att rekvisitet "bristfällig" inte är entydigt. Det kan sålunda ifrågasättas om härmed avses något utöver att varan skall vara behäftad med abstrakt eller konkret fel.

Föreningen Sveriges tingsrättsdomare påpekar att utredningen inte har ansett det nödvändigt att i bestämmelsen undanta fall då varan visserligen normalt sett inte kan räknas som farlig för någons liv eller hälsa men med hänsyn till den individuella köparens särskilda förhållanden kan vara att betrakta som farlig, t. ex. för en person som lider av allergi. Föreningen delar utredningens uppfattning att i princip allmänna kriterier bör vara avgörande för vad som skall betecknas som fel i varan men anser i motsats till utredningen att detta i tydlighetens intresse uttryckligen bör framgå av lagtexten.

Näringslivet finner det självklart att köpare, som redan vid köpetillfället erhållit visst avdrag på köpeskillingen för varans skick inte skall kunna kräva ytterligare avdrag för att försätta varan i det skick som krävs för att uppfylla exempelvis viss säkerhetsföreskrift. En bilköpare har t. ex. nya däck hemma och köper därför bilen med slitna däck med avdrag på priset om 500 kr. Det vore då orimligt, om han efter köpet kunde erhålla ytterligare ett avdrag. Detta bör enligt näringslivets mening komma till klart uttryck. Liknande synpunkter framförs av *Handelskamrarnas nämnd* och *MRF*.

Föredraganden. Jag har i den allmänna motiveringen (6.2.3) förklarat mig dela utredningens uppfattning att konsumentköplagen inte bör ge-

nom generella regler inskränka rådande avtalsfrihet beträffande kraven på varans beskaffenhet. Frågan om vad som skall räknas som fel i en köpt vara bör således bedömas enligt samma kriterier som anses gälla vid tillämpning av den allmänna köplagen. Som jag har framhållit tidigare bör detta dock inte leda till att man helt avstår från att i konsumentköplagen reglera vad som i materiellt hänseende skall räknas som fel. I likhet med utredningen anser jag det vara av värde från konsumentskyddssynpunkt att lagen bl. a. slår fast att varan skall uppfylla åtminstone viss minimistandard i fråga om oskadlighet och ofarlighet. Bestämmelser härom bör tas upp i 8 §.

I fråga om den närmare utformningen av reglerna skiljer utredningen mellan två huvudtyper av fall. Till en första kategori hänförs situationer då varan säljs i strid mot sådant förbud att saluhålla vara som meddelats i författning eller av myndighet för att förebygga ohälsa eller olycksfall till följd av varans användning eller för att tillse att varan eljest är tillförlitlig från säkerhetssynpunkt (första punkten). En andra kategori utgörs av fall då något sådant förbud visserligen inte har meddelats men varan är så bristfällig att den inte kan användas utan uppenbar fara för köparens eller annans liv eller hälsa (andra punkten). I fråga om båda situationerna anges i förslaget som rättsföljd att köparen får utöva de befogenheter som tillkommer honom enligt 4 eller 5 §.

Från remissinstansernas sida har inte riktats någon erinran mot att konsumentköplagens reglering inriktas på de två typsituationer som behandlas av utredningen. Också jag finner det naturligt att tvingande regler meddelas i dessa hänseenden. Jag vill erinra om att samhället under senare år i växande grad uppmärksammat behovet av att kontrollera hanteringen av varor som kan befaras medföra hälso- eller olycksfallsrisker. Som exempel härpå kan nämnas det till årets riksdag framlagda förslaget till lag om hälso- och miljöfarliga varor (prop. 1973: 17). Med hänsyn härtill framstår det som följdriktigt att konsumentköplagen i första hand behandlar fall då en vara sålts i strid mot näringsrättslig föreskrift som meddelats i säkerhetssyfte. Härutöver bör emellertid också regleras situationer då en såld vara eljest uppvisar påtagligt farliga egenskaper.

Som utredningen påpekar rör den föreslagna *första punkten* väsentligen fall då säljaren har överträtt ett straffsanktionerat förbud att saluhålla varan. Vid sidan härav kan också förekomma situationer då ett vitessanktionerat förbud åsidosatts. Beträffande båda fallen gäller att inskränkningen i rätten att saluföra varan ytterst motiveras av samhällets önskan att bereda den som köper eller använder varan ett effektivt skydd mot skaderisker. Det har med tanke härpå framstått som mest ändamålsenligt att förbuden förenats med en straffrättslig sanktion. Detta innebär emellertid inte att det skulle saknas behov av ett civilrättsligt skydd för köparen i sådana fall. Den omständigheten att sälja-

ren fälls till ansvar eller att vite utdöms för överträdelse av förbud att sälja varan innefattar inte i och för sig något ställningstagande till frågan om köparen kan frånträda avtalet eller eljest göra gällande civilrättslig påföljd på grund av fel i varan. Situationen är härvidlag i princip densamma som då ingripande har skett enligt t. ex. marknadsföringslagen beträffande vilseledande framställning om varan. Det kan, exempelvis om varan har sålts till nedsatt pris, vara osäkert för köparen om han trots detta kan åberopa som fel i varan att denna inte uppfyller viss säkerhetsföreskrift. Jag finner därför goda skäl tala för att det i konsumentköplagen uttryckligen slås fast att varan i sådana situationer skall anses behäftad med fel.

Näringslivet har beträffande utredningens förslag i denna del framhållit att regeln inte bör få åberopas av köpare som haft full insikt om varans farlighet men likväl velat köpa den. Jag delar inte denna uppfattning. Som nyss påpekats rör det sig här så gott som uteslutande om fall där säljaren har handlat i strid mot ett straff- eller vitessanktionerat förbud att saluhålla varan, vilket har till ändamål att förebygga skador för den som använder denna. Det är ett starkt allmänt intresse att sådana förbud respekteras. Ett förbud bör därför inte kunna göras verkningslöst i civilrättsligt hänseende genom att säljaren upplyser köparen om förbudets existens eller genom att denne på annat sätt får förhållandet klart för sig.

Med hänsyn till det anförda ansluter jag mig till utredningens förslag såvitt avser första punkten i 8 §. I överensstämmelse med vad som har förordats beträffande 7 § bör dock rättsföljden anges genom att i bestämmelsen utsägs att varan under angivna förutsättningar skall anses behäftad med fel. Bestämmelsen bör dessutom jämkas redaktionellt.

I fråga om den närmare innebörden av bestämmelsen kan jag i huvudsak hänvisa till vad utredningen har anført. Av regelns formulering framgår att förbudet mot saluförande av varan skall ha meddelats i ett syfte av visst slag, nämligen att förebygga ohälsa eller olycksfall hos den som använder varan eller att sörja för att varan är tillförlitlig från säkerhetssynpunkt. Utredningen har i betänkandet (SOU 1972: 28 s. 116) gett exempel på sådana förbud som avses med bestämmelsen. Vissa slag av försäljningsförbud uppbärs i första hand av andra intressen än de nu angivna, exempelvis intresset av att upprätthålla allmän ordning och förebygga brott. Den omständigheten att ett på sådana grunder meddelat förbud i någon mån också kan anses tillgodose ett intresse av den typ som avses i den nu föreslagna bestämmelsen bör inte vara tillräckligt för att denna skall bli tillämplig. Bestämmelsen kan sålunda inte anses omfatta exempelvis försäljning av vapen till den som saknar rätt att inneha vapnet. Vad gäller förbud med stöd av den föreslagna lagen om hälso- och miljöfarliga varor blir regeln tillämplig om förbudet föranleds av att varan innebär hälsorisker för den som använder den. Grundas för-

budet däremot på att varan kan medföra skadlig inverkan på miljön utan att vara förenad med några särskilda skaderisker för användaren, blir den inte tillämplig. Som utredningen påpekar torde regeln främst få aktualitet i fall då säljaren handlat i strid mot sådant förbud att saluhålla vara som har meddelats av myndighet.

Den civilrättsliga påföljd som kommer i fråga är naturligen i första hand hävning av köpet. Liksom utredningen anser jag det dock inte helt uteslutet att också annan påföljd kan bli aktuell. Rör det sig om en bagatellartad överträdelse av viss säkerhetsföreskrift, där köparen relativt lätt själv kan se till att varan försätts i föreskrivet skick, bör sålunda exempelvis prisavdrag kunna komma i fråga. Jag biträder därför inte KO:s förslag att hävningsrätt alltid skall föreligga för köparen i de fall som avses i bestämmelsen.

Mot *andra punkten* i 8 § har från remissinstansernas sida riktats invändningar av väsentligen samma slag som beträffande första punkten. Näringslivet har härutöver särskilt framhållit att bestämmelsen inte bör täcka fall där säljaren saknat möjlighet att förutse "farlig användning" av varan. Från flera håll uttalas önskemål om att regeln ses över.

I likhet med utredningen anser jag det vara av värde att första punkten i 8 § kompletteras med en bestämmelse som tar sikte på fall då något uttryckligt förbud att saluhålla varan visserligen inte har meddelats men varan på grund av sin beskaffenhet är att anse som farlig för köparens eller annans liv eller hälsa. För många typer av konsumentvaror saknas näringsrättsliga skyddsföreskrifter av det slag som åsyftas i första punkten. För köparen kan det då vara av betydelse att konsumentköplagen ger honom möjlighet att oavsett parternas avtal utöva de befogenheter som lagen ställer till hans förfogande. En sådan regel kan också vara av värde från allmän synpunkt genom att den lägger hinder i vägen för handel med farliga varor. Jag instämmer sålunda med utredningen i att lagen bör innehålla en bestämmelse som preciserar säljarens ansvar för fel i det hänseende varom nu är fråga.

Vad beträffar bestämmelsens närmare utformning har under remissbehandlingen gjorts gällande att den inte bör omfatta fall då köparen har köpt varan med insikt om dess farlighet. Med anledning härav vill jag erinra om att situationen till sin reella karaktär inte skiljer sig nämnvärt från det fall som regleras i första punkten av 8 §. Den omständigheten att i det ena fallet säljaren har överträtt ett i författning eller av myndighet från hälso- eller säkerhetssynpunkt meddelat förbud att saluhålla varan, medan man i det andra fallet får göra en friare bedömning av varans farlighet, kan enligt min mening inte tillmätas någon avgörande betydelse i sammanhanget. Önskemålet att motverka försäljning av varor med klart farliga egenskaper är lika starkt i båda fallen. Det skulle därför vara inkonsekvent att i nu förevarande hänseende inta en annan position beträffande andra punkten än den som förut har redovi-

sats beträffande första punkten. Jag anser alltså inte att köparens vetenskap om varans farlighet bör ha någon betydelse för regelns tillämplighet.

Det sagda behöver inte innebära att det under alla omständigheter skall betraktas som fel i varan att denna inte kan användas utan fara för köparens eller annans person. I speciella situationer kan det vara helt klart mellan parterna att varan inte i föreliggande skick skall användas på något sådant sätt. Jag tänker exempelvis på det fallet att konsumenten vill köpa en bil, som han inte avser att använda i trafik som den är, därför att den är trafikfarlig. Han kanske avser att låta transportera bort den för att sedermera själv renovera den eller utnyttja vissa användbara delar för renovering av en annan bil. Jag vill emellertid understryka att säljaren för att kunna undgå påföljder för fel i varan måste ha grundad anledning att räkna med att den inte skall komma till användning i föreliggande skick. Det bör inte räcka med att han uppmanar köparen att inte använda bilen förrän den har försatts i trafiksäkert skick och att köparen förklarar sig skola följa denna uppmaning.

Näringslivet har kritiserat vissa uttalanden av utredningen om innebörden av den föreslagna bestämmelsen. Särskilt har betonats att det är svårt för säljaren att förutse att varan kan komma till "farlig användning". Enligt min mening bör dessa svårigheter delvis kunna elimineras genom kravet att det skall vara förenat med "uppenbar" fara att använda varan. Häri får anses ligga att det skall vara fråga om sådana risker som kan uppstå vid vad som ligger inom ramen för ett normalt begagnande av varan. Detta uttryck får ges en ganska vidsträckt innebörd. När det gäller leksaker får det t. ex. anses ingå i ett normalt begagnande att barnet plockar sönder leksaken. Det är emellertid inte meningen att säljaren skall behöva stå risken exempelvis för att en vara, som normalt skall användas av vuxna personer, kommer i händerna på ett barn som använder den felaktigt och därigenom utsätter sig själv eller andra för fara.

För att bestämmelsen skall bli tillämplig bör, som utredningen föreslår, krävas att varan är bristfällig. Bristfälligheten skall bestå i att varan inte fyller skäligen anspråk från säkerhetssynpunkt. Däremot erfordras inte i och för sig att den avviker från den standard som är normal för varor av motsvarande slag. Den behöver med andra ord inte vara behäftad med fabriktionsfel eller liknande. Av det sagda följer också att regeln omfattar inte bara begagnade eller defekta varor utan också fabriksnya sådana.

Varans farlighet bör bedömas efter vilka risker som typiskt sett kan vara förenade med dess användning. Risker som hänför sig till den individuella köparens särskilda förhållanden kan därför i princip inte medföra att bestämmelsen blir tillämplig. Frågan om vilken betydelse som kan tillmätas sådana omständigheter får som utredningen framhåller

bedömas främst med ledning av vad parterna kan anses ha avtalat om varans egenskaper. Jag anser det inte behövt att, som Föreningen Sveriges tingsrättsdomare har ifrågasatt, förtydliga lagens innebörd på denna punkt.

Mot bakgrund av det anförda förordar jag att 8 § andra punkten utformas i överensstämmelse med utredningens förslag. I fråga om bestämmelsens närmare innebörd vill jag i första hand hänvisa till vad utredningen har anfört. Vad gäller förvärv av begagnade bilar vill jag särskilt framhålla att en bil som är i sådant skick att den inte skulle godkännas vid obligatorisk kontrollbesiktning i regel torde få anses bristfällig på det sätt som avses i 8 § andra punkten.

Den påföljd som kommer i fråga vid fel som avses i andra punkten är normalt hävning. Bestämmelsen har emellertid inte inskränkts att avse enbart denna påföljd. I vissa situationer kan t. ex. ett prisavdrag framstå som en lämpligare påföljd än hävning. Jag tänker exempelvis på det fallet att farligheten beror på avsaknaden av en mindre detalj, som köparen lätt kan avhjälpa. I ett fall av denna typ kan det stundom vara lämpligt att låta köparen behålla varan mot ett prisavdrag som sätter honom i stånd att rätta till felet. Med anledning av ett påpekande av näringslivet vill jag framhålla att köparen inte bör kunna göra gällande rätt till prisavdrag enligt 4 eller 5 §, om parterna redan i samband med köpet kommit överens om visst avdrag på priset med hänsyn till felet. Det måste emellertid vara fråga om ett preciserat avdrag som uttryckligen hänförs till visst fel. Däremot är det uppenbarligen inte tillräckligt för att köparen skall vara betagen sin rätt att göra felpåföljder gällande att han har fått varan till nedsatt pris på grund av dess allmänt dåliga skick. Någon uttrycklig bestämmelse som tar sikte på den nu berörda situationen anser jag inte behövt.

Avslutningsvis vill jag erinra om undantagsregeln i 19 §, som innebär att den som köper en farlig vara inte på konsumentköplagen kan grunda rätt till ersättning för skada på person eller annan egendom än den sålda varan.

9 §

Paragrafen reglerar köparens ställning när varan sålts i befintligt skick. Den motsvarar 9 § utredningens lagförslag.

Utredningen. Utgångspunkten för en reglering av frågan om vilken verkan som skall tillmätas klausulen ”i befintligt skick” bör enligt utredningens mening vara att förbehåll av sådant slag även i fortsättningen i princip bör tillerkännas giltighet mellan parterna. Det är emellertid angeläget att motverka uppfattningen att en säljare genom denna klausul undgår allt ansvar för varan oavsett omständigheterna. Särskilt gäller detta när som vid konsumentköp säljaren är näringsidkare men köparen

privatperson. Eftersom en befintligt-skick-klausul i och för sig inte avser att inskränka köparens befogenheter utan säljarens ansvar för varans beskaffenhet och därför inte träffas av 2 § konsumentköplagen, är det också av vikt att lagen ger besked om klausulens verkan såvitt avser köparens befogenheter enligt 4—8 §§.

Utredningen framhåller att klausulen "i befintligt skick" vid konsumentköp påkallar uppmärksamhet främst i tre typer av fall, nämligen 1) när säljaren lämnat positivt oriktiga uppgifter om varan, 2) när säljaren underlåtit att upplysa köparen om sådan egenskap hos varan som denne ägt räkna med och 3) när varan är i väsentligt sämre skick än köparen haft skäl att förutsätta. Enligt utredningens mening bör en tvingande reglering av frågan avse dessa fall. Det är givetvis i och för sig tänkbart att befintligt-skick-klausulens betydelse kan aktualiseras även i andra situationer. Dessa torde emellertid väsentligen avse fall då säljaren förfarit svikligt eller i strid mot tro och heder utan att situationen är att hänföra till någon av nyssnämnda tre kategorier. Det står köparen fritt att i sådana fall åberopa allmänna avtalsrättsliga regler (jfr 2 § andra stycket).

I fråga om fall 1, dvs. att säljaren lämnat positivt oriktiga uppgifter om varan, påpekar utredningen att det har viss motsvarighet i 48 § köplagen, som i fråga om köp på auktion medger köparen rätt att påtala fel i varan, om denna inte motsvarar den beteckning under vilken den bjudits ut. Denna situation kan sägas vara ett specialfall av de situationer där säljarens ansvar för oriktiga uppgifter aktualiseras. Det ansvar säljaren skall bära för sina uppgifter om varans beskaffenhet eller användning enligt 7 § utredningens förslag bör kunna utkrävas också om varan sålts i befintligt skick. En allmän friskrivning av detta slag bör inte få någon verkan gentemot en speciell uppgift som köparen har förlitat sig på. Ett motsatt betraktelsesätt skulle innebära att säljaren kunde lämna uppgifter om varan på köparens risk. Att verkan av klausulen "i befintligt skick" får vidkännas denna begränsning torde i huvudsak stämma överens med den ståndpunkt som har intagits i rättspraxis (se SOU 1972: 28 s. 155).

Den sålunda förordade inskränkningen av befintligt-skick-klausulens räckvidd har enligt utredningen nära samband med fall 2, dvs. att säljaren underlåtit att upplysa köparen om sådan egenskap hos varan som denne ägt räkna med. I konsumentköplagen föreslås visserligen inte någon allmän regel om säljarens ansvar för underlåtenhet att lämna upplysning i visst hänseende. Det är emellertid av vikt att klargöra, att den friskrivning som befintligt-skick-klausulen innebär inte utgör skydd mot underlåtenhet att lämna upplysning i de fall som här avses. Risken för missbruk av en generell friskrivning av detta slag är lika påtaglig i fall 2 som i fall 1. Utredningen syftar framför allt på fall där säljaren svikligt eller i strid mot tro och heder förtagit omständighet som är av vä-

sentlig betydelse för köparen. En säljare kan exempelvis ha känt till att varan på grund av sina egenskaper inte kan användas för det ändamål för vilket köparen avser att begagna den. Även om omständigheterna inte är så flagranta att avtalet enligt 33 § avtalslagen är att anse som ogiltigt, bör köparen i situationer av liknande typ ha möjlighet att göra gällande påföljd av fel i varan (jfr NJA 1964 s. 239).

För att säljaren trots förekomsten av en befintligt-skick-klausul skall kunna göras ansvarig för fel i åsyftade fall bör enligt utredningen krävas dels att hans underlåtenhet att lämna upplysning gäller sådan egenskap hos varan som köparen ägt räkna med, dels att säljaren haft vetskap om denna egenskap. I det förra hänseendet bör således göras skillnad mellan sådana egenskaper som säljaren svarar för och sådana som faller inom köparens risk. Om köparen t. ex. trott att varan kunde användas för ett mycket speciellt ändamål, bör säljaren inte kunna göras ansvarig för fel i varan, om det visar sig att köparens förmodan var oriktig. Kravet på vetskap hos säljaren innebär att det inte är tillräckligt att han bort känna till egenskapen i fråga. Någon undersökningsplikt för säljaren bör med andra ord inte stipuleras i den tvingande regeln. Däremot bör hänsyn tas till hans fackkännedom vid bedömningen av huruvida han måste ha insett betydelsen av den egenskap hos varan som han underlåtit att lämna upplysning om.

Verkan av att säljaren lämnat oriktig uppgift om varan (fall 1) eller underlåtit att lämna upplysning i visst hänseende (fall 2) bör enligt utredningen vara att köparen får göra gällande befogenhet enligt 4 eller 5 § konsumentköplagen. Köparen bör exempelvis kunna göra avdrag på köpeskillingen eller, om felet är av väsentlig betydelse för honom, häva köpet.

Mot bakgrund av det anförda föreslår utredningen att i lagen tas in en bestämmelse av innehåll att, om varan sålts i befintligt skick eller med liknande förbehåll, köparen äger göra gällande befogenhet enligt 4 eller 5 §, om varan inte motsvarar säljarens uppgifter eller om säljaren underlåtit att lämna upplysning om sådan egenskap hos varan som köparen ägt räkna med och säljaren måste ha känt till (9 § första punkten). Beträffande innebörden av bestämmelsen framhåller utredningen att det inte krävs att vid köpet uttryckligen uppställs villkoret att varan säljs "i befintligt skick". Även villkor med annan ordalydelse men med samma innebörd täcks av bestämmelsen. Kravet på att varan inte motsvarar säljarens uppgifter syftar på de situationer som behandlas i 7 § första stycket. Detta innebär bl. a. att köparen inte kan göra säljaren ansvarig för den felaktiga uppgiften, om säljaren rättat den eller friskrivit sig från ansvar för dess riktighet i enlighet med vad som sägs i nämnda bestämmelse. Reglens tvingande karaktär utesluter således inte att säljaren friskriver sig från ansvar för uppgifternas riktighet. Däremot utesluter den att säljaren franskri-

ver köparen rätt att häva köpet m. m. när varan anses behäftad med fel. Med hänsyn till att 9 § så gott som uteslutande får betydelse vid köp av begagnade varor har det inte ansetts erforderligt att låta paragrafen formellt omfatta också den situation som regleras i 7 § andra stycket, dvs. att den felaktiga uppgiften lämnats av varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan. Vilka egenskaper köparen äger räkna med hos varan får bedömas med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet, t. ex. varans pris och ändamålet med köpet.

Utredningen har inte ansett att säljarens ansvar bör vara begränsat till de nu behandlade två fallen. Också i det förut berörda fallet 3, dvs. att varan är i väsentligt sämre skick än köparen haft skäl att förutsätta, bör köparen trots förekomsten av en befintligt-skick-klausul kunna påtala fel i varan. Även om säljaren inte lämnat några närmare uppgifter om varan eller om han saknat kännedom om viss egenskap hos denna, bör han kunna göras ansvarig för fel i varan, om denna uppenbarligen inte motsvarar vad köparen skäligen kan fordra. Har exempelvis en begagnad bil sålts till ett pris som överensstämmer med vad som är gängse för en bil av samma modell, ålder och skick, bör säljaren inte kunna undgå ansvar för bilens beskaffenhet med hänvisning till en befintligt-skick-klausul, om bilen på grund av svåra rostskador inte alls motsvarar priset (jfr NJA 1971 s. 51). I fall av nämnda slag torde visserligen köparen inte sällan vara skyddad enligt 8 § andra punkten. Även om omständigheterna inte är så flagranta som förutsatts i denna bestämmelse, bör emellertid köparen kunna åberopa att varans beskaffenhet står i uppenbar disproportion till priset. I enlighet härmed har utredningen till första punkten i 9 § fogat en bestämmelse av innebörd att köparen även i andra fall än dem som behandlats i det föregående äger trots förekomsten av en befintligt-skick-klausul göra gällande befogenhet enligt 4 eller 5 §, under förutsättning att varan är i väsentligt sämre skick än köparen med hänsyn till varans pris och omständigheterna i övrigt haft skäl att förutsätta.

Remissyttrandena. I några remissyttranden görs allmänna uttalanden om den föreslagna regleringen av klausulen "i befintligt skick". KO framhåller att han delar utredningens mening att en sådan reglering är påkallad och förklarar sig biträda förslaget. *Näringslivet* understryker utredningens principuttalande om att klausulen "i befintligt skick" har berättigande i åtskilliga fall då en vara säljs som begagnad, skadad eller eljest i icke fullgott skick. Får klausulen inte användas, kan detta även antas vara till konsumenternas nackdel genom att bl. a. prisnivån för begagnade produkter sannolikt skulle stiga. Även vid försäljning av nya varor kan det ibland finnas fog för att tillämpa klausulen. Så kan t. ex. vara fallet vid viss försäljning från konkurslager

eller då företag, som skall fusioneras med annat, säljer hela sitt varulager till starkt nedsatt pris för att undgå kvarstående förpliktelser gentemot köparna. *KAK* påpekar behovet av klara regler som hindrar t. ex. säljare av begagnade bilar att under falska förespeglningar avyttra en vagn, vars motor och transmission är i dåligt skick, även om den från ren trafiksäkerhetssynpunkt skulle hålla måttet. Förbehållet "i befintligt skick" har ofta missbrukats av mindre nogräknade säljare. Det är tänkbart att en strikt tillämpning av 9 § i lagförslaget ger konsumenten erforderligt skydd. Liknande synpunkter anläggs av *MHF*.

Beträffande de fall som utredningen behandlar i första punkten av 9 § uttalar *näringslivet* att när förutsättningarna för tillämpning av 9 § och 7 § lagförslaget samtidigt är uppfyllda (fall 1) 9 § medför att "felpåföljderna" på grund av "fel" inträffar även då friskrivning från "felpåföljderna" vid oriktig uppgift enligt 7 § är tillåten. Detta hänger samman med att villkor med annan ordalydelse än "i befintligt skick" och av generell friskrivningsnatur täcks av bestämmelsen i 9 §. En friskrivning från ansvaret för viss oriktig uppgift enligt 9 § förutsätter vidare enligt betänkandet att friskrivning avser viss enskild eller vissa enskilda uppgifter. Friskrivning från ansvar för uppgifters allmänna oriktighet i t. ex. vissa broschyrer kan sålunda inte godtas. Bestämmelsen bör justeras, så att sådan friskrivning tillåts. *Näringslivet* förklarar sig inte ha någon erinran mot att köparen i fall, där omständigheterna inte är så flagranta att avtalet är att anse som ogiltigt enligt 33 § avtalslagen men situationen är av liknande typ, har möjlighet att göra gällande samma påföljder som vid fel i varan (fall 2). Som bestämmelsen är utformad underkänner den dock verkan av klausulen "i befintligt skick" i fler fall än de nu åsyftade. Lagregel och motiv bör justeras så att de överensstämmer med det av utredningen angivna syftet. Uttrycket "ägt räkna med" är enligt *näringslivet* ägnat att inbjuda till tvist. Härmed avses köparens förutsättningar, och säljaren kan — i enlighet med vad eljest gäller — inte stå risken för att dessa slagit slint, om inte säljaren varit medveten om förutsättningarnas existens. Teoretiskt sett kan man också fråga sig, vad köparen kan "äga räkna med", då han genom klausulen förklarat sig ha mottagit felfritt gods. I anslutning härtill kan anföras den risk för tvister som torde uppkomma vid den inom bilbranschen inte ovanliga situationen att köparen före köpet provkört bilen eller låtit besiktiga den på annat håll. Bestämmelsen bör i denna del objektiviseras. Den skapar i ifrågasvarande avseende en upplysningsplikt för säljaren och ålägger honom ett ansvar i vidare omfattning än vad som innefattas i 7 §. Nämnada paragraf bygger på ståndpunkten att säljaren, på anförda skäl, inte skall vara skyldig att lämna upplysningar eller meddela undervisning om varan. Denna motsägelse bör enligt *näringslivets* mening föränsleda en jämkning av 9 §.

MRF påpekar att påföljden förefaller kunna utövas av köparen även om han är fullt införstådd med det aktuella felet hos varan. MRF anser att regeln bör bli föremål för översyn.

Några remissinstanser föreslår formella jämkningar i första punkten. *Hovrätten för Västra Sverige* framhåller att uttrycket "liknande förbehåll" är vagt och eventuellt skulle kunna bytas ut mot "eller annat villkor med samma innebörd". Från redaktionell synpunkt föreslår hovrätten vidare den ändringen att uttrycket "om säljaren underlåtit att lämna upplysning om sådan egenskap hos varan som köparen ägt räkna med och säljaren måste ha känt till" ersätts med "om säljaren förtigt omständighet som är av väsentlig betydelse för köparen och säljaren måste ha känt till". *Föreningen Sveriges tingsrättsdomare* framhåller att vad som föreskrivs i 9 § om att köparen äger göra gällande befo-genhet enligt 4 eller 5 §, om varan inte motsvarar säljarens uppgifter, redan följer av 7 § första stycket och inte torde behöva särskilt anges även i 9 §. I andra ledet av första meningen sägs att befo-genhet enligt 4 eller 5 § skall kunna göras gällande, om säljaren underlåtit att lämna upplysning om sådan egenskap hos varan som köparen ägt räkna med och säljaren måste ha känt till. Det som här sägs är avsett att täcka såväl förekomsten av som bristen på viss egenskap. Detta framgår inte tydligt av ordalydelsen. Om det trots denna otydlighet inte skulle anses lämpligt att helt konstruera om stadgandet, bör dock i allt fall ett "som" läggas till före orden "säljaren måste ha känt till".

Den föreslagna andra punkten i 9 § har föranlett kritiska anmärkningar från flera remissinstanser. *Sveriges advokatsamfund* anser att större varsamhet bör iakttas när det gäller att inskränka effekten av klausuler om befintligt skick och liknande förbehåll. Handeln med begagnade varor av typ bilar, radioapparater, tvättmaskiner och cyklar fyller en inte oviktig funktion och bör inte onödigtvis försvåras genom att ansvaret för godsets skick i tvingande lagstiftning ges en utsträckt och svåröverblickbar omfattning. Enligt samfundets bedömning skulle detta bli fallet med den föreslagna lydelsen av 9 § sista punkten. Denna bör därför lämpligen helt utgå. *Näringslivet* ställer sig positivt till förslaget i den del det avser en utvidgning av den civilrättsliga ockerregeln (31 § avtalslagen) till det extrema fallet att varans beskaffenhet står i uppenbar disproportion till priset. Näringslivet kan dock inte tillstyrka de betydligt mer vittgående verkningar, som de föreslagna restriktionerna för giltigheten av klausulen "i befintligt skick" skulle medföra. En reglering borde ges ungefär följande materiella innehåll: "Om varan uppenbarligen saknar den användbarhet och väsentliga egenskaper i övrigt, som normalt kan förväntas vid köp av vara av förevarande slag, samt storleken av det vederlag köparen har att erlagga står i uppenbart missförhållande till värdet av varan i det felaktiga skicket, kan avtalsvillkor, varigenom säljaren, på annat sätt än förut i denna lag an-

givits, fritagit sig från eller inskränkt sitt ansvar för fel i varan, lämnas utan avseende. såvida ej vid avtalsslutet köparen uttryckligen uppmärksamats på felet eller risken för fel". Lokutionen "skäl att förutsätta" anser näringslivet lämpligare böra uttryckas på ett sådant sätt, att det klart framgår, att vad som avses är att varan inte skall vara i väsentligt sämre skick än vad som normalt sett motsvarar standarden för en vara av jämförligt slag med hänsyn till — om det exempelvis är en bil — ålder, tillryggalagd körsträcka och köpeskillningens storlek. En objektiv utformning ger större stadga och likformighet. *SPK* understryker prisets roll i sammanhanget och anser att priset uppenbarligen måste vara helt avgörande vid bedömningen av frågan om varan är i väsentligt sämre skick än köparen haft skäl att förutsätta.

MRF framhåller att handeln med begagnade bilar utgör ett rättsligt svårreglerat område. Man bör ha i minnet att bilhandlaren vid inköp av en bil — trots noggrann teknisk kontroll — löper risker beträffande sådana faktorer som tillryggalagd körsträcka etc. Enligt förbundets mening skulle handeln bli alltför låst till förfång för både köpare och säljare om begagnade fordon inte fick säljas med vissa "toleransramar", så länge köparna effektivt informeras om förutsättningarna. Har å andra sidan ett fordon exempelvis tillryggalagt 10 000 mil mer än mätarställningen utvisar, bör köparen ha möjlighet att få köpet hävt. I motiven till lagförslaget uttalas att villkoret "i befintligt skick" även i fortsättningen "i princip" bör tillerkännas giltighet mellan parterna. Det är dock att notera att klausulen i väsentliga delar undanröjs genom den sista meningen i 9 §, något som förbundet i och för sig för bilhandelns del inte har något att erinra mot om regeln genom realistiska vägledande normer i förarbetena får en marknadsanpassad tillämpning.

M föreslår att 9 § kompletteras med en bestämmelse motsvarande 8 § sista punkten. *M* framhåller till stöd härför att det av domstolspraxis och utslag från allmänna reklamationsnämnden framgår att en köpare av en begagnad bil normalt har att räkna med att bilen är trafikduglig. Vidare svarar *MRF*-anslutna bilhandlare för att försåld begagnad bil är trafiksäker vid leveransen. Helt bortsett från säljarens vetskap om bilens skick, dennes underlåtenhet att upplysa om bilens trafiksäkerhetsdefekter, bilens pris och övriga omständigheter anser *M* att en specialbestämmelse, som medger köparen befogenheter enligt 4 eller 5 § är på sin plats när begagnat motorfordon säljs i befintligt icke trafiksäkert skick. Den föreslagna lagtexten innebär enligt *M*'s mening viss risk för att det nämnda inom den reguljära bilhandeln gjorda åtagandet inskränks med ty åtföljande försämrat läge för konsumenten. *M* tillägger att försäljning av s. k. skrotbilar avsedda att användas av privatpersoner som bl. a. "reservdelslager" givetvis bör få ske. Härvid bör köparen på lämpligt sätt förklara sig införstådd med att fordonet inte kan användas i trafik.

Föredraganden. I enlighet med vad som har anförts i den allmänna motiveringen (6.2.3) bör i konsumentköplagen även behandlas frågan om vilken verkan som skall tillmätas ett förbehåll att varan säljs "i befintligt skick". Ett sådant förbehåll är enligt nuvarande ordning i princip bindande för parterna. Säljaren avsäger sig sitt ansvar för varans beskaffenhet och köparen förklarar sig nöjd med varan sådan den är. I rättspraxis har dock villkor av detta slag inte uppfattats som undantagslöst bindande för parterna (jfr SOU 1972: 28 s. 155). Klausulen "i befintligt skick" har sålunda bl. a. ansetts vara underkastad de begränsningar som följer av den grundsats som har kommit till uttryck i 48 § köplagen i fråga om köp på auktion.

Som utredningen påpekar har klausulen "i befintligt skick" onekligen berättigande i åtskilliga fall då en vara säljs som begagnad, skadad eller eljest i icke fullgott skick. Det ligger i sakens natur att den som köper en sådan vara i viss mån måste stå risken för att varan inte uppfyller hans förväntningar. Vid försäljning av fabriksnya varor torde det däremot knappast finnas fog för att tillämpa klausulen annat än under mycket speciella omständigheter, t. ex. om ett företag i samband med avveckling av rörelsen säljer ut sitt varulager till starkt nedsatt pris.

Om det således i och för sig står klart att befintligt-skick-klausulen även i fortsättningen bör godtas beträffande framför allt köp av begagnat gods, är det å andra sidan angeläget att klargöra att konsumenten inte står utan alla rättigheter i fall då denna klausul har kommit till användning. Som departementschefen påpekade i samband med tillkomsten av avtalsvillkorslagen (prop. 1971: 15 s. 73) är det inte ovanligt att den som inte är juridiskt kunnig uppfattar klausulen som en praktiskt taget total friskrivning från säljarens sida, om inte innebörden av klausulen preciseras i avtalet. Ett viktigt syfte med konsumentköplagen bör vara att undanröja missförstånd av sådant slag. Det bör vidare erinras om att 2 § konsumentköplagen inte träffar ett befintligt-skick-villkor. Detta följer av att nämnda paragraf endast rör villkor som inskränker köparens befogenheter enligt lagen, dvs. hans rätt att häva köpet eller göra annan påföljd gällande vid fel i varan. Paragrafen gäller däremot inte villkor som inskränker säljarens ansvar för varans beskaffenhet eller med andra ord avser frågan om vad som är att betrakta som fel. Eftersom en befintligt-skick-klausul hör till den senare kategorin, finns det enligt min mening särskild anledning att i lagen ange hur klausulen förhåller sig till de tvingande reglerna om säljarens felansvar.

Under remissbehandlingen har motororganisationerna särskilt uppmärksammat förhållanden vid försäljning av begagnade motorfordon. Jag är medveten om att köparens ställning vid köp inom den reguljära bilhandeln under senare år har förbättrats i det hänseende det nu

gäller. Sålunda har uttrycket "i befintligt skick" häromåret utmönstrats ur MRF:s allmänna anbuds- och leveransbestämmelser för personbilar. I fråga om köp av begagnat fordon föreskrivs i de nya bestämmelserna som huvudregel att säljaren svarar för att fordonet vid leveransen är trafikdugligt, dvs. i sådant skick som krävs för godkännande vid obligatorisk kontrollbesiktning. Denna i och för sig positiva utveckling utesluter emellertid inte att en reglering av klausulen "i befintligt skick" också i fortsättningen får reell betydelse även för bilhandelns del. Jag vill särskilt framhålla att klausulen alltjämt är mycket vanlig vid försäljning av begagnade fordon utanför den organiserade handeln.

Utredningens förslag syftar till att i vissa för konsumenten särskilt betydelsefulla hänseenden klargöra räckvidden av klausulen "i befintligt skick". Förslaget innefattar således inte någon fullständig reglering av frågan om klausulens innebörd. Den föreslagna regleringen utgör emellertid inte enbart en kodifiering av principer som har kommit till uttryck i rättspraxis utan går något längre. Detta gäller särskilt reglerna om betydelsen av att säljaren har undanhållit köparen väsentlig upplysning om varan (fall 2) och att varans beskaffenhet står i uppenbar disproportion till priset och övriga omständigheter (fall 3).

Enligt min mening talar starka skäl för att man vid införande av en tvingande reglering beträffande befintligt-skick-klausulens innebörd vid konsumentköp följer den av utredningen anvisade metoden. Den föreslagna regeln överensstämmer med lagens allmänna syfte att bereda konsumenten ett grundskydd i sådana avseenden som är av särskild betydelse för honom. Den utgör också ett viktigt komplement till de regler som tidigare har föreslagits beträffande säljarens ansvar för oriktig uppgift om varan och för farliga egenskaper hos denna. Under remissbehandlingen har inte heller riktats någon allmän invändning mot att regleringen ges den inriktning som utredningen har förordat. Jag anser därför att de tvingande reglerna om befintligt-skick-klausulens verkan bör utformas med utgångspunkt från utredningens förslag.

Fall 1 i förslaget gäller betydelsen av att säljaren har lämnat positivt oriktiga uppgifter om varan. Enligt utredningens mening bör en allmän friskrivning av den typ som en befintligt-skick-klausul representerar inte tillåtas inverka på säljarens ansvar för sina uppgifter om varan enligt 7 § första stycket. Med hänsyn till att 9 § så gott som uteslutande får betydelse vid köp av begagnade varor anser utredningen det onödigt att låta paragrafen formellt omfatta också den situation som regleras i 7 § andra stycket, nämligen att den felaktiga uppgiften härrör från varans tillverkare eller annan som i tidigare säljled har tagit befattning med varan.

Remissinstanserna har i allmänhet godtagit utredningens förslag såvitt avser fall 1. Några instanser berör dock förhållandet mellan 7 och

9 §§. Föreningen Sveriges tingsrättsdomare menar att säljarens ansvar för oriktiga uppgifter inte behöver uttryckligen nämnas i 9 §, eftersom denna fråga är reglerad redan i 7 §. Näringslivet anser att 9 § inskränker den möjlighet att friskriva sig från ansvar för riktigheten av en uppgift som tillkommer säljaren enligt 7 § första stycket utredningens lagförslag.

För egen del finner jag i likhet med utredningen naturligt att det ansvar som säljaren har för vilseledande uppgifter enligt 7 § första stycket skall kunna göras gällande mot honom, även om varan har sålts "i befintligt skick". Säljaren bör med andra ord inte få åberopa en sådan klausul för att komma ifrån sitt ansvar för riktigheten av uppgifter han har lämnat om varan. Däremot bör han även vid försäljning av vara i befintligt skick kunna utnyttja den rättelsemöjlighet som står honom till buds enligt 7 § första stycket andra punkten. Vidare bör han givetvis kunna framhålla att han inte kan svara för att en lämnad uppgift är riktig och därigenom motverka att köparen vilseleds. Detta bör emellertid inte kunna ske genom en rent allmän formulering utan han måste hänföra sig till en viss konkret uppgift. Enligt min mening får det anses följa redan av 7 § jämförd med 2 § första stycket att säljaren inte kan friskriva sig från sitt ansvar för uppgifter om varan genom att sälja denna i befintligt skick. Detta gäller både uppgifter som härrör från honom själv och sådana uppgifter från tredje man som han svarar för enligt 7 § andra stycket. Någon lagregel om att säljarens ansvar enligt 7 § består även vid försäljning i befintligt skick behövs enligt min mening inte. I tydlighetens intresse bör dock i regeln om säljarens ansvar vid försäljning på sådana villkor tas upp en erinran om innehållet i 7 §.

I 9 § *första punkten* utredningens lagförslag behandlas vidare det fallet att säljaren har underlåtit att lämna en för köparen väsentlig upplysning om varan (fall 2). Om säljaren har underlåtit att lämna upplysning om sådan egenskap hos varan som köparen ägt räkna med och säljaren måste ha känt till, har köparen enligt den föreslagna regeln trots förekomsten av en befintligt-skick-klausul rätt att utöva sina befogenheter vid fel i varan. Förslaget i denna del har i huvudsak godtagits vid remissbehandlingen fransett ett par anmärkningar av formell natur. Näringslivet har emellertid invänt att bestämmelsen fått en sådan utformning att den täcker flera fall än utredningen avsett. Särskilt har påpekats att uttrycket "ägt räkna med" kan ge upphov till tvister mellan parterna.

Som jag har anfört vid 7 § bör någon allmän regel om verkan av säljarens underlåtenhet att lämna upplysning om varan inte tas upp i lagen. Däremot anser jag i likhet med utredningen starka skäl tala för att denna fråga regleras när det gäller att precisera räckvidden av en befintligt-skick-klausul. Det missbruk av sådana klausuler som ofta på-

talats gäller särskilt sådana fall då säljaren förtigit för köparen väsentliga upplysningar om varans beskaffenhet och därefter till sitt fredande åberopat att han genom den berörda klausulen generellt friskrivit sig i detta hänseende.

Som utredningen framhåller bör regeln främst täcka fall då säljaren svikligen eller i strid mot tro och heder förtigit omständighet som är väsentlig för köparen (jfr 48 § köplagen). Till denna del utgör regeln närmast en kodifiering av gällande rätt. Förslaget syftar emellertid även till att täcka fall där säljaren inte har handlat på ett sådant oederligt sätt att köpet kan förklaras ogiltigt enligt 33 § avtalslagen. Detta synes mig lämpligt. En säljare som vill åberopa en befintligt-skick-klausul bör enligt min mening få finna sig i en viss upplysningsplikt mot köparen. Upplysningsplikten bör dock inte avse andra egenskaper hos varan än sådana som köparen med hänsyn till omständigheterna haft grundad anledning att räkna med och som säljaren faktiskt har haft vetskap om. Det bör alltså inte vara tillräckligt att säljaren bort ha sådan vetskap.

Mot bakgrund av det nu anförda föreslår jag att det som ett fall där köparen vid försäljning i befintligt skick skall kunna göra gällande felpåföljder anges, att varan inte är sådan som köparen haft anledning att räkna med samt säljaren måste ha känt till detta men underlåtit att upplysa köparen därom. Frågan vad köparen haft anledning att räkna med skall bedömas objektivt och med hänsyn till samtliga omständigheter vid köpet. Härvid får exempelvis en sådan omständighet som priset stor betydelse. Även vid köp till lågt pris av en begagnad vara i befintligt skick bör dock köparen kunna utgå från att varan kan användas för sitt ändamål, om inte annat framgår av omständigheterna vid köpet. Om säljaren underlåter att upplysa om ett för honom känt grundläggande funktionsfel, exempelvis att en tvättmaskin inte värmer vattnet, kan alltså regeln bli tillämplig. Säljarens kännedom skall ha omfattat dels varans beskaffenhet i åsyftat hänseende, dels de faktiska omständigheter som har gett köparen anledning att räkna med att varans beskaffenhet var en annan.

Det av utredningen uppställda fallet 3, dvs. att varan är i väsentligt sämre skick än köparen haft skäl att förutsätta (9 § *andra punkten*), har vid remissbehandlingen kritiserats från flera håll. Sveriges advokatsamfund anser regeln kunna försvåra handeln med begagnade varor och förordar att den utgår. Näringslivet menar att bestämmelsen sträcker sig för långt och att den bör ges en mer objektiv utformning. M föreslår å andra sidan att 9 § kompletteras med en regel motsvarande 8 § sista punkten för att hindra att det inom den reguljära bilhandeln gjorda åtagandet att en begagnad bil vid försäljningen skall vara i trafiksäkert skick inskränks till nackdel för konsumenten.

Som framgår av vad utredningen anför till stöd för bestämmelsen

syftar denna inte minst på förhållandena inom handeln med begagnade bilar. Den utgör en försiktig vidareutveckling av en princip i fråga om betydelsen av befintligt-skick-klausuler som har kommit till uttryck i nyare rättspraxis. Jag har för egen del svårt att inse att bestämmelsen i dess föreslagna utformning skulle i nämnvärd grad försvåra handeln med begagnade varor. De farhågor härför som har uttryckts av advokatsamfundet synes mig överdrivna. Jag vill understryka att bestämmelsen bara är avsedd att tillämpas när köparen med fog kan hävda att varans beskaffenhet står i uppenbart missförhållande till priset och övriga omständigheter. Denna fråga skall givetvis bedömas objektivt. Det av utredningen anförda exemplet ur rättspraxis (NJA 1971 s. 51) torde rätt väl belysa de fall där tillämpning av regeln kan komma i fråga. Med hänsyn till det anförda anser jag att utredningens förslag i denna del kan godtas. Någon jämkning av regelns lydelse för att ge den en mer "objektiv utformning" synes mig inte vara behövlig. Inte heller behöver någon motsvarighet till 8 § sista punkten tas in här. Däremot bör i tydlighetens intresse hänvisas till 8 § så att det klart framgår att denna paragraf i och för sig är tillämplig även vid försäljning i befintligt skick.

I specialmotiveringen till 1 § har jag framhållit att lagen bör vara tillämplig även vid försäljning på auktion. Är de allmänna förutsättningarna för lagens tillämpning uppfyllda, kan alltså köparen exempelvis åberopa 9 § för den händelse säljaren vid försäljning i befintligt skick underlåtit att lämna sådan upplysning om varan som enligt denna bestämmelse konstituerar felansvar. Oavsett auktionsvillkoren bör köparen vidare kunna åberopa 9 § andra punkten, om varan är i väsentligt sämre skick än köparen med hänsyn till förhållandena vid försäljningen haft skäl att förutsätta. Av naturliga skäl kan dock beträffande köp på auktion inte fästas samma avseende vid att varan förvärvats till överpris som i fråga om köp i allmänhet då klausulen "i befintligt skick" kommit till användning. Det anförda innebär att det i en del situationer ställer sig fördelaktigare för en köpare att stödja sig på konsumentköplagens regler om försäljning i befintligt skick än att falla tillbaka på köplagens dispositiva regler om köp på auktion (48 §).

10 §

I paragrafen ges en bestämmelse om bevisbördan för uppkomsten av fel i varan, när säljaren eller annan för hans räkning lämnat garanti för viss tid beträffande denna. Paragrafen motsvarar 6 § utredningens lagförslag.

Utredningen. Efter diskussion av möjligheterna att rättsligt normera innehållet i garantier beträffande konsumtionsvaror (4.2.5) föreslår utredningen att lagen — bortsett från regler om köparens befogenheter

mot säljaren vid bristande fullgörelse av åtaganden att avhjälpa fel (4 §) — endast skall innehålla en bestämmelse om bevisbördan, när varan avviker från garanti som har avgetts för viss tid beträffande varan. Bestämmelsen föreslås få det innehålllet att, om säljaren eller annan för hans räkning genom utfästelse att avhjälpa fel eller annan garanti åtagit sig att svara för varan under viss angiven tid och varan inte överensstämmer med vad som följer av garantin, köparen skall få göra gällande befogethet enligt 4 eller 5 §, om det inte måste antas att avvikelser beror av olyckshändelse eller omständighet som är att hänföra till köparen.

Den föreslagna bestämmelsen skall enligt utredningen täcka två fall. Den bör till en början vara tillämplig då säljaren (eller tredje man) visserligen inte åtagit sig något ansvar för varans funktionsduglighet under garantitiden men ett ansvar för att varan var utan fel vid tidpunkten för farans övergång (44 § köplagen). Garantier av sådant slag medför enligt rådande uppfattning en presumtion för att ett fel som visar sig under garantitiden fanns "in nuce" vid farans övergång. Säljaren måste således visa att varan vid denna tidpunkt var fri från fel. Till denna del åsyftar bestämmelsen närmast att kodifiera den princip som i berörda hänseende ansetts gälla sedan länge. Bestämmelsen bör emellertid också gälla i sådana fall då säljaren (eller tredje man) åtagit sig att svara för varans funktionsduglighet under den angivna garantitiden eller med andra ord för att varan har sådan kvalitet att den fortsätter att vara användbar under hela denna tid (s. k. funktionsgarantier). En stor del av de garantier som numera lämnas vid köp av varaktiga konsumtionsvaror har denna mer vidsträckt innebörd. Gränsen mellan de två huvudtyperna av garantier är inte sällan oklar. Enligt utredningens mening är det dock varken nödvändigt eller lämpligt att i lagen göra en skarp skillnad mellan de två olika kategorierna, eftersom bestämmelsen bara syftar till att reglera frågan om bevisbördan beträffande uppkomsten av fel som framträder under garantitiden. Utanför tillämpningsområdet för 6 § faller sådana situationer då säljaren (eller tredje man) enbart förklarat sig "garantera" varan utan att närmare ange i vilket avseende och för vilken tid "garantin" är avsedd att gälla. Att sådana "blanka" garantier inte täcks av 6 § framgår av att det enligt lydelsen förutsätts att utfästelsen är försedd med uttrycklig tidsbestämning i fråga om garantins giltighet. Utredningen påpekar också att 6 § har ett något mer inskränkt tillämpningsområde än 4 § eftersom den i motsats till sistnämnda paragraf bara avser att reglera de fall där den som har gjort ett avhjälpningsåtagande samtidigt utfäst sig att svara för varan under viss tid. I praktiken torde emellertid de flesta avhjälpningsåtaganden vara förenade med tidsbestämda garantier av nu avsedd typ.

För att 6 § skall träda i funktion förutsätts att varan inte överensstämmer med vad som följer av garantin. Huruvida en sådan avvikelse föreligger får enligt utredningen på vanligt sätt avgöras efter om-

ständigheterna. En tvättmaskin värmer inte upp vattnet till erforderlig temperatur, en TV-apparat visar ingen eller dålig bild etc. Det ankommer på köparen att lägga fram bevis för att varan inte fungerar tillfredsställande eller eljest avviker från garantigivarens utfästelse. Utredningen understryker att paragrafen inte syftar till att precisera vilka krav köparen kan ställa på varan.

Är de berörda förutsättningarna för tillämpning av 6 § uppfyllda, får köparen enligt förslaget göra gällande befogenhet enligt 4 eller 5 §. Innefattar garantin exempelvis ett åtagande att avhjälpa fel och avhjälps inte detta inom skälig tid efter det att köparen framställt anspråk på grund av felet eller avlämnas inte inom samma tid felfri vara i den felaktigas ställe, kan köparen göra gällande befogenhet som sägs i 4 §, t. ex. häva köpet, om felet är av väsentlig betydelse för honom. Innefattar garantin inte något avhjälpningsåtagande, kan han utöva befogenhet enligt 5 § under de förutsättningar som anges där.

Den lättnad i bevisbördan som 6 § avser att bereda köparen kommer till uttryck i sista ledet av paragrafen ("om det ej måste antagas att avvikelser beror av olyckshändelse eller omständighet som är att hänföra till köparen"). Utredningen framhåller att det bör ankomma på säljaren att visa att felet beror på något förhållande för vilket köparen svarar, dvs. olyckshändelse eller annan omständighet som är att hänföra till denne, t. ex. vanvård eller alltför intensivt utnyttjande av varan. I fråga om annan garanti än funktionsgaranti ankommer det på säljaren att visa att felet inte fanns ens "in nuce" vid farans övergång. Med tanke på att det ofta kan vara svårt för säljaren att förebringa utredning om vad som inträffat under tid då köparen haft varan i sin besittning krävs inte att säljaren presterar full bevisning beträffande felets uppkomst. Han måste emellertid göra sannolikt att felet beror på omständighet för vilken köparen svarar.

Från uttrycket "avvikelsen beror av olyckshändelse eller omständighet som är att hänföra till köparen" bör enligt utredningen skiljas det i 3 § första stycket förekommande uttrycket "beror ej detta av köparen eller händelse för vilken han står faran". Det senare uttrycket åsyftar i motsats till det förra de problem som är förknippade med frågan om farans övergång (17 § köplagen), dvs. särskilt spørsmålet om skyldighet att erlagga köpeskillingen trots att varan skadats före avlämnandet.

*Remissyttrandena.*¹ *Sveriges advokatsamfund* anser att utformningen av 6 § inte är tillfredsställande. Enligt paragrafen tilläggs köparen rätt att i garantifallen utöva sina befogenheter enligt 4 och 5 §§, om inte avvikelser från felfri leverans beror av olyckshändelse eller omständighet som är att hänföra till köparen. Detta måste anses vara alltför vittgående. Säljaren får inte ens det skydd som allmänt anses böra föranle-

¹ Se även 5.2.5.

das av force majeure. Särskilt i betraktande av att en hävning i senare delen av garantitiden måste lända säljaren till betydande skada och olägenhet måste det anses vara mycket rimligt att åtminstone det force majeure-skydd som regelmässigt tillkommer säljaren också finns i en konsumentköplag. Det torde inte finnas något bärande skäl för att ge säljaren en så ogynnsam ställning som enligt förslaget.

Handelskamrarnas nämnd och näringslivet understryker vad som anförts i betänkandet om att en varas skick efter avlämnandet i stor utsträckning är beroende av hur brukaren handhar denna. Det kan ofta vara svårt för säljaren att förebringa utredning om vad som inträffat under tid då köparen haft varan i sin besittning. Den normala bevisregeln är ju för övrigt att den som har besittningen till saken har bevisbördan för att saken inte skadats genom casus. Med hänsyn härtill bör det inte heller krävas att säljaren presterar full bevisning beträffande fellets uppkomst. Han bör endast behöva göra sannolikt, att felet beror på omständighet för vilken köparen svarar.

KO framhåller att bestämmelsens karaktär av bevisbörderegeln bör anges klarare.

Föredraganden. Enligt rådande uppfattning anses bevisbördan i fråga om en varas eventuella felaktighet som huvudregel ankommer på den av parterna som har varan i sin besittning. Har köparen mottagit varan, åligger det följaktligen honom att styrka ett påstående att varan är behäftad med fel. Om annat inte avtalats, har han härvid att visa att varan var felaktig redan vid den tidpunkt då varan för dess förstörelse övergick på honom, dvs. i regel vid den tid då varan levererades till honom. Detta följer av den i 44 § köplagen uttalade regeln att bedömningen av om en vara är felaktig i princip skall ske med hänsyn till varans beskaffenhet vid den tid då varan övergick på köparen (se 2.2.1).

En garanti varigenom säljaren åtar sig att svara för varan under viss tid anses i regel inte innebära något avsteg från principen i 44 § köplagen. Den tidpunkt som skall vara avgörande för felbedömningen är alltså även i dessa fall tiden för varans övergång på köparen. Som förut nämnts anses däremot garantin medföra en presumption för att ett fel som uppträder under garantitiden fanns "in nuce" vid denna tidpunkt. Bevisbördan för att felet har uppkommit senare och beror på köparen eller på olyckshändelse åvilar i enlighet härmed säljaren. På köparen ankommer endast att visa att varan är felaktig i den mening att den avviker från vad som följer av garantin.

Det kan i och för sig ifrågasättas om det från konsumentskyddssynpunkt finns tillräcklig anledning att — som utredningen föreslår — genom en tvingande regel lagfästa den princip som sedan länge ansetts gälla i fråga om en tidsbestämd garantis inverkan i bevisbördhänseende. Som utredningen understryker bör emellertid dess förslag inte

ses enbart som en bekräftelse av rådande praxis. Den föreslagna bevisbörderegeln syftar till att täcka också sådana moderna garantier där säljaren (eller tredje man) har åtagit sig att svara för varans funktionsduglighet under den angivna garantitiden (s. k. funktionsgarantier) och där alltså säljarens ansvar för fel inte är beroende av att detta i någon form förelåg redan vid tiden för varans övergång. Med en sådan vidare syftning skapar bestämmelsen otvivelaktigt en värdefull möjlighet att motverka friskrivningsklausuler som ålägger köparen en betungande bevisbörda och därigenom avsevärt minskar värdet av det skydd som garantin enligt sitt materiella innehåll avser att bereda köparen.

Utredningens förslag har i allmänhet inte föranlett någon erinran från remissinstansernas sida. Sveriges advokatsamfund anser dock utformningen av paragrafen vara mindre tillfredsställande, eftersom regeln inte bereder säljaren det skydd som anses böra tillkomma denne vid force majeure.

För egen del anser jag starka skäl tala för att en regel med det innehåll utredningen har föreslagit tas in i konsumentköplagen. Den invändning som advokatsamfundet har riktat mot bestämmelsen synes mig inte vara bärkraftig. Problemet i vad mån omständigheter som kan karakteriseras som force majeure skall tillåtas inverka på köparens möjligheter att utöva sina befogenheter mot säljaren enligt 4 och 5 §§ har berörts i olika sammanhang i det föregående. Problemet synes knappast ha någon aktualitet såvitt gäller den bevisbörderegeln som föreslås i 10 §. Eftersom lagen inte syftar till att normera innehållet i garanti som avges beträffande varan, möter det i och för sig inte något hinder att vid utformningen av en garanti inskränka dess giltighet med hänsyn till force majeure. Vilken verkan en sådan begränsning får är att bedöma enligt 4 och 5 §§. Av 10 § följer endast att en ansvarsfriskrivning som pålägger köparen en tyngre bevisbörda beträffande uppkomsten av fel i varan än som sägs i paragrafen blir utan verkan.

Med hänsyn till det anförda föreslår jag att den nu berörda bevisfrågan regleras i huvudsaklig överensstämmelse med förslaget. Som påpekas av KO bör dock bestämmelsens karaktär av bevisbörderegeln framhävas tydligare. Också i övrigt bör dess lydelse jämkas i formellt avseende. Regeln bör i enlighet härmed ges det innehållet, att, om säljaren eller annan för hans räkning genom garanti eller liknande utfästelse åtagit sig att svara för varan under viss angiven tid, varan skall anses behäftad med fel, om den inte överensstämmer med vad som följer av utfästelsen och det inte måste antas att avvikelser beror på olyckshändelse eller annan omständighet som är att hänföra till köparen.

I fråga om bestämmelsens innebörd vill jag tillägga följande. Med orden "eller liknande utfästelse" avses att markera att det för bestämmelsens giltighet saknar betydelse om åtagandet har betecknats som "ga-

ranti" eller på annat sätt. I praktiken torde regeln väsentligen bli tillämplig på tidsbestämda garantier varigenom säljaren eller annan för hans räkning har åtagit sig att avhjälpa fel i varan. Beträffande de krav som bör ställas på säljarens bevisskyldighet i fråga om uppkomsten av fel som omfattas av utfästelsen vill jag hänvisa till vad utredningen har anfört.

11 §

I paragrafen regleras frågan om köparens reklamationsplikt vid fel i varan. Paragrafen motsvarar 11 § utredningens lagförslag.

Utredningen. I enlighet med vad utredningen har anfört i sina allmänna överväganden (4.2.8) har i 11 § tagits in regler om vilka krav som bör ställas på köparen i fråga om hans skyldighet att reklamera med anledning av fel i varan. Reglerna rör dels frågorna när, hur och var reklamation skall ske (första stycket), dels påföljden av att reklamationsplikten inte iakttagits (andra stycket). Några motsvarande regler om köparens reklamationsplikt vid dröjsmål ingår inte i förslaget (jfr SOU 1972: 28 s. 126).

Vad gäller reklamationstidens längd framhåller utredningen att 52 § köplagen vid civilt köp kräver att köparen reklamerar "utan oskäligt uppehåll" efter det att han märkt eller bort märka felet. Att köparen också vid konsumentköp bör tillerkännas skälig tid för fullgörande av underrättelseplikten är enligt utredningen uppenbart. Vid bedömningen av vad som skall räknas som "skälig tid" gör sig huvudsakligen två synpunkter gällande. Å ena sidan bör köparen inte helt kunna undandra sig att vidta någon åtgärd för att konstatera om varan är i avtalat skick. Å andra sidan bör han kunna åberopa även t. ex. tillfälliga hinder, såsom sjukdom, som giltig ursäkt för att han inte märkt ett fel i varan och påtalat detta hos säljaren. För köparen kan det även framstå som tveksamt, om felet är sådant att han kan åberopa det mot säljaren. Det kan därför ofta vara nödvändigt för honom att rådgöra med någon som är insatt i reklamationsfrågor för att avgöra, om han skall påtala felet hos säljaren. Att i konsumentköplagen närmare precisera i vad mån de angivna synpunkterna skall tillmätas betydelse för avgörande av hur lång tid en köpare i det särskilda fallet skall ha till sitt förfogande för att inte gå miste om sina befogenheter enligt lagen, låter sig av naturliga skäl inte göra. Liksom vid tillämpning av 52 § köplagen får allt efter omständigheterna avgöras, huruvida felet är sådant att det bort märkas tidigare än köparen enligt cgen uppgift uppmärksammat det och i vad mån köparens personliga förhållanden bör inverka på bedömningen av om ett dröjsmål med framställande av anmärkning mot varan kan anses ligga inom den tid som skäligen bör stå honom till buds. Enligt utredningens mening bör omständigheter av sist nämnda slag tillmätas förhållandevis

stor betydelse vid konsumentköp. Kraven på köparens skyldighet att undersöka varan måste åtminstone beträffande varaktiga konsumtionsvaror genomsnittligt sättas ganska lågt. Utredningen föreslår med hänsyn till det anförda att reklamationstidens längd i konsumentköplagen anges på det sättet, att köparen för fullgörande av reklamationsplikten medges skälig tid efter det att han märkt eller bort märka felet.

Beträffande reklamationens innehåll har utredningen i sina allmänna överväganden intagit den ståndpunkten att köparens reklamationsplikt vid konsumentköp bör inskränkas till en skyldighet att göra s. k. neutral reklamation. I förhållande till vad som f. n. gäller vid civila köp innebär förslaget den skillnaden att konsumentköplagen inte som villkor för köparens rätt att häva köpet ställer upp krav på sådan särskild hävningsförklaring som avses i 52 § andra stycket köplagen. Den tvingande bestämmelsen lämnar således öppet inom vilken tid köparen behöver ge till känna om han önskar häva köpet. Ett villkor som inskränker köparens befogenhet härvidlag är enligt 2 § ogiltigt. Skulle köparen dröja oskäligt länge med att meddela sin eventuella avsikt att häva köpet, bör det enligt utredningen stå säljaren fritt att avkräva köparen besked härom. Denne bör i så fall vara skyldig att ge till känna sin inställning i hävningsfrågan. Även om en interpellationsrätt av nämnda slag undantagsvis kan bli aktuell, anser utredningen inte någon lagbestämmelse i ämnet vara behövlig.

Utredningen framhåller att kravet på s. k. neutral reklamation innebär att köparen i meddelandet till säljaren inte behöver klargöra vilket anspråk han ämnar rikta mot denne på grund av felct. Det bör emellertid inte vara tillräckligt att köparen i allmänna ordalag säger sig vara missnöjd med köpet. Av underrättelsen bör framgå att han inte är beredd att nöja sig med den levererade varan och i vilket hänseende denna enligt hans mening är felaktig. För flertalet köpare torde ett så beskaffat reklamationskrav enligt utredningen framstå som naturligt och kunna fullgöras utan nämnvärda svårigheter. I lagtexten bör det sagda lämpligen komma till uttryck på det viset att köparen åläggs att "underrätta säljaren om felet" inom den tid som angetts i det föregående. Någon viss form för reklamationen bör inte krävas. Den bör följaktligen kunna ske såväl muntligen som skriftligen.

Utredningen föreslår med hänsyn till det anförda att som huvudregel i fråga om köparens reklamationsplikt föreskrivs att, om köparen på grund av fel i varan vill göra gällande befogenhet som sägs i 4, 5 eller 10 §, han skall underrätta säljaren om felet inom skälig tid efter det att han märkt eller bort märka detta (11 § första punkten). Beträffande den närmare innebörden härav anför utredningen följande. Eftersom bestämmelsen sträcker sig längre till köparens förmån än motsvarande regel i köplagen, kommer den att bli tillämplig oavsett om köpavtalet innehåller villkor som ställer högre krav på reklamationsplikten eller inte

(jfr 2 §). Av den föreslagna formuleringen följer vidare motsatsvis att underlåtenhet av köparen att iaktta sådan särskild ordning för reklamationssskyldighetens fullgörande som kan ha föreskrivits i köpavtalet, t. ex. att reklamation skall ske skriftligen eller inom viss fixerad, kortare tid, inte är av beskaffenhet att beröva köparen hans rättigheter, om han fullgjort sin i konsumentköplagen föreskrivna reklamationssskyldighet. Med uttrycket "befogenhet som sägs i 4, 5 eller 10 §" åsyftas inte bara sådan i någon av dessa paragrafer nämnd rättighet som tillkommer köparen enligt den tvingande lagen utan också motsvarande rättighet enligt köplagen. Har köparen uppfyllt konsumentköplagens krav på reklamation bör han således vara bibehållen också vid sådan befogenhet enligt köplagen som han i enlighet med 2 § andra stycket äger utöva i stället för motsvarande befogenhet i konsumentköplagen.

Beträffande frågan vem reklamationen skall riktas till framhåller utredningen att köparen i första hand skall vända sig till säljaren — eller någon som är behörig att företräda honom (jfr även 1 § andra stycket). Av skäl som anförts i utredningens allmänna överväganden bör emellertid underrättelsen i stället kunna lämnas till den som för säljarens räkning åtagit sig att avhjälpa fel i varan. En bestämmelse härom har tagits in i andra punkten av 11 § första stycket. Bestämmelsen är tillämplig såväl när avhjälpningsåtagandet gjorts av varans tillverkare (inom eller utom landet) som när det gjorts av annan, t. ex. generalagenten för utländsk tillverkare. Det krävs emellertid att åtagandet gjorts "för säljarens räkning". I fråga om detta uttryck hänvisas till vad som anförts under 4 § tredje stycket. Liksom i fråga om reklamation till säljaren bör beträffande reklamation som riktas till exempelvis varans tillverkare kunna krävas att köparen lämnar nödvändiga uppgifter om när och var köpet skedde.

Den av utredningen föreslagna regeln om påföljden av att köparen inte iakttar sin reklamationsplikt (andra stycket) har getts det innehållet att, om köparen försummar att lämna underrättelse som sägs i första stycket, han förlorar rätten att göra gällande befogenhet som avses där. Kravet på att köparen "försummat" sin reklamationsplikt innebär att oaktsamhet skall ligga honom till last i detta hänseende.

Det synes utredningen knappast erforderligt att i konsumentköplagen meddela några föreskrifter om de fall som behandlas i 53 § köplagen, dvs. att säljaren förfarit svikligt eller visat grov vårdslöshet. Att denna paragraf skall vinna tillämpning även vid konsumentköp torde utan vidare stå klart. Några mot paragrafen stridande avtal torde i praktiken inte förekomma. Däremot kan möjligen uppkomma tvekan huruvida den i 54 § föreskrivna preskriptionstiden om ett år för framställande av anmärkning mot en vara skall äga tillämpning också vid konsumentköp. En del garantier och liknande utfästelser beträffande konsumtionsvaror avges för kortare tid än ett år. Den omständigheten att garantitiden är

kortare än den i köplagen föreskrivna preskriptionstiden har emellertid i praxis inte ansetts beta köparen rätt att reklamera även efter garantitidens utgång men inom preskriptionstiden, såvida annat inte framgår av garantin eller följer av omständigheterna. Detsamma bör enligt utredningens uppfattning gälla vid konsumentköp. Någon uttrycklig bestämmelse härom synes dock knappast behövas. En särskild fråga är om köparen vid tidsbestämd garanti äger åberopa även fel som visar sig efter garantitidens men före preskriptionstidens utgång. Huruvida så är möjligt får avgöras med hänsyn till garantins innehåll och omständigheterna i övrigt.

Remissyttrandena. Som framgår av den tidigare redogörelsen (5.2.8) har den av utredningen föreslagna regleringen av köparens reklamationsskyldighet vid fel i varan i allmänhet godtagits av remissinstanserna. Beträffande de anmärkningar av allmän natur som riktats mot förslaget får likaledes hänvisas till den förut lämnade redogörelsen. I övrigt har förslaget endast föranlett kommentarer rörande den formella avfattningen av reglerna. *Näringslivet* betonar det önskvärda i att fel reklameras så fort som möjligt och anser att 10 § bör justeras så att tidsfristen anges med uttrycket "utan oskäligt uppehåll". *Hovrätten för Västra Sverige* menar att det bör framgå av lagtexten att köparen inte enbart skall underrätta säljaren om att varan är behäftad med fel utan även vara skyldig att klart ange, att han inte är beredd att nöja sig med varan. Hovrätten påpekar även att med uttrycket "befogenhet som sägs i 4, 5 eller 10 §" åsyftas inte bara sådan i någon av dessa paragrafer nämnd rättighet som tillkommer köparen enligt den tvingande lagen utan också motsvarande rättighet enligt köplagen. Detta bör enligt hovrätten framgå av lagtexten. Ett liknande påpekande görs av *Föreningen Sveriges tingsrättsdomare*.

Näringslivet betonar att det är angeläget att paragrafen inte försvårar rationalisering av reklamationsrutinerna. Regeln får sålunda inte medföra att reklamation normalt inte skall kunna begäras på särskilda blanketter, användbara för optisk läsning eller för behandling på annan rationell väg. Utredningen har sökt ta hänsyn till sådana önskemål genom att i motiven uttala, att lagregeln inte skall omöjliggöra att önskemål om visst förfarande framställs. Däremot får inte "önskemålen" enligt utredningen utformas så att köparen lider rättsförlust därest anvisningarna inte följs. Detta motivuttalande tillgodoser inte tillräckligt garantigivarens berättigade önskemål om att normalt få detaljerade skriftliga reklamationer. Härtill kommer att det ligger i den enskilde konsumentens intresse att reklamation görs skriftligt, eftersom det är konsumenten som har bevisbördan för att reklamation verkligen skett. Skulle inte lagregeln anpassas så att det blir lättare att standardisera reklamationsrutinerna i angivet avseende, måste problemet i vart fall uppmärksammas vid den

information som kommer att lämnas beträffande konsumentköplagen. Denna information till allmänheten bör under angivna förutsättningar klargöra, att det är i båda parterns intresse att konsumenterna i normalfallet verkligen följer garantigivarens önskemål. Samma synpunkter på informationen gör sig gällande beträffande kravet att reklamation skall ske snabbt.

Föredraganden. Som jag har framhållit i den allmänna motiveringen (6.2.8) bör konsumentköplagen uppta vissa regler om köparens reklamationsplikt vid kontraktsbrott av säljaren. Regleringen bör begränsas till att avse reklamationsskyldigheten vid fel i varan. Härvidlag bör, som tidigare anförts, göras det avsteget från nuvarande dispositiva regler i ämnet att det i 52 § andra stycket köplagen uppställda kravet på särskild hävningsförklaring inte upprätthålls vid konsumentköp. Reklamationsplikten inskränks således till ett krav på s. k. neutral reklamation. Vad gäller den närmare utformningen av konsumentköplagens regler om reklamation vill jag anföra följande.

I fråga om reklamationstidens längd delar jag de synpunkter som utredningen har anført. Att i lagen fixera längden av denna tid anser jag inte vara lämpligt. Även om det beträffande vissa typer av köp skulle kunna bestämmas en "normal" frist för reklamationspliktens fullgörande, är förhållandena uppenbarligen så växlande att en regel med sådant innehåll måste förses med förbehåll beträffande omständigheterna i det enskilda fallet. Jag förutsätter emellertid att KO och näringslivets organisationer vid förhandlingar om utformningen av standardformulär för särskilda branscher överväger i vilken mån det är möjligt och lämpligt att ange reklamationstidens längd i olika typsituationer. I lagtexten bör med hänsyn till det anförda endast utsägas att reklamation skall ske inom skälig tid. Någon anledning att, som näringslivet förordar, ersätta detta uttryck med orden "utan oskäligt uppehåll" anser jag inte föreligga.

Utgångspunkten för reklamationstiden bör i enlighet med förslaget vara den tidpunkt då köparen märkt eller bort märka felet. Frågan vid vilken tidpunkt köparen bort märka ett fel sammanhänger med vilka krav man bör ställa på dennes undersökning av varan. Som utredningen har anført bör åtminstone beträffande serietillverkade varaktiga konsumtionsvaror dessa krav sättas ganska lågt. Den omständigheten att en konsument först efter viss tids användning av exempelvis en symaskin får anledning att pröva en viss funktion hos maskinen och därvid konstaterar att denna inte är tillfredsställande bör sålunda inte anses innebära att konsumenten har försummat sin skyldighet att undersöka varan.

Vad gäller reklamationens innehåll har redan påpekats att konsu-

mentköplagen endast bör ställa upp krav på s. k. neutral reklamation. I den av utredningen föreslagna lagtexten anges detta med att köparen skall "underrätta" säljaren om felet. Jag godtar utredningens förslag också på denna punkt. Någon ytterligare precisering av reklamationskravet i lagtexten synes mig inte vara nödvändig. Som utredningen framhåller bör av underrättelsen framgå dels att köparen inte godtar den levererade varan, dels i vilket avseende han anser att den är felaktig. Det bör således inte räcka att köparen i största allmänhet säger sig vara missnöjd med varan. Å andra sidan behöver köparen inte i reklamationen precisera vilka anspråk han ämnar rikta mot säljaren på grund av felet.

Som har utvecklats i den allmänna motiveringen bör av konsumentköplagen framgå att den i 54 § köplagen föreskrivna ettåriga preskriptionstiden inte får underskridas genom avtal. Detta föranleder ett tillägg till den av utredningen föreslagna reklamationsregeln.

Mot bakgrund av det anförda förordar jag att som huvudregel föreskrivs att, om köparen vill göra gällande befogenhet på grund av fel i varan, han skall underrätta säljaren om felet inom skälig tid efter det att han märkt eller bort märka detta, dock ej senare än ett år från det han mottog varan (*första stycket första punkten*). Som utredningen påpekar är denna regel förmånligare för köparen än 52 § köplagen. Detta innebär att det för konsumenten kommer att saknas anledning att åberopa köplagen på denna punkt (jfr 2 § konsumentköplagen). Konsumentköplagens reklamationsregel bör vara tillämplig både när köparen vill göra gällande befogenhet enligt denna lag och när han önskar hänföra sig till motsvarande regler i köplagen. För att klargöra detta har i förhållande till utredningens förslag gjorts den formella ändringen att orden "befogenhet som sägs i 4, 5 eller 10 §" bytts ut mot uttrycket "befogenhet på grund av fel i varan".

Bestämmelsen riktar sig i första hand mot sådana klausuler i köpekontrakt och garantibevis m. m. som stipulerar viss kortare reklamationsfrist för att köparen skall få utöva befogenhet på grund av fel. Av första stycket första punkten jämförd med andra stycket framgår emellertid att regeln har en vidare innebörd. Den tar sålunda även sikte på sådana formföreskrifter som i övrigt kan ha förknippats med viss reklamationsklausul i standardformulär, t. ex att reklamation skall ske skriftligen, att garantisedel skall företes vid reklamation osv. Lagen lägger visserligen inte hinder i vägen för att säljaren rekommenderar visst förfaringssätt från köparens sida vid reklamation. Det kan ofta ligga i köparens intresse att följa en sådan rekommendation. Sålunda kan köparen exempelvis genom att förete garantisedel undvika invändningar från säljarens sida som går ut på att varan över huvud taget inte härrör från denne. En klausul som till en rekommendation av nämnda slag

knyter den rättsföljden att köparen vid underlåtenhet att iaktta vad säljaren rekommenderar går miste om sina rättigheter blir emellertid ogiltig enligt konsumentköplagen.

Den till reklamationsregeln fogade preskriptionsföreskriften har som förut nämnts till syfte att hindra att den i 54 § köplagen angivna ettårsfristen underskrids i avtalsvillkor. Föreskriften har samma innebörd som dess motsvarighet i köplagen. Jag anser det inte nödvändigt att i den tvingande bestämmelsen göra uttryckligt undantag för det fallet att säljaren har gjort sig skyldig till svikligt förfarande.

Väljer köparen att reklamera skriftligen, följer av 18 § att meddelande som sänds med posten går på mottagarens risk. Uppenbarligen kan det från bevissynpunkt vara till fördel för köparen att reklamera skriftligen och sörja för bevisning om att meddelandet har avsänts.

Till huvudregeln om köparens skyldighet att reklamera hos säljaren har i *första stycket andra punkten* utredningens lagförslag fogats en bestämmelse om rätt för köparen att i stället lämna underrättelsen om felet till den som för säljarens räkning har åtagit sig att avhjälpa fel i varan, t. ex. tillverkare som lämnat garanti beträffande varan för viss tid. Regeln har nära samband med den av utredningen föreslagna bestämmelsen i 4 § tredje stycket, enligt vilken säljaren ansvarar för bristande fullgörande av sådant åtagande att avhjälpa fel som gjorts av tredje man för säljarens räkning. Ett väsentligt motiv för förslaget att ge köparen valfrihet i fråga om vem reklamationen skall riktas till är att köparen i fall av berörda slag annars lätt riskerar att till följd av särskild klausul om reklamation i köpekontrakt e. d. gå miste om sina rättigheter enligt lagen, därför att han reklamerat hos fel adressat.

Som jag har anfört i den allmänna motiveringen är utredningens förslag i denna del ett viktigt komplement till huvudregeln om köparens skyldighet att reklamera hos säljaren. Förslaget har i allmänhet tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissinstanserna. Även för egen del anser jag den föreslagna regeln vara värdefull från konsument-skyddsynpunkt. Jag biträder därför förslaget.

I de flesta fall torde det ligga närmast till hands för köparen att vända sig till säljaren med en reklamation. Föredrar han att rikta underrättelsen direkt till exempelvis tillverkaren, när denne har avgett särskild garanti beträffande varan, bör tillverkaren givetvis kunna begära upplysning av köparen om när och var köpet skett. Utan sådan upplysning kan tillverkaren nämligen i regel inte bedöma om reklamationen har skett i rätt tid och om garantin gäller. I fråga om de krav som skall ställas på reklamationen bör samma principer gälla som vid reklamation hos säljaren.

Har köparen reklamerat hos tillverkaren enligt den nu föreslagna bestämmelsen, uppkommer fråga om säljaren vid tillämpning av 4 § första stycket skall kunna begära att få tillfälle att själv avhjälpa felet, innan

köparen får göra gällande befogenhet som föreskrivs där. Till denna fråga återkommer jag i specialmotiveringen till 13 §.

I 11 § *andra stycket* anges påföljden av att köparen inte iakttar sin reklamationskyldighet. Bestämmelsen överensstämmer, bortsett från en redaktionell ändring, med utredningens förslag.

Köparens förhållande till varans tillverkare m. fl.

12 §

Paragrafen behandlar köparens skadeståndsrätt mot varans tillverkare eller annan, som för säljarens räkning har åtagit sig att avhjälpa fel i varan, i fall då åtagandet inte fullgörs. Paragrafen motsvarar 12 § utredningens lagförslag.

Som tidigare berörts intar utredningen en restriktiv hållning till att ålägga säljaren eller tredje man skadeståndsskyldighet vid konsumentköp genom tvingande regler. Vid behandlingen av frågan om säljarens skadeståndsansvar har jag förklarat mig i princip dela utredningens ståndpunkt såvitt avser köparens befogenheter mot säljaren (6.2.6). Den tvingande regel om köparens rätt till ersättning för utgift till följd av dröjsmål eller fel som föreslås i 6 § innefattar dock viss utvidgning av köparens skadeståndsrätt mot säljaren i förhållande till vad utredningen har föreslagit. Av skäl som har redovisats i det föregående (6.2.7) anser jag motsvarande återhållsamhet i fråga om åläggande av skadeståndsansvar inte vara lika påkallad såvitt avser köparens befogenheter mot tredje man (varans tillverkare m. fl.). Jag delar således inte utredningens uppfattning att skadeståndsskyldighet för tredje man enligt lagen skall inträda bara vid grov vårdslöshet från dennes sida. Enligt min mening bör tredje mans ansvar i de två fall som föreslås reglerade i lagen, dvs. underlåtenhet att fullgöra ett åtagande att avhjälpa fel och lämnande av vilseledande uppgift om varan, sträckas ut att gälla även vid försummelse som inte är att anse som grov. De berörda bestämmelserna (12 och 14 §§) bör avfattas med utgångspunkt härifrån.

I utredningens förslag anges som en grundläggande förutsättning för inträde av skadeståndsskyldighet enligt 12 § att varans tillverkare eller annan för säljarens räkning har åtagit sig att avhjälpa fel i varan. Denna förutsättning stämmer i sak överens med motsvarande rekvisit i 4 § tredje stycket. Också jag finner det naturligt att skadeståndsansvaret i denna del inriktas på åtaganden av berörda slag. I praktiken kommer regeln väsentligen att få betydelse i fall då tillverkaren eller annan gjort ett garantiåtagande för viss tid beträffande varan, vilket vidarebefordrats till köparen i samband med köpet. Alla garantier bör emellertid inte träffas av regeln. Utfästelser som inte innefattar ett åtagande att avhjälpa fel utan endast en tillförsäkran angående exempelvis varans kvalitet bör falla utanför 12 §. Detsamma gäller sådana service- eller re-

parationsåtaganden av tredje man som är helt fristående från köpavtalet.

Ett väsentligt syfte med den av utredningen föreslagna regeln är att bereda köparen ett minimiskydd mot sådana klausuler varigenom tredje man har friskrivit sig från skadeståndsansvar i samband med ett åtagande att avhjälpa fel. I enlighet med sin restriktiva attityd till att ålägga tredje man skadeståndsansvar genom tvingande regler förordar utredningen att 12 § skall uttryckligen begränsas till fall då den som gjort åtagandet förklarat att han helt eller delvis fritar sig från skadeståndsskyldighet. Föreligger ingen friskrivning, får skadeståndansvaret bedömas enligt allmänna rättsgrundsatser, dvs. enligt den allmänna culpa-regeln (jfr 2 §).

Den syn på paragrafens funktion som utredningen redovisar hänger naturligen nära samman med förslaget att skadeståndansvaret för tredje man skall inträda bara vid grov vårdslöshet från dennes sida. Utvidgas ansvaret till fall av försummelse som inte är att anse som grov, minskar behovet av att markera regelns karaktär av minimiskydd. Enligt min mening finns det inte anledning att uttryckligen begränsa paragrafens tillämplighet till fall då avhjälpningsåtagandet förenats med en friskrivningsklausul. I praktiken torde den dock få störst betydelse i sådana fall. Att det alltid står köparen fritt att återropa avtal eller andra rättsregler som är förmånligare för honom framgår av 2 §.

En tredje förutsättning för att 12 § skall bli tillämplig är enligt utredningens förslag att tredje man har visat grov försummelse vid fullgörande av vad han har åtagit sig. Som redan nämnts anser jag att lagen inte bör ställa upp krav på att försummelsen är grov. Även försummelse av mindre allvarligt slag bör omfattas av regeln.

Skadeståndsskyldighet bör enligt utredningen inträda oavsett skadans omfattning. Köparen kan med andra ord kräva ersättning för sin förlust till följd av garantigivarens försummelse även om förlusten enbart rör bagatellartade utgifter eller kostnader. Med den utvidgning av garantigivarens ansvar som jag förordar bör i enlighet med vad jag har anfört i den allmänna motiveringen ansvaret begränsas till sådana fall då köparen lidit skada som inte är att anse som ringa. Härigenom undviks tvister om småbelopp där det för köparen är av underordnat intresse att erhålla ekonomisk kompensation från tredje mans sida. Vidare minskas risken för att en skadeståndsbestämmelse av förevarande slag leder till betydande administrativa kostnader för skadereglering utan motsvarande fördel för köparkollektivet. Som jag påpekat vid behandlingen av frågan om säljarens ersättningsskyldighet (6 §) bör dock någon nedre beloppsgräns inte sättas ut i lagen. I vilken utsträckning det för olika branscher kan visa sig lämpligt att i fråga om olika typer av förlust närmare precisera skadeståndansvarets omfattning får avgöras genom överläggningar mellan KO och näringslivets organisationer.

Jag förordar mot bakgrund av vad nu anförts att 12 § ges det innehållet att, om varans tillverkare eller annan för säljarens räkning åtagit sig att avhjälpa fel i varan och visar försummelse vid fullgörande av åtagandet, han skall ersätta köparen dennes skada, om den inte är ringa. Beträffande bestämmelsens närmare innebörd vill jag framhålla följande.

En första förutsättning för att bestämmelsen skall bli tillämplig är som nyss nämnts att ett åtagande att avhjälpa fel gjorts för säljarens räkning av antingen tillverkaren eller annan. I fråga om innebörden av uttrycket "för säljarens räkning" hänvisas till vad som har anförts under 4 §. Frågan hur långt ansvaret för den som gjort åtagandet sträcker sig, dvs. vilka felsituationer som omfattas av utfästelsen (material- och fabriktionsfel etc.) och vilka begränsningar som i övrigt gäller i fråga om åtagandets räckvidd (giltighetstid, viss del av varan ej omfattad av åtagandet etc.) regleras inte i lagen. Det står alltså i princip tredje man fritt att avgöra vilket ansvar han skall ta på sig, och paragrafen ger bara köparen ett skydd för det fall att åtagandet inte har fullgjorts.

Vad som skall räknas som "försummelse" vid fullgörande av ett avhjälpningsåtagande får avgöras enligt sedvanliga kriterier. I händelse av tvist torde det få ankomma på köparen att visa att den som gjort åtagandet visat försumlighet.

Som exempel på situationer då 12 § kan bli tillämplig kan nämnas fall då reparationen av varan tar oskäligt lång tid i anspråk. Detsamma gäller situationer då reparationen utförts på ett så otillfredsställande sätt att felet inte blivit avhjälpt eller t. o. m. förvärrats. Även ren passivitet från tredje mans sida, t. ex. underlåtenhet att över huvud taget vidta någon åtgärd för att avhjälpa felet, kan naturligen aktualisera tillämpning av 12 §.

Skadeståndsansvaret omfattar, till skillnad från vad som gäller enligt 6 §, även annat än direkta utgifter. Skadestånd kan alltså ifrågakomma t. ex. för värdeminskning som föranleds av att felet inte blir vederbörligen avhjälpt. Vidare kan ersättning krävas för följdskador av olika slag, under förutsättning att kravet på adekvat kausalitet är uppfyllt. Som exempel kan nämnas stilleståndsansättning när reparation av en bil har tagit längre tid i anspråk än köparen skäligen bör godta. Att regeln inte gäller personskada eller skada på annan egendom än den sålda varan framgår av 19 §.

Begränsningen till fall av skada som är ringa medför bl. a. att vissa i och för sig ersättningsgilla kostnader inte kan utkrävas med stöd av 12 §. Frågan vilka kostnader som skall anses som ringa får avgöras med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Bl. a. bör förhållandet mellan skadan och köpeskillningens storlek beaktas. Uppenbart är att kostnader som tillhoppa understiger något tiotal kronor oftast blir att betrakta som ringa oavsett köpeskillningens storlek.

Köparens rätt till skadestånd enligt denna paragraf är inte beroende av att han förgäves försökt göra påföljder gällande mot säljaren. Om tredje man försummar att fullgöra ett åtagande att avhjälpa fel, kan köparen alltså fritt välja om han skall yrka hävning, prisavdrag e. d. enligt 4 § eller fordra skadestånd enligt förevarande paragraf. Han kan givetvis vända sig både mot säljaren och mot tredje man och exempelvis yrka hävning i förhållande till den förre samt ersättning för följdskada av den andre. Han kan dock naturligtvis inte få ersättning i form av skadestånd för ett fel som redan kompenserats genom exempelvis prisavdrag.

Det bör påpekas att 12 § är avsedd att vinna tillämpning oavsett hur rättsförhållandet mellan säljaren och den som har gjort utfästelsen är närmare beskaffat. Stundom förekommer exempelvis att en tillverkare i förhållande till återförsäljaren har förbehållit sig att tillverkarens garanti beträffande varan får utlämnas endast till köpare som förvärvar varan inom viss tid efter det att den har lämnat tillverkarens fabrik. Säljs varan med tillverkargarantin i strid mot ett sådant förbehåll från tillverkarens sida, kan denne ställa återförsäljaren till ansvar för att han har handlat i strid mot avtalet. Däremot bör förhållandet i princip inte kunna inverka på köparens möjlighet att kräva skadestånd av tillverkaren enligt denna paragraf, om köparen var i god tro när han tog emot garantin.

13 §

I paragrafen behandlas köparens reklamationsplikt i förhållande till tredje man som gjort sådant åtagande som sägs i 12 §. Bestämmelsen motsvarar 13 § utredningens lagförslag.

Utredningen. Vad gäller köparens situation då utfästelse av tredje man att avhjälpa fel i varan innehåller föreskrift om köparens reklamationsplikt framhåller utredningen att något behov knappast föreligger av att införa en allmän föreskrift om köparens reklamationsplikt av det slag som 11 § representerar. Det primära syftet med en tvingande regel i ämnet bör i stället vara att skapa ett minimiskydd mot alltför rigorösa föreskrifter om reklamationsplikt i garantiformulär. Som en grundläggande förutsättning för tillämpningen av den indispositiva regeln bör således gälla att ett åtagande är förenat med villkor om att underrättelse om fel eller anspråk på fullgörande av åtagandet skall framställas inom viss tid eller eljest i viss ordning. Är åtagandet inte förknippat med något sådant villkor, får reklamationsfrågan bedömas enligt allmänna civilrättsliga principer. Självfallet bör det dock — liksom i fråga om övriga regler i konsumentköplagen — stå köparen fritt att åberopa sig på den tvingande regeln även i detta fall (se 2 §).

Av en köpare som vill framställa anspråk på fullgörande av avhjälpningsåtagande bör enligt utredningens åsikt inte kunna krävas annat än

att han har underrättat antingen den som gjort åtagandet eller säljaren om felet inom skälig tid efter det att han märkt eller bort märka detta. Härvidlag bör alltså gälla detsamma som i fråga om köparens reklamationsplikt i förhållande till säljaren enligt 11 §. Vad som har anförts under sistnämnda paragraf beträffande de krav som bör ställas på köparen såvitt avser den tid inom vilken reklamation skall ske, reklamationens form och innehåll samt hos vem reklamation skall ske äger motsvarande tillämpning på underrättelse som köparen lämnar enligt 13 §.

Med hänsyn till det anförda föreslår utredningen att i 13 § föreskrivs att, om åtagande som sägs i 12 § är förenat med villkor om att underrättelse om fel eller anspråk på fullgörande av åtagandet skall framställas i viss ordning, köparen utan hinder av att denna inte iakttagits äger kräva att åtagandet fullgörs, om han lämnat underrättelse enligt 11 § till antingen den som gjort åtagandet eller säljaren. Vad gäller den närmare innebörden av regeln hänvisar utredningen i första hand till vad som anförts beträffande reklamationsregeln i 11 §. Härutöver framhålls följande.

Syftet med bestämmelsen är att köparen skall vara bibehållen vid sin rätt att kräva fullgörande av ett avhjälpningsåtagande, även om han inte uppfyllt de speciella krav på reklamation som är föreskrivna i t. ex. ett garantibevis. Han skall således inte göra någon rättsförlust, om han exempelvis underlåter att följa en föreskrift i ett sådant bevis om att detta skall fyllas i och sändas in till tillverkaren. En annan sak är att tillverkaren givetvis kan kräva att köparen på något sätt gör antagligt när och var han köpt varan. Härvidlag kan liksom i det fall som avses i 11 § självfallet förteckande av en garantisedel vara av stor betydelse i bevishänseende.

Utredningen påpekar att den tid för vilken ett avhjälpningsåtagande gäller ibland kan vara mycket kort. Tvekan kan därför någon gång uppkomma huruvida en i t. ex. ett garantibevis angiven tidrymd för framställande av anspråk på grund av fel är att uppfatta som en garantitid eller en reklamationsfrist. Understiger tidrymden en månad torde "garantitiden" i själva verket ofta vara liktydig med en reklamationsfrist. Är den angivna tidsperioden längre, t. ex. tre månader, torde det däremot regelmässigt vara fråga om en garantitid och inte om en reklamationsfrist. Utredningen anmärker att 13 § inte innefattar något ställningstagande till frågan om vad som skall gälla, om köparen framställer anmärkning mot varan efter utgången av den tid för vilken ett avhjälpningsåtagande gäller.

Remissyttrandena. Utredningens förslag kommenteras bara av ett fåtal instanser. KO ställer sig i sak bakom förslaget. Han påpekar att utredningens uttalande att köparen enligt 13 § inte skall göra någon rättsförlust därför att han underlåtit att följa en föreskrift i ett garantibevis

om att detta skall fyllas i och sändas till tillverkaren berör den praktiskt viktiga frågan om hur en garanti träder i kraft. Enligt KO:s mening bör man överväga att låta detta komma till mer konkret uttryck i lagen. *Hovrätten för Västra Sverige* anser att paragrafen bör formuleras om så att den gäller både fall där villkor finns om att underrättelse skall framställas i viss ordning och fall där sådant villkor inte uppställts. *Näringslivet* framhåller att det i många fall är nödvändigt att reklamation sker direkt till säljaren. I andra fall då tredje man utfärdat garanti och även övertagit ansvaret för misslyckade reparationer torde det för vissa system vara nödvändigt att garantigivaren kan räkna med att alla reklamationer går direkt till honom. *Näringslivet* tillstyrker att köparen för att vara bevarad vid sin rätt skall kunna reklamera endera till säljaren eller garantigivaren. Om köparen vänt sig till garantigivaren med sin reklamation men vill rikta anspråk också mot säljaren, måste emellertid denne kunna begära att få tillfälle att själv avhjälpa felet sedan han blivit underrättad av köparen om dennes anspråk. Detta är viktigt då köparen såsom inom bilbranschen kan vända sig till vilken auktoriserad verkstad som helst i landet för en garantireparation. Denna fördel för köparen med nuvarande system måste anses vara av stor praktisk betydelse för konsumenterna och det kan inte vara i dessas intresse att försvåra ett bibehållande av systemet. Motsvarande bör i andra fall gälla när köparen har vänt sig till säljaren med sin reklamation men senare vill rikta anspråk direkt mot garantigivaren.

Föredraganden. Den regel om köparens reklamationsplikt i förhållande till tredje man som utredningen föreslår utgör ett värdefullt komplement till reklamationsbestämmelserna i 11 §. Regeln är av betydelse främst när åtagandet förenats med vissa villkor om ordningen för reklamation. Det finns emellertid enligt min mening inte tillräckliga skäl att begränsa regelns räckvidd till sådana situationer. Som utredningen har anfört bör det stå köparen fritt att åberopa den tvingande regeln även i fall då villkor av nyssnämnda typ saknas. På grund av det nu anförda förordar jag att det i 13 § föreskrivs, att köparen har rätt att kräva fullgörande av åtagande som avses i 12 §, om han har lämnat underrättelse enligt 11 § till den som har gjort åtagandet eller till säljaren.

Med anledning av KO:s påpekande om önskvärdheten av att lagen behandlar frågan hur en garanti träder i kraft vill jag erinra om att jag i det föregående (6.2.5) har avvisat tanken på en reglering av de allmänt avtalsrättsliga spörsmål som KO syftar på. Som vidare framhållits under 4 § innebär konsumentköplagens regler inte någon inskränkning av köparens rätt att hävda att en garanti inte omfattas av köpavtalet. I konsekvens härmed står det honom givetvis fritt att i fråga om en av tredje man avgiven garanti inta den ståndpunkten att han inte är bunden av garantin. Skulle köparen vilja utnyttja det erbjudande som innefattas i

garantin, synes han emellertid knappast samtidigt kunna hävda att han inte är bunden av de villkor i fråga om t. ex. ordningen för framställande av anspråk med vilka garantigivaren förknippat erbjudandet. Genom 13 § ges köparen ett grundskydd i nämnda avseende, vilket han kan åberopa om garantin i och för sig anses gälla för honom.

Beträffande den närmare innebörden av paragrafen vill jag i första hand hänvisa till vad som har anförts i fråga om 11 § och till vad utredningen har uttalat i fråga om förevarande bestämmelse. Vad särskilt angår tillämpningen av den princip om köparens valfrihet i fråga om reklamation hos säljaren eller garantigivaren som kommer till uttryck i 11 och 13 §§ vill jag ytterligare påpeka följande.

Har tredje man gjort ett garantiåtagande för säljarens räkning och uppkommer fel som täcks av garantin, kan köparen enligt lagen förfara på olika sätt för att påtala felet (här bortses från möjligheten att han förklarar sig inte vara bunden av garantin). Vill köparen rikta anspråk mot säljaren, har han att iaktta vad som föreskrivs i 11 §. Han kan då välja mellan att underrätta säljaren eller garantigivaren om felet. Vänder han sig direkt till säljaren med sin anmärkning mot varan, torde reklamationen ofta få tolkas antingen som en begäran om avhjälpande av felet eller som en önskan att utöva någon av de befogenheter som anges i 4 § första stycket. Eftersom köparen i sådant fall får anses ha "framställt anspråk på grund av felet", börjar den tid att löpa som enligt denna paragraf står säljaren till buds för att rätta felet. Sker inte rättelse inom den föreskrivna tiden, kan köparen utöva de befogenheter som står honom till buds enligt 4 §. Reklamerar köparen i stället direkt hos garantigivaren blir läget att bedöma på motsvarande sätt. Reklamationen torde i regel få uppfattas som en begäran av köparen att felet skall rättas. En sådan begäran är i sin tur liktydig med att köparen "framställt anspråk på grund av felet". Också i detta fall börjar följaktligen den tid som enligt 4 § står säljaren till buds för att avvärja hävning eller annan påföljd att löpa. Det får förutsättas att garantigivaren underrättar säljaren om reklamationen i sådan tid att denne inte saknar all möjlighet att själv ombesörja rättelse, t. ex. genom leverans av gillt gods. Några lagregler synes inte behövliga för att tillgodose säljarens intresse i detta hänseende, utan frågan bör lämpligen regleras genom överenskomme mellan säljaren och garantigivaren.

Vill köparen i den beskrivna situationen å andra sidan rikta sitt anspråk mot garantigivaren, har han att iaktta vad som sägs i 13 §. Även i detta fall kan han vända sig till antingen garantigivaren eller säljaren med sin reklamation. Eftersom konsumentköplagen — bortsett från skadestandsregeln i 12 § — inte reglerar köparens förhållande till garantigivaren, uppkommer inte några problem motsvarande dem som aktualiseras av det i 4 § uppställda kravet på att säljaren skall ha beretts skälig tid för rättelse från det att köparen "framställt anspråk på grund av fe-

let". Det bör tilläggas att 13 § bara rör reklamation som är nödvändig för att kräva fullgörande av garantigivarens åtagande. Någon motsvarande regel med tanke på köparens skadeståndsrätt enligt 12 § har inte ansetts erforderlig.

14 §

Paragrafen innehåller en regel om köparens skadeståndsrätt mot tredje man som lämnat vilseledande uppgift om varan. Den motsvarar 14 § utredningens lagförslag.

Utredningen. Som tidigare nämnts (4.2.7) anser utredningen att köparen genom en tvingande regel bör ges rätt att kräva skadestånd av tillverkare eller annan tredje man, som genom oriktig uppgift om varan föranlett köparen att förvärva denna, trots att den inte svarar mot uppgiften. Regeln är att se som ett komplement till köparens möjlighet att i denna situation göra gällande påföljd mot säljaren enligt 7 och 10 §§ i utredningens förslag. Enligt utredningens mening bör förutsättningarna för tredje mans skadeståndsansvar i stort sett överensstämma med dem som i motsvarande situation gäller i fråga om säljarens skadeståndsskyldighet. Liksom beträffande säljarens ansvar enligt 7 § andra stycket bör ansvar enligt 14 § komma i fråga endast såvitt avser uppgift som lämnats av varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan. Vidare bör krävas att uppgiften lämnats av tredje man för egen eller säljarens räkning och att det är fråga om sådan uppgift om varans beskaffenhet eller användning som lämnats på varans förpackning eller i annons eller annat meddelande, som är avsett att komma till allmänhetens eller köparens kännedom. Eftersom det knappast förekommer att tredje man lämnar uppgift om varan vid köpets ingående, behöver denna form av uppgiftslämnande inte nämnas i 14 §. Även i fråga om kraven på uppgiftens oriktighet samt på orsakssambandet mellan uppgiften och köpet bör enligt utredningen råda överensstämmelse mellan säljarens ansvar enligt 7 § och tredje mans ansvar enligt 14 §. I subjektivt hänseende bör tredje mans ansvar inte sträcka sig längre än till fall av uppsåt eller grov vårdslöshet från uppgiftslämnarens sida. Härigenom vinnns överensstämmelse med vad som i detta hänseende krävs enligt regeln om säljarens skadeståndsansvar i 10 § utredningens lagförslag.

Enligt utredningens mening bör någon motsvarighet till den rättelse- och friskrivningsmöjlighet som tillkommer säljaren enligt 7 § inte tas upp i 14 §. Utredningen framhåller att det i 7 § första stycket uppställda kravet på att rättelsen skall vara tydlig endast sällan torde kunna uppfyllas i fråga om felaktig uppgift från tredje mans sida. Skulle undantagsvis rättelse ske — tillverkaren har exempelvis i en senare annons rättat felaktig uppgift som förekommit i en tidigare annons — får till-

verkarens ansvar bli beroende av huruvida, trots rättelsen, köparen kan göra antagligt att den tidigare, oriktiga uppgiften inverkat på köpet. Inte heller i övrigt bör öppnas möjlighet för varans tillverkare eller annan tredje man att i samband med lämnande av en uppgift uttryckligen friskriva sig från ansvar för dess riktighet. Skälen till att en sådan friskrivning under vissa förutsättningar tillerkänns giltighet, om den görs av säljaren beträffande uppgift som lämnas av honom, äger inte utan vidare tillämpning på det fallet att uppgiften lämnas av tredje man. Av varans tillverkare bör uppenbarligen kunna krävas att han inte lämnar oriktiga uppgifter om sina produkter och att han vid behov undersöker hur det förhåller sig med riktigheten av viss ifrågasatt uppgift, innan den sprids genom reklam o. d. Detsamma gäller den som i egenskap av generalagent för en tillverkare lämnar uppgifter om dennes produkter. Enligt utredningen kan den ståndpunkt som sålunda intagits inte anses innebära någon oskäligen hårdhet mot varans tillverkare eller annan nu åsyftad tredje man i jämförelse med vad som föreslås gälla för varans återförsäljare. Till inte ringa del torde avsaknaden av en rättelse- eller friskrivningsmöjlighet för den som hör till den förra kategorin uppvägas av kravet på kausalitet mellan den oriktiga uppgiften och köparens inköp. Utredningen erinrar vidare om att 14 § endast behandlar skadeståndspåföljden i händelse av en felaktig uppgift från tredje mans sida och att denna påföljd förutsätter uppsåt eller grov vårdslöshet, medan 7 § i första hand reglerar köparens möjlighet att häva köpet etc. I sammanhanget anmärks att den omständigheten att 14 § inte upptar någon motsvarighet till den rättelse- och friskrivningsmöjlighet som ges säljaren i 7 § första stycket inte innebär att tredje man utsätter sig för risk att bli skadeståndsskyldig så snart en uppgift som härrör från honom inte är helt korrekt. Lämnas uppgiften på sådant sätt att därav framgår att tredje man inte påtar sig något ansvar för uppgiftens riktighet, blir någon tillämpning av 14 § inte aktuell, eftersom denne i nämnda fall inte kan sägas ha "lämnat oriktig uppgift" om varan.

Remissyttrandena. Som framgår av den tidigare redogörelsen (5.2.7) har utredningens förslag i allmänhet godtagits av remissinstanserna. I tre hänseenden riktas dock anmärkningar mot förslaget. *Reklamutredningen* (majoriteten) anser att tredje mans ansvar bör sträckas ut att gälla även uppgift som är uppenbart vilseledande (jfr även de under 7 § redovisade remissuttalandena i denna del). *KO* och *TCO* framhåller att ansvar bör inträda även vid vårdslöshet som inte är att bedöma som grov. Enligt *näringslivets* mening är det otillfredsställande att någon rättelsemöjlighet av det slag som tillkommer säljaren enligt 7 § första stycket inte står tredje man till buds.

Föredraganden. Jag har i den allmänna motiveringen (6.2.7) förklarat mig dela utredningens uppfattning att köparens skydd vid konsument-

köp bör stärkas bl. a. genom en tvingande regel om skadeståndsrätt mot tredje man som har lämnat ovederhäftiga uppgifter om varan. Av skäl som närmare utvecklats i det sammanhanget anser jag att tredje mans skadeståndsansvar såtillvida bör utvidgas i förhållande till vad utredningen har föreslagit att ansvar bör inträda även när uppgiften lämnats av vårdslöshet som inte är att anse som grov. I fråga om bestämmelsens utformning i övrigt vill jag framhålla följande.

Förutsättningarna för tredje mans skadeståndsansvar beträffande ovederhäftiga uppgifter om varan bör som utredningen påpekar vara väsentligen desamma som beträffande säljarens ansvar i motsvarande situation. Detta gäller såväl avgränsningen av ansvaret med hänsyn till uppgiftens karaktär som andra spørsmål rörande omfattningen av ansvaret. Som framgår av vad som har anförts beträffande 7 § förordar jag att säljarens ansvar skall omfatta inte bara uppgifter som är att beteckna som oriktiga utan också uppgifter som är vilseledande utan att i och för sig vara direkt felaktiga. Denna utvidgning av säljarens ansvar i jämförelse med utredningens förslag gäller både uppgifter som han själv lämnar och uppgifter som härrör från tredje man. De skäl som har åberopats för utvidgningen av säljarens ansvar på denna punkt äger enligt min mening giltighet också i fråga om tredje mans ansvar. Jag föreslår därför att motsvarande ändring görs i 14 §.

Med anledning av näringslivets påpekande om frånvaron av rättelse- och friskrivningsmöjlighet för tredje man enligt 14 § (jfr 7 § första stycket andra punkten) vill jag till en början erinra om att jag inte har funnit anledning att ta upp den av utredningen föreslagna friskrivningsregeln i 7 §. Vidare må framhållas att det föreligger en avsevärd praktisk skillnad mellan det fallet att uppgiften lämnas av säljaren och att den lämnas av exempelvis varans tillverkare. Säljaren står i direkt kontakt med köparen och har därigenom möjlighet att på ett tydligt sätt rätta till ett eventuellt misstag utan nämnvärd olägenhet för denne. Varans tillverkare vänder sig däremot uteslutande till konsumentkollektivet som sådant genom bl. a. reklam i olika former. Tillverkaren har därför betydligt mindre möjligheter än säljaren att på ett för den enskilde köparen tydligt sätt korrigera en missvisande uppgift. Med hänsyn härtill och till vad utredningen i övrigt har anført ansluter jag mig till den uppfattning som har kommit till uttryck i utredningens förslag i nu förevarande hänseende. Detta innebär att någon motsvarighet till 7 § första stycket andra punkten inte bör tas in i 14 §. I likhet med utredningen vill jag betona att det sagda inte innebär att tillverkaren saknar varje möjlighet att förebygga skadeståndsskyldighet med anledning av en felaktig uppgift som har kommit till konsumenternas kännedom. Det är givetvis önskvärt att en sådan uppgift så tydligt och snabbt som möjligt läggs till rätta så att inte konsumenterna förleds att köpa varor under påverkan av felaktiga föreställningar. Har uppgiften korrigerats, t. ex. genom tyd-

liga dementier i senare annonser, bör det ankomma på köparen att göra antagligt att uppgiften trots detta inverkat på hans köp.

Med hänsyn till det anförda föreslår jag att i 14 § föreskrivs att, om varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, för egen eller säljarens räkning på varans förpackning eller i annons eller annat meddelande, som är avsett att komma till allmänhetens eller köparens kännedom, uppsåtligt eller av vårdslöshet lämnat vilseledande uppgift om varans beskaffenhet eller användning och uppgiften kan antas ha inverkat på köpet, han skall ersätta skada som därigenom tillfogas köparen. Beträffande den närmare innebörden av paragrafen får i första hand hänvisas till 7 §. Härutöver finns anledning påpeka följande.

Bestämmelsen har avfattats med tanke på den situationen att uppgiften härrör från en viss person. En information av identiskt slag kan emellertid ha lämnats av flera personer vilka hör till den krets av ansvariga som anges i paragrafen. I så fall kan solidarisk skadeståndsskyldighet bli aktuell (jfr 5 kap. 6 § skadeståndslagen). Har olika uppgifter av vilseledande natur lämnats från skilda håll, får för varje särskild uppgift prövas om den kan antas ha inverkat på konsumentens köp av varan.

Den krets av ansvariga som åsyftas i 14 § är densamma som anges i 7 § andra stycket. Den inkluderar även utländsk tillverkare, vilket kan få betydelse i fråga om t. ex. felaktig uppgift på varans förpackning eller i sådan broschyr angående varan som medföljer denna vid köpet.

Som utredningen har påpekat lämnas inte några uppgifter av t. ex. varans tillverkare direkt till köparen vid köpets ingående (jfr 7 § första stycket). I 14 § saknas därför motsvarighet till de i 7 § intagna orden "vid köpet" vid beskrivningen av de olika sätt på vilka en upplysning kan ha bringats till konsumentens kännedom. För tredje mans del förutsätts således att köparen fått informationen antingen genom påskrift på varans förpackning eller i annons eller annat meddelande som är avsett att komma till allmänhetens eller köparens kännedom, t. ex. reklambroschyr angående varan.

Vad som skall räknas som vårdslöshet från tredje mans sida får avgöras enligt vanliga kriterier. Något krav på att vårdslösheten skall vara särskilt svår ställs inte upp. Vid bedömningen av om vårdslöshet föreligger kan varans typ och uppgiftens betydelse för dess användning vara av betydelse. Särskilt stora krav på kontroll av upplysningens riktighet bör ställas när det gäller varor av skyddskaraktär, t. ex. flytvästar och skyddshjälm. Detsamma gäller information om varor som skall användas av barn. Uppgifter som lämnas i form av en varudeklaration tillmäts ofta särskild betydelse av konsumenten och i fråga om dem bör därför också fordras speciell noggrannhet från uppgiftslämnarens sida. Om uppgiftslämnaren har fått motta flera klagomål på att en vara inte motsvarar viss uppgift som har lämnats om den, bör det i regel kunna anses

vårdslöst om han fortsätter att lämna uppgiften utan att kontrollera dess vederhäftighet.

Kravet på kausalitet mellan den vilseledande uppgiften och köpet har samma innebörd som i 7 §. Köparen kan således inte grunda ett skadeståndsyrkande mot exempelvis varans tillverkare på en vilseledande uppgift som han inte fäst någon vikt vid eller inte ens haft kännedom om före köpet.

Liksom 12 § är 14 § inte förenad med någon begränsning såvitt avser skadans art (jfr dock 19 §). Föreligger de förutsättningar som anges i paragrafen, är tredje man skyldig att ersätta även följdförlust. Tredje mans ansvar för förlust till följd av en vilseledande uppgift sträcker sig således längre än säljarens skadeståndsansvar i motsvarande situation (6 §). Någon begränsning för fall av ringa skada uppställs inte i 14 §.

I fall då både 7 och 14 §§ är tillämpliga, exempelvis därför att säljaren har återopat en vilseledande uppgift av tillverkaren, har köparen möjlighet att vända sig mot dem bägge. Har han fått viss kompensation av säljaren, t. ex. i form av prisavdrag, kan han dock givetvis inte få ersättning i motsvarande hänseende i form av skadestånd från tillverkaren. Däremot kan han exempelvis, sedan köpet hävts, kräva ersättning av tillverkaren för följdförlust i samband därmed.

Någon motsvarighet till den i 13 § upptagna regeln om reklamation har inte ansetts behövlig med tanke på den situation som regleras i 14 §.

Särskilda bestämmelser om kreditköp

15 §

Paragrafen reglerar verkan av klausul varigenom köparen vid kreditköp fransäger sig rätt att framställa invändningar på grund av köpet mot krav på betalning av ny borgenär, som förvärvar säljarens fordran på köpeskillingen. Regeln motsvarar 15 § utredningens lagförslag.

Utredningen. Utredningen framhåller att tillämpningsområdet för en skyddsregel beträffande "cut-off"-klausuler, dvs. villkor varigenom köparen avsäger sig rätt att framställa invändning mot den som förvärvar säljarens fordran på köpeskillingen, av naturliga skäl bör vara avgränsat till kreditköp. Någon definition av "kreditköp" torde inte behövas i lagen. Den avgränsning som åsyftas kan enklast uttryckas på det viset att i lagtexten ställs upp krav på att säljaren lämnat köparen anstånd med erläggande av köpeskillingen eller del därav. För regelns giltighet bör således inte krävas att det formellt rör sig om ett avbetalningsköp i den mening som detta begrepp har i avbetalningsköplagen.

Huvudsyftet med en skyddsregel i fråga om "cut-off"-klausuler bör enligt utredningen vara att tillförsäkra köparen rätt att mot finansören göra gällande samma invändningar på grund av köpet som han äger göra mot säljaren. Mot den nye borgenären bör köparen sålunda oav-

sett förekomsten av en sådan klausul kunna åberopa att säljaren har gjort sig skyldig till dröjsmål med leverans av varan eller att denna är behäftad med fel samt att köparen på grund härav önskar innehålla köpeskillingen, göra avdrag på denna eller eventuellt häva köpet. Det sagda får betydelse inte bara i fråga om invändningar av nyssnämnda slag (s. k. causainvändningar) utan också beträffande köparens rätt att i övrigt hävda att han av särskild anledning inte är skyldig att stå fast vid köpet, t. ex. därför att detta är ogiltigt enligt allmänna avtalsrättsliga regler (28—34 §§ avtalslagen).

Enligt utredningens mening bör regeln om verkan av cut-off-klausuler inte göras beroende av att köparen inom viss särskild tid meddelar den nye borgenären att han vill framställa invändning på grund av köpet. Det saknas visserligen inte exempel på att man i utlandet vid reglering av problemet har infört en bestämmelse om att köpare, som inte lämnar ny borgenär något meddelande inom viss kortare tidsfrist, går miste om invändningsrätten mot borgenär som i god tro förvärvat fordringen (jfr SOU 1972: 28 s. 134 och 205). För utredningen framstår dock ett sådant system inte som en från konsumentskyddssynpunkt tillfredsställande lösning.

Utredningen anför vidare att en tvingande regel om verkan av cut-off-klausuler inte bör vara så rigorös att den allvarligt minskar säljarens möjligheter att finansiera kreditköp genom överlåtelse eller pantsättning av sin fordran mot köparen. Detta skulle kunna bli följden, om regeln utformades så att den nödgade finansiären att i händelse av invändning från köparens sida inte bara avstå från vidare krav på köpeskillingen utan också betala tillbaka vad han redan uppburit därav. En tillfredsställande avvägning mellan köparens och säljarsidans intressen kan enligt utredningen göras på det viset att regeln fränkänner cut-off-klausuler verkan såvitt avser krav på betalning av ny borgenär. Köparen bör således inte kunna åberopa den tvingande regeln till stöd för att från finansiären återkräva redan erlagd betalning, t. ex. om han gjort några avbetalningar och därefter befinnes ha rätt att häva köpet.

Utredningen föreslår med hänsyn till det anförda att i 15 § tas in en bestämmelse av innehåll att, om säljaren lämnar köparen anstånd med erläggande av köpeskillingen eller del därav, köpet inte får förenas med villkor varigenom köparen helt eller delvis avstår från rätten att framställa invändningar på grund av köpet mot krav på betalning av ny borgenär, till vilken säljaren överlåter sin fordran hos köparen eller hos vilken säljaren pantsätter fordringen. I fråga om bestämmelsens närmare innebörd framhåller utredningen bl. a. följande.

Med uttrycket "invändningar på grund av köpet" åsyftas även invändning om kvittning, när motfordringen hänförs till samma rättsförhållande som huvudfordringen, dvs. köpet (jfr 18 § skuldebrevslagen).

Bestämmelsen är tillämplig vare sig den nye innehavaren av säljarens fordran är i god tro vid sitt förvärv eller inte. Det får ankomma på den nye borgenären att vid sitt mellanhavande med säljaren kontrollera, huruvida exempelvis ett diskonterat köpekontrakt avser ett konsumentköp.

Paragrafen avser enligt sin lydelse endast det fallet att säljaren överlåter (eller pantsätter) "sin fordran" till annan. Den är naturligtvis också tillämplig om överlåtelsen formulerats på ett mer vidsträckt sätt, t. ex. att säljaren överlåter sina rättigheter enligt ett avbetalningskontrakt eller till äventyrs såväl sina rättigheter som skyldigheter enligt kontraktet. -

För köparens del innebär bestämmelsen att han ges rättsligt stöd för att t. ex. vid dröjsmål på säljarens sida innehålla köpeskillingen enligt 3 § andra stycket, om den till vilken säljaren överlätit sin fordran på köpeskillingen riktar krav på betalning mot köparen. Detsamma gäller t. ex. det fallet att säljaren inte fullgör ett i en garanti gjort åtagande att avhjälpa fel i varan.

*Remissyttrandena.*¹ Hovrätten för Västra Sverige anser att det i lagtexten bör utsägas att villkor, varom i paragrafen är fråga, är ogiltigt (jfr betänkandet s. 83). *Kreditköpkommittén* påpekar att vissa formuleringar i betänkandet (s. 40 och 163) möjligen skulle kunna inge finansären en oriktig uppfattning om räckvidden av de särskilda skyddsregler som enligt lagen om avbetalningsköp gäller till köparens förmån. En cut-off-klausul av den innebörden att köparen i ett avbetalningskontrakt avstår från någon rätt eller förmån som tillkommer honom enligt lagen om avbetalningsköp saknar verkan inte bara i förhållandet mellan köparen och säljaren utan även i förhållandet mellan köparen och den finansär som övertar säljarens fordran enligt kontraktet.

Föredraganden. Konsumentens svårigheter att hävda sina intressen i fall då en vara inte levereras i tid eller är felaktig kommer till synes inte minst vid kreditköp. Vid sådana köp brukar säljaren ofta finansiera den kredit han lämnar köparen genom att han överlåter (eller pantsätter) sin fordran mot köparen till bank eller annat kreditinstitut. Avbetalningskontrakt som på sådant sätt diskonteras hos särskild kreditgivare innehåller ofta villkor, varigenom köparen fränsäger sig rätt att mot finansären framställa invändningar på grund av köpet, t. ex. att varan inte har levererats i rätt tid eller att den är behäftad med fel. Det ligger i öppen dag att förekomsten av en sådan s. k. cut-off-klausul många gånger är ägnad att försämra köparens möjligheter att få rättelse med anledning av säljarens kontraktsbrott. Har t. ex. säljaren råkat i betalnings-svårigheter eller är han eljest inte i stånd att fullgöra sin prestation på avtalsenligt sätt, kan köparen trots detta nödgas att till finansären fullfölja betalningen av varan. Från kreditgivarens sida kan nämligen häv-

¹ Jfr 5.2.9.

das att köparens förhållande till säljaren till följd av cut-off-klausulen inte kommer honom vid.

I enlighet med vad som har anförts i den allmänna motiveringen (6.2.9) bör i 15 § tas in en bestämmelse som ger köparen ett grundskydd i den situation som det nu är fråga om. Huvudsyftet med bestämmelsen bör vara att ge köparen möjlighet att avbryta pågående avbetalningar till kreditgivaren för den händelse säljaren gör sig skyldig till kontraktsbrott. En cut-off-klausul bör med andra ord inte kunna beröva köparen rätt att mot krav på betalning från kreditgivarens sida framställa sådana invändningar på grund av köpet som han äger göra mot säljaren. Ett villkor som inskränker denna rätt för köparen skall vara ogiltigt.

I fråga om de förutsättningar som i övrigt bör ställas upp för paragrafens tillämpning vill jag hänvisa till vad utredningen har anfört. Jag delar uppfattningen att regeln inte bör göras beroende av att köparen inom viss tid meddelar den nye borgenären huruvida han vill göra någon invändning på grund av köpet. Det synes mig även naturligt att regeln görs tillämplig också på kreditköp som inte formellt är att räkna till avbetalningsköp.

Jag förordar därför att 15 § ges det innehåll som utredningen har föreslagit. Paragrafen bör dock överarbetas redaktionellt. Den bör föreskriva att, om säljaren har lämnat anstånd med erläggande av köpeskillingen eller del därav och överlåter eller pantsätter sin fordran till annan, köparen inte är bunden av villkor varigenom han helt eller delvis avstår från rätten att framställa invändningar på grund av köpet mot krav på betalning av ny borgenär. I fråga om bestämmelsens närmare innebörd vill jag tillägga följande.

Av paragrafens lydelse framgår att den blir tillämplig bara när säljaren har lämnat köparen anstånd med erläggande av köpeskillingen. Den äger inte tillämpning då köpeskillingen erläggs kontant med medel som köparen har lånat hos särskild kreditgivare, såsom är fallet vid låneköp och därmed jämförliga transaktioner. Sådana fall omfattas av 16 §.

Bestämmelsen reglerar bara verkan av cut-off-klausulen. Den syftar således inte till att ge en anvisning om hur rättsförhållandet mellan köparen och kreditgivaren i allmänhet skall gestalta sig. Har någon inskränkande klausul av nu berört slag inte förekommit, står det givetvis köparen fritt att med stöd av allmänna civilrättsliga principer hävda längre gående befogenheter mot finansiären än som följer av 15 §.

Med uttrycket "invändningar på grund av köpet" åsyftas i första hand påståenden om kontraktsbrott av säljaren (dröjsmål eller fel), s. k. causainvändningar. Detta innebär att köparen mot krav på betalning av kreditgivaren kan åberopa exempelvis att säljaren inte har levererat varan på avtalad tid och att köparen därför har rätt att innehålla köpeskillingen tills leverans sker (3 § andra stycket). På motsvarande sätt kan

köparen vid väsentligt fel i varan t. ex. hävda att ett åtagande att avhjälpa felet inte har fullgjorts inom skälig tid och att han därför äger häva köpet (4 § första stycket). Som utredningen påpekar bör emellertid inte bara invändningar av nu avsedd typ kunna göras av köparen. Han bör även kunna hävda att han av annan anledning inte är skyldig att stå fast vid köpet, t. ex. därför att detta är ogiltigt enligt allmänna avtalsrättsliga regler.

Som har påpekats tidigare reglerar lagen inte förhållandet mellan säljaren och finansören. Det är givetvis den senare obetaget att på samma sätt som hittills betinga sig regressrätt mot säljaren för den händelse köparen gör gällande invändning mot krav på betalning av köpesumman.

16 §

Paragrafen, vilken motsvarar 16 § utredningens lagförslag, innehåller en bestämmelse om köparens rätt att framställa invändningar på grund av köpet mot bank eller annan, som genom säljarens förmedling har lånat köparen pengar till erläggande av köpeskillingen.

Utredningen. Utredningen erinrar om att trepartsförhållandet köpare-säljare-kreditgivare i det nutida samhället tar sig flera andra rättsliga uttryck än det som har behandlats i 15 §. I betänkandet nämns särskilt det s. k. låneköpsystemet, dvs. den form av kreditköp med detta namn som har lanserats av Kooperativa förbundet. Vidare pekas på liknande typer av kreditköp, t. ex. sparbankernas s. k. köplån. Besläktad med de nämnda formerna av kreditköp är sådan kontokredit där konsument med ett finansieringsföretag träffar avtal om viss kredit för köp av varor hos en eller flera detaljhandlare mot uppvisande av ett särskilt kreditbevis. Enligt utredningen kan man däremot i sammanhanget bortse från det fallet att köparen av säljaren själv lånar pengar till erläggande av köpeskillingen, eftersom köparen då är bibehållen vid sin rätt att framställa invändningar på grund av köpet enligt de tvingande reglerna i 3—11 §§ i lagen. Skulle säljaren i sådant fall överlåta sin fordran till annan, åtnjuter köparen den rätt till invändningar mot krav på betalning från den nye borgenärens sida som framgår av 15 §.

I betänkandet diskuteras först konsumentens situation vid låneköp. Sådana köp utmärks i första hand av att köparen hos bank lånar det belopp som behövs för att erlægga köpeskillingen för viss vara. Köparen ingår alltså två transaktioner, ett köp och ett försträckningsavtal. Det lånade beloppet betalas vanligen av kreditgivaren direkt till säljaren, som således får kontant likvid. I motsats till den form av kreditköp som behandlas i 15 § lämnar med andra ord säljaren inte någon kredit till köparen vid låneköp. Lånetransaktionen innebär att köparen i förhållande till kreditgivaren ikläder sig amorteringsskyldighet för det belopp som

förutom lånekostnad och kontantbelopp åtgått till erläggande av köpeskillingen. Eftersom lånet formellt sett är ett särskilt avtal mellan köparen och långivaren, torde den förre enligt nuvarande ordning sakna möjlighet att mot krav på betalning från den senares sida göra invändningar om fel i varan eller utebliven leverans av denna. Ett annat karakteristiskt drag i fråga om låneköp är att köparen genom säljarens förmedling erhåller det lån som behövs för att erlægga köpeskillingen. Säljaren tillhandahåller bl. a. formulär till revers i samband med köpets avslutande och gör en preliminär bedömning av köparens kreditvärdighet. Den slutliga bedömningen härav görs dock av långivaren. Något äganderättsförbehåll förekommer inte.

Av det anförda framgår enligt utredningen att låneköp till sin rättsliga konstruktion skiljer sig från avbetalningsköp bl. a. i det viktiga hänseendet att krediten vid låneköp beviljas utan den säkerhet i den köpta varan som är villkor för avbetalningsköp. Varken denna skillnad eller övriga olikheter mellan de två formerna av kreditköp har dock avgörande betydelse från den synpunkt varom är fråga i förevarande paragraf, dvs. såvitt avser köparens möjlighet att framställa invändningar på grund av köpet mot kreditgivaren. Genom att lånet förmedlas av säljaren och genom att köparen inte får det lånade beloppet i sin hand, blir köparen benägen att uppfatta säljaren och kreditgivaren som en enhet. Det skulle för köparen säkerligen vara svårt att förstå att han vid avbetalningsköp men inte vid låneköp är berättigad att mot krav på betalning av den som har finansierat köpet göra invändningar om att varan t. ex. är behäftad med fel. Det anförda talar enligt utredningens mening med styrka för att köparen också vid låneköp bör ges skydd mot förlust av rätten att vid krav på betalning framställa invändningar på grund av köpet. Utredningen föreslår att i 16 § tas in en mot 15 § svarande regel om köparens invändningsrätt mot långivaren vid låneköp och liknande former av kreditköp, t. ex. köplån.

Utredningen diskuterar i det följande om inte en regel av detta slag bör omfatta också vissa typer av kontokredit. Härvidlag finns enligt utredningen anledning att skilja mellan två olika huvudformer av köp, där särskilda kreditbevis kommer till användning. Till en grupp kan hänföras sådana fall då krediten beviljas köparen av säljaren eller av företag som står säljaren mycket nära och avser köp av varor endast i butiker som hör till säljarföretaget. Kreditbevis som utfärdas i sådana fall kallas ibland "interna kreditkort". Som exempel på fall som hör till denna grupp nämns i betänkandet det s. k. NK-kontot. Konsumenten ingår här ett kreditavtal med en särskild juridisk person (AB NK-Konto) avsett att gälla vid köp av varor i NK-butiker. Vid köpet uppvisar köparen ett särskilt kontobevis. Säljarens fordran på köpeskillingen överläts till AB NK-Konto, till vilket kontoinnehavaren har att erlægga betalning för inköpet. Situationen är här mycket lik den då säljaren själv beviljat

köparen kredit för köp av varor hos säljaren. Det förhållandet att ett formellt fristående företag med vilket säljaren är mycket nära licrad — i det åsyftade fallet ett dotterbolag till säljaren — beviljat köparen fortlöppande kredit för köp av varor hos säljaren bör enligt utredningens mening inte föranleda att köparen kommer i en annan ställning beträffande rätten att framställa invändningar på grund av köpet än om säljaren själv beviljat krediten. Eftersom det i det nämnda fallet tillgår så, att säljaren överlåter sin fordran på köpeskillingen till kontokortsföretaget, omfattas emellertid fallet redan av skyddsbestämmelsen i 15 §.

Från denna typ av kontokredit bör enligt utredningen noga skiljas den situationen att konsument genom avtal med ett särskilt finansieringsföretag beviljats kontokredit för köp av varor hos ett stort antal olika säljare. De kreditbevis som används i sådana fall kallas emellanåt för "externa kreditkort". Exempel härpå erbjuder framför allt den verksamhet som bedrivs av Köpkort AB. Kreditgivarens förbindelse med säljarna regleras här av de anslutningsavtal som träffas med dessa. Säljare som ansluter sig till kontosystemet förbinder sig bl. a. att låta kund göra inköp mot företeende av gällande köpkort och att erlagga vissa anslutnings- och serviceavgifter. Kreditkortsföretaget å sin sida tillhandahåller säljaren blanketter till försäljningsnotor och förbinder sig att lösa in dessa. Inlösen förmedlas omgående av affärsbank som samarbetar med Köpkort AB. Från säljarens synpunkt rör det sig således om kontantköp. Kreditgivaren saknar — utom i fall som här inte är av intresse — regressrätt mot den enskilde säljaren och berörs inte heller i övrigt av rättsförhållandet mellan köparen och säljaren. Den nära ekonomiska förbindelse som existerar mellan banken och säljaren i låneköpsfallet och mellan kontokortsföretaget och säljaren vid den tidigare berörda typen av "intern" kontokredit finns inte beträffande den nu diskuterade typen av kontokredit. I stället föreligger en närmare förbindelse mellan köparen och kontokortsföretaget. Köparen kan därför inte heller sägas ha fått krediten genom säljarens förmedling — låt vara att säljaren kan ha medverkat till kreditavtalets slutande på det viset att han lämnat ut blankett till kontoansökan och sänt in ifylld ansökningsblankett till kreditkortsföretaget. Krediten beviljas inte heller för köp av viss vara utan för köp av varor intill visst maximibelopp hos säljare som är anslutna till kreditkortsföretaget. Köparens kontoskuld regleras självständigt och utan att likviden specificeras i förhållande till visst inköp. Det rör sig således om ett fristående kreditavtal av i princip samma slag som exempelvis kredit i checkräkning hos bank. Enligt utredningens mening bör därför den nu avsedda formen av kontokredit falla utanför den tvingande bestämmelsen om köparens invändningsrätt mot kreditgivaren.

Utredningen framhåller att huvudsyftet med 16 § bör vara att tillförsäkra köparen rätt att framställa de invändningar på grund av köpet som han äger göra mot säljaren. Mot krav på betalning från kreditgivarens

sida bör köparen sålunda oavsett kreditavtalets formellt självständiga natur kunna åberopa att säljaren gjort sig skyldig till dröjsmål med leverans av varan eller att denna är behäftad med fel samt att köparen på grund härav önskar t. ex. innehålla köpeskillingen, tills varan hålls honom till handa eller felet avhjälpas. Köparen bör med andra ord ha samma ställning i invändningshänseende som om han från början ingått endast ett avtal, köpet, och säljarens fordran därefter överlåtits på kreditföretaget.

Mot bakgrund av det anförda föreslår utredningen att i 16 § meddelas en regel av innehåll att, om köpeskillingen eller del därav erlagts med belopp, som köparen genom säljarens förmedling erhållit som lån av bank eller annan med vilken säljaren har nära ekonomisk förbindelse, köparen mot krav på betalning av långivaren får framställa samma invändningar på grund av köpet som han äger göra mot säljaren. Beträffande den närmare innebörden av regeln hänvisas i tillämpliga delar till vad som har anförts ifråga om 15 §. Utredningen påpekar att konsumentköplagen inte reglerar förhållandet mellan säljaren och finansären. Det får ankomma på dessa att träffa de överenskommelser som kan behövas med tanke på köparens invändningsrätt mot den senare.

Vad angår kravet på att lånet getts köparen "genom förmedling av säljaren" understryker utredningen att detta uttryck avser att markera att säljaren på ett aktivt sätt skall ha medverkat till kredittransaktionen. Det är inte tillräckligt att säljaren gett anvisning på visst finansieringsföretag, som senare beviljar köparen lån för inköp av varor. Säljaren skall ha medverkat till att köparen beviljats kredit för erläggande av köpeskillingen vid det aktuella köpetillfället.

Utredningen betonar att bestämmelsen inte avser bara sådana fall då köparen har beviljats lån av bank till erläggande av köpeskillingen utan också situationer då annan står som kreditgivare, t. ex. ett särskilt finansieringsföretag. En förutsättning är dock i båda fallen att säljaren har nära ekonomisk förbindelse med långivaren. Vad som skall räknas som "nära ekonomisk förbindelse" belyses enligt utredningen av vad som anförts om förhållandet mellan å ena sidan AB NK-Konto och NK, å andra sidan Köpkort AB och säljare som är anslutna till dess kontosystem.

*Remissyttrandena.*¹ Med anledning av vad som nämns i betänkandet om sparbankernas köplån påpekar *Svenska sparbanksföreningen* att denna kreditform har avförts ut sparbankernas konsumtionskreditsortiment på grund av låg utnyttjandegrad. Den låneform som är mera frekvent inom den privata handeln är kapitalvarulånet, där bestämmelserna har stora likheter med låneköpet i fråga om krav på kontantinsats, amorteringstid och kreditkostnad men där varan utgör säkerhet för lå-

net. Bestämmelser motsvarande 15 § i lagförslaget tillämpas redan för denna låneform.

I fråga om den närmare utformningen av 16 § framhåller *statens konsumentråd* att långgivaren inte bör kunna frita sig från invändningar genom att hänvisa till att säljaren inte på ett aktivt sätt har medverkat till transaktionen. Vad som i stället bör ha betydelse är att säljaren har nära ekonomisk förbindelse med långgivaren. Det bör enligt rådets mening räcka med en formlös anvisning för att binda långgivare som uppenbart är medveten om vad köpet avser och vem säljaren är. *Svensk industriförening* menar att paragrafen kan ge upphov till tolkningsproblem. Normala lån i affärsbank för köp av t. ex. kapitalvaror bör givetvis inte omfattas av bestämmelsen, även om säljaren är kund i samma bank. Däremot kan bestämmelsen vara berättigad i de fall då säljaren regelmässigt anlitar ett särskilt finansieringsinstitut för sina kunder och kreditförmedlingen sker direkt mellan detta institut och säljaren.

Finansieringsföretagens förening framhåller att utredningen antyder tre tänkbara rekvisit för att skilja ut "interna" kreditkortsföretag från "externa" sådana. Dessa rekvisit kan kallas detaljhandelns aktiva förmedling av den aktuella krediten, den nära ekonomiska förbindelsen mellan kreditgivaren och detaljhandelsföretaget samt kreditens mer eller mindre generella användbarhet. Utredningen använder dock i lagtexten bara de två första av rekvisiten. Enligt föreningens mening finns det inte något hinder mot att 16 § ändras så, att alla tre förutsättningarna tas med. Vad beträffar uttrycket "nära ekonomisk förbindelse" ifrågasätter föreningen om inte "intressegemenskap" bättre klargör vad man åsyftar. En förutsättning för paragrafens tillämplighet bör vara att den genom kreditkortet åvägabragta krediten är avsedd att användas inom en liten eller i varje fall begränsad krets av affärer. En rent lokal begränsning bör inte i och för sig anses som en sådan begränsning av kreditens användbarhet att kreditkortsföretaget i fråga faller under 16 §. Så snart t. ex. alla detaljister på en ort som fyller rimliga anspråk kan vinna anslutning till ett kreditkortssystem, fullgör detta för den orten samma funktion som en checkräkning och bör därför undantas från lagbestämmelsens tillämpningsområde. Är det emellertid så, att en begränsad grupp köpmän inom en ort bildar eller stödjer ett kreditkortsföretag, vilket har förekommit och alltjämt förekommer, borde detta likställas med säljaren själv enligt 16 §.

Föredraganden. Som jag har framhållit i de allmänna övervägandena (6.2.9) bör till regeln om verkan av cut-off-klausuler i 15 § fogas en bestämmelse som på motsvarande sätt skyddar köparen mot förlust av rätten att framställa invändningar på grund av köpet vid låneköp och liknande former av kreditköp. En sådan bestämmelse fyller bl. a. den funktionen att den hindrar försök att kringgå regleringen i 15 § genom till-

skapande av finansieringsformer som visserligen faller utanför denna paragraf men som till sin reella innebörd närmar sig de typer av kreditköp som avses där.

I fråga om den närmare utformningen av 16 § vill jag först erinra om att bestämmelsen inte bör omfatta sådan kontokredit där s. k. externa kreditkort används. Beträffande skälen härför kan jag hänvisa till den allmänna motiveringen. Som har påpekats där bör frågan om köparens relationer till kreditkortsföretag av denna typ inte tas upp till bedömning förrän resultatet av kreditköpkommitténs arbete föreligger. I konsekvens härmed bör 16 § utformas så att system med s. k. externa kreditkort inte faller under bestämmelsen.

Beträffande kreditköp där s. k. interna kreditkort har använts ligger saken annorlunda till. Rör det sig om kontokredit som beviljas av säljaren själv, medför kreditens beviljande inte någon ändring i fråga om köparens rätt att framställa invändningar mot säljaren på grund av köpet. Är krediten beviljad av ett i förhållande till säljaren formellt fristående företag, med vilket denne är nära lierad (kreditkortsföretaget är t. ex. dotterföretag till säljaren), bör enligt utredningens mening köparens ställning vara densamma. Jag delar i och för sig denna uppfattning. Det synes mig emellertid inte finnas tillräcklig anledning att nu reglera detta speciella fall i 16 §. Frågan om behovet av lagregler för interna kreditkort bör lämpligen tas upp i samband med prövningen av köparens relationer till de externa kreditkortsföretagen. Som utredningen påpekar torde det i betänkandet redovisade exemplet på intern kontokredit (NK-konto) vara konstruerat på sådant sätt att det faller in redan under 15 §, eftersom det innebär att säljaren överlåter en köpeskillingsfordran till kontoföretaget.

Mot bakgrund av det nu anförda anser jag att 16 § bör utformas i huvudsaklig överensstämmelse med vad utredningen har föreslagit. För att paragrafen skall vara tillämplig bör sålunda till en början krävas att köpeskillingen eller del därav erläggs med belopp som köparen har fått som lån av särskild kreditgivare. Det skall alltså formellt röra sig om två avtal, ett köp och ett försträkningsavtal. Som ytterligare kriterium bör ställas upp att köparen har fått lånet genom säljarens förmedling. Härvid bör det inte vara tillräckligt att säljaren enbart har lämnat köparen anvisning på viss kreditgivare. Säljaren skall på ett mer aktivt sätt ha medverkat till att köparen beviljas kredit för erläggande av köpeskillingen. Förhållandena skall med andra ord väsentligen vara sådana som utmärker det av utredningen beskrivna låneköpsfallet. För att ytterligare klarlägga detta bör det föreskrivas att köparen skall ha erhållit lånet i samband med köpet. Som en tredje förutsättning för tillämpning av regeln bör gälla att det rör sig om en kreditgivare — bank eller annan — med vilken säljaren har nära ekonomisk förbindelse. Det behöver inte föreligga någon ägargemenskap mellan säljaren och kreditgivaren. Den

nära ekonomiska förbindelsen kommer typiskt sett till uttryck i att det föreligger ett fast avtal om att kreditgivaren finansierar kreditaffärer av aktuellt slag.

Jag föreslår därför att 16 § ges det innehåll att, om köpeskillingen eller del därav erläggs med belopp, som köparen i samband med köpet genom säljarens förmedling har erhållit som lån av bank eller annan, med vilken säljaren har nära ekonomisk förbindelse, köparen får mot krav på betalning av långivaren framställa samma invändningar på grund av köpet som han äger göra mot säljaren. Beträffande innebörden av bestämmelsen kan i tillämpliga delar hänvisas till vad som har anförts beträffande 15 §. Jag vill dock peka på den olikhet mellan de bägge paragraferna som ligger i att 15 § är ett skydd endast mot en avtalsklausul av visst innehåll, medan 16 § är en regel av mer allmän karaktär, vilken ålägger en avtalspart visst ansvar för hur en part i ett annat avtal fullgör sina förpliktelser.

Som utredningen påpekar medför 16 § att köparen får samma ställning i invändningshänseende mot kreditgivaren som i det fall som regleras i 15 §. Trots kreditavtalets formellt självständiga natur i "låneköpsituationen" ges köparen således möjlighet att i förhållande till kreditgivaren åberopa bl. a. fel i varan och på grund härav t. ex. innehålla köpeskillingen i avbidan på att felet avhjälps.

Eftersom lagen inte reglerar förhållandet mellan säljaren och finansören, får det ankomma på dessa att träffa de inbördes överenskomelser som kan behövas med hänsyn till köparens rätt att framställa invändningar mot finansören.

17 §

I paragrafen meddelas ett straffsanktionerat förbud för säljaren att av köparen ta emot växel eller annan löpande fordringshandling beträffande det som inte har erlagts av köpeskillingen. Paragrafen motsvarar 17 § utredningens lagförslag.

Utredningen. Utredningen påpekar att bruket av löpande fordringshandlingar jämsides med avbetalningskontrakt medför viktiga begränsningar i köparens möjlighet att vid krav på betalning av bank- eller finansieringsföretag som innehar handlingen framställa invändningar som hänförs till rättsförhållandet mellan köparen och säljaren, t. ex. att varan är behäftad med fel. För att undanröja de nackdelar som bruket av löpande fordringshandlingar vid kreditköp medför för köparen bör säljaren i enlighet med vad utredningen har förordat i den allmänna motiveringen (4.2.9) inte vara berättigad att kräva att köparen utfärdar sådan handling beträffande den del av köpeskillingen som inte erlagts i samband med köpet. Vad gäller den närmare utformningen av ett förbud mot löpande fordringshandlingar framhåller utredningen följande.

Förbudet bör i första hand avse växlar. Det bör innefatta hinder för säljaren att ta emot växel beträffande ogulden del av köpeskillingen. Det bör dock inte träffa alla slag av växlar utan avse av köparen ingångna växelförbindelser eller med andra ord sådana fall då köparen är växelgäldenär enligt växellagen (acceptant, trassent eller endossent). Hinder bör inte förligga att köparen likviderar sitt mellanhavande med säljaren genom en s. k. postremissväxel ställd till säljaren eller genom överlåtelse utan påteckning av en växel som köparen erhållit genom indossament in blanco. En särskild fråga är om bestämmelsen bör omfatta även s. k. rektaväxlar, dvs. växlar i vilka utställaren insatt orden "icke till order" eller motsvarande uttryck (jfr 11 § andra stycket växellagen). I och för sig finns inte något större behov av att från de synpunkter varom nu är tal inskrida med förbud mot bruket av sådana växlar. Å andra sidan är det tänkbart att säljaren kan vilja begagna även en rektaväxel som påtryckningsmodell mot köparen. För att undvika att lagtexten onödigtvis kompliceras bör förbudet enligt utredningen därför formellt omfatta också dessa fall. Något skäl att vid konsumentköp lämna möjligheten öppen att köparen utställer en rektaväxel torde inte finnas. I enlighet med det anförda har i 17 § tagits in en bestämmelse att, om säljaren lämnar köparen anstånd med erläggande av köpeskillingen eller del därav, säljaren inte får av köparen motta av denne ingången växelförbindelse beträffande det som inte erlagts (17 § första stycket första punkten).

Enligt utredningens mening bör även andra löpande fordringshandlingar omfattas av förbudet. Utredningen syftar främst på reverser som har getts formen av löpande skuldebrev. Vid sidan härav kan vid konsumentköp tänkas förekomma också andra typer av värdepapper vars överlåtelse till förvärfvare i god tro försätter köparen i den situationen att han inte kan göra gällande invändningar på grund av köpet mot den nye borgenären. Utredningen avser t. ex. det fallet att säljaren begär att köparen till bevis om säljarens fordran på köpeskillingen utställer en s. k. postdaterad check, dvs. en check på vilken han har angett en utställningsdag som infaller först viss tid efter checkens utgivande (jfr 28 § andra stycket checklagen). Även om checken till sin natur är ett betalningsmedel och inte ett kreditmedel, torde den i sådant fall fungera som en löpande skuldförbindelse utan att dock formellt vara att hänföra till kategorin löpande skuldebrev i den betydelse som läggs in i detta begrepp i skuldebrevslagen. Som ytterligare exempel nämns i betänkandet det fallet att ett enkelt skuldebrev på begäran av säljaren förses med villkor, varigenom köparen avsäger sig rätten att i förhållande till ny borgenär framställa invändningar på grund av köpet. För att förebygga att förbudsbestämmelsen kringgås genom användande av annan typ av fordringsbevis än löpande skuldebrev och för att tydligare åskådliggöra bestämmelsens syfte föreslår utredningen att i paragrafen tas in en be-

stämmelse om att säljaren inte till bevis för sin fordran får motta av köparen utfärdat löpande skuldebrev eller annan av denne utställd skuldförbindelse, vars överlåtelse eller pantsättning inskränker köparens rätt att framställa invändningar på grund av köpet mot ny borgenär som i god tro förvärvat fordringshandlingen (17 § första stycket andra punkten).

Av beskrivningen av den creditsituation som enligt första stycket skall föreligga för att 17 § skall bli tillämplig följer enligt utredningen att paragrafen väsentligen får betydelse i fråga om avbetalningsköp samt delbetalningsköp utan äganderättsförbehåll. Utanför paragrafens tillämpningsområde faller således situationer där köpskillingen erläggs kontant. Härunder får även innefattas sådana fall då köparen av utomstående kreditgivare erhåller lån, som används för betalning av köpskillingen. Med kontant betalning bör jämiställas överlämnande av check (jfr dock vad som sagts i det föregående om s. k. postdaterad check).

Utredningen framhåller att om säljaren i strid mot det föreslagna förbudet skulle förmå köparen att utfärda en löpande fordringshandling denna inte blir ogiltig. Överlåts den till tredje man som är i god tro beträffande köparens invändningar, åtnjuter innehavaren skydd i vanlig ordning mot invändningarna. Det sagda gäller oavsett om förvärvaren av handlingen kände till att den härrörde från ett konsumentköp eller inte. Utredningen har med hänsyn till straffsanktionen i paragrafen inte ansett det erforderligt att ställa upp krav på god tro hos förvärvaren i sistnämnda hänseende. Ett sådant krav skulle bl. a. komplicera tillämpningen av 17 § växellagen.

Till förbudet mot löpande handlingar i första stycket knyts i utredningens förslag en regel om straffansvar vid överträdelse av förbudet. Det ligger enligt utredningen i sakens natur att endast uppsåtlig överträdelse av säljaren bör omfattas av regeln. Påföljden bör utgöras av böter. I enlighet härmed har i andra stycket tagits upp en bestämmelse om att den som bryter mot första stycket skall dömas till böter.

*Remissyttrandena.*¹ Hovrätten för Västra Sverige ifrågasätter om inte förbudet i 17 § bör utvidgas till att omfatta även sådan kreditgivare som avses i 16 §.

Svenska bankföreningen framhåller att — såsom föreningen tolkar utredningens förslag — det inte kommer att föreligga skäl till invändning mot att bankerna under ett övergångsskede som säkerhet godtar omsättningsväxlar, hänförliga till köp som ingåtts före lagens ikraftträdande.

Föredraganden. Vid avbetalningsköp har sedan länge förekommit att säljaren av köparen betingar sig åtagande av växelförbindelse eller ut-

¹ Jfr 5.2.9.

färdande av löpande revers beträffande den del av köpeskillingen som inte erläggs kontant eller i form av bytesvaluta. I den mån säljaren begär att växel eller annan löpande handling skall utföras till bevis om hans fordran på köpeskillingen sker det naturligen för det mesta därför att han skall kunna skaffa sig täckning för den utestående krediten genom överlåtelse (eller pantsättning) av handlingen till bank eller annat kreditinstitut. Transaktionen kan därvid ta sig olika uttryck (jfr de under 5.2.9 redovisade remissyttrandena). Ett gemensamt drag för transaktionerna är att de medför väsentliga inskränkningar i köparens möjligheter att mot krav på betalning av den som innehar den löpande fordringshandlingen framställa invändningar som grundar sig på hans mellanhavande med säljaren, t. ex. att leverans inte har skett eller att varan är behäftad med fel. För att minska de olägenheter som från konsumentens synpunkt är förenade med bruket av löpande handlingar jämsides med avbetalningskontrakt har i enlighet med vad jag har anfört i den allmänna motiveringen (6.2.9) i 17 § tagits upp ett straffsanktionerat förbud för säljaren att av köparen ta emot växel eller annan löpande fordringshandling beträffande det som inte har erlagts av köpeskillingen vid kreditköp. Förbudet har utformats i nära överensstämmelse med utredningens förslag.

Vad gäller den närmare innebörden av 17 § vill jag framhålla att förbudet mot växlar i *första stycket* endast gäller fall då köparen är växelgäldenär (acceptant, trassent eller endossent). Detta följer av det i lagtexten använda uttrycket "av köparen ingången växelförbindelse". Som utredningen anför torde något undantag beträffande s. k. rektavväxlar inte böra göras. Däremot kan ifrågasättas om 17 § formellt bör gälla postväxel som utställts av bankinstitut och upptar köparen som betalningsmottagare samt av honom överlåts till säljaren för att likvidera mellanhavandet med denne. Eftersom en sådan växel har karaktären av egen växel och banken i egenskap av utställare är skyldig att betala hela växelsumman (jfr 78 § första stycket växellagen) föreligger inte något skyddsbehov för köparen i detta fall. Med hänsyn härtill och till att det kan ligga i köparens intresse att få betala med postväxel av nu berört slag anser jag det befogat att från paragrafens tillämpning undanta sådan postväxel. En regel härom har upptagits i ett nytt andra stycke i paragrafen.

Förbudet mot växlar i första stycket syftar till att hindra att säljaren betingar sig sådan handling beträffande kreditbeloppet. Som har framhållits i den allmänna motiveringen skapas härigenom ett effektivt skydd för köparen mot förlust av rätten att framställa invändningar på grund av köpet mot den som förvärvar säljarens fordran på resterande köpeskillning. Den risk som köparen löper i detta hänseende får nämligen väsentligen betydelse i den situationen att en löpande handling tas emot av säljaren, som sedan överlåter den till tredje man som är i god tro beträf-

fande köparens invändningar. Det kan visserligen hävdas att en motsvarande risk för köparen kan uppstå, om t. ex. kreditgivaren i det fall som avses i 16 § betingar sig att köparen godkänner en växel eller utfärdar annan löpande fordringshandling och handlingen därefter av kreditgivaren diskonteras hos annat kreditinstitut i refinansieringssyfte. Enligt min mening är köparens ställning i detta fall dock inte tillnärmelsevis så utsatt som när den löpande handlingen mottas av säljaren och sedan överläts eller pantsätts av denne. Något reellt skyddsbehov har inte heller framträtt i den nu åsyftade situationen. Jag biträder därför inte det av en remissinstans väckta förslaget att det i 17 § uppställda förbudet att motta löpande fordringshandling skall utvidgas att avse också kreditgivare.

Som framgår av första stycket är 17 § tillämplig bara vid kreditköp. Utanför dess giltighetsområde faller med andra ord situationer då köpeskillingen betalas kontant. Härmed bör jämföras överlämnande av check. Förbudet avser inte bara avbetalningsköp utan också s. k. delbetalningsköp, dvs. köp där köpeskillingen skall erläggas i flera poster efter det att köparen har fått varan i sin besittning men utan att reglerna om avbetalningsköp är tillämpliga.

Vad gäller de kategorier av löpande fordringshandlingar som vid sidan av växlar bör omfattas av förbudet i 17 § vill jag i första hand hänvisa till vad utredningen har anfört. Vad som avses med "löpande skuldebrev" framgår av skuldebrevslagen. Beträffande andra kategorier av fordringshandlingar utsågs i lagtexten att det skall röra sig om en av köparen utställd skuldförbindelse, vars överlåtelse eller pantsättning inskränker köparens rätt att framställa invändningar på grund av köpet mot ny borgenär, som i god tro har förvärvat fordringshandling. Utredningens exemplifiering av fall som kan bli hänförliga till sistnämnda kategori visar att bestämmelsen i denna del endast avser undantagssituationer. Bestämmelsen är emellertid nödvändig för att hindra att förbudet kringgås.

Som har påpekats i den allmänna motiveringen innefattar förbudet mot löpande papper m. m. inte någon absolut garanti mot att sådan handling likväl avkrävs konsumenten vid kreditköp. Någon ändring av nuvarande regler om skydd för tredje man, som i god tro förvärvar t. ex. en växel som har utställts av konsument, föreslås emellertid inte. Frågan om tredje man kan freda sig mot invändningar från köparens sida för det fall att löpande handling utställts i strid mot 17 § får därför avgöras på vanligt sätt enligt reglerna i växellagen och skuldebrevslagen.

Paragrafens *andra stycke*, vilket saknar motsvarighet i utredningens förslag, innehåller det förut berörda undantaget beträffande postväxlar. Enligt denna bestämmelse äger första stycket första punkten inte tillämpning på egen växel som är utställd av bankaktiebolag, sparbank, postbanken eller kreditkassa inom jordbrukskasserörelsen.

I tredje stycket upptas den av utredningen föreslagna regeln om straff för överträdelse av förbudet att motta löpande handlingar vid konsumentköp. I lagtexten har emellertid uttryckligen angetts att bara uppsåtlig överträdelse straffas. Straffbestämmelsen riktar sig mot säljaren. Av allmänna straffrättsliga principer följer att varken köparen själv eller kreditgivare, hos vilken säljaren diskonterar exempelvis en växel som han har tagit emot i strid mot förbudet, kan straffas för medverkan till säljarens brott.

Avslutande bestämmelser

18 §

I paragrafen föreskrivs i överensstämmelse med utredningens förslag att, om meddelande, som köparen har att lämna säljaren eller annan enligt 3, 4, 11 eller 13 §, inlämnats för befordran med post eller telegraf och det försenas eller inte kommer fram, denna omständighet inte skall föranleda att köparen förlorar rätten att göra gällande befoget enligt lagen. Mot bestämmelsen har vid remissbehandlingen riktats den anmärkningen från KO:s sida att lagtexten bör uttryckligen ange att meddelandet i de berörda fallen går på mottagarens risk. För egen del anser jag inte detta behövt. Jag vill erinra om att bestämmelsen nära ansluter till motsvarande regler i 61 § köplagen och 40 § avtalslagen.

Som påpekas av utredningen innefattar 18 § den skillnaden i förhållande till 61 § köplagen att bestämmelsen inte nämner den situationen att meddelandet i stället för att inlämnas för befordran med post eller telegraf avsänds "på annat ändamålsenligt sätt". Sistnämnda uttryck anses emellertid ha en mycket snäv innebörd och torde därför kunna undvaras i konsumentköplagen. Jag delar utredningens uppfattning att uttrycket inte bör tas med i 18 §.

Jag vill understryka att 18 § endast avser att klargöra att meddelanden som sänds med post eller telegraf går på mottagarens risk. Det ankommer på köparen att bedöma om ett meddelande skall lämnas muntligen eller skriftligen. Något krav på att meddelandet lämnas i viss form gäller inte. Ofta kan det vara tillräckligt att exempelvis en reklamation framförs muntligen till säljaren. Köparen måste emellertid kunna styrka att han avgett reklamation, om detta bestrids av säljaren.

19 §

Paragrafen innehåller ett undantag från lagens tillämpningsområde såvitt avser ersättning för förlust som köparen lider genom personskada eller skada på annan egendom än den sålda varan. Bestämmelsen stämmer överens med 19 § utredningens lagförslag. I fråga om skälen för undantaget vill jag hänvisa till vad som har anförts i de allmänna övervägandena (6.1 och 6.2.6).

Lagens ikraftträdande

Som har anförts i den allmänna motiveringen (6.4) bör lagen träda i kraft den 1 januari 1974.

Av allmänna grundsatser följer att lagen inte är tillämplig på köp som ingås före ikraftträdandet. Med anledning av ett påpekande av Svenska bankföreningen vill jag framhålla att lagen inte lägger hinder i vägen för mottagande av omsättningsväxel som hänför sig till ett köp ingånget före den 1 januari 1974 (jfr 17 §).

8.2 Förslaget till lag om ändring i avtalsvillkorslagen

I överensstämmelse med vad som har anförts i den allmänna motiveringen (6.1) har generalklausulen i lagens 1 § ändrats så, att marknadsdomstolen kan förbjuda användning av villkor som är att anse som "oskäligt" i stället för som nu föreskrivs "otillbörligt" mot konsumenten. Ändringen har föranlett motsvarande justeringar av lagens rubrik och 6 §.

9 Hemställan

Jag hemställer

att lagrådets yttrande över förslagen till

1. konsumentköplag,

2. lag om ändring i lagen (1971: 112) om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor

inhämtas genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

*Bilaga 1***Köplagsutredningens förslag till****Lag om konsumentköp****Inledande bestämmelser**

1 § Denna lag äger tillämpning när konsument av näringsidkare köper vara, som är avsedd huvudsakligen för enskilt bruk och som säljes i näringsidkarens yrkesmässiga verksamhet.

Lagen gäller under motsvarande förutsättningar även i fråga om köp från annan än näringsidkare, om köpet förmedlas av näringsidkare som ombud för säljaren.

2 § Vid köp som omfattas av denna lag skall köparen alltid åtnjuta de befogenheter som tillerkännes honom i 3—16 och 18 §§. Förbehåll som inskränker sådan befogenhet är ogiltigt.

Första stycket utgör ej hinder mot att i stället för bestämmelse i lagen tillämpa vad som på grund av avtal eller enligt lagen (1905: 38 s. 1) om köp och byte av lös egendom eller eljest gäller beträffande köparens förhållande till säljaren eller annan mot vilken han äger utöva befogenhet enligt förevarande lag, under förutsättning att därigenom längre gående befogenheter än enligt denna lag tillerkännes köparen eller det rör fråga som ej regleras i lagen.

Köparens förhållande till säljaren

3 § Har säljaren ej avlämnat varan i rätt tid och beror ej detta av köparen eller händelse för vilken han står faran, får köparen häva köpet, om dröjsmålet är av väsentlig betydelse för honom och säljaren trots uppmaning ej avlämnar varan inom skälig tid. Förbehåll som inskränker köparens rätt att häva köpet skall dock gälla, om köpet avser vara, som tillverkats särskilt efter köparens anvisningar eller önskemål eller som säljaren eljest måste antagas sakna möjlighet att avyttra till annan än köparen, samt det ej är uppenbart att genom dröjsmålet köparens ändamål med avtalet skulle väsentligen förfelas.

Dröjer säljaren att avlämna vara som skall betalas vid eller efter den tid som bestämts för avlämnandet, får köparen innehålla köpeskillingen, till dess varan hålls honom till handa.

4 § Är varan behäftad med fel, som säljaren åtagit sig att avhjälpa, och avhjälpes ej felet inom skälig tid efter det att köparen framställt anspråk på grund av felet eller avlämnas ej inom samma tid felfri vara i den felaktigas ställe, får köparen göra avdrag på köpeskillingen, kräva skälig ersättning för avhjäljande av felet eller, om felet är av väsentlig betydelse för honom, häva köpet. Förbehåll som inskränker köparens rätt att häva köpet skall dock gälla, om betydande skada skulle åsamkas säljaren genom att köpet häves och han erbjuder köparen skälig ersättning för felet samt det ej är uppenbart att varan icke kan användas för sitt ändamål.

Avser felet vara som skall betalas vid eller efter den tid som bestämts för avlämnandet, får köparen innehålla köpeskillingen, till dess felet avhjälppts eller felfri vara hålles honom till handa. Är det uppenbart att felet ej är av väsentlig betydelse för köparen, får han dock ej innehålla mer än vad som kan antagas motsvara dubbla kostnaden för felets avhjälpande.

Första och andra styckena gäller även om åtagandet att avhjälpa felet gjorts av varans tillverkare eller eljest av annan än säljaren men för dennes räkning.

5 § Är varan behäftad med fel och har ej säljaren eller annan för hans räkning åtagit sig att avhjälpa detta, får köparen göra avdrag på köpeskillingen eller, om felet är av väsentlig betydelse för honom, häva köpet. I fråga om giltigheten av förbehåll som inskränker köparens rätt att häva köpet äger 4 § första stycket andra punkten tillämpning.

Har köparen framställt anspråk på grund av felet och erbjuder sig säljaren att avhjälpa felet eller att avlämna felfri vara i den felaktigas ställe, äger köparen ej göra gällande befogenhet enligt första stycket, om rättelsen sker genast och utan kostnad eller väsentlig olägenhet för honom. Köparen äger dock sådan rätt att innehålla köpeskillingen som anges i 4 § andra stycket.

6 § Har säljaren eller annan för hans räkning genom utfästelse att avhjälpa fel eller annan garanti åtagit sig att svara för varan under viss angiven tid och överensstämmer varan ej med vad som följer av garantin, äger köparen göra gällande befogenhet enligt 4 eller 5 §, om det ej måste antagas att avvikelserna beror av olyckshändelse eller omständighet som är att hänföra till köparen.

7 § Har säljaren vid köpet eller på varans förpackning eller i annons eller annat meddelande, som är avsett att komma till allmänhetens eller köparens kännedom, lämnat oriktig uppgift om varans beskaffenhet eller användning och kan uppgiften antagas ha inverkat på köpet, äger köparen göra gällande befogenhet enligt 4 eller 5 §. Detta gäller dock icke om säljaren tydligt rättat uppgiften eller, i fall då denne saknat kännedom om att uppgiften var oriktig, det för köparen klart framgått att säljaren icke åtagit sig ansvar för dess riktighet.

Har varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, för egen eller säljarens räkning lämnat sådan oriktig uppgift som avses i första stycket och kan den antagas ha inverkat på köpet, äger köparen göra gällande befogenhet enligt 4 eller 5 §, om säljaren åberopat uppgiften eller måste ha insett dess oriktighet.

8 § Säljes varan i strid mot sådant förbud att saluhålla vara som meddelats i författning eller av myndighet för att förebygga att den som använder varan ådrager sig ohälsa eller drabbas av olycksfall eller för att varan eljest skall vara tillförlitlig från säkerhetssynpunkt, äger köparen göra gällande befogenhet enligt 4 eller 5 §. Detsamma gäller om varan är så bristfällig att den ej kan användas utan uppenbar fara för köparens eller annans liv eller hälsa.

9 § Har varan sålts i befintligt skick eller med liknande förbehåll, äger köparen likväl göra gällande befogenhet enligt 4 eller 5 §, om varan ej motsvarar säljarens uppgifter eller om säljaren underlåtit att

lämna upplysning om sådan egenskap hos varan som köparen ägt räkna med och säljaren måste ha känt till. Detsamma gäller om varan är i väsentligt sämre skick än köparen med hänsyn till varans pris och omständigheterna i övrigt haft skäl att förutsätta.

10 § Har säljaren i fall som avses i 3—9 §§ gjort sig skyldig till grov försummelse, skall han ersätta skada som därigenom tillfogas köparen.

11 § Vill köparen på grund av fel i varan göra gällande befogenhet som sägs i 4, 5 eller 10 §, skall han underrätta säljaren om felet inom skälig tid efter det att han märkt eller bort märka detta. Har annan än säljaren för dennes räkning åtagit sig att avhjälpa fel i varan, får under rättelsen i stället lämnas till den som gjort åtagandet.

Försummar köparen att lämna underrättelse enligt första stycket, förlorar han rätten att göra gällande befogenhet som avses där.

Köparens förhållande till varans tillverkare m. fl.

12 § Har varans tillverkare eller annan, som för säljarens räkning åtagit sig att avhjälpa fel i varan, helt eller delvis friskrivit sig från skyldighet att ersätta skada om åtagandet ej fullgöres, skall han likväl ersätta köparen dennes skada, om han visar grov försummelse vid fullgörande av åtagandet.

13 § Är åtagande som sägs i 12 § förenat med villkor om att under rättelse om fel eller anspråk på fullgörande av åtagandet skall framställas i viss ordning, äger köparen utan hinder av att denna icke iakttagits kräva att åtagandet fullgöres, om han lämnat underrättelse enligt 11 § till antingen den som gjort åtagandet eller säljaren.

14 § Har varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, för egen eller säljarens räkning på varans förpackning eller i annons eller annat meddelande, som är avsett att komma till allmänhetens eller köparens kännedom, uppsåtligen eller av grov vårdslöshet lämnat oriktig uppgift om varans beskaffenhet eller användning och kan uppgiften antagas ha inverkat på köpet, skall han ersätta skada som därigenom tillfogas köparen.

Särskilda bestämmelser om kreditköp

15 § Lämnar säljaren anstånd med erläggande av köpeskillingen eller del därav, får köpet ej förenas med villkor varigenom köparen helt eller delvis avstår från rätten att framställa invändningar på grund av köpet mot krav på betalning av ny borgenär, till vilken säljaren överlåter sin fordran eller hos vilken säljaren pantsätter fordringen.

16 § Erlägges köpeskillingen eller del därav med belopp, som köparen genom säljarens förmedling erhållit som lån av bank eller annan, med vilken säljaren har nära ekonomisk förbindelse, får köparen mot krav på betalning av långivaren framställa samma invändningar på grund av köpet som han äger göra mot säljaren.

17 § Lämnar säljaren anstånd med erläggande av köpeskillingen eller del därav, får han ej mottaga av köparen ingången växelförbindelse beträffande det som ej erlagts. Han får ej heller till bevis för sin fordran mottaga av köparen utfärdat löpande skuldebrev eller annan av denne utställd skuldförbindelse, vars överlåtelse eller pantsättning inskränker köparens rätt att framställa invändningar på grund av köpet mot ny borgenär, som i god tro förvärvat fordringshandlingen.

Den som bryter mot första stycket dömes till böter.

Avslutande bestämmelser

18 § Har meddelande, som köparen har att lämna säljaren eller annan enligt 3, 4, 11 eller 13 §, inlämnats för befordran med post eller telegraf och försenas det eller kommer det ej fram, skall denna omständighet icke föranleda att köparen förlorar rätten att göra gällande befogenhet enligt denna lag.

19 § Lagen äger icke tillämpning på ersättning för förlust som köparen lider genom personskada eller skada på annan egendom än den sålda varan.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973.

Bilaga 2

De remitterade förslagen

1 Förslag till**Konsumentköplag****Inledande bestämmelser**

1 § Denna lag äger tillämpning när konsument av näringsidkare köper vara, som är avsedd huvudsakligen för enskilt bruk och som säljes i näringsidkarens yrkesmässiga verksamhet.

Lagen gäller under motsvarande förutsättningar även i fråga om köp från annan än näringsidkare, om köpet förmedlas av näringsidkare som ombud för säljaren.

2 § Vid köp som omfattas av denna lag skall köparen alltid ha de befogenheter som tillerkännes honom i lagen. Förbehåll som inskränker sådan befogenhet är ogiltigt.

Första stycket utgör ej hinder mot att i stället för bestämmelse i lagen tillämpa vad som på grund av avtal eller enligt lagen (1905: 38 s. 1) om köp och byte av lös egendom eller eljest gäller beträffande köparens förhållande till säljaren eller annan mot vilken han får utöva befogenhet enligt denna lag, under förutsättning att därigenom längre gående befogenheter än enligt lagen tillerkännes köparen.

Köparens förhållande till säljaren

3 § Har säljaren ej avlämnat varan i rätt tid och beror ej detta av köparen eller händelse för vilken han står faran, får köparen häva köpet, om säljaren ej avlämnar varan inom skälig tid sedan köparen uppmanat honom därtill. Detta gäller dock ej om dröjsmålet är av ringa betydelse för köparen. Även om köparen ej lämnat sådan uppmaning som nyss sagts, har han rätt att häva köpet, om det på annat sätt måste ha stått klart för säljaren att dröjsmålet ej är av ringa betydelse för köparen. Förbehåll som inskränker köparens rätt att häva köpet skall dock gälla, om köpet avser vara, som tillverkats särskilt efter köparens anvisningar eller önskemål eller som säljaren eljest måste antagas sakna möjlighet att på rimliga villkor avyttra till annan än köparen, samt det ej är uppenbart att genom dröjsmålet köparens ändamål med avtalet skulle väsentligen förfelas.

Dröjer säljaren att avlämna vara som skall betalas vid eller efter den tid som bestämts för avlämnandet, får köparen innehålla köpeskillingen, till dess varan hålles honom till handa.

4 § Är varan behaftad med fel, som säljaren åtagit sig att avhjälpa, och avhjälpes ej felet inom skälig tid efter det att köparen framställt anspråk på grund av felet eller avlämnas ej inom samma tid felfri vara i den felaktigas ställe, får köparen göra avdrag på köpeskillingen, kräva skälig ersättning för avhjälpande av felet eller, om felet ej är av ringa betydelse för honom, häva köpet. Förbehåll som inskränker köparens

rätt att häva köpet skall dock gälla, om betydande skada skulle åsamkas säljaren genom att köpet häves och han erbjuder köparen skälig ersättning för felet samt det ej är uppenbart att varan icke kan användas för sitt ändamål.

Avser felet vara som skall betalas vid eller efter den tid som bestämts för avlämnandet, får köparen innehålla köpeskillingen till dess felet avhjälpes eller felfri vara hålles honom till handa. Är det uppenbart att felet är av ringa betydelse för köparen, får han dock ej innehålla mer än vad som kan antagas motsvara dubbla kostnaden för felets avhjälpande.

Första och andra styckena gäller även om åtagandet att avhjälpas felet gjorts av varans tillverkare eller eljest av annan än säljaren men för dennes räkning.

5 § Är varan behäftad med fel och har ej säljaren eller annan för hans räkning åtagit sig att avhjälpas detta, får köparen göra avdrag på köpeskillingen eller, om felet ej är av ringa betydelse för honom, häva köpet. I fråga om giltigheten av förbehåll som inskränker köparens rätt att häva köpet äger 4 § första stycket andra punkten motsvarande tillämpning.

Har köparen framställt anspråk på grund av felet och erbjuder sig säljaren att avhjälpas detta eller att avlämna felfri vara i den felaktigas ställe, får köparen ej göra gällande befogenhet enligt första stycket, om rättelsen sker genast och utan kostnad eller väsentlig olägenhet för honom. Köparen har sådan rätt att innehålla köpeskillingen som anges i 4 § andra stycket.

6 § I fall som avses i 3 §, 4 § första och tredje styckena samt 5 § första stycket har köparen rätt till skälig ersättning för utgift som han ådragit sig till följd av dröjsmål eller fel, om ej säljaren visar att dröjsmålet eller felet icke beror på hans försummelse. Köparen har dock ej rätt till ersättning för avhjälpande av fel i vidare mån än som föreskrives i 4 §.

7 § Har säljaren vid köpet eller på varans förpackning eller i annons eller annat meddelande, som är avsett att komma till allmänhetens eller köparens kännedom, lämnat vilseledande uppgift om varans beskaffenhet eller användning och kan uppgiften antagas ha inverkat på köpet, skall varan anses behäftad med fel. Detta gäller dock ej, om säljaren tydligt rättat uppgiften.

Har varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, för egen eller säljarens räkning lämnat sådan vilseledande uppgift som avses i första stycket och kan den antagas ha inverkat på köpet, skall varan anses behäftad med fel, om säljaren återoplat uppgiften eller uppenbarligen bort inse att den var vilseledande.

8 § Säljes varan i strid mot förbud att saluhålla vara, vilket meddelats i författning eller av myndighet för att förebygga att den som använder varan ådrager sig ohälsa eller drabbas av olycksfall eller för att eljest hindra användning av vara som ej är tillförlitlig från säkerhetssynpunkt, skall varan anses behäftad med fel. Detsamma gäller, om varan är så bristfällig att den ej kan användas utan uppenbar fara för köparens eller annans liv eller hälsa.

9 § Har varan sålts i befintligt skick eller med liknande förbehåll, skall den även i annat fall än som avses i 7 eller 8 § anses behäftad med fel, om den ej är sådan som köparen haft anledning räkna med samt säljaren måste ha känt till detta men underlåtit att upplysa köparen därom. Detsamma gäller, om varan är i väsentligt sämre skick än köparen med hänsyn till varans pris och omständigheterna i övrigt haft skäl att förutsätta.

10 § Har säljaren eller annan för hans räkning genom garanti eller liknande utfästelse åtagit sig att svara för varan under viss angiven tid, skall varan anses behäftad med fel, om den avviker från vad som följer av utfästelsen och det ej måste antagas att avvikelserna beror av olycks-händelse eller annan omständighet som är att hänföra till köparen.

11 § Vill köparen göra gällande befogenhet på grund av fel i varan, skall han underrätta säljaren om felet inom skälig tid efter det att han märkt eller bort märka detta, dock ej senare än ett år från det han mottog varan. Har annan än säljaren för dennes räkning åtagit sig att avhjälpa fel i varan, får underrättelsen i stället lämnas till den som gjort åtagandet.

Försummar köparen att lämna underrättelse enligt första stycket, för-lorar han rätten att göra gällande befogenhet på grund av felet.

Köparens förhållande till varans tillverkare m. fl.

12 § Har varans tillverkare eller annan för säljarens räkning åtagit sig att avhjälpa fel i varan och visar han försummelse vid fullgörande av åtagandet, skall han ersätta köparen dennes skada, om den ej är ringa.

13 § Köparen har rätt att kräva fullgörande av åtagande som avses i 12 §, om han lämnat underrättelse enligt 11 § till den som gjort åta-gandet eller till säljaren.

14 § Har varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, för egen eller säljarens räkning på varans för-packning eller i annons eller annat meddelande, som är avsett att kom-ma till allmänhetens eller köparens kännedom, uppsåtligen eller av vårdslöshet lämnat vilseledande uppgift om varans beskaffenhet eller användning och kan uppgiften antagas ha inverkat på köpet, skall han ersätta skada som därigenom tillfogas köparen.

Särskilda bestämmelser om kreditköp

15 § Har säljaren lämnat anstånd med erläggande av köpeskillingen eller del därav och överlåter eller pantsätter han sin fordran till annan, är köparen ej bunden av villkor, varigenom han helt eller delvis har av-stått från rätten att framställa invändningar på grund av köpet mot krav på betalning av ny borgenär.

16 § Erlägges köpeskillingen eller del därav med belopp, som kö-paren i samband med köpet genom säljarens förmedling erhållit som lån av bank eller annan, med vilken säljaren har nära ekonomisk för-

bindelse, får köparen mot krav på betalning av långivaren framställa samma invändningar på grund av köpet som han äger göra mot säljaren.

17 § Lämnar säljaren anstånd med erläggande av köpeskillingen eller del därav, får han ej mottaga av köparen ingången växelförbindelse beträffande det som ej erlagts. Han får ej heller till bevis för sin fordran mottaga av köparen utfärdat löpande skuldebrev eller annan av denne utställd skuldförbindelse, vars överlåtelse eller pantsättning inskränker köparens rätt att framställa invändningar på grund av köpet mot ny borgenär, som i god tro förvärvat fordringshandlingen.

Första stycket första punkten äger ej tillämpning på egen växel, som är utställd av bankaktiebolag, sparbank, postbanken eller kreditkassa inom jordbrukskasserörelsen.

Den som uppsåtligen bryter mot första stycket dömes till böter.

Avslutande bestämmelser

18 § Har meddelande, som köparen har att lämna säljaren eller annan enligt 3, 4, 11 eller 13 §, inlämnats för befordran med post eller telegraf och försenas det eller kommer det ej fram, skall denna omständighet icke föranleda att köparen förlorar rätten att göra gällande befogenhet enligt denna lag.

19 § Lagen äger ej tillämpning på ersättning för förlust som köparen lider genom personskada eller skada på annan egendom än den sålda varan.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1971: 112) om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor

Härigenom förordnas, att rubriken till lagen (1971: 112) om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor samt 1 och 6 §§ lagen skall ha nedan angivna lydelse.

Lag om förbud mot oskäligen avtalsvillkor

Nuvarande lydelse

Föreslagna lydelse

1 §¹

Är villkor, som näringsidkare använder vid erbjudande av vara eller tjänst till konsument för enskilt bruk, med hänsyn till vederlaget och övriga omständigheter att anse som *otillbörligt* mot konsumenten, kan marknadsdomstolen, om det är påkallat från allmän synpunkt, meddela näringsidkaren förbud att framdeles i liknande fall använda samma eller väsentligen samma villkor. Förbud skall förenas med vite, om ej detta av särskilda skäl är obehövt.

Är villkor, som näringsidkare använder vid erbjudande av vara eller tjänst till konsument för enskilt bruk, med hänsyn till vederlaget och övriga omständigheter att anse som *oskäligen* mot konsumenten, kan marknadsdomstolen, om det är påkallat från allmän synpunkt, meddela näringsidkaren förbud att framdeles i liknande fall använda samma eller väsentligen samma villkor. Förbud skall förenas med vite, om ej detta av särskilda skäl är obehövt.

Första stycket äger motsvarande tillämpning, om näringsidkare erbjuder konsument att mot vederlag förvärva nyttjanderätt till lösöre för enskilt bruk.

Förbud kan meddelas även anställd hos näringsidkare och annan som handlar på näringsidkarens vägnar.

6 §²

Fråga om förbud får i fall som ej är av större vikt prövas av konsumentombudsmannen genom att den som antages ha använt *otillbörligt* avtalsvillkor förelägges förbud till godkännande omedelbart eller inom viss tid (förbudsföreläggande).

Fråga om förbud får i fall som ej är av större vikt prövas av konsumentombudsmannen genom att den som antages ha använt *oskäligen* avtalsvillkor förelägges förbud till godkännande omedelbart eller inom viss tid (förbudsföreläggande.)

Har förbudsföreläggande godkänts, gäller det som förbud av marknadsdomstolen. Godkännande som sker sedan den i föreläggandet utsatta tiden har gått till ända är dock utan verkan.

Närmare bestämmelser om förbudsföreläggande meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974.

¹ Senaste lydelse 1972: 730.

² Senaste lydelse 1972: 730.

Utdrag av protokoll, hållet i lagrådet den 4 juni 1973.

Närvarande: justitierådet *Alexanderson*, regeringsrådet *Klackenberg*, f. d. regeringsrådet *Öhman*, justitierådet *Walberg*.

Enligt lagrådet den 3 maj 1973 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 23 mars 1973, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets yttrande skulle inhämtas över upprättade förslag till

1. konsumentköplag,
2. lag om ändring i lagen (1971: 112) om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor.

Förslagen, som finns bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorerna Trygve Hellners.

Lagförslagen föranledde följande yttranden inom *lagrådet*.

Förslaget till konsumentköplag**1 §***Lagrådet:*

Enligt definitionen på konsumentköp skall varan vara "avsedd huvudsakligen för enskilt bruk". Motsvarande bestämmelse återfinns i 1 § hemförsäljningslagen. När det gäller tolkningen av det angivna rekvisitet i konsumentköplagen uttalas i remissprotokollet, att det vanligen framgår av varans beskaffenhet, hur den är avsedd att användas, och att vid tvekan om vilket ändamål varan är avsedd för, köparens syfte med förvärvet i sista hand bör vara avgörande. Enligt remissprotokollet bör någon skyldighet för köparen att självant upplysa säljaren om sitt syfte med förvärvet inte föreligga men måste köparens syfte på något för säljaren uppfattbart sätt framgå av omständigheterna vid köpet.

De angivna uttalandena kan ge anledning till tveksamhet i två hänseenden. Å ena sidan förefaller det som om objektiva yttre omständigheter, t. ex. varans beskaffenhet, avses få självständig betydelse för frågan om köpet skall behandlas som konsumentköp. Å andra sidan ger uttalandena intryck av att säljarens subjektiva uppfattning om köparens syfte skulle ha relevans. I själva verket torde emellertid förslagets utgångspunkt vara den att, i händelse av tvist, vad som utredes om köparens syfte med förvärvet blir avgörande för om köpet skall behandlas som konsumentköp. Skulle det visa sig att köparen lämnat oriktig uppgift om syftet, bör detta förhållande i princip inte påverka frågan om konsumentköplagens tillämplighet. En ordning som innebär att säljaren alltid skall kunna förlita sig på ett uttalande av köparen om syftet med

förvärvet skulle ge kontrahenterna möjlighet att genom överenskommelse sätta den tvingande regleringen ur spel. Givetvis saknar det betydelse, om köparen efter köpet har ändrat mening om varans användning.

Den i lagtexten använda formuleringen "vara som är avsedd huvudsakligen för enskilt bruk" gör det inte fullt klart att det är konsumentköparens avsikt som skall vara avgörande. Den utesluter inte läsningsen, att köpet skall gälla en vara, som typiskt sett har karaktären av konsumentvara, och att den enskilde köparens avsikt med förvärvet således inte spelar någon roll. En tydligare formulering torde vara önskvärd och kan vinnas genom en jämkning av ordalagen och tillika en förenkling, förslagsvis genom att i första stycket anges att lagen "äger tillämpning när konsument huvudsakligen för enskilt bruk köper vara av näringsidkare och försäljningen sker i dennes yrkesmässiga verksamhet".

I anslutning till påpekanden av näringslivet i remissförfarandet tar föredragande statsrådet upp frågan om vilket lands lag som skall tillämpas på konsumentköp med internationell karaktär (avsnitt 6.2.1. i det remitterade protokollet) och berör därvid vissa av bestämmelserna i lagen (1964: 528) om tillämplig lag beträffande internationella köp av lösaker. I det sammanhanget uttalas att KO och marknadsdomstolen med stöd av avtalsvillkorslagen kan ingripa mot oskäligen lagvalsklausuler vid konsumentköp. Uttalandet synes ha fått en något sammanträngd avfattning och är därför inte fullt klart till sin innebörd. Emellertid avser det tillämpningen av avtalsvillkorslagen, som inte i förevarande hänseende är föremål för lagrådets granskning. Härtill kommer att den slutsats som följer efter uttalandet — nämligen att några särskilda lagstiftningsåtgärder i syfte att hindra kringgående av den tvingande regleringen i den nu föreslagna konsumentköplagen med utnyttjande av bestämmelserna i 1964 års lag inte anses nödvändiga — inte föranleder någon erinran från lagrådets sida. Lagrådet anser sig därför inte i detta sammanhang böra gå närmare in på den i uttalandet berörda frågan.

Klackenberg:

Andra stycket i förevarande paragraf har motiverats av intresset att konsumentköplagen inte skall kunna kringgåas genom att försäljningar, som sker i näringsidkares yrkesmässiga försäljningsverksamhet, ges formen av försäljningar från privatpersoner, för vilka näringsidkaren uppträder enbart som ombud. Det skulle också ur konsumentköpsynpunkt vara en ganska bekymmersam lucka om exempelvis den handel med begagnade bilar, som under medverkan av bilfirmorna drivs i samband med nybilsförsäljningen eller vid omsättning i andra hand av begagnade bilar, skulle falla utanför lagen. Försäljningsarbetet ombesörjes ofta helt av bilfirman men vid kontraktsskrivandet blir det ej sällan den gamle ägaren som undertecknar eller också bilhandlaren som undertecknar med fullmakt från honom. Av samma skäl har det ansetts av värde att

även antikvitets- och konsthandlare, som i sina butiker förmedlar försäljningar från enskilda, skall komma in under lagen jämväl med avseende å denna supplementära verksamhet.

Andra stycket torde emellertid genom de generella formuleringarna gå betydligt utöver det angivna motivet. Under lagens ordalag faller inte bara den förmedling av enskilda personers varuförsäljningar, som avser samma slags varor som näringsidkaren yrkesmässigt försäljer, utan även förmedlingen av andra slag av varor än sådana som hör till näringsidkarens bransch. Genom andra stycket skulle konsumentköplagen sålunda utsträckas till att exempelvis omfatta sådana fall som när en lantbrukare hjälper en sommargäst att sälja en cykel eller när en damfrisörska i sin salong förmedlar försäljningen till en kund av en väninnas kappa eller när en restauranginnehavare medverkar vid försäljningen av en privat konstsamlares tavla genom att låta den hänga i restaurangens entré. I dylika fall föreligger ju inte några praktiska kringgåenderisker eller överhuvud något sådant behov att skydda konsumentköpare mot säljare i överlägsen ställning, som motiverat tillkomsten av konsumentköplagen. Vid förmedlingar utanför näringsidkarens varumässiga försäljningsområde uppkommer ju normalt inte risken för att ett vid den yrkesmässiga försäljningen i branschen tillämpat missbruk av den s. k. formulärrätten utsträcks till förmedlingsköpen.

Det är oklart om den här påtalade utvidgningen av andra styckets tillämpningsområde utöver vad motiven anger har skett avsiktligt eller ej. Föredragande statsrådets argumentation synes snarast peka hänemot att en begränsning till sådana varor, som säljs i näringsidkarens yrkesmässiga verksamhet, egentligen varit avsedd. I vart fall synes det lämpligt att stadgandet kompletteras så att därav klart framgår att det endast avser förmedling av köp från enskild utav varor av sådant slag, som näringsidkaren tillhandahåller i sin yrkesmässiga verksamhet. Vid en sådan komplettering torde man också vinna fördelen att kunna undvika det något tvetydiga uttrycket köp som "förmedlas av näringsidkare som ombud för säljaren". Att näringsidkaren är ombud för säljaren avser att täcka två ganska olikartade förfaranden, nämligen dels att han fungerar som fullmäktig för säljaren och dels att han på annat sätt medverkar å säljarens vägnar vid tillkomsten av ett köp (utan att underteckna kontraktet i eget eller annans namn). Att näringsidkaren enligt lagtexten skall vara "ombud för säljaren" har även ansetts tjäna syftet att från tillämpningsområdet utesluta ren mäklarverksamhet. Genom ett tillägg som begränsar stadgandet till supplementär förmedling av varor, som tillhandahålls inom näringsidkarens yrkesmässiga verksamhet, synes det vara obehövligt att använda rekvisitet att näringsidkaren skall förmedla köpet "som ombud för säljaren".

I remissprotokollet har framhållits att också köp på auktioner på grund av andra stycket faller in under lagen, om auktionen ombesörjs

av näringsidkare. Det är att märka att i detta hänseende en viss ändring skulle ske beträffande köp vid auktioner, om här förordat tillägg till andra stycket göres. Enligt remissförslaget räcker det med att auktionen ombesörjes av en yrkesmässigt verksam auktionsutropare eller annan näringsidkare. Genom det föreslagna tillägget skulle under lagen falla endast sådana auktioner, som anordnas av eller för näringsidkare, vilka i sin yrkesmässiga verksamhet tillhandahåller sådana varuslag som auktionen gäller, t. ex. konst- eller antikvitetshandlare. En sådan begränsning torde med hänsyn till de vanskligheter, som köpen på auktion innebär ur konsumentköplagens synpunkt, vara en fördel. Om några otillbörliga standardiscrade försäljningsvillkor skulle förekomma vid de kommunala auktionskamrarna torde man lättare kunna komma tillrätta med dem genom KO:s inskridande än genom att göra konsumentköplagen tillämplig å inköp därstädes.

Jag föreslår på grund av det anförda att andra stycket ges innehållet: "Lagen gäller under motsvarande förutsättningar även i fråga om köp från annan än näringsidkare, om köpet förmedlas av näringsidkare och avser vara av sådant slag som denne tillhandahåller i sin yrkesmässiga verksamhet."

3 §

Lagrådet:

En förutsättning för att köparen vid säljarens dröjsmål skall få häva köpet är att dröjsmålet inte är av endast ringa betydelse för köparen. Härutöver förutsättes som regel, att säljaren inte levererar inom skälig tid efter det att han av köparen uppmanats att leverera. Undantag från kravet på leveransuppmaning gäller emellertid enligt första stycket tredje punkten i sådana fall när det "på annat sätt" måste ha stått klart för säljaren, att dröjsmålet inte är av endast ringa betydelse för köparen. Är detta fallet får hävning ske omedelbart. De citerade orden förutsätter det underförstådda tillägget "än genom köparens uppmaning att leverera". Förevarande punkt kan därför läsas som ett uttryck för att, om leveransuppmaning skett, dröjsmålet inte kan anses vara av ringa betydelse. Att detta inte är meningen framgår emellertid av den närmast föregående punkten som för normalfallet, utöver leveransuppmaning, anger som förutsättning för hävning att dröjsmålet inte är av ringa betydelse. Även om något missförstånd kanske inte behöver uppstå, synes dock bestämmelsen vinna på att orden "på annat sätt" utgår ur lagtexten. Lagrådet föreslår att så sker.

4 §

Lagrådet:

Vid behandlingen av frågan om innebörden av de påföljder, som står köparen till buds om ett av säljaren gjort åtagande att avhjälpa fel i

varan inte fullgörs inom skälig tid, konstateras i specialmotiveringen till förevarande paragraf att bestämmelsen om köparens rätt att kräva ersättning för avhjälpande av fel inte utesluter att köparen kan begära kompensation för kostnad som har uppstått för avhjälpande av fel utomlands. Detta uttalande får givetvis inte tolkas så, att köparen i något fall, när ett avhjälpningsåtagande är begränsat till Sverige, skulle kunna direkt vända sig till en verkstad utomlands för att få felet avhjälpt. För att kunna utöva befogenhet enligt förevarande paragraf måste han i sådant fall först lämna säljaren eller tillverkaren tillfälle att avhjälpa felet i Sverige. Uttalandet avser däremot, enligt vad som upplysts vid föredragningen, bland annat den situationen att köparen med stöd av en garantiutfästelse från säljaren begärt avhjälpande av ett fel på en bil hos en av denne anvisad verkstad i Sverige och något avhjälpande inte kommit till stånd inom skälig tid. I en sådan situation är det enligt förevarande paragraf köparen obetaget att låta reparera bilen — utomlands eller i Sverige — och kräva skälig ersättning för reparationen. Köparen kan ha haft särskild anledning att låta verkställa reparationen utomlands. Han stod kanske i begrepp att företa en utlandsresa under vilken han hade behov av att använda bilen. Är garantiåtagandet begränsat i geografiskt hänseende på sätt anmärks i remissprotokollet, bör dock beaktas att ersättning ofta inte torde kunna fordras med högre belopp än vad som svarar mot kostnaden för avhjälpande inom garantins giltighetsområde.

5 §

Lagrådet:

I 4 § och förevarande paragraf regleras köparens befogenheter mot säljaren vid fel i varan. Den förstnämnda paragrafen täcker de fall då åtagande att avhjälpa fel i varan lämnats av säljaren eller för dennes räkning av tillverkaren eller annan men åtagandet inte fullgöres inom skälig tid. I 5 § ges bestämmelser för felsituationer då reparationsåtagande inte föreligger. Såsom i motiveringen framhålles blir emellertid tillämpning av sistnämnda bestämmelser aktuell i främsta rummet då köpeavtalet förenats med villkor som inskränker köparens befogenheter. Finns inte sådana villkor, såsom exempelvis i allmänhet vid köp av dagligvaror, kan det bli anledning att återropa den allmänna köplagens dispositiva felregler, eftersom den tvingande regleringen av grundskyddet i konsumentköplagen inte i alla avseenden sträcker sig lika långt till köparens förmån som dessa.

Av motiveringen framgår att bestämmelserna i 4 § är avsedda att bli tillämpliga inte bara i sådana fall då åtagandet att avhjälpa felet ingår i själva köpeavtalet. Meningen synes sålunda vara att om åtagandet lämnats exempelvis av tillverkaren, utan att det kan anses därmed ha blivit ett led i köpet, köparen skall ha valrätt mellan att åbe-

ropa åtagandet, varigenom reglerna i 4 § blir tillämpliga, eller att åberopa 5 §, eventuellt bestämmelserna i den allmänna köplagen. Om åtagandet inte ingår i köpeavtalet, skall köparen sålunda inte av säljarsidan kunna påtvingas en reparationsutfästelse med därtill knutna villkor.

Ordalagen i 4 § torde täcka denna innebörd av gränsdragningen mellan 4 och 5 §§. Däremot synes avfattningen av 5 § — som formellt utesluter tillämpningen av paragrafen så snart ett åtagande föreligger — kunna ge anledning till tväkan för sådana fall då väl ett åtagande föreligger men köparen inte kan anses bunden att godta det. Den avsedda innebörden av stadgandet skulle framgå något tydligare om inledningen av 5 § jämkas till att lyda "Är varan behäftad med fel och skall ej detta avhjälpas på grund av åtagande som avses i 4 §".

I andra stycket första punkten av 5 § har efter mönster av 49 § köplagen upptagits ett stadgande som ger säljaren möjlighet att avvärja hävning eller annan påföljd enligt första stycket genom rättelse av felet. Förutsättning är bl. a. att säljaren "erbjuder sig" att rätta felet och att "rättelsen sker genast". Om sistnämnda bestämning sägs i motiveringen att den inte utesluter att säljaren får en kort frist för att vidta erbjudanden rättelse. I lagtexten anges inte uttryckligen när erbjudandet om rättelse skall lämnas för att det skall anses godtagbart. Meningen är självfallet att det skall ske i nära anslutning till att köparen framställer sitt anspråk. Lämpligen synes detta kunna något tydligare betonas i stadgandet genom att det får lydelsen "och erbjuder sig säljaren därvid att avhjälpa detta".

Som ytterligare förutsättning för den rätt som i andra stycket första punkten av förevarande paragraf givits säljaren att avvärja påföljd som avses i första stycket gäller enligt det remitterade förslaget att rättelsen sker "utan kostnad eller väsentlig olägenhet" för köparen. Motsvarande uttryck i förebilden i 49 § köplagen är att köparen ej har "kostnad eller olägenhet" av att låta rättelsen ske. Utredningen har om villkoret i det remitterade förslaget uttalat att det i förhållande till 49 § köplagen innefattar i huvudsak den olikheten att säljarens rättelsemöjlighet inte utesluts av varje — således även ringa — olägenhet för köparen av en rättelse. Den sakliga innebörd som sålunda är åsyftad skulle bättre framgå om uttrycket jämkas till "utan kostnad samt i övrigt utan olägenhet av någon betydelse".

I 5 § andra stycket andra punkten ges en bestämmelse om rätt för köparen att innehålla köpeskillingen. Meningen är att förutsättningarna härför skall vara desamma som för motsvarande rätt enligt 4 § andra stycket. Den avsedda innebörden skulle bli tydligare om stadgandet får förslagsvis följande avfattning: "I fråga om rätt för köparen att innehålla köpeskillingen äger 4 § andra stycket motsvarande tillämpning."

6 §

Lagrådet:

Ersättningsansvar för säljaren enligt förevarande paragraf inträder i fall som avses bl. a. i 4 § första och tredje styckena samt 5 § första stycket. Genom hänvisningen till "fall som avses i 4 § första och tredje styckena" anges att förutsättning för ersättningsansvar är att ett åtagande att avhjälpa fel i varan inte fullgjorts inom skälig tid. Vad angår fall enligt 5 § räcker det med att varan är behäftad med fel. Om förutsättning för ersättningsansvar i fall som avses i 4 § är uppfylld, skall enligt vad som uttalas i motiveringen ersättning kunna utgå också för utgifter som hänför sig till tid innan fristen för avhjälpande av felet gått till ända, nämligen om det är fråga om utgifter som köparen har ådragit sig på grund av felet. Som exempel kan nämnas kostnad för transport av varan till säljarens reparationsverkstad. Enligt den föreslagna lydelsen är en ytterligare förutsättning för ersättningsansvar att säljaren inte visar att "felet" inte beror på hans försummelse. Såvitt gäller de fall som avses i 4 § innebär detta enligt motiveringen att säljaren kan undgå ersättningsansvar genom att visa att orsaken till att avhjälpningsåtagandet inte fullgjorts på avtalsenligt sätt inte är att hänföra till försummelse från hans sida.

Av det anförda torde framgå att ordet "fel" förekommer i första punkten av förevarande paragraf på två ställen med sinsemellan olika mening. På det första stället användes ordet "fel" i sin vanliga betydelse. I satsen "om ej säljaren visar att dröjsmålet eller felet icke beror på hans försummelse" avses med "felet", såvitt gäller fall enligt 4 §, bristande fullgörelse av åtagande att avhjälpa fel inom skälig tid. Det är givetvis önskvärt att ordet "fel" användes endast i sin vanliga betydelse. Det föreslås därför att den nyss återgivna satsen ändras till "om ej säljaren visar att försummelse icke ligger honom till last".

Alexanderson, Klackenborg, Walberg:

Utredningen föreslog, i 10 §, en regel av innebörd att om säljaren i fall som avsågs i de föregående paragraferna (närmast 3—5 §§) gjort sig skyldig till grov försummelse, han skulle ersätta skada som däri-genom tillfogades köparen. I det remitterade förslaget har säljarens skadeståndsplikt utsträcks att omfatta också skada vid försummelse som inte är grov. Skadeståndsskyldigheten har å andra sidan begränsats till att avse skälig ersättning för utgifter i anledning av dröjsmål eller fel. Någon regel om en vidsträcktare skadeståndsskyldighet vid svek eller grov vårdslöshet upptas inte i det remitterade förslaget. Härom sägs i den allmänna motiveringen att den princip åt vilken den av utredningen föreslagna lagregeln ger uttryck, nämligen att en friskrivning från skadeståndsansvar inte kan åberopas när uppsåt eller grov

vårdslöshet ligger den skadevållande parten till last, torde få anses gälla redan nu. Utredningens lagregel kunde därför sägas väsentligen innebära ett klarläggande av nuvarande rättsläge. I specialmotiveringen uttalas ytterligare att starka skäl talar för att principen gäller redan enligt nuvarande ordning. Slopandet av den regel utredningen har förordat är inte, framhålls det, avsett att innebära någon saklig ändring av konsumentens ställning i detta hänseende. Tydligen avses att i dessa fall skadestånd skall utgå utan begränsning till utgifter.

I sak har vi intet att erinra mot att den angivna principen får gälla på konsumentköplagens område. Den bör emellertid enligt vår mening till förekommande av rättsovisshet lagfästas. I detta ämne må anföras följande.

Konsumentköprätten kommer att kännetecknas av ett växelspel mellan konsumentköplag och allmän köplag. Kan principen inte beläggas inom den allmänna köprätten är detta ett starkt skäl för att den bör lagfästas i konsumentköplagen. I Alméns kommentar till köplagen (4 uppl., tillägg till § 1 vid not 2 med nothänvisningar) uttalas i texten följande: "Av allmänna rättsgrundsatser anses (ock) följa, att förbehåll, varigenom någon fritager sig från ersättningsskyldighet eller andra påföljder av kontraktsbrott, icke kunna av honom åberopas, därest han handlat dolöst. Så till vida torde detta vara obestridligt, att om brottsligt förfarande föreligger, förbehållet icke kan fritaga vederbörande från skyldigheten att ersätta medkontrahenten den honom genom brottet tillskyndade skadan. I vad påståendet sträcker sig härutöver, synes däremot dess riktighet ingalunda höjt över alla tvivel."

I doktrinen förekommer uttalanden av innebörd att den i remissprotokollet angivna principen möjligen gäller eller att den borde gälla (se t. ex. Rodhe: Obligationsrätt § 48 vid not 14, s. 531, Grönfors i SvJT 1958 s. 518, Karlgren: Produktansvaret s. 144 ff). Veterligen finns i rättspraxis inte något enda belägg för att principen verkligen gäller.

Med hänsyn till det anförda måste enligt vår mening rättsläget betecknas som så oklart att ett lagfästande av den ifrågavarande principen framstår som önskvärt. Innebörden av principen blir alltså för konsumentköplagens del att i fall av grov försummelse skadeståndsskyldighet föreligger utan någon begränsning till utgifter, även om friskrivningsklausul skulle finnas. Vi hemställer därför att, under beaktande av vad i övrigt vid förevarande paragraf anförts, denna med viss ytterligare redaktionell jämkning avfattas förslagsvis på följande sätt:

"Om i fall som avses i 3 §, 4 § första och tredje styckena samt 5 § första stycket säljaren gjort sig skyldig till grov försummelse, skall han ersätta skada som därigenom tillfogas köparen.

Föreligger ej ersättningsskyldighet enligt första stycket, har köparen likväl i fall som avses i där angivna lagrum rätt till skälig ersättning för

utgift som han ådragit sig till följd av dröjsmål eller fel, om ej säljaren visar att försummelse icke ligger honom till last. Rätt till ersättning för avhjälpande av fel tillkommer dock ej köparen i annat fall eller i vidare mån än som föreskrives i 4 §."

7 §

Lagrådet:

Vilseledande uppgift härrörande från varans tillverkare eller annan i tidigare säljled kan under förutsättningar som anges i andra stycket av förevarande paragraf leda till att varan anses behäftad med fel. Vad angår säljaren förutsättes enligt det remitterade förslaget att han "åberopat uppgiften eller uppenbarligen bort inse att den var vilseledande".

Enligt utredningen skulle i sistnämnda fall krävas att säljaren "måste ha insett" uppgiftens oriktighet, och i detta sammanhang framhålls att något ansvar för säljaren inte bör inträda, när han över huvud inte känt till att tillverkaren lämnat någon uppgift om varan och alltså inte heller känt till hur det förhåller sig med uppgiftens riktighet. I denna del lär det remitterade förslaget, oaktat däri kravet på bevisning beträffande säljarens insikt om uppgiftens vilseledande karaktär ställts lägre än utredningen föreslog, inte innebära någon ändring i förhållande till utredningsförslaget.

Med förändringen i fråga om kravet på insikt ter det sig emellertid som en ofullständighet i det remitterade förslaget att däri endast underförstås men inte direkt omnämnes det primära fallet att säljaren faktiskt insett att uppgiften var vilseledande. Detta fall bör enligt lagrådets mening uttryckligen anges i lagtexten. Sker det, synes det vara påkallat att i andra stycket uppta en motsvarighet till andra punkten i första stycket.

På grund av det anförda föreslår lagrådet att andra stycket avslutas så: "— — om säljaren åberopat uppgiften eller, fastän han insett eller uppenbarligen bort inse att uppgiften var vilseledande, underlåtit att tydligt rätta den."

I förevarande paragraf anges rättsföljden vid vilseledande uppgift om varan med uttrycket "skall varan anses behäftad med fel". Detta avviker från vad som föreslagits i utredningens betänkande, där i stället uttrycket "äger köparen göra gällande befogenhet enligt 4 eller 5 §" har begagnats. Föredragande statsrådet motiverar det ändrade uttryckssättet med att detta markerar att köparen i situationer av det slag regeln avser också har möjlighet att göra gällande felansvar enligt den allmänna köplagen. Det remitterade förslaget säges innebära bl. a. att, om varan på grund av 7 § konsumentköplagen skall anses felaktig och någon friskrivningsklausul inte förekommer, köparen har möjlighet att fördra skadestånd av säljaren enligt köplagens regler. Ett motsvarande uttalande görs vid behandlingen av 8 §.

Någon invändning mot de nyss berörda uttalandena i remissprotokol-

let kan inte göras i den mån de endast skall uppfattas som en erinran om den möjlighet som även i fall enligt 7 eller 8 § kan stå köparen till buds att i stället för konsumentköplagens bestämmelser åberopa dispositiva regler som ger honom längre gående befogenheter än den tvingande lagen gör. Om det emellertid är avsett att den utvidgning av felbegreppet, som 7 och 8 §§ otvivelaktigt innebär, skall bli direkt normerande även när det gäller påföljder av fel enligt allmänna köplagen, synes detta förutsätta regler härom i nämnda lag. Utan sådana regler torde sålunda köparen i fall som avses i 7 eller 8 § kunna göra gällande t. ex. skadeståndspåföljd enligt 43 § köplagen endast om varan är behäftad med fel också enligt köplagen. En annan sak är att bestämmelserna i 7 och 8 §§ kan tänkas få betydelse för tolkningen av felbegreppet i köplagen, som ju inte innehåller någon allmän definition av detta begrepp.

8 §

Alexanderson, Öhman, Walberg:

I specialmotiveringen till förevarande paragraf utsägs inledningsvis sammanfattande, att paragrafen preciserar säljarens ansvar för "fel i varan i fall då denna är att anse som farlig från hälso- eller säkerhetssynpunkt". Vad som sägs i det följande och de exempel som ges samt inte minst sammankopplingen med felbegreppet synes också ge vid handen att vad man närmast haft i åtanke är fall då varan i och för sig inte är sådan som den bör vara och därför inte utan risk för liv eller hälsa kan användas för sitt ändamål. Andra punkten i paragrafen synes klart ha denna syftning.

Såsom första punkten i lagrummet är avfattad synes emellertid därunder, utan att man på något sätt gör våld på ordalagen, kunna inrymmas en rad fall där varan i och för sig är just sådan som den bör vara eller normalt brukar vara men där ändå dess saluhållande reglerats till förebyggande av att den som använder varan ådrager sig ohälsa eller drabbas av olycksfall. Såsom exempel på regleringar av nu åsyftat slag må, utan anspråk på fullständighet, nämnas föreskrifter avseende försäljning av apoteksvaror, giftiga varor, explosiva varor, vapen och ammunition, eldfarliga oljor, stiletter, alkoholhaltiga drycker. I vad mån det remitterade förslaget skall omfatta sådana fall som nu nämnts och fall av liknande art är delvis oklart.

Utredningen hämtar exempel från livsmedelslagen, arbetarskyddslagen och kungörelsen angående kontroll av viss elektrisk materiel, alla väl ägnade att betraktas som "fel i vara". Utredningen nämner emellertid också fall då myndighet i säkerhetssyfte utfärdat förbud att saluhålla varan utan att därvid skilja mellan fall då varan inte är sådan den ur säkerhetssynpunkt borde vara och fall då användningen av en riktigt beskaffad vara är förenad med risk för liv eller hälsa. Sannolikt avses

dock endast fall av förstnämnda art, ty i sammanhanget förekommer uttrycket "varor som inte uppfyller de krav som uppställs i föreskrifterna".

I remissprotokollet förekommer uttalanden som bestämt tyder på att endast i och för sig bristfälliga varor avses. Sålunda sägs att man inte bör helt avstå från att i konsumentköplagen reglera vad som i materiellt hänseende skall räknas som fel och att lagen bör slå fast att varan skall uppfylla åtminstone viss minimistandard i fråga om oskadlighet och ofarlighet. Vidare nämns särskilt förslaget till lag om hälso- och miljöfarliga varor. Ett uttalande, att bestämmelsen i första punkten inte kan anses omfatta exempelvis försäljning av vapen till den som saknar rätt att inneha vapnet, skulle i och för sig väl kunna åberopas såsom stöd för meningen, att endast i och för sig bristfälliga varor avses, men motiveringen till uttalandet synes vara en annan.

Det anförda synes ge stöd för att avsikten varit att också första punkten skall handla om varor som är i och för sig bristfälliga och vilkas användning med hänsyn därtill är förenad med risker för människors liv och hälsa. Enligt vår mening bör lagstiftaren inte heller inom konsumentköplagens ram gå längre. En annan sak är att det kan förtjäna övervägas att i olika specialförfattningar, som av sociala eller andra skäl reglerar försäljningen av varor, vars normala användning kan innebära risker ur olika synpunkter men som inte i och för sig är bristfälliga, ta in bestämmelser om ogiltighet av köpet eller liknande påföljd, då vara sålts i strid mot bestämmelserna.

Den nyss angivna begränsningen av förevarande stadgande bör komma till klart uttryck i lagtexten, förslagsvis genom att man uppställer ett bristfällighetsrekvisit också i första punkten.

I remissprotokollet erinras om att vissa slag av försäljningsförbud uppbärs i första hand av andra intressen än dem som anges i första punkten. Med tanke på sådana fall av blandade syften synes en jämkning av lagtexten vara lämplig, förslagsvis så att "för att förebygga" utbytes mot "väsentligen i syfte att förebygga".

På grund av det anförda hemställer vi att första punkten i förevarande lagrum erhåller följande lydelse: "Säljes varan i strid mot förbud att saluhålla vara, vilket meddelats i författning eller av myndighet väsentligen i syfte att förebygga, att den som använder varan till följd av dess bristfällighet ådrager sig ohälsa eller drabbas av olycksfall, eller eljest hindra användning av vara som ej är tillförlitlig från säkerhetssynpunkt, skall varan anses behäftad med fel."

Klackenberg:

Första punkten av förevarande paragraf åsyftar att ge köparen befogenheter såsom vid fel i vara, i första hand rätten att häva, när vara sålts i strid mot försäljningsförbud, som meddelats i författning eller

av myndighet till förebyggande av ohälsa eller olycksfall hos den som använder varan eller för att eljest hindra användning av vara som inte är tillförlitlig ur säkerhetssynpunkt. I vårt samhälle förekommer ett rikt förgrenat och nyanserat system av dylika försäljningsförbud till skydd för människors liv och hälsa. Vissa försäljningsförbud uppbärs dock inte i första hand av detta intresse. Med tanke på sådana fall av blandade syften anser jag, i likhet med övriga lagrådsledamöter, en jämkning av lagtexten lämplig, förslagsvis så att "för att förebygga" utbytes mot "väsentligen i syfte att förebygga".

I remissprotokollet har inte närmare analyserats de olika former, i vilka sådana försäljningsförbud kan förekomma, utan endast som exempel nämnts förbud enligt livsmedelslagen, arbetarskyddslagen och i förslaget till lag om hälso- och miljöfarliga varor samt föreskrifterna i kungörelsen angående kontroll av viss elektrisk materiel. Jag har svårt att av de anförda exemplen och vad i övrigt anföres i remissprotokollet dra slutsatsen att det föreslagna stadgandet i sak skulle avse endast varor, som är bristfälliga och tillika belagda med generella försäljningsförbud. Införande av ett rekvisit om bristfällighet hos varan skulle i hög grad urholka det föreslagna stadgandet. Någon egentlig bristfällighet är inte alltid anledningen till dylika försäljningsförbud. De kan tvärtom ofta vara betingade av att varan är så exceptionellt effektiv för sitt syfte att den medför särskilda säkerhetsrisker. I allmänhet torde köparens hävningsrätt framstå såsom en önskvärd civilrättslig komplettering av förbudssanktionen.

Ganska olikartade försäljningsförbud förekommer. De kan innebära inskränkningar av generell art beträffande saluhållandet av viss vara eller inskränkningar av försäljningsrätten beträffande en vara till särskilda tillståndshavare eller inskränkningar med avseende å vilka som är berättigade respektive förbjudna att köpa varan. Sådana förbud förekommer i olika kombinationer med varandra. Till belysande av några vanliga typer må anföras följande.

Generella försäljningsförbud beträffande viss vara kan vara utformade med angivande enbart av varans beskaffenhet, t. ex. dess fysisk-kemiska sammansättning, eller med angivande av dess beskaffenhet kompletterat med ett skadlighets- eller farlighetsrekvisit, som säljaren har att bedöma. 22 § 2 mom. giftförordningen innehåller exempel på båda typerna, dels ett förbud att saluhålla eller överlåta tändstickor, i vilkas tändmassa ingår vit eller gul fosfor, dels ett förbud att saluhålla eller överlåta sjukvårds- och sanitetsartiklar, klädespersedlar och material till sådana samt barnleksaker, om de innehåller eller behandlats med gift eller vådligt ämne och därigenom kan medföra hälsofara. Förbuden att saluhålla vissa livsmedel i 16 § livsmedelslagen är delvis av sistnämnda slag med angivna farlighetsrekvisit (livsmedel som kan antagas vara otjänligt till människoföda eller som tillförts icke godkänd

livsmedelstillsats), delvis avses andra brister vid saluförandet (livsmedel som uppges hålla av myndighet föreskriven livsmedelsstandard utan att göra detta samt färdigförpackade livsmedel, som ej är märkta med i lagen föreskrivna uppgifter om livsmedlets slag, sammansättning, nettovikt, förvaring, beräknad hållbarhetstid etc.). Förbudet i 45 § arbetarskyddslagen är också baserat på ett allmänt farlighetsrekvisit. I första stycket ålägges bl. a. försäljare av maskin, redskap eller annan teknisk anordning att tillse att anordningen, då den avlämnas för att tagas i bruk inom riket, är försedd med nödiga skyddsanordningar ävensom i övrigt erbjuder betryggande säkerhet mot ohälsa och olycksfall. I tredje stycket skärps skyddet och förbudet genom att arbetarskyddsstyrelsen ges bemyndigande att, när särskilda skäl föreligger, föreskriva att anordningen skall vara godkänd, innan den avlämnas för att tagas i bruk. Till sin typ likartade generella försäljningsförbud, grundade på myndighets godkännande i form av registreringsförfarande, finns i 2 § bekämpningsmedelsförordningen och 15 § läkemedelsförordningen. Enligt förstnämnda stadgande må bekämpningsmedel, såvida annat ej särskilt stadgas, icke saluhållas, överlåtas eller användas utan att vara registrerat hos registreringsmyndigheten. Enligt det senare stadgandet må farmaceutisk specialitet, om ej annat särskilt stadgas, icke försälas utan att vara registrerad hos socialstyrelsen.

Försäljningen av särskilt farliga eller skadliga varor är ofta begränsad till vissa auktoriserade försäljare. Försäljningsförbud råder sålunda för alla som saknar försäljningsrättigheter. Jämför t. ex. 2 § lagen om detaljhandel med läkemedel, enligt vilken sådan handel får bedrivas endast av staten eller av juridisk person i vilken staten äger ett bestämmande inflytande, och 14 § giftförordningen, enligt vilken handel med gift får bedrivas, förutom av den som behörigen tillverkat varan eller är berättigad driva handel med läkemedel, endast av person som innehar tillstånd att driva handel med den giftiga varan. 9 § bekämpningsmedelsförordningen innehåller en likartad bestämmelse i fråga om handel med bekämpningsmedel av klass 1 (synnerligen stor förgiftningsrisk för människor eller husdjur). Enligt 21 § förordningen om explosiva varor får vidare handel med sådana varor icke bedrivas av annan än den som erhållit tillstånd därtill. Behörig att sälja är dock även den som har vederbörligt tillstånd att tillverka explosiv vara.

För nyssnämnda grupp av rättighetsinnehavare är försäljningen av den särskilt skadliga eller farliga varan ofta begränsad även med avseende å köparna. För dessa kan mer eller mindre stränga restriktioner råda, ibland med krav på individuella tillstånd. Stundom gäller allenast förbehåll för att försäljning inte må ske till vissa särskilt känsliga grupper. Som exempel på stränga begränsningar i fråga om köpare må nämnas föreskriften i 6 § 2 mom. narkotikaförordningen att den som driver handel med läkemedel endast må utlämna narkotiskt

läkemedel efter förordnande av läkare, tandläkare och veterinär och vidare 10 § bekämpningsmedelsförordningen, enligt vilken bekämpningsmedel tillhörande klass 1 må överlåtas, förutom till den som äger idka handel med varan, endast till personer som innehar tillstånd att använda sådant medel; till näringsidkare, som i sin rörelse anställt person behörig att använda sådant bekämpningsmedel, må dock utan hinder härav överlåtas dylikt medel. Enligt 15 § första stycket giftförordningen må gift överlåtas, förutom till personer som är behöriga att införa giftet till riket (tillverkare, handlare, vissa institutioner), endast till den som skall använda giftet i yrkesutövning (hårom krävs anmälan till yrkesinspektören). Enligt andra stycket må därutöver från apotek överlåtas gift till envar som fyllt 18 år och som visar sig vara i behov av giftet för konstnärligt, tekniskt, vetenskapligt eller annat jämförligt ändamål. Enligt 24 § förordningen om explosiva varor får explosiv vara överlåtas allenast till den, som äger inneha densamma enligt i förordningen meddelade tillståndsbestämmelser. Tillstånd att inneha sprängämnen, annat krut än jaktkrut eller sprängkraftiga tändmedel får meddelas allenast i fall där behov av varan i sökandens rörelse eller verksamhet föreligger.

Som exempel på försäljningsförbud avseende förbehåll för allenast vissa grupper av människor kan nämnas rusdrycksförsäljningsförordningens föreskrifter för detaljhandelsbolaget att utminuteri av rusdrycker ej må ske till personer under 20 år eller vissa alkoholmissbrukare samt motsvarande förbud för innehavare av utskänkningsrättigheter att utskänka rusdrycker (åldersgränsen 18 år). En likartad begränsning i fråga om köparna är föreskriven i 22 § ölförsäljningsförordningen, enligt vilket stadgande öl ej må utskänkas eller utminuteris till den som kan antagas ej ha fyllt 18 år, öl må ej heller utlämnas till den som är synbarligen berörd av alkoholhaltiga drycker eller annat berusningsmedel eller där eljest särskild anledning till misstanke föreligger att vara är avsedd att användas i berusningssyfte eller för olovlig försäljning.

Det är klart att vid sociala förbud av sistnämnda slag uppkommer fråga i vad mån förbudet har grundats på det i förevarande paragraf angivna skadlighetsrekvisitet eller om t. ex. allmänna ordningssynpunkter varit avgörande. Det är en fråga som i varje särskilt fall får avgöras i praxis. Om mellanölet skulle anses utgöra ett grönsfall, så ligger det dock inget orimligt i att föräldrarna till en mellanölsmissbrukande skolpojke skulle gentemot snabbköpsinnehavaren vara berättigade att häva köpet. I de många fall där försäljningsförbud av skyddskaraktär är baserade på en åldersgräns för köparna synes, oavsett om säljarna är rättighetsinnehavare eller inte, en dylik hävningsrätt vara en ändamålsenlig och ingalunda oskäligen påföljd gentemot säljare som överträtt sådant försäljningsförbud. Att rättelse av felet eller prisav-

drag på grund av detta endast kan förekomma i mera sällsynta undantagsfall betonas i remissprotokollet.

För att tillgodose det allmänna syftet med det föreslagna stadgandet bör köparens rätt att häva köpet enligt min mening gälla i alla de fall, där försäljningsförbud med angivet syfte överträtts, sålunda oavsett om förbudet gällt en vara, som ej alls må saluföras, eller betingas av att säljaren ej varit behörig i fall, där särskilt tillstånd krävs för försäljning av varan, eller om sådan försäljare har sålt varan till en icke berättigad köpare.

Lagrådet:

Den i andra punkten av förevarande paragraf åsyftade minimistandarden i fråga om försäld varas oskadlighet och ofarlighet har angetts så, att varan anses behäftad med fel, om den är så bristfällig att den inte kan användas utan uppenbar fara för köparens eller annans liv eller hälsa. Vissa remissinstanser har vänt sig emot att stadgandet, åtminstone formellt, skulle komma att omfatta köp, där både säljare och köpare vetat om varans farliga egenskaper men utgått ifrån att den inte skall användas på farligt sätt eller för farligt ändamål (t. ex. inköp av skrotbil för tillvaratagande av reservdelar eller inköp av veteranbil för museiändamål). I sådana fall har hävningsrätt för en köpare som eventuellt ångrar sig ansetts inte vara rimlig. Föredragande statsrådet har med fog avvisat tanken, att köparens vetskap om varans farlighet skulle tillmätas betydelse för regelns tillämplighet, men å andra sidan medgivit att det i speciella situationer kan vara helt klart mellan parterna, att varan i föreliggande skick inte skall användas på sätt som är farligt för köparen eller annan person, och att köparen då ej skall ha befogenheter såsom vid fel i varan. Som exempel nämns att konsumenten vill köpa en bil som i befintligt skick är trafikfarlig och avser att transportera bort den för att själv renovera bilen eller utnyttja vissa användbara delar, varvid dock betonas att säljaren måste ha haft grundad anledning räkna med att bilen inte skulle komma till användning i föreliggande skick. Det skulle enligt lagrådets mening vara en fördel om lagtexten inrymde en antydning om förbehåll för dylika fall. Detta kan ske utan att stadgandets effektivitet går förlorad. Förslagsvis kunde väljas en formulering som, i viss anslutning till föredragande statsrådets nyssnämnda uttalande, anger att varan anses behäftad med fel om den är så bristfällig att den "vid förutsatt användning medför" uppenbar fara för köparens eller annans liv eller hälsa. Det bör understrykas att säljaren måste ha haft grundad anledning att antaga att vad som sålunda vid köpet förutsatts om varans framtida användning blir verklighet.

Förevarande punkt torde särskilt få praktisk — och gynnsam — effekt vid försäljningen av begagnade bilar. Möjligen kan remissprotokollet dock inge alltför långtgående förväntningar i detta hänseende.

Det framhålles där att en bil som är i sådant skick att den inte skulle godkännas vid obligatorisk kontrollbesiktning i regel torde få anses bristfällig på sådant sätt som avses i förevarande punkt. Effekten av förevarande stadgande, som ju enligt ordalagen avser vara vilken inte kan användas utan uppenbar fara för människors liv eller hälsa, torde såvitt gäller bilhandeln dock vara begränsad väsentligen till fordon av beskaffenhet att böra beläggas med omedelbart körförbud. Enligt 83 och 92 §§ fordonskungörelsen (SFS 1972: 595) skall vid kontrollbesiktning resp. flygande inspektion körförbud meddelas för fordon, som är "så bristfälligt att det ej vidare kan användas utan uppenbar fara för trafiksäkerheten". I fråga om bilar med brister av lägre valör torde det föreslagna stadgandet ej bli tillämpligt, även om bristen skulle föranleda att bilen inte godkännes vid kontrollbesiktningen.

10 §

Lagrådet:

I denna paragraf ges en bestämmelse om bevisbördan för fel i varan, när säljaren eller annan för hans räkning lämnat garanti för viss tid beträffande denna. Enligt bestämmelsen skall, i det fall varan avviker från vad som följer av garantiutfästelsen, varan anses behäftad med fel om det inte måste antagas att avvikelserna beror av olyckshändelse eller annan omständighet som är att hänföra till köparen. Bevisbördan i fråga om orsaken till avvikelserna åvilar alltså säljaren. I utredningens motiv uttalas beträffande innebörden av bevisbörderegeln att det ofta kan vara svårt för säljaren att förebringa utredning om vad som inträffat under tid då köparen haft varan i sin besittning och att det med tanke härpå inte krävs att säljaren presterar full bevisning beträffande felets uppkomst. Han måste emellertid göra sannolikt att felet beror på omständighet för vilken köparen svarar. Föredragande statsrådet har beträffande de krav som bör ställas på säljarens bevisskyldighet förklarat sig hänvisa till vad utredningen anför.

Lagrådet har i och för sig inte något att erinra mot vad sålunda anförts beträffande kraven på säljarens bevisskyldighet. De i lagtexten använda ordalagen "måste antagas" torde emellertid närmast ge uttryck för krav på full bevisning. För att den avsedda lättnaden i bevisskyldigheten skall komma till uttryck bör de citerade orden utbytas mot "göres sannolikt".

11 §

Lagrådet:

Enligt förevarande paragraf skall köparen "underrätta säljaren om felet". Detta innebär enligt motiven att av reklamationen skall framgå i vilket avseende fel anses föreligga och att köparen inte godtar varan. Däremot behöver anspråken på grund av felet inte preciseras. Köparens

reklamationsplikt vid fel i varan är alltså inskränkt till ett krav på s. k. neutral reklamation. I fråga om tidpunkten för reklamationen är den primära regeln att reklamationen skall ske "inom skälig tid" efter det köparen märkt eller bort märka felet. Av vad som anföres i remissprotokollet framgår att innebörden av detta tidsbegrepp torde växla från bransch till bransch och även med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet. Till nämnda tidsföreskrift anknyter sedan remissförslaget en preskriptionsregel som innebär att underrättelsen till säljaren dock ej får ha lämnats senare än ett år från det köparen mottog varan. Härmed åsyftas tydligen att, även om reklamationen göres inom den tidsfrist, som kan betecknas som "skälig tid" efter det att ett fel upptäckts, den likväl inte får laga verkan om den skett senare än ett år från det köparen mottog godset. Det må tilläggas att innebörden uppenbarligen inte är den att en reklamation alltid skall beaktas, blott den sker inom nämnda ettårstid.

Förevarande paragraf innefattar i förhållande till allmänna köplagens dispositiva reklamationsbestämmelser väsentligen den fördelen för köparen att någon särskild hävningsförklaring inte erfordras inom reklamationsfristen, om köparen vill häva köpet. Bestämmelserna i paragrafen tar emellertid framförallt sikte på reklamationsklausuler i köpekontrakt, garantibevis m. m. som ger kortare reklamationsfrister. Bestämmelsen om "skälig tid" efter det ett fel märkts eller bort märkas och den ettåriga preskriptionsregeln får alltså inte inskränkas genom sådana klausuler. Däremot möter självfallet intet hinder mot att tillämpa längre garantitider än ett år eller att eljest avtala om för köparen fördelaktigare reklamationsklausuler (jfr 2 § andra stycket i remitterade lagförslaget).

I fråga om innebörden av dylika längre garantitider i kontrakt m. m. är olika möjligheter tänkbara. Om i garantin skulle anges att säljaren svarar för fel som visar sig inom garantitiden, exempelvis två år, torde köparen alltid ha en skälig tidsfrist för reklamation. Han bör sålunda i fall, när felet upptäckts eller bort upptäckas först mot slutet av garantitiden, kunna med giltig verkan reklamera också efter garantitidens utgång. Om däremot i garantiutfästelsen angivits att säljaren skall låta avhjälpa fel, som reklamrats inom garantitiden, i exemplet två år, är en sådan tidsfrist efter garantitiden utesluten.

För att förebygga missförstånd i fråga om innebörden av bestämmelserna i förevarande paragraf synes lämpligen en mindre jämkning av ordalagen i andra stycket böra ske. Då i detta stycke såsom grund för påföljdens inträde förutsättes försummelse från köparens sida att lämna "underrättelse enligt första stycket", avses att i det citerade uttrycket inbegripa både sättet och tiden för underrättelsen liksom adressaten för denna. Denna innebörd skulle framgå tydligare om ordet "enligt" utbytes mot "såsom anges i".

Klackenberg:

Utöver vad i sak anförts i lagrådets gemensamma yttrande känner jag behov att ifrågasätta, om inte paragrafen på en punkt kunde få en redaktionell utformning, som vore något mera konsumentvänlig mot lagens läsare. Sammanförandet i en mening av stadgandet om reklamationsfristen skälig tid med stadgandet om den ettåriga preskriptionstiden kan lätt leda till missförstånd. Skyldigheten för köparen att "underrätta säljaren om felet inom skälig tid efter det att han märkt eller bort märka detta, dock ej senare än ett år från det han mottog varan" kan vid hastig läsning, då man inte lägger märke till ordet "bort", ge intrycket, att köparen alltid skulle ha ett år på sig (jämför f. ö. de tankar på en sådan ettårsfrist för reklamation, som vid remissen framfördes från konsumenthåll). Genom att i ett senare särskilt stycke upptaga preskriptionstiden om ett år försvårar man åtminstone en sådan felläsning.

Viktigare är måhända den logiska svårigheten att i en tvingande lag som konsumentköplagen införa den negativt bestämda tidsgränsen "ej senare än ett år". Trots remissprotokollets många hänvisningar till förbehållet i 2 § andra stycket blir det ganska svårfattbart att en dylik tvingande bestämmelse likväl inte skall gälla i en del fall. Om nu ettårsgränsen i enlighet med departementsförslaget skall införas i denna lag, framstår det i vart fall pedagogiskt som en betydande fördel, ifall det i lagtexten direkt utsäges att säljarens åtagande att svara för varan kan föranleda annan tidsgräns.

Jag tillåter mig därför hemställa att en redaktionell jämkning av paragrafen övervägs. Förslagsvis kunde 11 § få följande lydelse:

"Vill köparen göra gällande befogenhet på grund av fel i varan, skall han underrätta säljaren om felet inom skälig tid efter det att han märkt eller bort märka felet. Försummar köparen detta, förlorar han rätten att göra gällande befogenhet på grund av felet.

Underrättelse som förut sagts får ej lämnas senare än ett år från det köparen mottog varan, såvida icke åtagande av säljaren att svara för varan föranleder längre tid.

Har annan än säljaren för dennes räkning åtagit sig att avhjälpa fel i varan, får underrättelsen i stället lämnas till den som gjort åtagandet."

12 §

Klackenberg, Walberg:

En jämförelse mellan det för säljaren och det för tillverkaren eller annan tredje man föreslagna skadeståndsansvaret i fall, när ett avhjälpningsåtagande inte blivit fullgjort på ett tillfredsställande sätt, visar att säljarens ansvar såtillvida är strängare att han, för att undgå sådant ansvar, måste visa att det bristande avhjälpanDET inte beror på hans

försummelse (6 §), medan någon omkastad bevisbörda inte gäller i förhållandet mellan köparen och tredje man (12 §). Skadeståndsskyldighet för tredje man föreligger vidare — till skillnad från vad som gäller i fråga om säljaren — endast när skadan inte är ringa. Vad beträffar omfattningen av skadeståndsansvaret intar däremot det remitterade förslaget en strängare hållning mot tredje man än mot säljaren. Medan den senare enligt 6 § endast svarar för utgifter som åsamkats köparen genom att avhjälpningsåtagandet inte blivit vederbörligen fullgjort, har sålunda tredje man enligt nu förevarande paragraf — bortsett från fallen av ringa skada — fullt skadeståndsansvar. Denna skillnad beröres inte mera ingående i motiven.

Vad beträffar säljarens ansvar framgår av remissprotokollet, att begränsningen till utgifter främst avser att förebygga tvister om skadeståndets beräkning. Detta förefaller vara en beaktansvärd synpunkt vid regleringen i en konsumentköplag. Samma skäl kan emellertid åberopas för en motsvarande begränsning i fråga om tredje mans skadeståndsansvar. I annat sammanhang har i remissprotokollet framhållits, att en återhållsam attityd i fråga om säljarens skadeståndsansvar inte med nödvändighet måste följas av motsvarande restriktivitet beträffande tredje mans skadeståndsskyldighet. I anslutning därtill påpekas särskilt, att köparen gentemot säljaren har en rad befogenheter, medan däremot i förhållande till tredje man möjligheten att kräva skadestånd är den enda befogenhet som i realiteten står köparen till buds. Häremot kan enligt vår mening invändas, att den anförda synpunkten väl synes motivera att tredje mans skadeståndsansvar inte inskränkes till fall av grov vårdslöshet, men att den principiellt inte utgör något bärande skäl för en strängare behandling av tredje man när det gäller skadeståndsansvarets omfattning.

Det ligger nära till hands att se tredje mans skadeståndsskyldighet i fall, när ett avhjälpningsåtagande inte fullgöres riktigt, som ett slags borgensansvar för säljaren. Det ter sig från en sådan synpunkt naturligt att säljarens och tredje mans skadeståndsansvar har samma principiella omfattning. För allmänheten kan det vara svårt att förstå, varför köparen i fall när köpet häves på den grund, att ett avhjälpningsåtagande inte fullgjorts inom skälig tid, skall kunna få ersättning för prisskillnad (jfr 45 § köplagen), om åtagandet gjorts av tredje man för säljarens räkning men inte om det gjorts av säljaren själv. I vad mån den längre gående skadeståndsskyldigheten för tillverkaren kan få negativa konsekvenser i fråga om tillverkarnas benägenhet att göra avhjälpningsåtaganden undandrar sig vårt bedömande.

Vid 6 § har vi framlagt ett förslag, enligt vilket det i sagda paragraf skall uttryckligen anges, att säljaren har full — och alltså inte en till utgifter begränsad — skadeståndsskyldighet, när han visat grov försummelse. Också i detta hänseende synes likformighet böra råda mellan

säljaren och tredje mannen beträffande utformningen av skadeståndsregeln.

Genomföres likformighet i förut berörda hänseenden saknas anledning att göra något förbehåll för fall, när skadan är ringa.

Under hänvisning till det anförda föreslås att 12 § ges följande lydelse:

”Har varans tillverkare eller annan för säljarens räkning åtagit sig att avhjälpa fel i varan och visar han grov försummelse vid fullgörande av åtagandet, skall han ersätta skada som därigenom tillfogas köparen.

Föreligger ej ersättningsskyldighet enligt första stycket men har den som gjort åtagandet eljest visat försummelse vid fullgörande av detta, har köparen rätt till skälig ersättning för utgift som han ådragit sig till följd av försummelsen.”

13 §

Lagrådet:

Enligt förevarande paragraf har köparen rätt att kräva fullgörande av åtagande som avses i 12 §, om han lämnat underrättelse enligt 11 § till den som gjort åtagandet eller till säljaren. Av motsvarande skäl som lagrådet angivit vid 11 § synes uttrycket ”underrättelse enligt 11 §” böra ersättas med ”underrättelse såsom anges i 11 §”. Eftersom uttrycket i sistnämnda avfattning inbegriper adressaten för underrättelsen torde, om ändringen vidtages, de efterföljande orden ”till den som gjort åtagandet eller till säljaren” såsom onödiga kunna utgå ur lagtexten.

16 §

Lagrådet:

I lagtextens beskrivning av låneköpsfallet anges att köparen skall ha erhållit lånet från en kreditgivare — bank eller annan — med vilken säljaren har ”nära ekonomisk förbindelse”. Innebörden av detta uttryck torde inte vara helt klar och tanken kan ledas mot någon form av ekonomisk intressegemenskap. Föredragande statsrådet har till klarläggande av innebörden anfört, att det inte behöver föreligga någon ägar gemenskap mellan säljaren och kreditgivaren och att den nära ekonomiska förbindelsen typiskt sett kommer till uttryck i att det föreligger ett fast avtal om att kreditgivaren finansierar kreditaffärer av aktuellt slag. För att förebygga att lagtextens ordalag ges en icke åsyftad innebörd vill lagrådet — i anslutning till det nyss anförda uttalandet — förorda att i lagtexten anges, att det skall vara fråga om lån av bank eller annan, med vilken säljaren ”samarbetar för sådan förmedling av lån”.

17 §

Lagrådet:

Som exempel på sådan annan skuldförbindelse än löpande skuldebrev som avses skola omfattas av det i paragrafen straffsanktionerade förbudet nämner utredningen postdaterad check. Denna jämställdhet med löpande skuldebrev kan vara motiverad i fall när vid ett avbetalningsköp utställs ett antal postdaterade checker, med utställningsdagarna motsvarande de överenskomna avbetalningarna. Det bör emellertid framhållas att utställande av en postdaterad check i samband med ett konsumentköp kan vara invändningsfritt ur den synpunkt som föranlett förbudet i denna paragraf för säljare att motta skuldförbindelse. Köparen lämnar t. ex. en check på köpeskillingen som han i samförstånd med säljaren postdaterar en eller annan dag för att vara helt säker på att täckning finns den angivna dagen. I ett sådant fall är det i realiteten inte fråga om ett kreditköp.

I paragrafen användes uttrycket "utställd skuldförbindelse". För att klarare ange vad som åsyftas synes i analogi med "ingången växelförbindelse" böra användas uttrycket "ingången skuldförbindelse".

Lagens ikraftträdande*Lagrådet:*

Lagen avses skola träda i kraft den 1 januari 1974. Såsom i specialmotiveringen uttalas följer av allmänna grundsatser att lagen inte är tillämplig på köp som ingås före ikraftträdandet. Lagen skall sålunda i princip tillämpas i fråga om köp som sker därefter. Innebörden härav, såvitt gäller sådana åtaganden att avhjälpa fel (jfr 4, 6 och 12 §§) som härrör från tiden före ikraftträdandet och vilseledande uppgifter (jfr 7 och 14 §§) som lämnats före nämnda tidpunkt, synes behöva utvecklas något närmare.

Avgörande blir tydligen om utfästelsen eller uppgiften kan anses lämnad även efter den 1 januari 1974.

Vad angår ett åtagande att avhjälpa fel torde åtagandet få anses fortfarande lämnat så länge det inte återkallats. Om sålunda t. ex. en tillverkare före lagens ikraftträdande till en återförsäljare distribuerat en folder med ett åtagande att avhjälpa fel och foldern efter ikraftträdandet ligger kvar hos återförsäljaren, torde det regelmässigt få anses föreligga ett även efter ikraftträdandet gjort avhjälpningsåtagande från tillverkarens sida. Givetvis kan i särskilda fall svårigheter uppstå att avgöra huruvida ett garantiåtagande kan anses återkallat eller inte. Någon teknisk omöjlighet torde inte föreligga för en tillverkare att hos sina återförsäljare återkalla en garanti, om han skulle finna den nya lagen betungande.

Liknande synpunkter torde vara att anlägga när det gäller säljarens eller tredje mans ansvar för vilseledande uppgift. Om t. ex. en tillverkare lämnat vilseledande uppgifter i en folder, som sänts ut till återförsäljarna, torde tillverkaren få anses fortlöpande lämna uppgifterna, så länge foldrarna hålls tillgängliga hos återförsäljarna. Om däremot den vilseledande uppgiften lämnats i en enstaka annons avsevärd tid före ikraftträdandet, torde det knappast kunna göras gällande, att uppgiften lämnats även efter ikraftträdandet. Det må här erinras om att en förutsättning för att uppgiften skall få betydelse är att den kan anses ha inverkat på köpet.

Vad i det föregående anförts innebär sålunda att några särskilda övergångsbestämmelser inte torde erfordras.

Förslaget till lag om ändring i avtalsvillkorlagen

Lagrådet:

Förslaget lämnas utan erinran.

Ur protokollet:

Ingrid Hellström

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 5 juni 1973.

Närvarande: Statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Statsrådet Lidbom anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets yttrande över förslag till

1. konsumentköplag,
2. lag om ändring i lagen (1971: 112) om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor.

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

Enligt lagrådet bör huvudregeln om konsumentköplagens tillämpningsområde (1 § första stycket) förtydligas i syfte att markera att köparens syfte med förvärvet skall vara avgörande för om köpet skall behandlas som konsumentköp. Vad lagrådet har anfört rörande innebörden av det i lagtexten använda uttrycket "avsedd huvudsakligen för enskilt bruk" föranleder i och för sig inte någon erinran från min sida. Enligt min mening föreligger dock inte tillräckliga skäl att frånga den formulering som har valts i det remitterade förslaget. Som lagrådet påpekar återfinns formuleringen även i hemförsäljningslagen och begagnas där med samma innebörd som i konsumentköplagen. Eftersom reglerna om lagarnas tillämpningsområde härvidlag avses ha samma sakliga innehåll, bör viss försiktighet iakttas vid ändring av formuleringen i den nu föreslagna lagen. Den i hemförsäljningslagen använda formuleringen torde inte ha gett upphov till tvekan vid lagens tillämpning. Det finns knappast anledning att befara att så skulle bli fallet, om samma formulering begagnas i konsumentköplagen. Jag ansluter mig därför inte till lagrådets förslag om ändring av huvudregelns ordalydelse i 1 § första stycket.

En ledamot av lagrådet föreslår att andra stycket i 1 § ändras så, att det avser endast köp av varor av sådant slag som näringsidkaren tillhandahåller i sin yrkesmässiga verksamhet. Detta ger mig anledning att framhålla följande. I enlighet med vad jag har anfört i remissprotokollet förutsätts i andra stycket att köpet förmedlas som ett led i näringsidkarens yrkesmässiga verksamhet. Härigenom utesluts fall, då en

näringsidkare i egenskap av privatperson i ett enskilt fall ombesörjer försäljning av en vara som tillhör annan privatperson. Huruvida köpet är att hänföra till näringsidkarens yrkesmässiga verksamhet får givetvis bedömas efter omständigheterna i det särskilda fallet. I vissa situationer torde även förmedling av köp av sådana varor som näringsidkaren inte själv normalt saluför få anses ligga inom ramen för dennes yrkesmässiga verksamhet. Så kan t. ex. vara fallet om en bensinstationsinnehavare förmedlar köp av en begagnad motorcykel. Enligt min mening klargör den föreslagna regeln tillräckligt tydligt vilka fall som åsyftas. Någon anledning att inskränka regelns räckvidd på sätt lagrådsledamoten har föreslagit synes inte föreligga.

Med anledning av vad lagrådet har anfört rörande frågan om möjligheterna för KO och marknadsdomstolen att med stöd av avtalsvillkorslagen ingripa mot oskäligen lagvalsklausuler vid konsumentköp med internationell karaktär (avsnitt 6.2.1 i remissprotokollet) vill jag framhålla följande. Enligt 3 § första stycket lagen (1964: 528) om tillämplig lag beträffande internationella köp av lösa saker äger parterna vid sådant köp själva bestämma vilket lands lag som skall reglera köpet. Detta gäller även vid konsumentköp. Frågan huruvida giltig överenskommelse om tillämpning av visst lands lag har kommit till stånd skall bedömas enligt lagen i det landet (3 § andra stycket). Dessa bestämmelser bygger på en av Sverige tillträdd Haagkonvention i ämnet. Bestämmelserna innebär att allmän domstol här i landet inte i vidare mån än som följer av allmänna internationellt privaträttsliga grundsatser kan gå in i prövning av en lagvalsklausuls giltighet i en tvist mellan enskilda parter. KO:s och marknadsdomstolens ingripanden enligt avtalsvillkorslagen rör emellertid inte i och för sig enskilda avtal mellan säljare och köpare utan syftar till att för framtiden hindra användningen av villkor som vid en typiserad bedömning framstår som oskäligen mot konsumentkollektivet. En konvention av den typ som nyssnämnda lag om internationella köp bygger på kan inte anses utgöra hinder för tillämpning av den näringsrättsliga regleringen i avtalsvillkorslagen. Det bör därför i och för sig vara möjligt för nämnda myndigheter att pröva skäligheten av att tillämpa utländsk lag, till vilken en lagvalsklausul i köpavtalet hänvisar. Sådan tillämpning bör kunna förbjudas t. ex. om en utländsk säljare i syfte att kringgå tvingande svenska lagregler låter representant i något av Sveriges grannländer ta upp beställningar från svenska köpare och i standardvillkoren för köpet tar in en lagvalsklausul, som medför att köparna berövas möjligheten att reagera mot kontraktsbrott av säljaren.

I fråga om det i 3 § första stycket tredje punkten upptagna undantaget från kravet på leveransuppmaning vid dröjsmål på säljarens sida förordar lagrådet att orden "på annat sätt" skall utgå för att förebygga missförstånd beträffande den i första och andra punkterna angivna

huvudregeln om köparens hävningsrätt vid dröjsmål. Jag delar inte denna uppfattning. Det synes tvärom utgöra en fördel att lagtexten ger en antydning om att en leveransuppsmaning i förening med en frist av skälig längd skapar en presumtion för att dröjsmålet när fristen har gått till ända är av sådan betydelse för köparen att han har rätt att häva köpet. Orden "på annat sätt" torde dock böra ersättas med "av annan anledning".

Jag ansluter mig till vad lagrådet har anfört under 4 § beträffande köparens rätt till skälig ersättning för avhjälpande av fel utomlands i vissa undantagsfall.

Det av lagrådet föreslagna förtydligandet av 5 § första stycket första punkten finner jag befogat. Lagtexten bör således jämkas i enlighet med vad lagrådet har förordat. Jag godtar också lagrådets förslag att ordet "därvid" tilläggs i satsen "och erbjuder sig säljaren att avhjälpa detta". Däremot finner jag inte tillräckliga skäl föreligga att frångå det i samma bestämmelse använda uttrycket "väsentlig olägenhet". Andra stycket andra punkten bör ges den avfattning som lagrådet har förordat.

I den allmänna motiveringen till det remitterade lagförslaget uppehöll jag mig utförligt vid frågan i vilken utsträckning konsumenten genom tvingande regler bör tillförsäkras skadeståndsrätt mot säljaren (avsnitt 6.2.6). I fråga om skälen till att jag på denna punkt ansåg mig böra frångå köplagsutredningens förslag vill jag hänvisa till remissprotokollet. Att — som tre ledamöter av lagrådet föreslår — komplettera 6 § med en regel av det slag som ingår i utredningens lagförslag finner jag mindre lämpligt. Jag vill erinra om det angelägna i att den tvingande civilrättsliga regleringen i konsumentköplagen inte lägger hinder i vägen för att med stöd av avtalsvillkorslagen genomdriva kontraktsvillkor som ger konsumenterna förmånligare ställning än de tvingande reglerna innebär. En tvingande skadestandsregel av det slag som utredningen har föreslagit, nämligen att köparen ges rätt att kräva full ersättning för eventuell förlust, om säljaren visat grov försummelse vid fullgörande av avtalet, skulle sannolikt minska KO:s möjligheter att genom tillämpning av avtalsvillkorslagen uppnå för konsumenterna bättre villkor i skadeståndshänsende. Som påpekats i remissprotokollet synes något mer påtagligt behov av att klargöra nuvarande rättsläge inte ha gjort sig gällande för konsumentköpens del. Med hänsyn till det anförda kan jag inte biträda förslaget att 6 § skall kompletteras med en skadestandsregel av det slag som ingår i utredningens betänkande. Emellertid bygger det här framlagda förslaget på att den angivna principen ändå får anses gälla på konsumentköprättens område. Självfallet ankommer det på domstolarna och i sista hand högsta domstolen att avgöra om den kan godtas utan att ha kommit till direkt uttryck i lagtext. Det är dock uppenbart att uttalanden som har gjorts av statsmakterna vid lagens tillkomst —

särskilt om de har principiell räckvidd — måste tillmätas stor betydelse i rättstillämpningen.

Vad lagrådet har påpekat beträffande användningen av ordet "fel" i 6 § första punkten bör föranleda att lagtexten jämkas på sätt lagrådet har föreslagit.

Jag biträder den av lagrådet föreslagna ändringen i 7 § andra stycket.

Med anledning av vad lagrådet har anfört angående den i 7 § angivna rättsföljden vid vilseledande uppgift om varan ("skall varan anses behäftad med fel") vill jag till vidare utveckling av de uttalanden som härvidlag gjorts i remissprotokollet framhålla följande.

Ett viktigt syfte med konsumentköplagen är att ge konsumenten som köpare ett grundskydd som inte skall kunna berövas honom genom friskrivningsklausuler i standardkontrakt o. d. Enligt 2 § första stycket i det remitterade lagförslaget skall köparen vid konsumentköp alltid ha de befogenheter som tillerkänns köpare i lagen. Förbehåll som inskränker sådan befogenhet är ogiltigt. I fall då en vara enligt lagen skall anses behäftad med fel, t. ex. i den situation som beskrivs i 7 §, garanteras köparen således alltid de befogenheter mot bl. a. säljaren som närmare anges i de tvingande reglerna. Under förutsättningar som sägs i 5 och 6 §§ kan köparen i sådant fall exempelvis häva köpet och fordra ersättning för utgift som han ådragit sig till följd av felet.

Av 2 § andra stycket i det remitterade lagförslaget följer emellertid att köparen i den åsyftade situationen inte är hänvisad uteslutande till att göra gällande de tvingande reglerna. Huvudregeln om konsumentköplagens karaktär av grundskydd (2 § första stycket) skall nämligen inte utgöra hinder mot att i stället för bestämmelse i lagen tillämpa vad som på grund av avtal eller enligt köplagen eller eljest gäller beträffande köparens förhållande till säljaren, under förutsättning att därigenom längre gående befogenhet än enligt konsumentköplagen tillerkänns köparen. Bestämmelsen i 2 § andra stycket innefattar en anvisning om att köparen har rätt att välja mellan att åberopa den tvingande lagen och dispositiva regler, t. ex. bestämmelserna i köplagen. Motivet härför är att det ibland kan vara mer förmånligt för köparen att åberopa den allmänna köplagens normalregler än konsumentköplagens minimiregler. Köparen skall enligt förslaget i sådana fall inte komma i sämre ställning än köpare på vars köp den tvingande lagen över huvud taget inte är tillämplig.

De av lagrådet åsyftade uttalandena i remissprotokollet innefattar i första hand en erinran om den möjlighet som i t. ex. 7 §:ns fall står köparen till buds att i stället för konsumentköplagens bestämmelser åberopa dispositiva regler som ger honom längre gående befogenheter än den tvingande lagen gör. Saknas avtal mellan parterna i förevarande hänseende — något som i regel torde vara fallet — kan köparen således, i stället för att exempelvis med stöd av 6 § konsumentköplagen kräva

ersättning för utgift till följd av felet, åberopa antingen 42 § andra stycket köplagen (speciesköp) eller 43 § andra stycket samma lag (genusköp) för att av säljaren begära full ersättning för skada. De i köplagen angivna förutsättningarna för tillämpning av reglerna i denna lag måste då vara uppfyllda. Vad gäller speciesköp innebär detta att köparens skadeståndsrätt betingas av att det konstateras att varan vid köpet saknade egenskap, som kan anses tillförsäkrad, eller att annat i 42 § andra stycket angivet fall föreligger.

Uttalandena i remissprotokollet har också en vidare syftning. Den precisering av felbegreppet som avses komma till stånd genom bl. a. 7 § konsumentköplagen bör enligt min mening få avgörande betydelse även vid tillämpning av den allmänna köplagens regler på konsumentköp. Frågan huruvida varan är behäftad med fel skall sålunda kunna bedömas med stöd av denna paragraf också när köparen gör gällande påföljd enligt den allmänna köplagen. Något hinder mot att ge 7 § i den tvingande lagen denna mer vidsträckta tillämpning synes inte vara för handen. Jag vill framhålla att den praxis som har utbildats vid tillämpning av köplagen såvitt rör den situation som avses i 7 § konsumentköplagen i väsentliga hänseenden stämmer överens med de principer som den tvingande regleringen ger uttryck åt (jfr SOU 1972: 28 s. 148).

Den i 8 § första punkten upptagna bestämmelsen om säljarens felansvar när en vara har sålts i strid mot näringsrättslig föreskrift som meddelats i säkerhetssyfte har föranlett vissa erinringar från lagrådets sida. Tre ledamöter menar att bestämmelsen bör uttryckligen begränsas till att avse varor som är i och för sig bristfälliga och vilkas användning med hänsyn härtill är förenad med hälso- eller säkerhetsrisker. En ledamot hävdar å andra sidan att regeln bör ges en vidsträckt tillämpning och gälla i alla de fall där ett försäljningsförbud med angivet syfte överträtts, sålunda oavsett om förbudet gällt en vara, som inte alls får saluföras, eller betingas av att säljaren inte varit behörig i fall, där särskilt tillstånd krävs för försäljning av varan, eller om sådan försäljare har sålt varan till en icke berättigad köpare. För egen del anser jag det mindre lämpligt att föra in ett särskilt bristfällighetsrekvisit i 8 § första punkten. Ett sådant rekvisit kan ge upphov till missförstånd vid jämförelse med motsvarande rekvisit i andra punkten. Medan det beträffande första punkten rör sig om fall där en vara på grund av särskild föreskrift presumeras ha farliga egenskaper, dvs. oavsett hur det förhåller sig med varans "bristfällighet" i det enskilda fallet, krävs i fråga om andra punkten att det beträffande den sålda varan konstateras att den är så bristfällig som sägs där. Härtill kommer att första punkten uppenbarligen bör träffa även situationer där varan i och för sig är "utan brist" men t. ex. inte underkastats föreskriven kontroll och godkänts för försäljning. Avgörande för bestämmelsens tillämplighet bör vara om ett försäljningsförbud med angivet syfte överträtts. Med tanke på

fall då ett försäljningsförbud uppbärs av i första hand andra syften än dem som anges i första punkten bör i tydlighetens intresse lagtexten jämkas så att orden "för att förebygga" byts ut mot "väsentligen i syfte att förebygga".

Vad gäller 8 § andra punkten delar jag i och för sig lagrådets synpunkter beträffande sådana speciella situationer då det är helt klart mellan parterna, att varan i föreliggande skick inte skall användas på sätt som är farligt för köparen eller annan person. Jag anser det emellertid inte påkallat att ändra lagtexten med tanke härpå. Däremot förordar jag i anslutning till vad lagrådet har anfört att orden "den ej kan användas utan uppenbar fara" ersätts med uttrycket "dess användning medför uppenbar fara".

Den bevisskyldighet som enligt 10 § åvilar säljaren beträffande uppkomsten av fel i varan innefattar enligt det remitterade förslaget krav på att säljaren visar sannolika skäl för att felet beror av omständighet som är att hänföra till köparen. Jag kan ansluta mig till den av lagrådet föreslagna jämkningen av paragrafens ordalydelse.

Vad lagrådet har anfört i anslutning till 11 § föranleder ingen erinran från min sida. Jag godtar den av lagrådet föreslagna jämkningen i andra stycket.

Jag anser mig inte kunna tillstyrka de av två av lagrådets ledamöter föreslagna ändringarna i 12 §.

De jämkningar av ordalydelsen i 13, 16 och 17 §§ som lagrådet föreslår torde böra vidtas.

Vad lagrådet har anfört angående lagens ikraftträdande kan jag i allt väsentligt ansluta mig till.

Utöver de ändringar som jag har förordat i det föregående bör vissa redaktionella jämkningar göras i det remitterade förslaget till konsumentköplag. Dessutom förordar jag, efter samråd med chefen för handelsdepartementet, att vissa formella ändringar görs i lagen (1970: 417) om marknadsdomstol m. m.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att antaga

dels de av lagrådet granskade lagförslagen med vidtagna ändringar,

dels förslag till lag om ändring i lagen (1970: 417) om marknadsdomstol m. m.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Innehåll

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	3
1 Förslag till konsumentköplag	3
2 Förslag till lag om ändring i lagen (1971: 112) om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor	6
3 Förslag till lag om ändring i lagen (1970: 417) om marknadsdomstol m. m.	7
Utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden den 23 mars 1973	8
1 Inledning	8
2 Nuvarande ordning	9
2.1 Inledning	9
2.2 Gällande bestämmelser	10
2.2.1 Köplagens regelsystem	10
2.2.2 Köparens förhållande till varans tillverkare m. fl.	18
2.2.3 Köparens förhållande till särskild kreditgivare ..	18
2.2.4 Hemförsäljningslagen	20
2.2.5 Marknadsföringslagen och avtalsvillkorslagen	21
2.3 Allmänna reklamationsnämndens praxis	22
2.4 Standardformulär vid konsumentköp	23
2.4.1 Inledande anmärkningar	23
2.4.2 Utredningen	24
2.4.3 KO:s verksamhet	26
3 Utländsk rätt	27
4 Utredningen	28
4.1 Allmänna synpunkter	28
4.2 Huvudgrunderna för lagförslaget	36
4.2.1 Tillämpningsområdet	36
4.2.2 Lagstiftningstekniken	37
4.2.3 Kraven på säljarens prestation	40
4.2.4 Säljarens ansvar för uppgifter om varan	43
4.2.5 Säljarens ansvar för garanti rörande varan	44
4.2.6 Köparens befogenheter mot säljaren	48
4.2.7 Tredje mans ansvar mot köparen	53
4.2.8 Reklamation m. m.	56
4.2.9 Köparens förhållande till kreditgivare	58
4.3 Följdändringar i köplagen m. m.	60
4.4 Information om konsumentköplagen	61
5 Remissyttrandena	62
5.1 Allmänna synpunkter	62
5.2 Huvudgrunderna för lagstiftningen	74
5.2.1 Tillämpningsområdet	74
5.2.2 Lagstiftningstekniken	76
5.2.3 Kraven på säljarens prestation	79
5.2.4 Säljarens ansvar för uppgifter om varan	80
5.2.5 Säljarens ansvar för garanti rörande varan	82
5.2.6 Köparens befogenheter mot säljaren	85

5.2.7 Tredje mans ansvar mot köparen	98
5.2.8 Reklamation m. m.	100
5.2.9 Köparens förhållande till kreditgivare	101
5.3 Följdändringar i köplagen m. m.	109
5.4 Information om konsumentköplagen	109
5.5 Lagens ikraftträdande	109
6 Föredraganden	110
6.1 Allmänna synpunkter	110
6.2 Huvudgrunderna för lagstiftningen	119
6.2.1 Tillämpningsområdet	119
6.2.2 Lagstiftningstekniken	123
6.2.3 Kraven på säljarens prestation	126
6.2.4 Säljarens ansvar för uppgifter om varan	128
6.2.5 Säljarens ansvar för garanti rörande varan	130
6.2.6 Köparens befogenheter mot säljaren	133
6.2.7 Tredje mans ansvar mot köparen	143
6.2.8 Reklamation m. m.	148
6.2.9 Köparens förhållande till kreditgivare	150
6.3 Följdändringar i annan lagstiftning	153
6.4 Information, ikraftträdande m. m.	154
7 Upprättade lagförslag	156
8 Specialmotivering	156
8.1 Förslaget till konsumentköplag	156
1 §	157
2 §	163
3 §	165
4 och 5 §§	173
6 §	195
7 §	200
8 §	220
9 §	231
10 §	242
11 §	247
12 §	254
13 §	257
14 §	261
15 §	265
16 §	269
17 §	275
18 §	280
19 §	280
Ikraftträdande	281
8.2 Förslaget till lag om ändring i avtalsvillkorslagen	281
9 Hemställan	281
Bilagor	
Köplagsutredningens förslag till lag om konsumentköp	282
De remitterade förslagen	286
1 Förslag till konsumentköplag	286
2 Förslag till lag om ändring i lagen (1971: 112) om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor	290
Utdrag av lagrådets protokoll den 4 juni 1973	291
Utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden den 5 juni 1973	313